

KAJIAN FILOLOGI SÊRAT KIDUNGAN
(TÊTANDHINGAN, *SUNTINGAN*, SÂHÂ TERJEMAHAN TEKS)

SKRIPSI

Dipun-ajêngakên dhatêng Fakultas Bahasa dan Seni

Universitas Negeri Yogyakarta

minangkå Jêjangkêping Pandadaran

Anggayuh Gelar

Sarjana Pendidikan

Déning

Supardyan

NIM 09205244049

PROGRAM STUDI PENDIDIKAN BAHASA JAWA

JURUSAN PENDIDIKAN BAHASA DAERAH

FAKULTAS BAHASA DAN SENI

UNIVERSITAS NEGERI YOGYAKARTA

2013

PASARUJUKAN

Skripsi ingkang asêsirah *Kajian Filologi Sêrat Kidungan (Têtandhingan, Suntingan, sâhâ Terjemahan Teks)* mênikâ sampun angsal palilah saking *Pembimbing* supados dipunujiakên ing pandadaran.

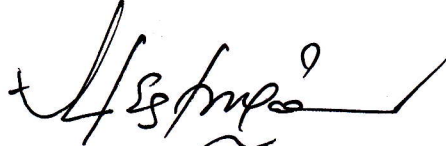
Yogyakarta, 15 Agustus 2013

Ingkang nyarujuki

Pembimbing I

Pembimbing II

Dra. Sri Harti Widyastuti, M.Hum.
NIP 19621008 198803 2 001

Dra. Hesti Mulyani, M.Hum.
NIP 19610313 198811 2 002

PANGÊSAHAN

Skripsi kanthi irah-irahan *Kajian Filologi Sêrat Kidungan* (Têtandhingan, *Suntingan*, sâhâ *Terjemahan Teks*) mênikâ sampun dipunandharakên wontên ing pandadaran sangajênging *Dewan Penguji* rikâlâ tanggal 23 Agustus 2013 sâhâ dipuntêtêpakên lulus.

DEWAN PENGUJI

Asmâ	Jabatan	Tapak Asmâ	Tanggal
Prof. Dr. Suharti, M.Pd	Ketua Penguji		04/9-2013
Dra. Hesti Mulyani, M.Hum	Sekretaris Penguji		4-9-2013
Dr. Suwardi, M.Hum	Penguji I		03/9-2013
Dra. Sri Harti Widyastuti, M.Hum	Penguji II		03/9-2013

Yogyakarta, 04 September 2013
Fakultas Bahasa dan Seni
Universitas Negeri Yogyakarta
Dekan,

Prof. Dr. Zamzani, M.Pd.
NIP 19550505 198011 1 001

WÊDHARAN

Ingang tanda tangan wontên ing ngandhap mênikå, kulå:

Nåmå : Supardyan

NIM : 09205244049

Program Studi : Pendidikan Bahasa Jawa

Fakultas : Bahasa dan Seni Universitas Negeri Yogyakarta

ngandharakên bilih *karya ilmiah* mênikå sêratan kulå piyambak. Samangêrtos kulå, *karya ilmiah* mênikå wosipun botên dipunsêrat déning tiyang sanès, kajawi bab-bab tartamtu ingkang kulå pêndhêt minångkå *acuan* kanthi adhêdhasar tâtå cârå sâhå *etika* nyêrat *karya ilmiah* ingkang limrah.

Sêratan ing wêdharan mênikå kasêrat kanthi saèstu. Manawi kasunyatanipun kabuktên manawi wêdharan mênikå botên lêtês, bab mênikå dados tanggêl jawab kulå pribadi.

Yogyakarta, 15 Agustus 2013

Panyêrat,

Supardyan

SÊSANTI

[illegible][illegible]

PISUNGSUNG

Linambaran pamuji syukur dhumatêng ngarsanipun Gusti Ållåh SWT, *karya ilmiah* mênikå kulå pisungsungakên dhatêng tiyang sêpuh kulå, maké Sukariyah sårå paké Sugiyo ingkang sampun nggulåwênthah kanthi katoging têngåå, béyå, sårå sih katrêsnan.

PRAWACANA

Panyêrat munjukakên pujâ-puji syukur *Alhamdulillah* dhumatêng *Allah SWT* ingkang sampun mapintên-pintên paring kasarasan, kanikmatan, kabêgjan, sâhâ kabagyan dhatêng panyêrat, saénggâ skripsi ingkang asêsirah *Kajian Filologi Sêrat Kidungan* (Têtandhingan, *Suntingan*, sâhâ *Terjemahan Teks*) mênikâ sagêd mawujud kanthi nir ing sambékâlâ. Ing kalodhangan mênikâ, panyêrat ugi ngaturakên agunging panuwun dhatêng:

1. Bapak Prof. Dr. Rochmad Wahab minangkâ Rektor Universitas Negeri Yogyakarta;
2. Bapak Prof. Prof. Dr. Zamzani, M.Pd. minangkâ Dekan Fakultas Bahasa dan Seni;
3. Bapak Dr. Suwardi, M.Hum. minangkâ pangarsâ Jurusan Pendidikan Bahasa Daerah ingkang sampun paring idi kanggé nglampahi panalitèn mênikâ;
4. Ibu Sri Harti Widyastuti, M.Hum. minangkâ *dosen pembimbing I* sâhâ *Penasihat Akademik* ingkang sampun kêrsâ paring bimbingan, piwulang, sâhâ pandongâ dhatêng panyêrat;
5. Ibu Hesti Mulyani, M.Hum. minangkâ *dosen pembimbing II* ingkang sampun kêrsâ paring bimbingan, tlatos anggênipun nuntun, sâhâ pandongâ dhatêng panyêrat;
6. Bapa-Ibu *dosen* Pendidikan Bahasa Daerah ingkang sampun paring mawarni-warni kawruh, piwulang, sâhâ wêjangan ingkang murakabi dhatêng panyêrat;
7. *Staf* Jurusan Pendidikan Bahasa Daerah ingkang sampun paring pambiyantu *administrasi perkuliahan* dhateng panyerat;
8. *Petugas Perpustakaan Museum Sânanbudâyâ bagian pernaskahan*, GPPH Prabukusumâ, Gusti Pugêr; *Petugas Perpustakaan Purâ Pakalaman* sâhâ *Petugas Perpustakaan Rêksâpustakâ Kadipatèn Mangkunêgaran* ingkang sampun mbiyantu panaliti gayut kaliyan panalitèn mênikâ;
9. Tiyang sêpuh kêkalih kulâ ingkang sangêd kulâ trêsnani;
10. Uti Têmon, Nduk Sulista Yuniati sâhâ Diky Suparliyanto ingkang paring

panjurung saénggâ tansah tatag têtêg satêmah tutug tumrap panyêrat saénggâ *karya ilmiah* mênika sagêd mawujud;

11. Mbah Midi, Mbah Rubinah, Lik Prih, Lik Yatmi, Lik Yono, sâhâ Mas Inug ingkang sampun mbiyantu panyêrat nalika ngrampungakên *studi* ing Ngayogyâkartâ;
12. Kâncâ-kâncâ Kêlas H/2009 (H.Com/Parama) ingkang sampun paring panjurung anggèn kulâ nyêrat skripsi mênika;
13. Warih sâhâ Yayuk ingkang sampun purun dados kâncâ wawan rêmbug panyêrat sâhâ paring panjurung panyêrat anggênipun nyêrat skripsi mênika;
14. Kâncâ-kancâ PBD sârtâ sadâyâ *pihak* ingkang botên sagêd kulâ sêbutakên sadâyâ ingkang sampun paring pambiyantu, pandongâ sâhâ panjurung dhatêng panyêrat saénggâ skripsi mênika sagêd mawujud.

Têmtu kémawon, skripsi mênika dèrèng sagêd kawastanan saé, jangkêp, mênâpâ déné sampurnâ. Pramila saking mênika, sadâyâ pangandikan mênâpâ déné panyaruwé ingkang tumuju murih langkung saé, jangkêp, saha sampurnaning skripsi mênika, tansah katampi kanthi bingahing manah sâhâ atur agunging panuwun.

Wasânâ, kanthi raos andhap asor panyêrat kamipurun *karya ilmiah* mênika, sinaosâ dèrèng sampurnâ. Ananging, panyêrat saèstu angajêng-ajêng mug-mugi skripsi mênika sagêd murakabi, *Amin*.

Yogyakarta, 15 Agustus 2013

Panyêrat,

Supardyan

PRATÉLAN ISI

	kacå
IRAH-IRAHAN	i
PASARAJUKAN	ii
PANGÊSAHAN	iii
WÊDHARAN	iv
SÊSANTI	v
PISUNGSUNG	vi
PRÅWACÅNÅ	vii
PRATÉLAN ISI	xi
PRATÉLAN <i>TABEL</i>	xiii
PRATÉLAN LAMPIRAN	xiv
PRATÉLAN CÊKAKAN	xv
PANDOM <i>EJAAN</i>	xvi
SARINING PANALITÈN	xvii
BAB I PURWÅKÅ	1
A. Dhasaring Panalitèn	1
B. Undêraning Prakawis	5
C. Watêsaning Prakawis	5
D. Wosing Panalitèn	6
E. Ancasing Panalitèn	6
F. Paédahing Panalitèn	7
G. Pangêrtosan Têmbung-têmbung ing Irah-irahan	8
BAB II GÊGARAN <i>TEORI</i>	10
A. Kawontênaning <i>Naskah</i>	10
1. Pangêrtosan <i>Filologi</i>	10
2. Pangêrtosan <i>Naskah</i>	12
3. Pangêrtosan <i>Teks</i>	13
4. Ancasing Panalitèn <i>Filologi</i>	15
5. Sêkar Måcåpat ing Salêbêting <i>Teks-teks</i> Jawi	16

B. Garapaning Panalitèn <i>Filologi</i>	20
1. <i>Inventarisasi Naskah</i>	20
2. <i>Kawontênaning Naskah</i>	21
3. <i>Alih Tulis</i>	24
4. <i>Têtandhingan Naskah</i>	26
5. <i>Suntingan Teks</i>	28
6. <i>Aparat Kritik</i>	30
7. <i>Terjemahan</i>	33
C. Panalitèn ingkang Jumbuh	33
BAB III CĀRĀ PANALITÈN	36
A. Jinising Panalitèn	36
B. <i>Sumber Data</i> Panalitèn	36
C. <i>Teknik Ngêmpalakên Data</i>	39
D. <i>Instrumen</i> Panalitèn	43
E. <i>Teknik Analisis Data</i>	46
F. <i>Validitas sâhâ Reliabilitas Data</i>	47
BAB IV ASILING PANALITÈN SĀHĀ PANGRÊMBAGIPUN	49
A. <i>Inventarisasi Naskah Sêrat Kidungan sâhâ Pangrêmbagipun</i>	49
B. <i>Kawontênaning Naskah sâhâ Pangrêmbagipun</i>	60
1. <i>Naskah SK-A</i>	68
2. <i>Naskah SK-B</i>	70
C. <i>Alih Tulis sâhâ Pangrêmbagipun</i>	72
1. <i>Pandom Transliterasi Naskah SK-A sâhâ SK-B</i>	72
a. <i>Wujuding Aksârâ Jâwâ sâhâ Pasanganipun</i>	72
b. <i>Aksârâ Swârâ</i>	74
c. <i>Aksârâ Murdâ</i>	75
d. <i>Sandhangan</i>	77
1) <i>Sandhangan Swârâ</i>	78
2) <i>Sandhangan Wyanjånâ</i>	79
3) <i>Panyigêging Wandâ</i>	80
e. <i>Ejaan</i>	81

1) Aksâra Swâra	81
2) Aksâra <i>Konsonan</i>	82
3) Panyêrating Têmbung Rangkêp	83
a) Têmbung Dwilingga	83
b) Têmbung Dwipurwa	83
4) Tandha Pamaos	84
a) Tandha Pada Lingsa	84
b) Tandha Pada Lungsi	84
c) Tandha []	84
d) Pada Gêdhé utawi Pada Agêng	85
e) Mangajapa	85
(1) Madyapada	85
(2) Wasanpada	85
2. Asiling <i>Transliterasi Standar SK-A</i> sâha <i>SK-B</i>	85
D. Têtandhingan <i>Naskah</i> sâha Pangrêmbagipun	109
1. Têtandhingan Pada	109
2. Têtandhingan Têmbung	112
a. Têtandhingan Aksâra ingkang Kasêrat Bêda, ananging Botên Ngéwahi Têgêsipun	113
b. Têtandhingan Bédaning Têmbung ingkang Bêda Têgêsipun	166
c. Têtandhingan Bédaning Guru Wilangan	193
E. <i>Suntingan Teks Sêrat Kidungan</i> sâha Pangrêmbagipun	201
1. Asiling <i>Suntingan Teks Sêrat Kidungan</i> kanthi ngginakakên <i>Metode Landasan</i>	202
2. <i>Aparat Kritik</i>	219
F. <i>Terjemahan Teks Sêrat Kidungan</i> sâha Pangrêmbagipun	298
1. <i>Terjemahan Sêrat Kidungan</i>	298
2. <i>Cathêtan Terjemahan</i>	346
BAB V PANUTUP	352
A. Dudutan	352
B. Pamrayogi	356

<i>C. Implikasi</i>	356
KAPUSTAKAN	357
<i>A. Manuskrip</i>	357
<i>B. Pustakå</i>	357
LAMPIRAN	360
<i>A. Teks Sêratan Tangan utawi Carik Sêrat Kidungan SK 143 C</i> <i>Kasimpên ing Muséum Sånåbudåyå Ngayogyåkartå</i>	361
<i>B. Teks Sêratan Tangan utawi Carik Sêrat Kidungan SK 143 E</i> <i>Kasimpên ing Muséum Sånåbudåyå Ngayogyåkartå</i>	404
<i>C. Sêrat Idin Panalitèn</i>	423

PRATÉLAN *TABEL*

	Kâcå
<i>Tabel 1 : Sasmitå Sêkar ing Sêrat Kidungan</i>	18
<i>Tabel 2 : Kartu Data Kawontênaning Naskah SK-A sâhå SK-B</i>	43
<i>Tabel 3 : Kartu Data Têtandhingan Kathahing Pådå Teks SK-A sâhå SK-B</i>	45
<i>Tabel 4 : Kartu Data Têtandhingan Aksårå ingkang Kasêrat Aksårå Bédå, nanging Botên Ngéwahi Têgêsipun</i>	45
<i>Tabel 5 : Kartu Data Têtandhingan Bédaning Têmbung ingkang Bédå Têgêsipun</i>	46
<i>Tabel 6 : Kartu Data Bédaning Guru Wilangan</i>	46
<i>Tabel 7 : Asiling Deskripsi Naskah Sêrat Kidungan</i>	60
<i>Tabel 8 : Daftar Nãmå Pupuh Naskah SK-A</i>	70
<i>Tabel 9 : Daftar Nãmå Pupuh Naskah SK-B</i>	71
<i>Tabel 10 : Wujudipun Aksårå Jåwå sâhå Pasanganipun ing Naskah SK- A sâhå SK-B ingkang Dipunsêrat mawi Aksårå Latin</i>	72
<i>Tabel 11 : Asiling Transliterasi Standar Teks SK-A sâhå SK-B</i>	87
<i>Tabel 12 : Têtandhingan kathahing pådå teks SK-A sâhå teks SK-B.....</i>	110
<i>Tabel 13 : Têtandhingan Têmbung Aksårå ingkang Kasêrat Bédå nanging botên Ngéwahi Makna-nipun.....</i>	113
<i>Tabel 14 : Têtandhingan Têmbung ingkang Bédå Têgêsipun</i>	167
<i>Tabel 15 : Têtandhingan Bédaning Guru Wilangan</i>	193
<i>Tabel 16 : Têtandhingan Bédaning Guru Wilangan ingkang Kajumbuhakên kaliyan Paugêran Guru Lagu sâhå Guru Wilangan ingkang Lérés</i>	196

PRATÉLAN LAMPIRAN

	Kaca
Lampiran 1 : <i>Teks Sêratan Tangan utawi Carik Sêrat Kidungan SK 143</i> <i>C Kasimpên ing Muséum Sânbudaya Ngayogyakarta 361</i>	361
Lampiran 2 : <i>Teks Sêratan Tangan utawi Carik Sêrat Kidungan SK 143</i> <i>E Kasimpên ing Muséum Sânbudaya Ngayogyakarta 404</i>	404
Lampiran 3 : <i>Sêrat Idi Panalitèn</i>	423

PRATÉLAN CÊKAKAN

SK : *Sêrat Kidungan*

SK-A : *Sêrat Kidungan kode koleksi SK 143 C*

SK-B : *Sêrat Kidungan kode koleksi SK 143 E*

No. : Nomêr

PANDOM EJAAN

Pandom *ejaan* ingkang dipun-ginakakên wontên ing *karya ilmiah* mênika wontên kalih, inggih mênika pandom *ejaan* kanggé bâsa Indonésia sâha pandom *ejaan* kanggé bâsa Jawi. Pandom *ejaan* bâsa Indonésia sadayaning ngginakakên *Ejaan Bahasa Indonesia yang Disempurnakan (EYD)*. Wondéné pandom *ejaan* bâsa Jawi sakêdhik radi nyêbal saking *Pedoman Umum Ejaan Bahasa Jawa Huruf Latin yang Disempurnakan* (Anggota IKAPI, 2006), inggih mênika tândhâ ê kanggé nyêrat *fonem* / ə / ugêlipun ê kados ing têmbung **rêmên** “*senang*”; tândhâ é kanggé nyêrat *fonem* / e / ungelipun é kados ing têmbung **wondéné** ‘*akan tetapi*’; sâha tândhâ è kanggé nyêrat *fonem* / æ / ungêlipun è kados ing têmbung **panalitèn** ‘*penelitian*’. Sasanèsipun mênika tândhâ â kanggé nyêrat *fonem* / ɔ / ungêlipun â kados ing têmbung **bâsa** ‘*bahasa*’.

Tândhâ sambung (-) (Anggota IKAPI, 2006: 29), kaginakakên kanggé nyêrat têmbung andhahan, inggih kanggé milahakên antawisipun têmbung linggâ **ginâ** ingkang kawuwuhan atêr-atêr **dipun-** sâha panambang **-akên**. Dados, têmbung andhahan kasêbut sêratanipun makatên **dipun-ginakakên**.

Irah-irahan *naskah* sâha pêthikan-pêthikan abasa Jawi ngginakakên *Pedoman Umum Ejaan Bahasa Jawa Huruf Latin yang Disempurnakan* kanggé nggampilakên panyêratipun. Ananging, kanggé aksara e ngginakakên tândhâ ê kanggé nyêrat *fonem* / ə /, tândhâ é kanggé nyêrat *fonem* / e /, ugi ngginakakên tândhâ è kanggé nyêrat *fonem* / æ /, sâha aksara a (lêgênâ) ngginakakên tândhâ â kanggé nyêrat *fonem* / ɔ /.

Sadaya irah-irahaning buku ingkang kasêrat mawi aksara Latin ingkang ngginakakên *ejaan* sadèrèngipun *EYD*, têtêp kasêrat mênapa wontênipun murih têtêp kajagi aslinipun, ugi supados botên nuwuhakên salah *tapsir*. Kanggé irah-irahaning buku utawi *naskah* sêratan aksara Jawa kajumbuhakên kaliyan *EYD*.

Kajian Filologi Sêrat Kidungan
(Têtandhingan, Suntingan, sâhâ Terjemahan Teks)

Déning: Supardyan
NIM 09205244049

SARINING PANALITÈN

Ancasipun panalitèn mênika kanggé: (1) ndamêl *inventarisasi naskah Sêrat Kidungan*, (2) ngandharakên kawontênaning *naskah SK-A sâhâ SK-B*, (3) ndamêl *transliterasi standar SK-A sâhâ SK-B*, (4) ngandharakên têtandhingan cacahing pàdâ sâhâ têtandhingan têmbung *SK-A sâhâ SK-B*, (5) ndamêl *suntingan teks Sêrat Kidungan kanthi metode landasan*, sarta (6) ndamêl *terjemahan teks Sêrat Kidungan*.

Panalitèn mênika ngginakakên *metode panalitèn deskriptif sâhâ metode panalitèn filologi*. *Metode panalitèn deskriptif* dipun-ginakakên kanggé nggambarakên *naskah SK-A sâhâ SK-B kanthi objektif*. *Metode panalitèn filologi* dipun-ginakakên kanggé nggarap *naskah SK-A sâhâ SK-B* ingkang kasêrat mawi aksârâ Jâwâ. *Sumber data* panalitèn mênika, *naskah SK-A sâhâ SK-B koleksi Muséum Sâmbudâyâ Yogyakarta*. *Teknik ngêmpalakên data* ing panalitèn mênika ngginakakên *langkah kerja panalitèn filologi*, inggih mênika *inventarisasi naskah*, *kawontênaning naskah*, *transliterasi*, *têtandhingan*, *suntingan*, *sâhâ terjemahan teks*. *Analisis data* ngginakakên *teknik analisis deskriptif*. *Validitas* ingkang dipun-ginakakên, inggih mênika *validitas semantik*. *Reliabilitas* ingkang dipun-ginakakên, inggih mênika *reliabilitas intraretter sâhâ interratter*.

Asiling panalitèn mênika ngandharakên ênêm bab. Sapisan, kapanggihakên 24 *eksemplar naskah*, inggih mênika 19 *naskah* kasêrat mawi aksârâ Jâwâ, 2 *naskah* kasêrat cithak, sâhâ 3 *naskah* kasêrat Latin. Kaping kalih, kawontênan *naskah SK-A sâhâ SK-B* taksih saé, sâhâ sêratanipun taksih sagêd kawaos. Katigâ, *transliterasi naskah SK-A sâhâ SK-B* dipun-garap kanthi ngéwahi sêratan aksârâ Jâwâ dhatêng aksârâ Latin adhêdhasar *éjaan* ingkang limrah. Sakawan, têtandhingan *teks SK-A sâhâ SK-B*, ing antawisipun (1) têtandhingan kathahing pàdâ *SK-A sâhâ SK-B*, bédanipun gunggunging pàdâ *SK-A sâhâ SK-B* wontên 26 pàdâ, (2) têtandhingan aksârâ ingkang kasêrat bédâ nanging botên ngéwahi têngesipun kapanggihakên 185 aksârâ, (3) têtandhingan bédaning têmbung ingkang béda têngesipun kapanggihakên 133 têmbung, (4) têtandhingan bédaning guru wilangan wontên pàdâ-pàdâ tartamtu kapanggihakên 69. Gangsal, *suntingan teks* ngginakakên *metode suntingan landasan*, wondéné sadâyâ éwah-éwahan ing *suntingan teks* kaandharakên ing *aparatur kritik*. Ênêm, *terjemahan teks* dipun-garap kanthi ngginakakên *metode terjemahan harfiah*, *terjemahan isi*, sâhâ *terjemahan bebas*. Sadâyâ *metode terjemahan* kasêbut dipun-garap kanthi *kontekstual*. Ing *terjemahan teks*, wontên têmbung-têmbung ingkang wontên cathêthan *terjemahan-ipun* kanggé nggampilakên nêgêsi têmbung-têmbung ingkang angèl dipun-*terjemah*-akên kanthi kasêrat *alternatif pemahaman-ipun*.

BAB I PURWAKA

A. Dhasaring Panalitèn

Umumipun, kabudayan mênika ngêwrat mapintên-pintên bab, makatên ugi kabudayan Jawi. Kabudayan Jawi ngêwrat bab-bab ingkang gêgayutan kaliyan pagêsanging masarakat Jawi. Bab-bab ingkang kawrat wontên ing kabudayan Jawi mênika kaprinci dados mapintên-pintên bab, inggih mênika bab 1) bâsa, 2) agami, 3) sêjarah, 4) sârâsilah, 5) kukum sâha pranatan, 6) ringgit sâha sastraning ringgit, 7) piwulang sâha suluk, 8) primbon sâha pawukon, 9) gêndhing sâha bêksan, sarta bab 10) *adat-istiadat* (Behrend lumantar Mulyani, 2008: 1). Sadaya bab kasêbut dipun-lêstantunakên kanthi sinêrat wontên ing anggitan ingkang dipunsêbut *naskah*.

Naskah inggih mênika anggitan ingkang sinêrat tangan (carik) ingkang taksih asli menapa déné santunanipun (Darusuprta, 1984:1). Wondéné *naskah* Jawi inggih mênika anggitan sinêrat tangan ingkang taksih asli menapa déné santunanipun ingkang kasêrat mawi aksara Jawa, aksara Arab Pégon, utawi aksara Latin kanthi bâsa Jawi Kinā, bâsa Jawi Têngahan, utawi bâsa Jawi Gagrag Anyar (Mulyani, 2009b: 1). Kanthi makatên, mila lajêng wontên *naskah* Jawi Kinā, *naskah* Jawi Têngahan, sâha *naskah* Jawi Gagrag Anyar. *Naskah* Jawi mênika wontên ingkang kasêrat ing ron tal (lontar), daluwang, sâha daluwang saking Eropa (inggih daluwang ingkang wontên *watermark*-ipun).

Miturut sêjarah, *naskah* Jawi mênika kasêrat rikala abad IX, inggih wontênipun *naskah* ingkang irah-irahanipun *Kakawin Ramayana*. Adhêdhasar katrangan kasêbut, Zoetmulder (lumantar Mulyani, 2002: 41) ngandharakên bilih

naskah Jawi ingkang kasêrat kanthi dhapukan gancaran, sêkar, sâhâ pawicantênan (*drama*) mênika cacahipun kathah. Wondéné *naskah* Jawi dhapukan sêkar ingkang kasêrat mawi bâsâ Jawi Kinâ dipunsêbut *kakawin*, ingkang kasêrat mawi bâsâ Jawi Têngahan kasêbut *kidung*, déné ingkang kasêrat mawi bâsâ Jawi Gagrag Anyar kasêbut *sêkar mაცაპა* (*sêkar alit*).

Salah satunggaling *naskah* Jawi dhapukan sêkar mაცაპა, inggih mênika *Sêrat Kidungan*. Miturut andharaning Saputra (lumantar Mulyani, 2010: 33), sêkar mაცაპა mênika cêkakan saking “mაცა papat-papat”. Têgêsipun, cârâ maos *teks* ingkang mawi andhêgan utawi pêdhotan ing sabên sakawan wandâ sapisanan ing sabên gatrâ. Sêkar mაცაპა, inggih mênika ikêtaning anggitan ingkang awêwaton guru gatrâ, guru wilangan, sâhâ guru lagu (dhong-dhing) (Poerwadarminta, 1936: 600). Wontên ing panalitèn mênika, *Sêrat Kidungan* ingkang dipuncêkak dados *SK* dipun-dadosakên *sumber data* panalitèn.

Sêrat Kidungan minangkâ satunggaling *naskah* utawi *manuskrip* Jawi ingkang isinipun ngêwrat bab pralambanging ngèlmi Islam ingkang sayêktos (*sejati*), tuwin minangkâ wêwarah pamujining kawulâ dhumatêng Gusti. Wondéné isinipun *Sêrat Kidungan* kaandharakên kados ing ngandhap mênika.

1. Kidung rumêksâ ing wengi (*SK-A* kâcâ 1-18, wondéné ing *SK-B* kâcâ 1-12).
2. Cathêtan namaning lêlêmbat ingkang njagi tanah Jawi (*SK-A* kâcâ 18-31, wondéné ing *SK-B* kâcâ 12-14).
3. Dongâ kanggé mëndêlakên jabang bayi supados botên rêwêl (*SK-A* kâcâ 31-38).
4. Dongâ kanggé njagi jabang bayi supados botên dipun-godhâ déning Bêthari Durgâ sâhâ Bêtharâ Kâlâ (*SK-A* kâcâ 38-43).

5. Saranå têtulak jabang bayi (*SK-B* kâcå 14-15).
6. Candranipun manungså (*SK-B* kâcå 15-16).
7. Lampahing dintên (*SK-B* kâcå 16-18).
8. Wêwarah saking *Nabi Muhammad* bab dintên kanggé kêkésahan (*SK-B* kâcå 18-19).
9. Wêwarah saking *Sayid Ali* bab dintên ingkang saé kanggé ngayahi pêrang (*SK-B* kâcå 19).

Manawi botên wontên panalitèn ingkang nлити *Sêrat Kidungan*, danguning dangu *naskah Sêrat Kidungan* sagêd risak. Manawi *naskah*-ipun sampun risak, isining *teks Sêrat Kidungan* botên sagêd kawêdhar malih. Pramilà, prêlunipun kawigatosan nglêstantunakên *naskah*. Nglêstantunakên *naskah* kasebut sagêd dipungarap kanthi cârå panalitèn *filologi*. Panalitèn *filologi* mênika kagarap kanthi *langkah kerja* panalitèn *filologi*. Urut-urutanipun *langkah kerja* panalitèn *filologi* ing panalitèn mênika makatên (1) *inventarisasi naskah Sêrat Kidungan*, (2) ngandharakên kawontênaning *naskah SK-A* sâhå *SK-B*, (3) ndamêl alih tulis *SK-A* sâhå *SK-B*, (4) nandhingakên *teks SK-A* sâhå *SK-B*, (5) ndamêl *suntingan teks*, sâhå (6) ndamêl *terjemahan teks*.

Wondéné garapaning panalitèn *filologi* pérangan têtandhingan *teks* ing panalitèn mênika kawiwitan kanthi maos *teks Sêrat Kidungan SK-A* sâhå *SK-B*, lajêng ndamêl alih tulis *teks SK-A* sâhå *SK-B* kanthi *metode transliterasi standar*. Salajêngipun, ndamêl têtandhinganing têtambung sâhå tâtå ukaranipun. Sasampunipun dipun-tandhingakên, dipun-lajêngakên ndamêl *suntingan teks* saking *naskah landasan*. Garapaning panalitèn *filologi* pérangan têtandhingan *teks* ingkang pungkasan inggih kanthi ndamêl *terjemahan teks Sêrat Kidungan*.

Teks Sêrat Kidungan prêlu dipun-tandhingakên, amargi kanggé mangêrtosi mênâpâ *teks Sêrat Kidungan* ingkang kapanggihakên wontên ingkang risak *teks*-ipun amargi wontênipun *tradisi* mutrani *teks*, sâhâ mênâpâ kémawon bab-bab ingkang bédâ. *Tradisi* mutrani *teks* mênikâ asring dipun-garap kanggé nglêstantunakên *naskah* ingkang irah-irahanipun sami.

Tradisi mutrani *teks Sêrat Kidungan* sagêd ndadosakên *varian* sêrataning *teks Sêrat Kidungan*. Pramila kanggé mangêrtosi sêrataning *teks* babon, dipundamêl cathêtan ngéngingi sêratan ingkang lêpat sâhâ cathêtan sêrataning têmbung-têmbung ingkang dipun-lêrêsakên prêlu wontênipun *rekonstruksi teks* ingkang langkung sêpuh. Wontên ing salêbêting *rekonstruksi teks* ingkang langkung sêpuh, têmtu kémawon wontên éwah-éwahanipun. Éwah-éwahan kasêbut awujud ngirangi, nggantos, sâhâ nambahi aksarâ utawi têmbung ingkang dipun-garap minangka *pertanggungjawaban ilmiah* ingkang dipun-andharakên kanthi ndamêl *aparatur kritik (aparatus criticus)*.

Teks Sêrat Kidungan ugi prêlu dipundamêl *terjemahan* utawi alih basanipun, kanthi pangangkah supados isining *teks Sêrat Kidungan* sagêd dipun-mangêrtosi déning pamaos ingkang botên mangêrtos bâsâ Jawi. Sadèrèngipun ndamêl alih bâsâ kanthi ngginakakên bâsâ Indonèsia, bâsaning *teks Sêrat Kidungan* dipun-éwahi rumiyin saking bâsâ Jawi Ngoko-alus dados bâsâ Jawi Krâmâ. Ancasipun dipun-éwahi dhatêng bâsâ Jawi Krâmâ, inggih mênikâ kanggé mangêrtosi kanthi cêthâ ngéngingi bab jêjêr, wasêsâ, lêsan, sâhâ katranganipun.

Naskah ingkang kapilih minangka *sumber* panalitèn mênikâ wontên 2 *eksemplar naskah* kanthi irah-irahan ingkang sami, inggih mênikâ *naskah Sêrat Kidungan* ingkang kasimpên ing *Muséum Sânanbudâyâ*. *Naskah-naskah* kasêbut

inggih mênikå *Sêrat Kidungan* kanthi kode koleksi *SK 143 C* ingkang dipuntêngêri *SK-A* sâhå *Sêrat Kidungan* kanthi kode koleksi *SK 143 E* ingkang dipuntêngêri *SK-B*. Dhasaripun milih kalih *naskah* kasêbut kaandharakên ing bab III sub-bab *sumber data* panalitèn. Adhêdasar andharan ing nginggil, panalitèn *Kajian Filologi Sêrat Kidungan* mliginipun ing têtandhingan, *suntingan*, sâhå *terjemahan* mênikå dipuntliti.

B. Undêraning Prakawis

Gêgayutan andharan ing dhasaring panalitèn ing nginggil, nuwuhakên prakawis-prakawis ingkang badhé kaandharakên. Prakawis-prakawis kasêbut katâtå kados ing ngandhap mênikå.

1. Bab ingkang kawrat wontên ing kabudayan Jawi.
2. *Inventarisasi naskah Sêrat Kidungan.*
3. Andharan kawontênaning *naskah Sêrat Kidungan SK-A* sâhå *SK-B*.
4. *Transliterasi teks SK-A* sâhå *SK-B*.
5. Têtandhingan *SK-A* sâhå *SK-B*.
6. *Suntingan teks Sêrat Kidungan.*
7. *Terjemahan teks Sêrat Kidungan.*

C. Watêsaning Prakawis

Adhêdasar undêraning prakawis ingkang taksih wiyar, milå prakawis wontên panalitèn mênikå dipun-watêsi. Wondéné watêsaning prakawis kasêbut katâtå kados ing ngandhap mênikå.

1. *Inventarisasi naskah Sêrat Kidungan.*

2. Andharan kawontênaning *naskah SK-A sâhâ SK 143-B*.
3. *Transliterasi teks SK-A sâhâ SK-B kanthi metode transliterasi standar*.
4. Têtandhingan *SK-A sâhâ SK-B*.
5. *Suntingan teks Sêrat Kidungan*.
6. *Terjemahan teks Sêrat Kidungan*.

D. Wosing Panalitèn

Wosing panalitèn mênikâ adhêdhasar andharan ing undêraning prakawis sâhâ watêsaning prakawis. Adhêdhasar prakawis-prakawis sâhâ watêsaning prakawis ing nginggil, ingkang dados wosing panalitèn mênikâ katâtâ kados ing ngandhap mênikâ.

1. Kadospundi *inventarisasi naskah Sêrat Kidungan*?
2. Kadospundi andharan kawontênaning *naskah SK-A sâhâ SK-B*?
3. Kadospundi *transliterasi teks SK-A sâhâ SK-B kanthi metode transliterasi standar*?
4. Kadospundi têtandhingan *teks SK-A sâhâ SK-B*?
5. Kadospundi *suntingan teks Sêrat Kidungan*?
6. Kadospundi *terjemahan Sêrat Kidungan*?

E. Ancasipun Panalitèn

Ancasipun panalitèn mênikâ adhêdhasar saking wosing panalitèn ing nginggil. Wondéné ancasipun panalitèn mênikâ katâtâ kados ing ngandhap mênikâ.

1. Ndamêl *inventarisasi naskah Sêrat Kidungan*.

2. Ngandharakên kawontênaning *naskah SK-A* sâhâ *SK-B*.
3. Ndamêl *transliterasi teks SK-A* sâhâ *SK-B* kanthi *metode transliterasi standar*.
4. Ngandharakên têtandhingan *SK-A* sâhâ *SK-B*.
5. Ndamêl *suntingan teks Sêrat Kidungan*.
6. Ndamêl *terjemahan teks Sêrat Kidungan*.

F. Paédahing Panalitèn

Panalitèn mênikâ kaangkah munpangati kanthi *teoritis* sâhâ *praktis*. Wondéné munpangatipun *teoritis* sâhâ *praktis* panalitèn mênikâ katâtâ kados ing ngandhap mênikâ.

1. Munpangat *Teoritis*

Panalitèn mênikâ kaangkah munpangati mliginipun cârâ ngêcakakên ngèlmi *filologi*, kanggé mbêdhah *naskah Jawi*.

2. Mumpangat *Praktis*

- a. *Data-data* asiling panalitèn kaangkah migunani kanggé pamaos ingkang badhé nлити *Sêrat Kidungan* pérangan ngèlmi sanèsipun.
- b. Asiling têtandhingan *Sêrat Kidungan SK-A* sâhâ *Sêrat Kidungan SK-B* nggampilakên kanggé mangêrtosi mênggah kadospundi têtandhingan *Sêrat Kidungan Sêrat Kidungan SK-A* sâhâ *SK-B*.
- c. Asiling *suntingan teks Sêrat Kidungan* kaangkah nggampilakên anggènipun maos *teks Sêrat Kidungan*.
- d. Asiling ngéwahi bâsâning *teks Sêrat Kidungan* saking bâsâ Jawi Ngoko-Alus dhatêng bâsâ Jawi Krâmâ inggih mênikâ, kanggé mangêrtosi kanthi cêthâ ngéngingi bab jêjêr, wasêsâ, lêsan sâhâ katranganipun. Bab mênikâ kanggé

nggampilakên sâhâ njumbuhakên garapaning *terjemahan* ingkang dhapukaning ugi adhêdhasar urutaning jêjêr, wasêsâ, lêsan sâhâ katranganipun.

- e. Asiling *terjemahan teks Sêrat Kidungan* kanthi ngginakakên bâsâ Indonésia kaangkah sagêdâ nggampilakên pamaos kanggé mangêrtosi isining *teks Sêrat Kidungan* ingkang botên paham bab bâsâ Jawi.

G. Pangêrtosanipun Têmbung-têmbung ing Irah-irahan

Kajian filologi inggih mênikâ asiling *telaah* ngèlmi ingkang kawrat ing anggitan kinâ utawi *karya tulis* kinâ ingkang awujud *naskah* kanthi ngginakakên garapaning panalitèn *filologi*. Garapaning panalitèn *filologi* dipun-garap kanthi *langkah kerja* panalitèn *filologi*.

Sêrat Kidungan inggih mênikâ satunggaling *naskah* Jawi ingkang isinipun ngêwrat bab pralambanging ngèlmi Islam ingkang sayêktos (*sejati*), tuwin minangkâ wêwarah pamujining kawulâ dhumatêng Gusti.

Têtandhingan ing panalitèn mênikâ nandhingakên kawontênaning *SK-A* sâhâ *SK-B*. Kawontênaning *SK-A* sâhâ *SK-B* wontên kalih, inggih mênikâ kawontênaning *naskah* sâhâ kawontênaning *teks*. Kawontênan *naskah* ingkang dipun-tandhingakên, inggih mênikâ kawontênaning wadhag *SK-A* sâhâ *SK-B*. Kawontênan *teks* ingkang dipun-tandhingakên, inggih mênikâ nandhingan cacahing pàdâ, têmbung ingkang panyêrating aksârâ ingkang kasêrat bédâ nanging botên ngéwahi têngêsipun, bédaning têmbung ingkang bédâ têngêsipun, sâhâ nandhingan bédaning guru wilangan.

Suntingan inggih mênikâ nglêrêsakên sêrataning *teks* ingkang lêpat, ndamêl cathêtan ngéngingi sêratan ingkang lêpat sâhâ cathêtan sêratan utawi

têmbung-têmbung ingkang dipun-lêrêsakên. Éwah-éwahan ing *suntingan teks* dipun-andharakên kanthi ndamêl *aparat kritik*.

Terjemahan inggih mênikå ngéwahi bâså saking bâsåning *teks* utawi bâså *sumber*-ipun dhatêng bâså *sasaran*-ipun utawi bâså ingkang dipunpilih kajumbuhakên ancasipun. Ing panalitèn mênikå bâså ingkang dipunpilih, inggih mênikå bâså Indonésia. Sadèrèngipun ndamêl *terjemahan* kanthi ngginakakên bâså Indonêsia, bâsåning *teks Sêrat Kidungan* dipun-éwahi saking bâså Jawi Ngoko-alus dhatêng bâså Jawi Kråmå.

BAB II GÊGARAN *TEORI*

A. Kawontênaning *Naskah*

1. Pangêrtosan *Filologi*

Filologi inggih mênikå ngèlmi ngéngingi bab sastrå-sastrå ingkang kaandharakên gayut kaliyan bab bâså, bab sastrå, sâhå bab budâyå (Baroroh-Baried, 1985: 1). Salajêngipun, Baroroh-Baried (1985: 1) ugi ngandarakên bilih têmbung *filologi* mênikå asalipun saking bâså Yunani, inggih mênikå saking têmbung *philos* ingkang têgêsipun ‘*cinta*’ sâhå têmbung *logos* ingkang têgêsipun ‘*kata*’. Adhêdhasar pangêrtosan *filologi* kasêbut, sagêd kadudut pangêrtosan bilih *filologi* mênikå asalipun saking bâså Yunani *philos* ingkang têgêsipun ‘rêmên’ sâhå têmbung *logos* ingkang têgêsipun ‘têmbung’. Têgêsing kalih têmbung mênika danguning dangu éwah dados ‘rêmên sinau’, ‘rêmên ngèlmi’, sâhå ‘rêmên dhatêng bab sastrå’ utawi ‘rêmên bab budâyå’.

Ing salêbêting *Kamus Istilah Filologi*, têmbung *filologi* atêgês *ilmu yang menyelidiki perkembangan kerohanian suatu bangsa dan kekhususannya atau yang menyelidiki kebudayaan berdasarkan bahasa dan kesusastraannya* (Sulastin-Sutrisno, 1981: 7). Wondéné Djamaris (2003: 3) ngandharakên bilih “*filologi ialah suatu ilmu yang objek penelitiannya berupa naskah-naskah lama*”. Ngéngingi bab pangêrtosan *filologi* miturut Djamaris ing ngingil, sagêd dipun-pêndhêt dudutanipun bilih *filologi* mênikå panalitèn ingkang nliti *naskah-naskah*. Ingkang kawastanan *naskah*, inggih mênikå sadâyå anggitan ingkang taksih sinârat mawi tangan (sêratan carik ingkang taksih asli menâpâ déné santunanipun). ingkang kasêrat ing ron tal (lontar), daluwang, sâhå daluwang saking Eropa.

Danguning dangu, panalitèn *filologi* nêngahakên bédaning *naskah* (Baroroh-Baried, 1985: 3). Salajêngipun, panalitèn *filologi* nggatosakên bédâ-bédaning *naskah* utawi *variasi* minangkâ wujuding *kreasi*. *Varian-varian* kasêbut dipunanggêp minangkâ asiling karyaning sêratan ingkang *kreatif* kanggé mangêrtosi *teks*, ngandharakên isining *teks*, nglêrêsakên bab ingkang lêpat ingkang dipun-gayutakên kaliyan ngèlmi bâsâ, sâstrâ, budâyâ, agami, sârtâ tâta politik ingkang salajêngipun dipunsêbut *filologi modern* (Baroroh-Baried, 1985: 3). Panalitèn mênika ngginakakên panalitèn *filologi modern* awit ancasipun panalitèn mênika mangêrtosi *teks*, ngandharakên isining *teks*, sâhâ nglêrêsakên bab ingkang lêpat ingkang dipun-gayutakên kaliyan ngèlmi bâsâ, sâstrâ, budâyâ,

Salajêngipun, Baroroh-Baried (1985: 3) ugi ngandharakên ngéngingi bab *filologi* ing Indonésia. Andharan ngéngingi bab *filologi* ing Indonésia miturut Baroroh-Baried kasêbut kaandharaken ing ngandhap mênika.

Di Indonesia, arti filologi mengikuti penyebutan yang ada di negeri Belanda ialah suatu disiplin yang mendasarkan kerja pada bahan tertulis dan bertujuan mengungkapkan makna tertulis dalam segi kebudayaan. Dari pengertian itu, penelitian dengan pendekatan filologi bertugas mencari kandungan naskah yang disimpan di dalam teks-teks naskah lama.

Andharaning Baroroh-Baried ing nginggil nêdahakên bilih têmbung *filologi* ingkang dipun-ginakakên ing Indonésia mênika miturut pangêrtosan ingkang kaginakakên ing nêgari Walândâ. Salah satunggaling panalitèn ingkang ngginakakên garapaning panalitèn *filologi*, inggih mênika kanggé mangêrtosi mênâpâ kémawon ingkang kaandharakên wiwit saking kawontênaning *naskah*-ipun, ngantos andharan isining *teks-teks naskah* kinâ.

Saking pangêrtosan *filologi* ing nginggil, sagêd kadudut pangêrtosanipun bilih *filologi* minangkâ ngèlmi bab *naskah-naskah* kinâ ingkang ancasipun

nggandharakên isinipun *teks* ingkang kawrat ing salêbêting *teks*. *Filologi* ugi nggatosakên *variasi* minangkå wujuding *kreasi*. *Varian-varian* kasêbut dipunanggêp minangkå asiling karyaning sêratan ingkang *kreatif* kanggé mangêrtosi *teks*, ngandharakên isining *teks*, nglêrêsakên bab ingkang lêpat ingkang dipun-gayutakên kaliyan ngèlmi bâsâ, sâstrå, sâhå budâyå.

Pangêrtosan *filologi* dipun-ginakakên ing panalitèn mênikå awit panalitèn mênikå nliti *naskah*, kanthi irah-irahan *Sêrat Kidungan* ingkang taksih sinêrat mawi tangan (sêratan carik). Panalitèn mênikå nggandharakên isinipun *teks Sêrat Kidungan* ingkang dipun-gayutakên kaliyan ngèlmi bâsâ, sâstrå, sâhå budâyå.

2. Pangêrtosan *Naskah*

Sabên ngèlmi gadhah *objek* panalitèn piyambak-piyambak. Wondéné *objek* panalitèn *filologi* inggih mênikå sêratan carik utawi *naskah* carik. *Naskah* inggih mênikå sadâyå *bahan* sêratan carik (Robson, 1994: 26). Sadâyå *bahan* sêratan carik mênikå kasêbut *naskah* utawi *handschrift; manuskript* (Baroroh-Baried, 1985: 54). Kanthi makatên, *naskah* mênikå wontên wujudipun utawi *konkret*, inggih sagêd dipun-priksani, sâhå sagêd dipun-cêpêng.

Naskah inggih mênikå anggitan utawi sêratan ingkang taksih kasêrat mawi tangan (carik), inggih ingkang taksih asli mênåpå déné santunanipun (Poerwadarminta lumantar Darusuprpta, 1984: 1). *Naskah adalah semua bahan tulisan tangan. Naskah berasal dari bahasa Latin codex* (Djamaris 2002: 3). Saking kalih pangêrtosan *naskah* kasêbut sagêd dipunpêndhêt dudutanipun bilih *naskah*, inggih mênikå sadâyå anggitan ingkang arupi sêratan carik ingkang taksih asli mênåpå déné santunanipun.

Naskah dapat dianggap sebagai padanan kata manuskrip (Onions lumantar Darusuprpta 1984: 1). *Apalagi naskah dijadikan objek penelitian, maka tidak mungkin akan dilepaskan dari masalah kebahasaan karena naskah itu selalu mengandung teks, yaitu rangkaian kata-kata yang merupakan bacaan dengan isi tertentu* (Onions lumantar Darusuprpta 1984: 1). Sasanèsipun andharan kasêbut, Baroroh-Baried (1985: 54) ugi ngandharakên bilih “*Objek penelitian filologi adalah tulisan tangan yang menyimpan berbagai ungkapan pikiran dan perasaan sebagai hasil budaya bangsa masa lampau*”. Saking andharan kasêbut nêdahakên bilih *objek panalitèn filologi inggih mênikå naskah*, ing salêbêting *naskah kawrat teks* ingkang kêdah dipun-andharakên sâhå dipuntliti.

Adhêdhasar pangêrtosan *naskah* ing nginggil, ingkang dados *objek panalitèn mênikå naskah Sêrat Kidungan*. *Naskah Sêrat Kidungan* ingkang dipun-ginakakên awujud sêratan carik ingkang santunanipun. Wondéné andharan ngéngingi *teks Sêrat Kidungan* ingkang kawrat ing *naskah Sêrat Kidungan* kaandharakên ing pérangan pangêrtosing *teks*.

3. Pangêrtosan *Teks*

Miturut Baroroh-Baried (1985: 56) têngêsipun *teks* inggih mênikå isining *naskah*, andharan ingkang namung sagêd kaangên-angên kémawon, inggih ingkang asipat *abstrak*. Sarânå kanggé ngandharakên *teks* wontên warni tigå, inggih mênikå (1) awujud lêsan kasêbut *teks lêsan*, (2) awujud sêratan carik kasêbut *teks naskah sêratan carik*, sâhå (3) awujud sêratan cithak kasêbut *teks cithak*. Wondéné ngèlmi ingkang kanggé nyinaoni mênåpå kémawon ingkang gayut kaliyan *teks* kasêbut *tekstologi*.

Teks naskah Sêrat Kidungan ingkang dipun-ginakakên ing panalitèn mênika wontên kalih *eksemplar*. Adhêdhasar katranganing *katalog Induk Naskah-naskah Nusantara Muséum Sânanbudaya Yogyakarta Jilid I, Sêrat Kidungan SK 143 C* dipunsalin kirang langkung wiwitaning abad 20, wondéné *Sêrat Kidungan SK 143 E* dipunsalin antawis taun 1930. Mila saking mênika *teks Sêrat Kidungan* ingkang dipun-ginakakên ing panalitèn mênika minangkå *teks* santunan. *Tradisi* mutrani *teks Sêrat Kidungan*, têtmu kémawon wontên éwah-éwahanipun. Éwah-éwahan kasêbut ingkang ndadosakên *versi sâha varian teks Sêrat Kidungan*.

Teks-teks ingkang kaandharakên ing *naskah* Jawi mênika manéka warni. *Naskah* Jawi ugi kasêrat mawi aksara ingkang manéka warni. Wujud aksara ingkang manéka warni miturut Ismaun (1996: 1) kapérang dados sakawan, ingkang kaandharakên ing mênika.

- a. Mbata sarimbag: wujud ingkang aksara Jawanipun kados déné wujudipun banon, aksara mênika kathah kapanggihakên ing samaking buku sâha *prasasti*.
- b. Ngêtumbar: wujud ingkang aksara pérangan nginggilipun bundêr kados tumbar.
- c. Mucuk êri: wujud ingkang aksara pérangan nginggil lancip kados déné êri, aksara mênika kathah kapanggihakên ing *naskah* utawi *manuskrip*.
- d. *Kombinasi*: wujud ingkang aksaranipun *kombinasi* saking tigang wujud sêratan aksara Jawa, inggih mênika wujud aksara Jawa mbata sarimbag; ngêtumbar; sâha mucuk êri.

Dipun-tingali saking wujud aksaranipun, aksara Jawa ingkang dipun-ginakakên kanggé nyêrat *teks SK-A didominasi* wujud aksara ngêtumbar. Pérangan mênika adhêdhasar saking wujud pucuk ing aksara Jawa ingkang awujud sêtengah bundêr. Wondéné wujud aksara ingkang dipun-ginakakên kanggé nyêrat *teks SK-B*

didominasi wujud aksârâ ngêtumbar ingkang *dikombinasi* wujud aksârâ mucuk êri. Pérangan kasêbut adhêdhasar saking wujud pucuking aksârâ Jâwâ ingkang awujud sêtengah bundêr sâhâ wontên sapérangan ingkang pucukipun lancip.

4. Ancasipun Panalitèn *Filologi*

Djamaris (2002: 9) ngandharakê ngéngingi ancasing panalitèn *filologi*. Ancasipun panalitèn *filologi* miturut Djamaris kaandharakên kados ukârâ ing ngandhap mênikâ.

- a. *Menentukan teks yang asli (autografi), teks yang mendekati teks asli (arketip), atau teks yang berwibawa (otoritatif).*
- b. *Mentransliterasikan teks dengan tugas utama menjaga keaslian/ciri khusus penulisan kata dan menerjemahkan teks yang ditulis dalam bahasa daerah ke bahasa Indonesia.*
- c. *Menyunting teks dengan tujuan sebaik-baiknya dengan memperhatikan pedoman ejaan yang berlaku.*
- d. *Mendeskripsikan kedudukan dan fungsi naskah dan teks yang diteliti supaya dapat diketahui tempat karya sastra yang diteliti itu dalam kelompok atau jenis sastra yang mana dan apa manfaat dan gunanya karya sastra itu.*

Baroroh-Baried ugi ngandharakên ancasipun panalitèn *filologi*. Andharan ancasipun panalitèn *filologi* miturut Baroroh-Baried (1985: 5) inggih mênikâ kaandharakên ing ngandhap mênikâ.

- a. *Tujuan umum filologi*
 - 1) *memahami sejauh mungkin kebudayaan suatu bangsa melalui hasil sastranya, baik lisan maupun tertulis,*
 - 2) *memahami makna dan fungsi teks bagi masyarakat penciptanya,*
 - 3) *mengungkapkan nilai-nilai budaya lama sebagai alternatif pengembangan kebudayaan,*
- b. *Tujuan khusus filologi*
 - 1) *menyunting sebuah teks yang dipandang paling dekat dengan teks aslinya,*
 - 2) *mengungkapkan sejarah terjadinya teks dan sejarah perkembangannya,*
 - 3) *mengungkapkan resepsi pembacaan pada setiap kurun penerimaanya.*

Saking andharan ancasing panalitèn *filologi* ing nginggil sagêd kadudut bilih ancasipun panalitèn *filologi*, inggih mênikâ nggambarakên kawontênaning

naskah, ndamêl *terjemahan teks naskah*, ndamêl *suntingan teks* sâhâ ndamêl *kritik teks*, mangêrtosi kabudayan saking asiling sastranipun, mangêrtosi maknâ tuwin ancasipun *teks* kanggé masarakat. Ancasipun panalitèn *filologi* ing panalitèn mênikâ, sagêd ndadosakên *naskah Sêrat Kidungan* sagêd kawaos, ndamêl kawontênaning *naskah Sêrat Kidungan*, ndamêl *transliterasi teks Sêrat Kidungan*, asiling *suntingan* sagêd ndadosakên *naskah* ingkang rêsik saking sêratan ingkang lêpat, sâhâ asiling *terjemahan* sagêd sarânâ kanggé mangêrtosi isining *teks* tumrap tiyang kathah.

5. Sêkar Mâcâpat ing Salêbêting *Teks-teks Jawi*

Sêkar mâcâpat inggih mênikâ salah satungaling jinis dhapukaning *teks*. Miturut andharaning Saputra (lumantar Mulyani, 2010 : 33), sêkar mâcâpat mênikâ cêkakan saking “mâcâ papat-papat”. Têgêsipun, cârâ maos *teks* ingkang mawi andhêgan utawi pêdhotan ing sabên sakawan wandâ sapisan ing sabên gatranipun. Sêkar inggih mênikâ ikêtan karangan ingkang awêwaton guru gatrâ, guru wilangan mênâpâ déné kanthi lêlagon utawi guru-lagu (Poerwadarminta, 1939: 600).

Sêkar mâcâpat mênikâ kadamêl kanthi paugêran ingkang gumathok. Paugêran ingkang gumathok mênikâ inggih wontênipun guru-gatrâ, guru-wilangan, sâhâ guru-lagu, ugi baliswârâ sartâ dâyastra (Padmosoekotjo lumatar Mulyani, 2010: 35). Guru-gatrâ, atêgês wêwaton gatrâ, inggih mênikâ wêwaton cacahipun utawi kathahipun gatraning sêkar sabên sapâdâ (*satu bait*). Guru-wilangan, atêgês wêwaton cacahipun utawi kathahipun wandâ utawi kêcap ing

satunggal-satunggaling gatrani pun sêkar. Wondéné guru-lagu, inggih mênika wêwaton dhawahing swantên ing pungkasaning gatrâ.

Baliswârâ ing sêkar, inggih mênika pamaliking têngbung-têngbung tumrap ing gatrani pun sêkar (Mulyani, 2010: 35). Baliswârâ mênika dipunsêrat amargi kanggé jumbuhakên pathokaning guru-lagu. Wondéné dâyastra inggih mênika dayaning sastra, dayaning aksârâ (Mulyani, 2010: 35). Aksârâ mênika dipunanggêp gadhah dâya mbrêngêngêng. Ananging, bab mênika wontên namung tumrap ing aksârâ Jawâ.

Sêkar macapat mênika kathahipun wontên sawêlas warni (Mulyani, 2010: 35). Mênggah guru-gatrâ, guru-wilangan, sâha guru-laguning sêkar macapat kapratêlakakên ing ngandhap mênika.

1. Kinanthi: 8u, 8i, 8a, 8i, 8a, 8i (6 gatrâ)
2. Pucung: 12u, 6a, 8i, 12a (4 gatrâ)
3. Asmarâdânâ: 8i, 8a, 8e/o, 8a, 7a, 8u, 8a (7 gatrâ)
4. Mijil: 10i, 6o, 10e, 10i, 6i, 6u (6 gatrâ)
5. Maskumambang: 12i, 6a, 8i, 8a (4 gatrâ)
6. Pangkur: 8a, 11i, 8u, 7a, 12u, 8a, 8i (7 gatrâ)
7. Sinom: 8a, 8i, 8a, 8i, 7i, 8u, 7a, 8i, 12a (9 gatrâ)
8. Dhandhanggulâ: 10i, 10a, 8e, 7u, 0i, 7a, 6u, 8a, 12i, 7a (10 gatrâ)
9. Durmâ: 12a, 7i, 6a, 7a, 8i, 5a, 7i (7 gatrâ)
10. Gambuh: 7u, 10u, 12i, 8u, 8o (5 gatrâ)
11. Mênggatrâ: 12u, 8i, 8u, 8i, 8o (5 gatrâ)

Kêmpalaning pândâ dipunsêbut pupuh. Pupuh satunggal sêkar badhé gantos pupuh sêkar sanès, katêrangakên mawi sasmitâ sêkar (Martowo, tanpâ taun: 6). Ukaraning sasmitaning sêkar mênika kasêrat wontên ing wiwitaning pupuh utawi ing pungkasaning pupuh. Manawi kasêrat ing wiwitaning pupuh, mênika nêdahakên bilih sêkar ingkang kasêrat kalêbêt ing nâma sêkar jumbuh kaliyan sasmitaning sêkar. Manawi kasêrat ing pungkasaning pupuh, nêdahakên bilih sêkar candhakupun anâma sêkar jumbuh kaliyan sasmitaning sêkar. Sasmitaning

sêkar ingkang kapanggihakên wontên *teks Sêrat Kidungan* wontên 5 sasmitaning sêkar, sasmitaning sêkar kasêbut kaandharakên kados ing ngandhap mênika.

Tabel 1: Sasmita Sêkar ing Sêrat Kidungan

No.	Sasmita sêkar	Sumber	Cuplikaning teks
1.	Sinom	A.I.28j/ ngambah sinom iyâ marah //o//
2.	Pucung	B.III.1a	//o// Kang pinocung pitik tulak pitik tukang /.....
3.	Mijil	B.IV.1a	//o// Pamijil étang dèdèging janmi /
4.	Pangkur	B.IV.4f/ kuring wong kapungkur //o//
5.	Dhandhanggulå	B.V.1a	//o// Sinarkåra puji dinå iki /
		B.VI.1a	//o// Gulå milir masalah ngawruhi /
		B.VII.1a	//o// Pêmanisé Sangad Sayid Ngali /.....

Sabên sêkar mაცპატ wontên watakipun utawi sipating sêkar ingkang bédå-bédå. Ngéngingi panganggéning sêkar mაცპატ ing andharan kasusastran, mêsthi kémawon kèdah kanthi ngémuti “watak”-ing sêkar satunggal-satunggal. Mulyani (2010: 34-35) ngandharakên bilih mênggahing wataking satunggal-satunggaling sêkar mაცპატ kados andharan ing ngandhap mênika.

1. Kinanthi: awatak “rêmên, asih, trêsnå”. Mathukipun kanggé mândharakên piwulang, cariyos ingkang ngêmu suraos asih-trêsnå såhå asmårå, gandrung-gandrung.
2. Pucung: awatak “këndho, tanpå grêgêt-saut”. Mathukipun kanggé wontên ing cariyos ingkang sajak namung sakêcapanipun, tanpå kamêmpêngan.
3. Asmårådånå: awatak “sêngsêm, sêdhîh, prihatos”. Ananging sêdhîh utawi prihatos amargi saking kataman ing lårå asmårå. Mathukipun kanggé wontên ing cariyos ingkang isi suraos namung asmårå.
4. Mijil: awatak “wêdharing raos”. Mathukipun kanggé ing cariyos ingkang isi pitutur, ananging ugi kênging tumrap ing cariyos gandrung.
5. Maskumambang: awatak “nalångså keråntå-råntå”. Mathukipun kanggé mêdharakên raos-pangraos ingkang ngêrês, nggrêgês, nalångså keråntå-råntå.
6. Pangkur: awatak “sêrêng”. Mathukipun kanggé ing cariyos ingkang ngêmu suraos sêrêng, sajak grêgêtan.
7. Sinom: awatak “gapyak, rênyah”. Mathukipun kanggé sêsorah, cariyos ingkang isi pitutur.
8. Dhandhanggulå: awatak “luwês, rêsep”. Tumrap ing cariyos ingkang ngêmu suraos kadospundi kémawon sagêd mathuk, milå inggih luwêsan. Kanggé ing bêtukå prayogi, kanggé mêdharakên piwulang inggih kênging, kanggé cariyos ingkang isi gandrung-gandrung ugi kênging, kanggé

- panutuping anggitan inggih limrah.
9. Durmā: awatak “galak, muntab” mathuk kanggé mēdharakēn raosing manah nēpsu, manah kadêrēng sêrēng, utawi kanggé cariyos pêrang.
 10. Gambuh: awatak “rumakêt, kulinā, wanuh-wani”. Mathuk kanggé mēdharakēn pitutur ingkang radi sêrēng amargi sampun kēdugi, limrahipun nganggé bâsā ngoko, inggih basanipun tiyang ingkang sampun kulinā, rakêt sēsrawunganipun.
 11. Mēgatruh: awatak “sêdhih-kingkin kaworan nglokro”. Mathukipun kanggé mēdharakēn raos gêtun pungun-pungun, nalāngsā kerântā-rântā.

Adhêdhasar andharan ing nginggil ingkang ngandharakēn watak utawi sipat sêkar mაცაპატ, watak utawi sipat sêkar mაცაპატ *naskah Sêrat Kidungan* wontên 6 watak utawi sipat. Mēnggahing watakipun utawi sipating sêkar mაცაპატ ing *naskah Sêrat Kidungan* kaandharakēn ing ngandhap mēnikā.

1. Dhandhanggulā: sampun jumbuh, awit dipun-ginakakēn ing bēbukā, inggih mēnikā ing *teks Kidung Rumēksā ing Wēngi* sāhā dipun-ginakakēn kanggé mēdharakēn piwulang, inggih mēnikā wontên ing *teks Lampahing Dintên, teks Wēwarah saking Nabi Muhammad Bab Dintên kanggé Kêkésahan, sāhā teks Wēwarah saking Sayid Ali Bab Dintên ingkang Saé kanggé Ngayahi Pêrang*.
2. Sinom: sampun jumbuh, awit dipun-ginakakēn ing cariyos ingkang isi pitutur, inggih mēnikā wontên ing *teks Cathêtan Namaning Lēlēmbat ingkang Njagi Tanah Jawi*.
3. Kinanthi: sampun jumbuh, awit dipun-ginakakēn kanggé mēdharakēn piwulang ing *teks Dongā kanggé Mēndēlakēn Jabang Bayi supados botên Rêwèl*.
4. Pangkur: sampun jumbuh, awit dipun-ginakakēn kanggé mēdharakēn piwulang ing *teks Dongā kanggé Njagi Jabang Bayi supados botên Dipun-godhā déning Bêthari Durgā sāhā Bêthārā Kâlā*.
5. Pucung: sampun jumbuh, awit dipun-ginakakēn ing *teks Sarānā Têtulak Jabang Bayi*.

6. Mijil: sampun jumbuh, awit dipun-ginakakên kanggé mêdharakên piwulang ing *teks Candranipun Manungså*.

B. Garapaning Panalitèn *Filologi*

Garapaning panalitèn *filologi* inggih mênikå *tahap kerja* ing panalitèn *filologi*, ingkang antawisipun satunggal garapan kaliyan garapan salajêngipun wontên gayutanipun. Wondéné garapaning panalitèn *filologi* kanthi runtut kaandharakên kados ing ngandhap mênikå.

1. *Inventarisasi Naskah*

Inventarisasi naskah minångkå garapaning panalitèn ingkang sapisanan ingkang kêdah dipun-garap sasampunipun nêmtokakên *naskah* ingkang badhé dipuntliti. *Inventarisasi naskah* sagêd dipun-padosi lumantar *katalogus (studi katalog) perpustakaan-perpustakaan negeri* utawi papan-papan panyimpêning *naskah*. Djamaris (2002) ngandharakên pérangan ingkang wontên gêgayutanipun kaliyan *inventarisasi naskah*, inggih mênikå maos, ndamêl daftaripun *naskah* saprêlu mangêrtosi cacahipun *naskah* sâhå wontên ing pundi kémawon *naskah* kasimpên sâhå ngandharakên bab nomêr *naskah*, panyêrating *naskah*, gunggunging kacanipun utawi *teks* ing *naskah*, tuwin nãmå panganggitipun.

Suroto (1983: 5) ngandharakên bilih sasampunipun dipun-têmtokakên *naskah* ingkang badhé dipun-tliti, garapaning panalitèn salajêngipun inggih mênikån ndamêl *inventarisasi sadâyå naskah* ingkang sajinis utawi *varian-varian*-ipun. *Varian-varian naskah* sagêd dipun-mangêrtosi kanthi *studi katalog*. Ing salêbêting *kalatog* sampun dipun-sêbutakên papan panyimpêning *naskah*, sâhå nomêr *naskah*-ipun.

Awit wontên irah-irahan *naskah* ingkang sami, pramilâ *naskah Sêrat Kidungan* prêlu dipundamêl *inventarisasi naskah Sêrat Kidungan*. *Inventarisasi naskah Sêrat Kidungan* ing panalitèn mênikâ dipun-garap kanthi ngêmpalakên sadâyâ *naskah* ingkang sajinis kaliyan *sumber* panalitèn mênikâ, inggih mênikâ *naskah Sêrat Kidungan*.

Inventarisasi naskah Sêrat Kidungan dipun-padosi lumantar *katalogus* (*studi katalog*) *perpustakaan-perpustakaan negeri* utawi papan-papan panyimpêning *naskah* sâhâ nyumurupi piyambak wujuding *naskah* ing papan panyimpêning *naskah*. Ngéngingi irah-irahaning *katalog* ingkang dipun-ginakakên kanggé ndamêl *inventarisasi naskah Sêrat Kidungan* panalitèn mênikâ kaandharakên ing bab III, sub-bab *teknik* ngêmpalakên *data pérangan inventarisasi naskah*. *Inventarisasi naskah* dipun-garap awit badhé dados dhasar ngandharakên kawontênaning *naskah*.

2. Kawontênaning *Naskah*

Garapaning panalitèn *filologi* ingkang kaping kalih inggih mênikâ ngadharakên kawontênaning *naskah*. Kawontênaning *naskah* inggih mênikâ ngandharakên utawi nggambarakên kanthi têtêmbungan kanthi cêthâ sâhâ rinci kawontênanipun *naskah*. Kawontênaning *naskah* mênikâ pêtêng dipun-andharakên amargi jumbuh kaliyan kawontênan bilih satunggal irah-irahaning *naskah* Jawi sagêd kapanggihakên langkung saking satunggal *eksemplar*. Kawontênan makatên mênikâ amargi wontênipun *tradisi* mutrani *naskah* Jawi wiwit jaman rumiyin ngantos dumugi sapriki taksih katindakakên.

Ancasing ndamêl kawontênaning *naskah*, inggih mênikå saprêlu ngandharakên kadospundi kawontênanipun *naskah* ingkang dipuntliti. Bab mênikå pênging sangêt kanggé dhasaring panalitèn kanthi cârå nandhing-nandhingakên *naskah* Jawi. Darusuprpta (lumantar Mulyani, 2009: 9-11) ngandharakên bilih urutanipun kawontênaning *naskah* kados ing ngandhap mênikå.

1. Papan panyimpêning *naskah*, inggih mênikå andharan ingkang ngêwrat bab sintên ingkang nyimpên (pribadi, pamarintah, mênâpâ swasta), wontên ing pundi, nomêr *kodeks*-ipun pintên.
2. Irah-irahanipun mênâpâ, kasêrat wontên ing pundi, kasêrat piyambak déning panyêratipun, mênâpâ kathi andharan saking tiyang sanès, sêrataning irah-irahan wontên ing salêbêting *naskah* mênâpâ wontên ing sawining *naskah*.
3. Sintên ingkang nyêrat, kapan dipunsêrat, wontên ing pundi *naskah* dipunsêrat.
4. Samak, samaking *naskah* kadamêl saking mênâpâ, mênâpâ saking wacucal, kêrdhus, lajêng kadospundi kawontênaning samak péranganing ngajêng sâhå pérangan wingking.
5. Jilidan, kadospundi mênggah jilidanipun, dipun-dondomi mênâpâ botên.
6. Ukuraning *naskah* kadospundi, ukuran wiyar sâhå panjangipun pintên, kandêlipun pintên.
7. Ukuraning *teks* kadospundi, ukuran wiyar sâhå panjangipun pintên
8. Sêratan, jinising aksârå ingkang kaginakakên kanggé nyêrat *teks* mênâpâ kémawon, kadospundi mênggah ukuraning aksârå.
9. Rêrênggan, mênâpâ wontên rêrêngganipun, mênawi wontên kasêrat ing pundi kémawon, kadospundi mênggah wujudipun, kasêrat utawi kagambar mawi mangsi mênâpâ kémawon, wontên gayutipun kaliyan andharaning *teks* mênâpâ botên.
10. Manggala, mênâpâ wontên manggalanipun, mênawi wontên isinipun ngandharakên bab mênâpâ kémawon, kasêrat déning ingkang kagungan gagasan mênâpâ tiyang sanès.
11. *Kolofon*, mênâpâ wontên *kolofon*-ipun, mênawi wontên isinipun ngandharakên bab mênâpâ kémawon, kasêrat dèning ingkang kagungan gagasan mênâpâ tiyang sanès.
12. Dhapukan, kadospundi mênggah dhapukaning *teks*, mênâpâ kadhapuk kanthi dhapukan gancaran, sêkar, pawicantênan utawi *drama*, mênâpâ *kombinasi*.
13. Tândhå pamaos, ngginakakên tândhå pamaos mênâpâ kémawon, wontên ing dhapukan pundi kémawon, kasêrat mawi mangsi mênâpâ kémawon, wujuding tândhå kadospundi, mênâpâ wontên panândhå sanèsipun, sâhå kaginakakên kanggé mênâpâ kémawon.
14. Isi, isining *teks* mênikå jangkêp mênâpâ kirang.
15. Jinis, kalêbêt ing golonganing jinis *manuskrip* mênâpâ.
16. Bâsâ, ngginakakên *ragam* bâsâ mênâpâ kémawon, kadospundi mênggah bâsâ ingkang dipunginakakên: mawi bâsâ baku, êngèn-êngènan, mênâpâ campuran, mênâpâ wontên bâsâ sanèsipun sinaoså namung cuplikan.

17. Cathêtan, mênâpâ wontên cathêtan ing salêbêting *teks* ingkang wontên gêgayutanipun kaliyan *teks*, manawi wontên kasêrat ngantos pintên kâcâ, wontên ing kâcâ pundi kémawon, kadospundi mênggah isi andharaning cathêtan.

Metode ingkang dipun-ginakakên ing salêbêting andharan kawontênaning *naskah* inggih mênikâ *metode deskriptif*. Sadâyâ *naskah* dipun-andharakên kanthi *pola* ingkang sami, inggih mênikâ irah-irahaning *naskah*, nomêr *naskah*, papan panyimpêning *naskah*, ukuraning *naskah*, kandêling *naskah*, samaking *naskah*, kawontênaning *naskah*, isining *naskah*, jinising *naskah*, kawontênaning *naskah*, sêratan *naskah*, basaning *teks*, *kolofon*, sâhâ wosing cariyos. Pérangan mênikâ dipun-garap supados gampil anggènipun ndamêl *pertimbangan (recentio)*, *pengguguran (eliminatio)* sâhâ *kolaborasi (collatio)*, sartâ têtandhingan *teks*.

Kawontênaning *naskah Sérat Kidungan* inggih mênikâ, ngandharakên utawi nggambarakên sarânâ têtêmbungan kanthi cêthâ sâhâ rinci kawontênanipun *naskah Sérat Kidungan*. Ancasing ndamêl kawontênaning *naskah Sérat Kidungan* inggih mênikâ saprêlu ngandharakên kadospundi kawontênanipun *naskah Sérat Kidungan*.

Adhêdhasar pangêrtosan kasêbut, kawontênaning *naskah sâhâ teks Sérat Kidungan* ing panalitèn mênikâ ngandharakên irah-irahaning *naskah*, papan panyimpêning *naskah*, nomêr *naskah*, kandêling *naskah*, samaking *naskah*, ukuraning *naskah*, isining *naskah*, jinising *naskah*, sêratan sâhâ jinising aksârâ, basaning *teks*, lan sapanunggalanipun. Andharan ngéngingi kawontênaning *naskah Sérat Kidungan* ingkang langkung jangkêp kaandharakên ing bab III, sub-bab *instrumen* panalitèn. Sasampunipun ngandharakên kawontênaning *naskah*, garapaning panalitèn salajêngipun inggih mênikâ ndamêl alih tulis.

3. Alih Tulis

Alih tulis inggih mênikå nggantos sêrataning *teks* kanthi aksårå ingkang sami kaliyan aksårå sêrataning *teks* utawi mawi aksårå ingkang bédå (Mulyani, 2009: 13). Ancasipun ndamêl alih tulis inggih mênikå, kanggé nglêstantunakên *teks* ingkang adatipun sampun kasêrat mataun-taun kapêngkêr. Alih tulis sagêd kapérang dados kalih inggih mênikå *transkripsi* sâhå *transliterasi*. Miturut Baroroh-Baried (1985: 65), *transliterasi* inggih mênikå alih tulis sêrataning *teks* mawi aksårå ingkang botên sami kaliyan aksaraning *teks*. Wondéné *transkripsi* inggih mênikå *alih tulis* sêrataning *teks* mawi aksårå ingkang sami kaliyan aksaraning *teks*.

Wontên ugi pangêrtosaning alih tulis ingkang kaandharakên ing salêbêting *Kamus Istilah Filologi*. Alih tulis ing salêbêting *Kamus Istilah Filologi* (lumatar Surono, 1983: 13), kaandharakên ing ngandhap mênikå.

Transkripsi diberi arti pengubahan teks dari satu ejaan ke ejaan yang lain, dengan tujuan menyarankan lafal bunyi unsur bahasa yang bersangkutan. Adapun transliterasi diberi arti pengubahan teks dari satu tulisan ke tulisan yang lain atau dapat disebut alih huruf atau alih aksara.

Pangêrtosan alih tulis ing salêbêting *Kamus Istilah Filologi* ing nginggil ngandharakên bilih *alih tulis* mênikå wontên warni kalih, inggih mênikå *transkripsi* sâhå *transliterasi*. Miturut Mulyani (2010), *transkripsi* inggih mênikå *alih tulis* saking sêrataning *teks* mawi aksårå ingkang sami kaliyan aksaraning *teks*. Umpaminipun, *teks* kasêrat mawi aksårå Jåwå kadamêl alih tulisipun ugi mawi aksårå Jåwå.

Transkripsi kapérang dados kalih inggih *metode*, inggih mênikå *metode transkripsi diplomatik* sâhå *metode transkripsi srandar* (Mulyani, 2010: 74).

Metode transkripsi diplomatik inggih mênikå cârå anggènipun ndamêl *alih tulis* sêrataning *teks* ingkang kasêrat mênåpå wontènipun kados déné sêrataning *teks*. Dados, asiling garapan alih tulis kanthi *metode transkripsi diplomatik* mênikå kados mênåpå wontènipun kados déné sêrataning *teks*-ipun kanthi aksårå ingkang bédå. Wondéné *metode transkripsi standar* inggih mênikå cârå anggènipun ndamêl alih tulis sêrataning *teks* ingkang kasêrat kanthi adhêdhasar éjaan ingkang sampun dipun-sêmpurnakakên utawi *ejaan yang disempurnakan (EYD)* ingkang taksih dipunanggé kanthi aksårå ingkang sami.

Transliterasi kapêrang dados kalih *metode*, inggih mênikå *metode transliterasi diplomatik* sårå *metode transliterasi standar*. *Metode transliterasi diplomatik* inggih mênikå cârå anggènipun ndamêl *alih tulis* sêrataning *teks* ingkang kasêrat mênåpå wontènipun kados déné sêrataning *teks*-ipun kanthi aksårå ingkang bédå (Mulyani, 2010). *Metode transliterasi standar* inggih mênikå cârå anggènipun ndamêl alih tulis sêrataning *teks* ingkang kasêrat kanthi adhêdhasar éjaan ingkang sampun dipun-sampurnakakên utawi *ejaan yang disempurnakan (EYD)* ingkang taksih dipunanggé kanthi aksårå ingkang bédå.

Mulyani (2009: 15-16), ngandharakên tåndhå-tåndhå ingkang kaginakakên kanggé ndamêl alih tulis. Tåndhå-tåndhå ingkang kaginakakên kanggé ndamêl alih tulis kasêbut kaandharakên ing ngandhap mênikå.

Tåndhå || kanggé nggantos tåndhå adêg-adêg. Tåndhå / mênikå dipunsêbut tåndhå *metrum*, inggih mênikå tåndhå ingkang dipun-ginakakên kanggé milah-milahakên antawisipun gâtrå satunggal kaliyan gâtrå sanèsipun. Tåndå / kanggé nggantos tåndhå pådå lungså. Tåndhå // dipunsêbut tåndhå *metra*, inggih mênikå tåndhå ingkang dipun-ginakakên kanggé milah-milahakên antawisipun pådå satunggal kaliyan pådå sanèsipun utawi pungkasaning gâtrå ing salêbêting satunggal pådå. Tåndå // kanggé nggantos tåndhå pådå lungsi.

Tåndhå [mênikå dipun-ginakakên kanggé nggantos tåndhå mangajapå ingkang kasêrat ing sangajênging aksårå swara i. Makatên ugi tåndhå mangajapå ingkang kasêrat ing sawingkinging aksårå swara i kasêrat mawi tåndhå]. Tåndhå-tåndhå mênikå dipun-ginakakên manawi *teks*-ipun kasêrat larikan nêngên. Mênawi kasêrat larikan mangandhap tanpa tåndhå mênåpå-mênåpå.

Ngéngingi tåndhå-tåndhå ingkang dipun-ginakakên kanggé nyudå aksårå utawi têmbung, sårå nambahi aksårå utawi têmbung kaandharakên ing sub-bab *aparat kritik*.

Alih tulis ingkang dipun-ginakakên ing panalitèn mênikå *transliterasi standar*, inggih mênikå kanthi ndamêl *transliterasi teks Sêrat Kidungan SK-A* sårå *teks Sêrat Kidungan SK-B* adhêdhasar éjaan ingkang sampun dipun-sampurnakakên utawi *ejaan yang disempurnakan (EYD)* ingkang limrah. Wondéné tåndhå-tåndhå ingkang dipun-ginakakên kanggé ndamêl alih tulis ing panalitèn mênikå kaandharakên makatên ing ngandhap mênikå.

- a. Tåndå / kanggé nggantos tåndhå pådå lingså.
- b. Tåndå / kanggé nggantos tåndhå pådå lungsi.
- c. Tåndhå [kanggé nggantos tåndhå mangajapå ing sangajênging sêratan.
- d. Tåndhå] kanggé nggantos tåndhå mangajapå ing sawingkinging sêratan.
- e. Tåndhå [I] kanggé nggantos tåndhå mangajapå iti.

4. Têtandhingan Naskah

Têtandhingan *naskah* sagêd dipun-garap manawi cacahing *naskah* ingkang sajinis langkung saking satunggal *eksemplar*. Têtandhingan *naskah* mênikå ingkang dipun-tandhingakên kawontênaning *naskah*. Kawontênaning *naskah* mênikå wontên kalih, inggih mênikå kawontênaning wadhagipun sårå isining

utawi *teks*-ipun. Urut-urutan nggarap têtandhingan *naskah* ugi wontên kalih, inggih mênika nandhingakên kawontênaning wadhagipun sabên *naskah* ingkang sajinis sâhâ isinipun utawi *teks*-ipun.

Tradisi mutrani *naskah* mênika wontên dhasaripun. Miturut Baroroh-Baried (1985: 59) dhasaripun *tradisi* mutrani *naskah* inggih mênika.

Naskah diperbanyak karena orang ingin memiliki sandiri naskah itu, mungkin karena naskah asli sudah rusak dimakan zaman; atau karena kekhawatiran terjadi sesuatu dengan naskah asli, misalnya hilang, terbakar, ketumpahan benda cair, karena perang atau hanya terlantar saja.

Andharan kasêbut nêlahakên bilih alêsaning *tradisi* mutrani *naskah* inggih mênika amargi gagayuhanipun tiyang badhé gadhah *naskah* mênika, amargi *naskah* aslinipun sampun risak utawi amargi kawatosan bilih samangké wontên mênâpâ-mênâpâ kaliyan *naskah*-ipun. Kanthi wontênipun *tradisi* mutrani *naskah* kasêbut têtmtu kémawon sagêd nuwuhakên *variasi-variasi teks* ingkang dipun-salin, umpaminipun wontên panambahan utawi kalêpatan.

Andharan kasêbut ingkang nuwuhakên prêlunipun têtandhingan *teks*. Péranganing têtandhingan *teks* ing panalitèn mênika kawrat kados ing ngandhap mênika.

- a. Têtandhingan têtambung kaliyan têtambung, kanggé nglêrêsakên têtambung-têtambung ingkang botên kawaos utawi lêpat.
- b. Têtandhingan tâtâ ukaranipun, kanggé ngêmpalakên cariyos ing sapérangan *versi* sâhâ kanggé madosi cariyos ingkang bâsânipun tumâtâ.

Miturut Djamaris (1977) pérangan mênika ingkang prêlu dipun-garap kanggé madosi *teks* ingkang *bebas* saking kalêpatan sâhâ isining cariyos botên dipun-interpretasikan kanthi lêpat.

Kanthi têtandhingan *teks*, sagêd dipun-mangertosi mênâpâ kémawon bédanipun waosan sabên jinising *teks* ingkang sajinis. *Teks* sajinis inggih mênikâ *teks-teks* ingkang sami isinipun. Têtandhingan ing panalitèn mênikâ ingkang katandhingakên wontên sakawan bab ingkang gayut bab aksârâ, têmbung sâhâ ukârâ ingkang kaandharakên ing ngandhap mênikâ.

- a. Têtandhingan kathahing pîdâ.
- b. Têtandhingan aksârâ, inggih mênikâ nandhingakên têmbung ingkang ngêwrat panyêrating aksârâ sâhâ *diksi* ingkang bédâ nanging botên ngêwahi maknanipun.
- c. Têtandhingan têmbung-têmbung, inggih mênikâ nandhingakên tâtâ têmbung ing salêbêting ukârâ ingkang bédâ têngêsipun.
- d. Têtandhingan tâtâ ukârâ, inggih mênikâ nandhingakên tâtâ ukârâ ing salêbêting sêkar, amargi bédâ guru wilanganipun.

Asiling têtandhingan *naskah Sêrat Kidungan* ndadosakên sêrataning *teks Sêrat Kidungan* wontên *varian*-ipun. Pramila kanggé mangêrtosi sêrataning *teks Sêrat Kidungan*, dipundamêl cathêtan ngéngingi sêratan ingkang lêpat sâhâ cathêtan sêrataning têmbung-têmbung ingkang dipun-lêrêsakên. Cathêtan ngéngingi sêratan ingkang lêpat sâhâ cathêtan sêrataning têmbung-têmbung ingkang dipun-lêrêsakên dipun-andharakên ing garapan panalitèn salajêngipun, inggih mênikâ *suntingan teks*.

5. *Suntingan Teks*

Ancasipun *suntingan teks* inggih mênikâ madosi sêratan ingkang risak (*korup*) sâhâ jubuh kaliyan *kontek* isi supados kawaos kanthi saé. *Koreksi* ing

suntingan teks inggih mênikå nambahi aksårå, nggantos aksårå, ngirangi utawi nambah aksårå (Surono: 1984). Miturut Darusuprta (1984: 35) *suntingan* sagêd dipun-garap kanthi cârå *standarisasi ejaan*, pérangan mênikå adhêdhasar saking *teks* ingkang *ejaan*-ipun botên ajêg.

Miturut Djamaris (2002: 24) *suntingan teks* ing salêbêting kalih *naskah* utawi langkung, sagêd ngginakakên kalih *metode*, inggih mênikå (1) *metode gabungan* sâhå (2) *metode landasan (metode induk/metode legger)*. *Metode gabungan* dipun-ginakakên manawi *tafsiran naskah*-ipun sadâyå sami. Têgêsipun, satunggal *naskah* botên wontên ingkang katingal saé tinimbang *naskah* sanèsipun. Wondéné *metode landasan* dipun-ginakakên manawi *tafsiran naskah*-ipun cêthå bédå, saénggå wontên satunggal *naskah* ingkang langkung jangkêp tinimbang *naskah* sanèsipun.

Ing panalitèn mênikå, *metode suntingan teks Sérat Kidungan* ingkang dipun-ginakakên inggih mênikå, *metode landasan* utawi *metode legger*. *Naskah* ingkang dipun-ginakakên minångkå *naskah landasan* inggih mênikå *naskah SK-B*. Dhasaripun panalitèn mênikå ngginakakên *naskah SK-B* minångkå *naskah landasan* utawi *metode legger*, awit cacahipun waosanipun langkung kathah tinimbang *naskah SK-A*, sêratanipun *teks* langkung cêthå sâhå gampil dipunwaos. Dhasar kanggé nêmtokakên *naskah* ingkang dipun-*sunting* kanthi dhasar isinipun jangkêp sâhå botên nyêbal, sêratanipun cêthå sâhå gampil dipunwaos, kawontênaning *naskah* taksih saé, sâhå basanipun gampil dipun-mangêrtosi.

Naskah Sérat Kidungan kasêbut dipun-tandingakên têmbung satunggal kaliyan têmbung sanèsipun. Saking asiling têtandhingan kasêbut, *naskah* sagêd dipun-lêrêsakên waosanipun ingkang botên jumbuh kaliyan paugêran sêkar

măcăpat. Paugêran sêkar măcăpat kasêbut inggih mênikă guru gatră, guru wilangan sâhă guru lagu. Waosan ingkang dipunsudă aksără utawi têmbungipun mênâpă déné waosan ingkang dipun-tambahi aksără utawi têmbungipun, dipunsêrat wontên ing *apparatus criticus*.

6. Aparat Kritik

Kritik teks ing panalitèn mênikă dipun-sarêngi wontênipun *aparatus kritik* (*aparatus criticus*). Miturut Mulyani (2009a: 29) *aparatus kritik* (*aparatus criticus*) inggih mênikă “*pertanggungjawaban ilmiah dari kritik teks yang berisi kelainan bacaan (variae lectioner atau varian) yang ada dalam suntingan teks atau penyajian teks yang sudah bersih dari korup*”. Saking andharan kasêbut sagêd kadudut bilih *aparatus kritik* (*aparatus criticus*) inggih mênikă minangkă *pertanggungjawaban ilmiah* saking *kritik teks* ing salêbêting *suntingan teks* utawi ngandharakên *teks* ingkang sampun rêsik *teks*-ipun.

Aparatus kritik dipun-ginakakên kanggé ngandharakên sadâyă wujuding éwah-éwahan. Wujuding éwah-éwahan kasêbut inggih mênikă, nyudă aksără utawi têmbung, sâhă nambahi aksără utawi têmbung minangkă *pertanggungjawaban ilmiah* ing panalitèn *naskah*. Dados, manawi ing salêbêting panalitèn wontên éwah-éwahan, ingkang awujud nyudă, sâhă nambahi aksără utawi têmbung milă kêdah dipun-sêrat ing *aparatus kritik*.

Aparatus kritik ing panalitèn mênikă ngginakakên tandhă-tandhă ingkang dipun-ginakakên kanggé nyudă, nggantos, sâhă nambahi aksără utawi têmbung wontên ing *naskah* ingkang dipun-dadosakên *naskah landasan*. Tandhă-tandhă

ingkang dipun-ginakakên wontên ing *naskah* ingkang dipun-dadosakên *naskah landasan* kaandharakên makatên.

- a. {.....} : dipun-ginakakên kanggé ngirangi aksâra utawi têmbung.
- b. <.....> : dipun-ginakakên kanggé nggantos aksâra utawi têmbung.
- c. (.....) : dipun-ginakakên kanggé nambah aksâra utawi têmbung.
- d. Panomêran kanggé sabên *aparât kritik* ngginakaken ângkâ Arab sêratan Latin (¹..²..³.., lsp).

7. *Terjemahan*

Terjemahan, inggih mênikâ ngéwahi bâsâ saking basaning *teks* utawi bâsâ *sumber*-ipun dhatêng bâsâ *sasaran*-ipun (Mulyani, 2009: 28). Miturut Darusuprpta (1984: 9) *terjemahan* inggih mênikâ *alih* bâsâ saking bâsâ satunggal dhatêng bâsâ sanèsipun utawi alih maknâ saking bâsâ *sumber* dhatêng bâsâ *sasaran*. *Terjemahan* utawi alih bâsâ inggih mênikâ nggantos bâsâ *teks* dhatêng bâsâ sanèsipun. Ing panalitèn mênikâ bâsâ ingkang dipunpilih, inggih mênikâ bâsâ Indonésia, ancasipun ngginakakên bâsâ Indonésia kanggé nggampilakên pamaos ingkang botên paham bab bâsâ Jawi.

Sadèrèngipun dipundamêl alih bâsâ kanthi ngginakakên bâsâ Indonésia, bâsâning *teks Sêrat Kidungan*, inggih mênikâ bâsâ Jawi Ngoko-alus dipun-éwahi langkung rumiyin dados bâsâ Jawi Krâmâ. Ancasipun dipun-éwahi langkung rumiyin dados bâsâ Jawi Krâmâ inggih mênikâ, kanggé mangêrtosi kanthi cêthâ ngéngingi bab jêjêr, wasêsâ, lêsan, sâhâ katranganipun. Bab mênikâ kanggé nggampilakên sâhâ njumbuhakên nggarap *terjemahan*. Bab mênikâ kadamêl

amargi ingkang dhapukaning ugi adhêdhasar urutaning jêjêr, wasêsâ, lêsan, sâhâ katranganipun.

Bab-bab ingkang prêlu dipun-gatosakên rikâlâ ndamêl *terjemahan*, inggih mênikâ wontên warni tigâ. Tigang bab kasêbut dados dhasaring ndamêl *terjemahan* (Darusuprta, 1984: 9). Wondéné urutaning ndamêl *terjemahan* makatên.

1. Paham saèstu ngéngingi bâsâ *sumber*-ipun.
2. Paham saèstu ngéngingi bâsâ *sasaran*.
3. Paham saèstu ngéngingi kawontênan pagêsanganing masarakat rikâlâ *teks* dipun-sêrat.

Metode terjemahan mênikâ mawarni-warni, nanging sagêd karingkês dados warni tigâ (Darusuprta ing Mulyani, 2009: 28). Tigang *metode terjemahan* kasêbut kados andharan ing ngandhap mênikâ.

- (1) *Terjemahan harfiah*: inggih mênikâ ngéwahi bâsâ saking bâsâ *teks* kanthi ndamêl *terjemahan*-ipun sabên têmbung-têmbungipun dipun-éwahi dados bâsâ *sasaran*, nanging taksih miturut urutaning andharaning *teks*.
- (2) *Terjemahan isi utawi makna*: inggih mênikâ ngéwahi bâsâ saking bâsâning *teks* kanthi damêl *terjemahan*-ipun sabên têmbung-têmbung ing bâsâ *sumber* ka-*terjemah*-akên dados têmbung-têmbung ing bâsâ *sasaran* ingkang jumbuh.
- (3) *Terjemahan bebas*: inggih mênikâ ngéwahi bâsâ saking bâsâning *teks* utawi bâsâ sumber dipun-*terjemah*-akên dados bâsâ *sasaran*.

Adhêdhasar andharan ing nginggil, panalitèn mênikâ ngginakakên *terjemahan harfiah*, *terjemahan isi utawi makna*, sâhâ *terjemahan bebas*. *Terjemahan harfiah* mênikâ sagêd dipun-ginakakên kanggé nandhing-nandhingakên bab ingkang gêgayutan kaliyan bab bâsâ, ing panalitèn mênikâ

dipunbiyantu *Baoesastra Djawa* (Poerwadarminta, 1939) sâhå *Kamus Jawa Kuna-Indonesia* (Mardiarsito, 1981) kanggé mangêrtosi têngbung-têngbung Kinå (*arkhais*) ing *teks SK-A* sâhå *teks SK-B*.

Mênawi *terjemahan teks Sêrat Kidungan* botên sagêd dipun-garap kanthi *terjemahan harfiah*, milå têngbung-têngbung ing *teks Sêrat Kidungan* dipundamêl kanthi *terjemahan isi* utawi maknå. Salajêngipun, mênawi têngbung-têngbung ing *teks Sêrat Kidungan* botên sagêd dipun-*terjemah*-aken kanthi *harfiah* sâhå *isi*, milå têngbung-têngbung ing *teks Sêrat Kidungan* dipun-*terjemah*-akên kanthi *terjemahan bebas*. *Terjemahan harfiah*, *terjemahan isi* utawi maknå, sâhå *terjemahan bebas* ing panalitèn mênikå dipun-garap kanthi *kontekstual*.

C. Panalitèn ingkang Jumbuh

Panalitèn ingkang jumbuh kaliyan panalitèn mênikå [*Kajian Filologi Sêrat Kidungan* (Têtandhingan, *Suntingan*, sâhå *Terjemahan Teks*)] dipun-ginakakên kanggé pandom utawi *rujukan* awit *konsep*-ipun sami kaliyan panalitèn mênikå. Kajawi mênikå, panalitèn ingkang jumbuh ugi dipun-ginakakên minångkå katrangan pasêksèn bilih panalitèn mênikå dèrèng naté dipuntliti. Panalitèn ingkang sajinis kaliyan panalitèn *Sêrat Kidungan*, inggih mênikå panalitèn ingkang irah-irahanipun “*Tinjauan Filologi Sêrat Cåndrårini*” déning Eni Kusumastuti Damayanti (1995) sâhå panalitèn kanthi irah-irahan “*Tinjauan Filologi Sêrat Sangulårå*” déning Warsidi (2005).

Jumbuhipun antawising panalitèn ingkang dipun-garap déning Eni Kusumastuti Damayanti (1995) sâhå Warsidi (2005) dhatêng panalitèn mênikå dipun-têdahakên ing *metode* sâhå *teknik* panalitèn ingkang dipun-ginakakên

kanggé mbêdhah *naskah*. Panalitèn mênikå *mengacu konsep metode* panalitèn *filologi* kanthi cârå nggarap panalitèn *filologi*. Garapaning panalitèn *filologi* kasêbut, inggih mênikå *inventarisasi manuskrip utawi naskah, transliterasi teks, têtandhingan teks, suntingan teks, sårtå terjemahan teks*. Kajawi mênikå ugi *mengacu teknik* panalitèn ingkang dipun-ginakakên inggih mênikå *teknik analisis deskripsif*.

Panalitèn ingkang dipun-garap déning Eni Kusumastuti Damayanti (1995) sårå Warsidi (2005) kasêbut têtunipun wontên ingkang botên béda kaliyan panalitèn *teks Sêrat Kidungan*. Bédaning tigang panalitèn kasêbut kaandharakên kados ing ngandhap mênikå.

a. *Sumber* panalitèn

Panalitèn ingkang jumbuh ing nginggil ngginakakên *sumber* panalitèn *Sêrat Cândrårini* kaliyan *Sêrat Sangulårå*, ing panalitèn mênikå ngginakakên *sumber* panalitèn *Sêrat Kidungan*. Tigang panalitèn kasêbut sami-sami ngginakakên *sumber* panalitèn ingkang awujud *sêrat*.

b. Cacahipun *sumber* panalitèn

Ing panalitèn *Sêrat Cândrårini* *sumber* panalitèn ingkang dipun-ginakakên inggih mênikå wontên tigang *eksemplar naskah*. Ing panalitèn *Sêrat Sangulårå*, *sumber* panalitèn ingkang dipun-ginakakên wontên kalih *eksemplar naskah*. Wondéné panalitèn *Sêrat Kidungan* *sumber* panalitèn ingkang dipun-ginakakên wontên kalih *eksemplar naskah*.

c. Alih tulis

Ing panalitèn *Sêrat Cândrårini* ngginakakên alih tulis *transliterasi* kanthi ngginakakên *metode diplomatik*. Ing panalitèn *Sêrat Sangulårå* ngginakakên alih

tulis *transliterasi* kanthi ngginakakên *metode standar*. Wondéné ing panalitèn *Sêrat Kidungan* ngginakakên alih tulis *transliterasi* kanthi ngginakakên *metode standar*.

d. Asiling têtandhingan

Asiling têtandhingan ing panalitèn *Sêrat Cåndrârini* dumugi têtandhingan isi sâhâ têtandhingan gatrâ. Ing panalitèn *Sêrat Sangulârâ*, têtandhinganipun dumugi têtandhingan isi. Wondéné ing panalitèn *Sêrat Kidungan* namung ndamêl, têtandhingan cacahing pådâ, têtandhingan aksârâ utawi *diksi* ingkang panyêrating aksârâ utawi *diksi* bédâ nanging botên ngéwahi têngêsipun, têtandhingan têmbung ingkang bédâ têngêsipun, sâhâ têtandhingan tâtâ ukârâ ing salêbêting sêkar ingkang bédâ guru wilanganipun .

BAB III CĀRĀ PANALITĒN

A. Jinising PanalitĒn

PanalitĒn mĕnikĀ kalĕbĕt panalitĒn *deskriptif* sĀhĀ panalitĒn *filologi*. PanalitĒn *deskriptif*, inggih mĕnikĀ panalitĒn ingkang ancasipun kanggĕ ngĕmpalakĕn sadĀyĀ katrangan ingkang wontĕn kanthi mĕnĀpĀ wontĕnipun (Widodo-Mukhtar, 2000: 14). PanalitĒn *filologi* dipun-tĕtĕpakĕn kanggĕ nggarap *naskah* ingkang ngĕwrat *teks SK-A* sĀhĀ *SK-B* ingkang dipun-dadosakĕn *sumber data* ing panalitĒn mĕnikĀ. CĀrĀ panalitĒn *filologi* ingkang dipun-ginakakĕn ing panalitĒn mĕnikĀ kalĕbĕt panalitĒn *filologi modern*.

Dados adhĕdhasar pangĕrtosan kasĕbut, ancasipun panalitĒn *deskriptif* sĀhĀ panalitĒn *filologi* ing panalitĒn mĕnikĀ kanggĕ nggambarakĕn *teks SK-A* sĀhĀ *teks SK-B*. *Teks SK-A* sĀhĀ *teks SK-B* dipun-garap kanthi cĀrĀ *langkah kerja* panalitĒn *filologi*. Wondĕnĕ cak-cakipun cĀrĀ panalitĒn *filologi* ing panalitĒn mĕnikĀ kawiwitan kanthi ndamĕl *inventarisasi naskah Sĕrat Kidungan*, ngandharakĕn kawontĕnaning *naskah SK-A* sĀhĀ *SK-B*, ndamĕl *transliterasi teks SK-A* sĀhĀ *SK-B* kanthi *metode transliterasi standar*, ngandharakĕn tĕtandhingan *SK-A* sĀhĀ *SK-B*, ndamĕl *suntingan teks Sĕrat Kidungan*, kapungkasan kanthi ndamĕl *terjemahan teks Sĕrat Kidungan*.

B. Sumber Data PanalitĒn

Naskah Sĕrat Kidungan lumantar *studi katalog* (prĕprincianipun wontĕn bab IV sub-bab *inventarisasi naskah*) wontĕn mapintĕn-pintĕn *variasi*. Tĕgĕsipun, *naskah Sĕrat Kidungan* kasĕbut sampun dipun-putrani makaping-kaping. Asiling

mutrani *teks Sêrat Kidungan* kasêbut wontên ingkang taksih kasêrat carik mênâpâ déné ingkang sampun cithak.

Adhêdhasar *studi katalog* ing Indonésia, mliginipun *katalog* ing Jawi, kapanggihakên 24 *eksemplar naskah Sêrat Kidungan*. *Naskah-naskah* kasêbut kasimpên ing Ngayogyâkartâ sâhâ Surâkârtâ. Sadâyâ *naskah-naskah* kasêbut awujud *puisi tradisional Jawa*, inggih mênikâ sêkar mâcâpat.

Panalitèn mênikâ sampun *menjangkau naskah Sêrat Kidungan* ing papan panyimpêning *naskah*. Ing *Muséum Sânanbudâyâ Yogyakarta bagian pernaskahan* kapanggihakên 12 *eksemplar naskah* kasêrat carik, sâhâ 1 *eksemplar naskah* kasêrat Latin. Ing *Perpustakaan Widyâbudâyâ Kraton Ngayogyâkartâ Hadiningrat* kapanggihakên 4 *eksemplar naskah* ingkang kasêrat carik. Ing *Perpustakaan Purâ Pakualaman* kapanggihakên 1 *eksemplar naskah* kémawon ingkang kasêrat carik.

Ing *Perpustakaan Sânapustakâ Kraton Surâkârtâ Hadiningrat* kapanggihakên 2 *eksemplar naskah* cithak, sâhâ 1 *eksemplar naskah* sêratan carik. Ing *Perpustakaan Rêksâpustakâ Kadipatèn Mangkunêgaran* kapanggihakên 2 *eksemplar naskah* cithak, sâhâ 1 *eksemplar naskah* sêratan carik. Wondéné andharan langkung jangkêpipun ngéngingi *naskah-naskah Sêrat Kidungan* ingkang kasimpên ing Ngayogyâkartâ sâhâ Surâkârtâ kaandharakên ing bab IV, sub-bab *inventarisasi naskah Sêrat Kidungan*.

Naskah Sêrat Kidungan ingkang dipun-ginakakên kanggé *objek* panalitèn mênikâ *naskah Sêrat Kidungan* sêratan carik, *koleksi Muséum Sânanbudâyâ Yogyakarta bagian pernaskahan*. Dhasaripun panalitèn mênikâ ngginakakên *naskah Sêrat Kidungan koleksi Muséum Sânanbudâyâ Yogyakarta bagian*

pernaskahan minangka *objek* panalitèn, kaandharakên kados ing ngandhap mênika.

1. Dipun-tingali saking *keterjangkauan*-ipun, *Sêrat Kidungan* ingkang kasimpên ing *Muséum Sånåbudåyå Yogyakarta* langkung *terjangkau* tinimbang papan panyimpêning *naskah Sêrat Kidungan* sanèsipun.
2. *Naskah Sêrat Kidungan* kalêbêt jinis piwulang, inggih mênika piwulang ingkang ngêwrat bab pralambanging ngèlmi Islam ingkang sayêktos (*sejati*), tuwin minangka wêwarah pamujining kawulå dhumatêng Gusti.
3. *Naskah Sêrat Kidungan* ingkang dipun-ginakakên isinipun langkung jangkêp tinimbang *naskah Sêrat Kidungan* sanèsipun (*naskah Sêrat Kidungan* sanèsipun ing irah-irahan *naskah* sanès).
4. Kawontênan *naskah*-ipun, kasêrat mawi carik sâhå sêratanipun taksih gampil dipunwaos.

Naskah Sêrat Kidungan ingkang dipun-ginakakên ing panalitèn wontên mênika kalih *eksemplar naskah*, inggih mênika *Sêrat Kidungan SK 143 C* ingkang salajêngipun kasêbut *SK-A* sâhå *Sêrat Kidungan SK 143 E* ingkang salajêngipun kasêbut *SK-B* koleksi *Muséum Sånåbudåyå Yogyakarta bagian pernaskahan*. Kawontênan wadhag *SK-A* sâhå *SK-B* kaandharakên ing ngandhap mênika.

Kawontênan wadhaging *SK-A* sâhå *SK-B* taksih saé. Samak *SK-A* kadamêl saking dlancang *karton* sâhå dipun-samaki *plastik* bêning. Wondéné *SK-B* samakipun kadamêl saking walulang warni cêmêng. Dlancang *SK-A* awujud dlancang *HVS*, wondéné *SK-B* dipunsêrat ing dlancang *HVS declaratif* (dlancang *HVS bergaris*). *Naskah asli SK-A* sampun risak, pramilå *naskah* ingkang dipun-

ginakakên ing panalitèn mênikå *naskah fotokopian SK-A*, wondéné *naskah SK-B* kasêrat carik.

C. Teknik Ngêmpalakên Data

Teknik anggènipun ngêmpalakên *data* ing panalitèn mênikå dipun-garap kanthi *studi* kapustakan (maos sâhå nyathêt) sâhå nyumurupi piyambak wujuding *naskah* (*pelacakan naskah* ing papan panyimpêning *naskah*). Garapaning panalitèn kanggé ngêmpalakên *data* ing panalitèn mênikå ngginakakên *langkah kerja* panalitèn *filologi*. Garapaning panalitèn *filologi* kasêbut kaandharakên makatên.

a. Inventarisasi naskah

Inventarisasi naskah, inggih mênikå kanthi ngêmpalakên sadâyå *naskah* sajinis ingkang dipun-dadosakên *sumber* panalitèn lajêng dipundhaptar, inggih mênikå *naskah Sêrat Kidungan*. *Inventarisasi naskah Sêrat Kidungan* dipun-garap kanthi cârå *studi katalog*. *Katalog* ingkang dipun-ginakakên ing *inventarisasi naskah* kathahipun wontên sangang buku utawi *eksemplar katalog*. Irah-irahaning *katalog* ingkang dipun-ginakakên kanggé *inventarisasi naskah Sêrat Kidungan* kaandharakên ing ngandhap mênikå.

- 1) *Katalog Induk Naskah-naskah Nusantara Muséum Sånåbudâyå Yogyakarta Jilid I* (Behrend, 1990).
- 2) *Katalog Descriptive Catalogue of The Javanese Manuscripts and Printed Books In The Main Libraries of Surakarta and Yogyakarta* (Girardet, 1983).
- 3) *Katalog Naskah-naskah Perpustakaan Pura Pakualaman* (Saktimulya, 2005).
- 4) *Javanese Language Manuscripts of Surakarta, Central Java: a Preliminary Deskriptive Catalog Volume IV* (Florida, 1981).

- 5) *Katalog Buku Terjemahan Tahun 1970 Perpustakaan Radyapustaka Surakarta* (Anonim, 2009).
- 6) *Javanese Literatur in Surakarta Manuscripts Volume II Manuscripts of The Mangkunegara* (Florida, 2000).
- 7) *Katalog Induk Naskah-naskah Nusantara Jilid 3-A Fakultas Sastra Universitas Indonesia* (Behrend sâhâ Titik, 1997).
- 8) *Katalog Induk Naskah-naskah Nusantara Jilid 3-B Fakultas Sastra Universitas Indonesia* (Behrend sâhâ Titik, 1997).
- 9) *Katalog Induk Naskah-naskah Nusantara: Kraton Yogyakarta. Jilid 2* (Lindsay, Jennifer, R.M. Soetanto sâhâ Alan Feinstein, 1994)

Adhêdhasar katrangan ing *Katalog Induk Naskah-naskah Nusantara Muséum Sânbudâyâ Yogyakarta Jilid I* (1990), dipun-andharakên bilih *naskah Sérât Kidungan kode koleksi SK 143 C* sâhâ *Serat Kidungan kode koleksi SK 143 E* mênika awujud sêkar alit (mâcâpat).

b. Kawontênaning *naskah*

Kawontênaning *naskah* inggih mênika nggambarakên kanthi cêthâ kawontênaning *naskah* sâhâ *teks* ingkang dipuntliti kanthi ngginakakên têtêmbungan. *Naskah* sâhâ *teks* ingkang dipuntliti inggih mênika *SK-A* sâhâ *SK-B Muséum Sânbudâyâ Yogyakarta*. *Naskah Sérât Kidungan* dipun-gambarakên kanthi ngginakakên *tabel*, ingkang salajêngipun dipun-gambarakên malih lumantar têtêmbungan ingkang langkung cêthâ.

c. Alih tulis

Alih tulis inggih mênika nggantos sêrataning *teks* kanthi aksârâ ingkang sami kaliyan aksârâ sêrataning *teks* utawi mawi aksârâ ingkang bédâ. Alih tulis

ingkang dipun-ginakakên ing panalitèn mênika ngginakakên *transliterasi*. *Transliterasi* inggih mênika alih tulis sêrataning *teks* mawi aksâra ingkang botên sami kaliyan aksaraning *teks*. *Transliterasi* ingkang dipun-ginakakên inggih mênika *metode transliterasi standar*.

Metode transliterasi standar inggih mênika cara anggènipun ndamêl alih tulis *teks Sêrat Kidungan* ingkang kasêrat kanthi adhêdhasar éjaan ingkang sampun dipun-sampurnakakên utawi *ejaan yang disempurnakan (EYD)* ingkang limrah. *Transliterasi standar* wontên kaunggulanipun, inggih mênika langkung *komunikatif* sâha *praktis*. Pérangan-pérangan ingkang dipun-garap nalika ndamêl *transliterasi teks Sêrat Kidungan*, inggih mênika panganggéning wandâ (*suku kata*), *ejaan*, sâha panganggéning tandhâ pamaos.

d. Têtandhingan *teks*

Têtandhingan *teks* sagêd dipun-garap awit *naskah* ingkang kapanggihakên langkung saking satunggal. Caranipun ndamêl têtandhingan *teks* ing panalitèn mênika kanthi ndamêl *ketetapan teks (constitutia-textus)*, inggih mênika kanthi nandhingakên têmbung-têmbung ing *SK-A* sâha *SK-B*. Panalitèn mênika ndamêl têtandhingan ing bab têtandhingan kathahing pândâ *teks SK-A* sâha *SK-B*, têtandhingan aksâra utawi *diksi* ingkang panyêrating aksâra ingkang bédâ nanging botên ngéwahi têngesipun, têtandhingan têmbung ingkang bédâ têngesipun, sâha têtandhingan tâta ukâra ing salêbêting sêkar ingkang bédâ guru wilanganipun.

e. *Suntingan teks*

Ancasipun *suntingan teks* ing panalitèn mênika kanggé madosi sêratan ingkang risak (*korup*) sâha jubuh kaliyan *kontek* isi supados kawaos kanthi saé saking *naskah landasan*. *Suntingan teks* ing panalitèn mênika ngginakakên *metode*

induk (lengger) utawi *landasan*. Metode *landasan* mênika dipun-garap amargi *objek* panalitèn mênika langkung saking satunggal *naskah*. *Naskah SK-B* ing panalièn mênika kapilih minangka *naskah induk* utawi *naskah landasan*. Dhasariipun *naskah SK-B* kapilih minangka *naskah induk* utawi *naskah landasan* sampun dipun-andharakèn ing bab II pérangan *suntingan teks*.

f. *Terjemahan teks*

Terjemahan utawi alih basa ing panalitèn mênika nggantos basaning *teks* dhatêng basa sanèsipun inggih mênika, basa Indonésia. Sadèngipun dipundamêl alih basa kanthi ngginakakên basa Indonésia, basaning *teks Sêrat Kidungan* inggih mênika, basa Jawi Ngoko-alus dipun-éwahi dhatêng basa Jawi Krâma. Ancasipun dipun-éwahi langkung rumiyin dados basa Jawi Krâma inggih mênika, kanggé mangêrtosi kanthi cêthå ngéngingi bab jêjêr, wasêså, lêsan sâhå katranganipun.

Terjemahan ingkang dipun-ginakakên ing panalitèn mênika ngginakakên *terjemahan harfiah*, *terjemahan isi*, sâhå *terjemahan bebas*. *Terjemahan teks Sêrat Kidungan* dipun-wiwiti kanthi ndamêl *terjemahan* têmbung satunggal kaliyan têmbung ingkang cakêt têngsipun. *Terjemahan harfiah* ing panalitèn mênika dipunbiyantu *Baoesastra Djawa* (Poerwadarminta, 1939) sâhå *Kamus Jawa Kuna-Indonesia* (Mardiwarsito, 1981) kanggé mangêrtosi têmbung-têmbung Kinå (*arkhais*) ing *teks SK-A* sâhå *teks SK-B*.

Mênawi *terjemahan teks Sêrat Kidungan* botên sagêd dipun-garap kanthi *terjemahan harfiah*, milå têmbung-têmbung ing *teks Sêrat Kidungan* dipun-garap kanthi *terjemahan isi* utawi maknå. Salajêngipun, mênawi têmbung-têmbung ing *teks Sêrat Kidungan* botên sagêd dipun-terjemah-aken kanthi *terjemahan harfiah* sâhå *terjemahan isi*, têmbung-têmbung ing *teks Sêrat Kidungan* lajêng dipun-

terjêmahakên kanthi *terjemahan bebas*. *Terjemahan harfiah*, *terjemahan isi* utawi maknâ, sâhâ *terjemahan bebas* ing panalitèn mênikâ dipun-garap kanthi *kontekstual*.

D. Instrumen Panalitèn

Adhêdhasar *teknik* pangêmpalaning *data* ingkang dipun-garap kanthi maos sâhâ nyathêt, milâ saking mênikâ *instrumen* panalitèn mênikâ awujud *kartu data*. *Kartu data* kasêbut dipun-ginakakên kanggé nyathêt *data-data* saking asiling maos sâhâ nyumurupi piyambak *teks Sêrat Kidungan*. *Kartu data* ingkang dipun-ginakakên kanggé nyathêt *data* ingkang kasêrat ing *teks Sêrat Kidungan*, salajêngipun dipun-kêlompokakên supados *data-nipun* jumbuh kaliyan panalitèn mênikâ.

Kartu data kasêbut dipun-ginakakên kanggé nyathêt: kawontênaning *naskah* sâhâ *teks SK-A* kaliyan *naskah* sâhâ *teks SK-B*, têtandhingan kathahing pàdâ, têtandhingan aksârâ ingkang bédâ nanging botên ngéwahi têngêsipun, têtandhingan têngbung ingkang bédâ têngêsipun, sâhâ têtandhingan guru wilangan. *Kartu data* ingkang dipun-ginakakên ing panalitèn mênikâ kaandharakên kados ing ngandhap mênikâ.

- a. *Kartu data* ingkang badhé dipun-ginakakên kanggé nyêrat kawontênaning *naskah Sêrat Kidungan-A* sâhâ *Sêrat Kidungan-B*

Tabel 2: Kartu Data Kawontênaning Naskah SK-A sâhâ SK-B

No.	Katrangan	SK-A	SK-B
1.	Papan panyimpêning <i>naskah</i>		
2.	Nomêr <i>kodeks</i>		
3.	Irah-irahan		

lajêngipun *tabel*

No.	Katrangan	SK-A	SK-B
	a. Ing pundi kémawon, ing kâcå pintên? b. Adhêdhasar katrangan ing <i>teks</i> utawi <i>katalog</i> ?		
4.	Sintên ingkang nyêrat, kapan dipunsêrat, ing pundi kasêrat		
5.	Kawontênaning <i>naskah</i>		
6.	Jinising <i>bahan naskah</i>		
7.	Cacahing pådå sabên sakåcå		
8.	Kandêling <i>naskah</i>		
9.	Ukuraning <i>naskah umum</i> panjang sâhå wiyar		
10.	Ukuraning <i>naskah khusus</i> (ingkang dipuntliti) panjang sâhå wiyar		
11.	Ukuraning <i>margin naskah khusus</i> (ingkang dipuntliti) a. nginggil b. ngandhap c. kiwå d. têngên		
12.	Isining <i>Naskah</i> (satunggal mênåpå kêmpalan saking mapintên-pintên <i>teks</i>)		
13.	Jinising <i>naskah</i> (piwulang, mênåpå sanésipun)		
14.	Wujuding <i>teks</i> (gancaran mênåpå sêkar)		
15.	Samaking <i>naskah</i> (warni mênåpå, kadospundi kawontênanipun, kadamêl saking mênåpå)		
16.	Jinising aksårå <i>naskah</i> kadospundi		
17.	Ukuraning aksårå (agêng, sêdêngan, alit)		
18.	Sikaping aksårå (jêjêg, miring manêngên, mênåpå miring mangiwå)		
19.	Tapaking mangsi kadospundi		
20.	Warninipun mangsi, warni mênåpå		
21.	Basaning <i>teks</i> ingkang dipun-		

lajêngipun *tabel*

No.	Katrangan	SK-A	SK-B
	ginakakên kadospundi		
22.	Cacahing kâcå <i>naskah</i> ingkang dipuntliti wontên pintên kâcå		
23.	Wujuding aksårå (ngêtumbar, mucuk êri, mbata sarimbag, mênåpå <i>kombinasi</i>)		
24.	Cacahing pupuh ingkang dipuntliti, pintên pupuh		
25.	Nåmå pupuh ingkang dipuntliti mênåpå		

b. *Kartu data* ingkang dipun-ginakakên kanggé nyêrat têtandhingan kathahing pådå *SK-A* sårå *SK-B*

Tabel 3: *Kartu data* têtandhingan kathahing pådå *teks SK-A* sårå *teks SK-B*

No.	Pupuh	Irah-irahaning <i>teks</i>	Kathahing pådå	
			SK-A	SK-B

c. *Kartu data* ingkang dipun-ginakakên kanggé nyêrat têtandhingan aksårå sårå *diksi* ingkang kasêrat bédå nanging botên ngéwahi têngêsipun

Tabel 4: *Kartu Data* Têtandhingan Aksårå sårå *Diksi* ingkang Kasêrat Aksårå utawi *Diksi* Bédå, ananging Botên Ngéwahi Têngêsipun

No.	Sumber		SK-A	SK-B
	A	B		

- d. *Kartu data* ingkang dipun-ginakakên kanggé nyêrat bédaning têmbung ingkang béda têngsipun

Tabel 5: Kartu Data Têtandhingan Bédaning Têmbung ingkang Béda Têngsipun

No.	Sumber		SK-A	SK-B
	A	B		

- e. *Kartu data* ingkang dipun-ginakakên kanggé nyêrat bédanipun guru wilangan

Tabel 6: Kartu Data Bédanipun Guru Wilangan

No.	Sumber		SK-A	SK-B
	A	B		

E. Teknik Analisis Data

Teknik analisis data ing panalitèn mênikå, ngginakakên *teknik analisis deskripsif*. Munpangtipun *analisis deskriptif* inggih menika kanggé *penafsiran* ingkang awujud *deskripsi*, ingkang wujudipun andharan-andharan utawi gambaran-gambaran saking asiling panalitèn sâhå pangrêmbagipun. *Teknik analisis* kasêbut dipunpilih amargi panalitèn mênikå kanggé nggambarakên *teks SK-A* sâhå *teks SK-B*.

Garapaning *analisis data* panalitèn mênikå inggih mênikå *pengkategorian*, *penginterpretasikan*, *pengelompokan*, sâhå *pendeskripsian*. *Pengkategorian data* panalitèn mênikå kanthi *menggolongkan data* kajumbuhakên kaliyan têtandhingan

teks sabên *data*. *Kategori* kasêbut ing antawisipun têtandhingan *teks* ingkang bêdå, nanging botên ngéwahi têngêsipun sâhå têtandhingan *teks* ingkang awujud tâtå têngbung sâhå tâtå ukårå ingkang ngéwahi têngêsipun.

Asiling *kategori* kasêbut salajêngipun dipun-*interpretasi* kajumbuhakên kaliyan *konteks*-ipun. Salajêngipun *data* dipun-kêlompokakên kanthi *sistematis* sâhå *objektif* wontên ing salêbêting *tabel*. Saking asiling *pengelompokan* kasêbut, *data* ing *tabel* salajêngipun dipun-*analisis* kanthi cârå dipun-gambarakên.

F. Validitas sâhå Reliabilitas Data

Validitas data ingkang dipun-ginakakên ing panalitèn mênikå *validitas semantik* amargi *sumber* datanipun awujud têngbung sâhå klompoking têngbung ing *naskah* ingkang kajumbuhakên *teks SK-A* sâhå *SK-B*. Ing *naskah* kasêbut, kaandharakên kanthi wontênipun bâså ingkang awujud têtêngbungan sâhå klompoking têngbung ingkang kasêrat kanthi dhapukan sêkar. *Validitas semantik* ing panalitèn mênikå dipun-ginakakên kanggé madosi maknå saking *data* ingkang gayut kaliyan *konteks*-ipun. Wondéné cak-cakanipun *validitas semantik* ing panalitèn mênikå kados tulådha ing ngandhap mênikå:

<i>Transliterasi standar:</i>	Alih bâså Jawi ragam Kråmå:	<i>Terjemahan</i> bâså Indonésia:
... tênguh hayu luputå ing lårå / adoh ing bilahi kabèh /... mugi-mugi pinaringanå tênguh, rahayu sâhå linêpatnå saking sêsakit, tuwin linêpatnå saking sakathahing bilahi, <i>sentosa dan selamat tidak terkena penyakit, jauh dari semua marabahaya,</i> ...

Têngbung tênguh ing nginggil, miturut *Baoesastra Djawa* (Poerwadarminta, 1939: 599) têngêsipun (1) kukuh, sêntoså, panggah, kuat; (2) kêdhot, ora pasah ing gégaman. Pramilå, adhêdhasar *konteks* ukaranipun, têngêsipun têngbung tênguh

ingkang jumbuh kaliyan *konteks* ukaranipun inggih mênikå sêntoså. Têmbung hayu ing nginggil, miturut *Kamus Jawa Kuna-Indonesia* (Mardiwarsito, 1981: 215) têngêsipun (1) *keindahan*; (2) *keselamatan*; (3) *kebahagiaan*; (4) *milik*; (5) *kesukacitaan*. Pramila, adhêdhasar *konteks* ukaranipun, têngêsipun têngbung hayu ingkang jumbuh kaliyan *konteks* ukaranipun inggih mênikå *keselamatan*.

Têngbung luputå ing nginggil, miturut *Baoesastra Djawa* (Poerwadarminta, 1939: 279) têngêsipun (1) ora kêna, ora pênêr panujuné; (2) salah, kliru; (3) kalis ing. Pramila, adhêdhasar *konteks* ukaranipun, têngêsipun têngbung luputå ingkang jumbuh kaliyan *konteks* ukaranipun inggih mênikå ora kêna.

Wondéné *reliabilitas* ingkang dipun-ginakakån, inggih mênikå *reliabilitas intrarettter* sårå *reliabilitas interratter*. *Teknik intrarettter* dipun-ginakakên kanggé pados *data* ingkang sami kanthi cårå maos *teks* ingkang dados *objek* panalitèn kanthi dipunambal-ambali. *Teknik interretter* ugi dipun-ginakaken kanthi cårå pados tiyang sanès kanggé paring *pertimbangan* nalikå panalitèn dipun-lampahi. *Teknik interratter* ugi dipun-garap kanthi pados *pertimbangan verifikasi* lumantar *pakar*, inggih mênikå dhatêng *dosen* ingkang mumpuni ing *bidang filologi*, inggih mênikå *dosen pembimbing* ingkang paring panjurung ing panalitèn mênikå.

BAB IV

ASILING PANALITÈN SÀHÀ PANGRÊMBAGIPUN

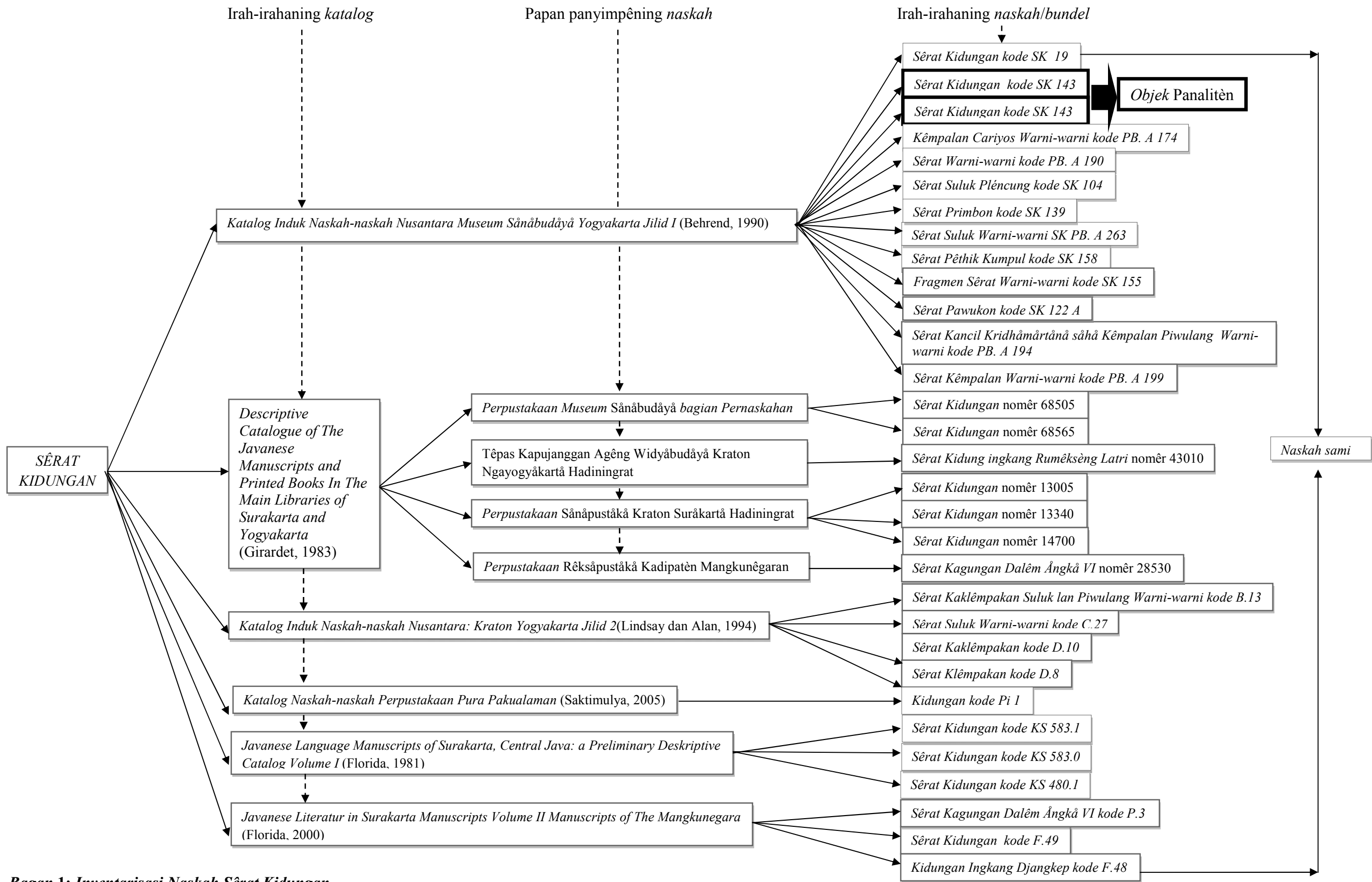
A. Inventarisasi Naskah Sêrat Kidungan sàhà Pangrêmbagipun

Inventarisasi naskah Sêrat Kidungan ing panalitèn mênikå dipun-garap kanthi *studi katalog* sàhà nyumurupi piyambak kawontênaning *naskah*. *Studi katalog* dipun-garap kanthi madosi kawontênaning *naskah* ngginakakên *katalog*. *Katalog* ingkang dipun-ginakakên kanggé *studi katalog* inggih mênikå, *katalog* ing Indonésia, mliginipun *katalog* ing Jawi. Wondéné irah-irahaning *katalog* ingkang dipun-ginakakên kanggé *studi katalog* sampun kaandharakên ing bab III sub-bab *teknik ngêmpalakên data* panalitèn pérangan *inventarisasi naskah*.

Sasampunipun nglampahi *studi katalog*, garapaning *inventarisasi naskah Sêrat Kidungan* salajêngipun inggih mênikå, nyumurupi piyambak wujuding *naskah*. Nyumurupi piyambak wujuding *naskah* ingkang dipun-garap kanthi nyumurupi piyambak kawontênaning *naskah* ing sabên papan panyimpêning *naskah*.

Saking asiling *inventarisasi naskah Sêrat Kidungan* kapanggihakên 24 *eksemplar naskah Sêrat Kidungan*. *Naskah-naskah* kasêbut kasimpên ing Ngayogyåkartå sàhà Suråkartå. Sadâyå *naskah-naskah* kasêbut awujud *puisi tradisional Jawa*, inggih mênikå sêkar mაცაპა ingkang kasêrat carik mênåpå déné ingkang sampun cithak.

Asiling *inventarisasi naskah Sêrat Kidungan* ing panalitèn mênikå, kapanggihakên mapintên-pintên *naskah Sêrat Kidungan*. Wondéné asiling *inventarisasi naskah Sêrat Kidungan* ing panalitèn mênikå kaandharakên kanthi *bagan* ing ngandhap mênikå.

Bagan 1: Inventarisasi Naskah Sêrat Kidungan

Asiling *inventarisasi naskah* ing nginggil, paring gambaran ingkang awujud irah-irahaning *katalog*, papan panyimpêning *naskah* sâha irah-irahaning *naskah*. Wondéné andharanipun asiling *inventarisasi naskah Sêrat Kidungan* panalitèn mênikå kaandharakên ing ngandhap mênikå.

1. *Inventarisasi naskah* kanthi ngginakakên *Katalog Induk Naskah-naskah Nusantara Muséum Sånåbudåyå Yogyakarta Jilid I* (Behrend, 1990)

Inventarisasi naskah dipun-garap kanthi *studi katalog*, inggih mênikå kanthi madosi *naskah* ingkang dipun-dadosakên *sumber data* panalitèn. *Katalog* ingkang dipun-ginakakên inggih mênikå *Katalog Induk Naskah-naskah Nusantara Muséum Sånåbudåyå Yogyakarta Jilid I* (Behrend, 1990). Saking asiling *studi katalog* kasêbut, kapanggihakên 13 *naskah Sêrat Kidungan*. Wondéné andharan isining sêrat kasêbut kaandharakên ing ngandhap mênikå.

a. *Sêrat Kidungan kode SK 19*

Naskah mênikå *kode-nipun SK 19* (Behrend, 1990: 568). *Naskah* kasêrat mawi aksårå Latin. *Naskah* mênikå kêmpalan saking *teks* Kidungan, dongå, aji-aji, sartå tolak bâlå. Wondéné isinipun *teks* ing antawisipun: *Kidung Rumêkså ing Wengi, Kidung Padhanyangan, Kidung yèn Sêsinggah Panulaking Lårå, Sêrat Lagon, Malaékatan, Dongå Panulaking Bilahi, sâha Panulaking Laré Rêwèl*. *Naskah* mênikå sami kaliyan *naskah Kidungan Ingkang Djangkep kode F. 48 koleksi Perpustakaan Rêksåpuståå Kadipatèn Mangkunêgaran*. *Naskah* mênikå botên dipuntliti kanthi jlimêt, awit *naskah* kasêbut kasêrat mawi aksårå Latin.

b. *Sêrat Kidungan kode SK 143 C*

Naskah mênikå *kode-nipun SK 143 C* (Behrend, 1990: 659) utawi adhêdhasar *katalog* Girardet (1983: 931) nomêripun 68505. *Naskah* kapérang

saking mapintên-pintên *teks*, ing antawisipun: *teks Kidung Rumêkså Ing Wêngi*, *teks Ngétang Lêlêmbat ing Tanah Jawi*, *teks Sarånå Têtulak Jabang Bayi*, *teks Candraning Manungså*, *teks Lampahing Dintên*, *Pangandikaning Nabi*, *såhå teks Ajaran Sayid Ngali*.

c. *Sêrat Kidungan kode SK 143 E*

Naskah mênikå kode-nipun SK 143 C (Behrend, 1990: 660) adhêdhasar *katalog Girardet* (1983: 934) nomêripun 68565. *Naskah* kapérang saking mapintên-pintên *teks*, ing antawisipun: *teks Kidung Rumêkså Ing Wêngi*, *teks Ngétang Lêlêmbat ing Tanah Jawi*, *teks Dongå Kanggé Mèndêlakên/Nolak supados Bayi botên Rèwèl*, *såhå teks Dongå Kanggé Bayi supados botên Dipungodhå déning Bêthari Durgå*.

d. *Kêmpalan Cariyos Warni-warni*

Naskah mênikå kode-nipun PB A. 174 (Behrend, 1990: 251-255). *Naskah* kapérang saking 13 *teks*, ing antawisipun: *Baratayuddha Kawi*, *Nitisruti*, *Kidung Rumêkså ing Wêngi*, *Kidung Lêlêmbat*, *Sarahing Pêksi Platuk*, *Ngalamating Pêksi Gagak*, *Ngalamating Pêksi Prênjak*, *Ngalamating Têjå*, *Tutulaking Jabang Bayi*, *Déwå-déwå Pênjågå Angin*, *Kakawin Arjunawiwaha*, *Ngétang Lêlêmbat Alit-alit*, *Pratèlan Khadis*. Ing *naskah* menikå, *teks Sêrat Kidungan* kapanggihakên ing urutan *teks* kaping 3, 4, *såhå* 9.

e. *Sêrat Warni-warni*

Naskah mênikå kode-nipun PB A. 190 (Behrend, 1990: 467). *Naskah* kêmpalan saking 9 *teks* piwulang, suluk sartå sajarah. Wondéné isining *naskah* kasêbut, ing antawisipun: *Sèh Têkåwêrdi*, *Suluk Sèh Hidayatulåh*, *Wêwalêr Kinå*, *Wulang Rêh*, *Suluk Sèh Umbul Brahim*, *Kidungan*, *Turunsih*, *Cariyos Jaman*

Måjåpahit, sarta *Babad Pajajaran-Måjåpahit*. Ing *naskah* menikå, *teks Sérat Kidungan* kapanggihakên ing urutan *teks* kaping 8.

f. *Sérat Pléncung*

Naskah mênikå kode-nipun SK 104 (Behrend, 1990: 532-533). *Naskah* kêmpalan saking 5 *teks*, inggh mênikå: *piwulang ngèlmi kasampurnan, obat-obat tradisional ingkang gégayutan kaliyan saptå wårå sårå pångcå wårå, ngétang lélêmbat, jinising mantra utawi puji, sarta jinising kidungan*. Ing *naskah* menikå, *teks Sérat Kidungan* kapanggihakên ing urutan *teks* kaping 3, 4 sårå 5.

g. *Sérat Primbon*

Naskah mênikå kode-nipun SK 139 (Behrend, 1990: 566-567). *Naskah* kapérang saking 14 *teks*. 12 *teks* sapisanan ngêwrat jinising pangruwatan saking Cêrmåpawirå dhalang saking Sêntolo. Wondènè kalih *teks* pungkasan ngêwrat kidungan, sarta puji sårå aji saking Kraton Ngayogyåkartå. Ing *naskah* menikå, *teks Sérat Kidungan* kapanggihakên ing urutan *teks* kaping 13 kanthi irah-irahan *Kidungan*.

h. *Sérat Suluk Warni-warni*

Naskah mênikå kode-nipun PB A. 263 (Behrend, 1990: 465-466). *Naskah* kapérang saking 10 *teks* suluk sårå 2 *teks* sanèsipun. Wondéné isining *naskah* mênikå, ing antawisipun: *Suluk Wasiyating Pårå Guru, Suluk Martabat Kanugrahan, Suluk Sèh Samsu Tabarit, Suluk Martabat Rasulullåh, Suluk Kikayating Nukat Gåib, Suluk Nor Mukamat, Suluk Bayanmani, Suluk Maniharti, Suluk Panduking Dunung, Suluk Sêsindhèning Pårå Wali, Sérat Kidungan, sarta Pétangan Dintên*. Ing *naskah* menikå, *teks Sérat Kidungan* kapanggihakên ing urutan *teks* kaping 11 sårå 12 kanthi irah-irahan *Sérat Kidungan*.

i. *Sêrat Pêthik Kumpul*

Naskah mênikå kode-nipun SK 158 (Behrend, 1990: 555-556). *Naskah* kapérang 18 *teks*, ing antawisipun: *Sêrat Ambiya, Lênggahing Sadat sâhå Sifat 20, Pêthikan Wulang Rêh, Kidungan, Katrangan Lênggahing Sadat, Pawukon, Pêthikan Sêrat Silatun-Silatun, Wulang Rêh, Wulang Êstri, Bab Salaki Rabi, Suluk Sawangan, Pasangatan Saptâwârâ, Suluk Sujinah, Suluk Makrifat, Déwå Ruci, Wulangipun Sunan Giri, Pépali Ki Agêng Sélå, sartå Suluk Plêncung*. Ing *naskah* mênikå, *teks Sêrat Kidungan* kapanggihakên ing urutan *teks* kaping 4.

j. *Fragmèn Sêrat Warni-warni*

Naskah mênikå kode-nipun SK 155 (Behrend, 1990: 463-464). Isining *naskah* kêmpalan saking 7 *teks*, ing antawisipun: *Pêthikan Sêrat Sopânâmulýå, Pêthikan Cariyos Sélå Argå dumugi Bêdhah Pajajaran, Pêthikan Cariyos Ajar Wilis Kapurih Ambatang Kênyå Bobot, Kidungan, Gancariipun Mim Pipitu, Musawaratan Pârå Wali, Suluk Gångså sartå Ringgit, sâhå Darmåwasitå*. Ing *naskah* mênikå, *teks Sêrat Kidungan* kapanggihakên ing urutan *teks* kaping 5.

k. *Sêrat Pawukon*

Naskah mênikå kode-nipun SK 122 A (Behrend, 1990: 568). *Naskah* ngandharakên 2 *teks*, inggih mênikå *teks* pétangan, kalêbêt ugi pawukon, sâhå pétangan Jawi. Wontên ugi *teks Kidung Rumêkså ing Wêngi, sâhå Kidung Padhanyangan*. Ing *naskah* mênikå, *teks Sêrat Kidungan* kapanggihakên ing urutan *teks* kaping 2.

l. *Sêrat Kancil Kridhåmartånå sâhå Kêmpalan Piwulang Warni-warni*

Naskah mênikå kode-nipun PB A. 194 (Behrend, 1990: 330). Isining *teks* nyariosakên Kancil saking Kuwuk dumugi dados Pandhitå ing Nêgari

Gêbangtinatar, kapungkasan kanthi piwulang si Kancil. *Naskah* mênika ugi ngandharakên mapintên-pintên *teks* suluk, piwulang sâhâ kidungan, ing antawisipun: *Sajarah Râjâ, Kidungan, Puji Dinâ, Pandhanyangan, Parisat, Suluk Bêlis, Bab Lampahipun Tiyang Sâlât, Kajêngakên Suluk Sèh Malâyâ, Masalahing Napas, Suluk Ngêlmi Makrifat, Wulang Barâtâ, Sêrat Tâtâ Prâjâ, Kawajibanipun Lurah Dhusun, sârtâ Cékruktrunâ*. Ing *naskah* menika, *teks Sêrat Kidungan* kapanggihakên ing urutan *teks* kaping 3, 4, sâhâ 5.

m. *Sêrat Kêmpalan Warni-warni*.

Naskah mênika kode-nipun PB A.199 (Behrend, 1990: 251-255). *Naskah* ngêwrat pétangan, piwulang, suluk, kidungan, aji-aji, sâhâ *fiqih*. Ing *naskah* menika, *teks Sêrat Kidungan* kapanggihakên ing urutan *teks* kaping 4.

2. *Inventarisasi naskah* kanthi ngginakakên *Descriptive Catalogue of The Javanese Manuscripts and Printed Books In The Main Libraries of Surakarta and Yogyakarta* (Girardet, 1983)

Inventarisasi naskah salajêngipun dipun-garap kanthi ngêmpalakên informasi bab *naskah Sêrat Kidungan* ingkang kasimpên ing papan panyimpênan sanès, sasanèsipun *Perpustakaan Naskah Muséum Sânanbudâyâ Yogyakarta*. *Inventarisasi naskah* ngginakakên *katalog* ingkang dipunsêrat déning Girardet (1983), inggih mênika *Descriptive Catalogue of The Javanese Manuscripts and Printed Books In The Main Libraries of Surakarta and Yogyakarta*.

Asiling *inventarisasi naskah* kanthi ngginakakên *Descriptive Catalogue of The Javanese Manuscripts and Printed Books In The Main Libraries of Surakarta and Yogyakarta* paring informasi wontên pundi kémawon *naskah Sêrat Kidungan* kasimpên. Salajêngipun informasi kasêbut, dipun-jumbuhakên kaliyan *katalog*

sabên papan panyimpêning *naskah Sêrat Kidungan* sâhå nyumurupi piyambak kadospundi kawontênanipun *naskah Sêrat Kidungan* kasêbut. Wondéné asiling *inventarisasi naskah Sêrat Kidungan* kasêbut kaandharakên ing ngandhap mênikå.

a. *Inventarisasi naskah Sêrat Kidungan* kanthi ngginakakên *Katalog Induk Naskah-naskah Nusantara: Kraton Yogyakarta Jilid 2*

1) Irah-irahanipun *naskah* ingkang kapanggihakên *Sêrat Kaklêmpakan Suluk lan Piwulang Warni-warni* kanthi kode *B.13* (Linsay, 1994: 97) utawi adhêdhasar *katalog* Girarrdet (1983: 675) nomêripun 43010. *Naskah* mênikå kapérang saking sakawan *teks*, déné *teks Kidung Rumêkså ing Wêngi* ing urutan kaping 2, kâcå 513 dumugi kâcå 519.

2) Irah-irahanipun *naskah* ingkang kapanggihakên *Sêrat Suluk Warni-warni* kanthi kode *C. 27* (Linsay, 1994: 124). Wontên ing kâcå 1 dumugi kâcå 7 dipun-panggihakên *teks Kidung Rumêkså ing Wêngi*.

3) Irah-irahanipun *naskah* ingkang kapanggihakên *Sêrat Kaklêmpakan* kanthi kode *D.10* (Linsay, 1994: 156). Ing kâcå 38 dumugi kâcå 44 dipun-panggihakên *teks Kidung Rumêkså ing Wêngi*.

4) Irah-irahanipun *naskah* ingkang kapanggihakên *Sêrat Klêmpakan* kanthi kode *D.8* (Linsay, 1994: 155). Ing kâcå 4 dumugi kâcå 14 dipun-panggihakên *teks Kidung Rumêkså ing Wêngi*.

b. *Inventarisasi naskah Sêrat Kidungan* kanthi ngginakakên *Katalog Naskah-naskah Perpustakaan Pura Pakualaman* (Saktimulya, 2005)

Irah-irahanipun *naskah* ingkang kapanggihakên *Kidungan*. *Naskah* mênikå kode-nipun *PI* (Saktimulya, 2005: 88). *Naskah* ngêwrat pujian-pujian, dongå kanggé kaslamêtan supados têbih saking godhanipun *jin*, sâhå dhêmit, sartå dongå

supados têbih saking watak awon. Adhêdhasar katrangan ing *kolofon*, *naskah* mênika kasêrat déning Éyang Gusti Kangjêng Ratu Pêmbayun ing Surakartâ, salajêngipun *naskah* mênika dipun-paringakên dhatêng Wayah Dalêm Gusti Radén Ayu Adipati Suryadilaga ing Ngayogyakarta (kulawarganipun Pakualam kaping VII). *Naskah* kapérang saking kalih pupuh, inggih mênika pupuh Dhandhanggula kanggé *teks Ana Kidung Rumeksa ing Wengi Teguh Hayu Luputa Ing Lara*, saha pupuh Sinom kanggé *teks Ingkang Para Jin Winarna Myang Ratu Sawiji-wiji*.

c. *Inventarisasi naskah Serat Kidungan kanthi ngginakakên Javanese Language Manuscripts of Surakarta, Central Java: a Preliminary Descriptive Catalog Volume IV* (Florida, 1981)

- 1) Irah-irahanipun *naskah* ingkang kapanggihakên *Serat Kidungan* kanthi kode KS 583.1 (Florida, 1981: 601) utawi adhêdhasar *katalog* Girardet (1983: 83) nomêripun 13005. *Naskah* kasêbut *naskah* cithak. Cacahipun pupuh wontên kalih, inggih mênika pupuh Dhandhanggula kanggé *teks Kidung Rumeksa ing Wengi* saha pupuh Sinom kanggé *teks Lelêmbat ing Tanah Jawi*.
- 2) Irah-irahanipun *naskah* ingkang kapanggihakên *Serat Kidungan* kanthi kode KS 583.0 (Florida, 1981: 601) utawi adhêdhasar *katalog* Girardet (1983: 97) nomêripun 13340. *Naskah* kasêbut kasêrat mawi aksara Jawa. *Naskah* mênika kapérang saking 78 kaca. Cacahipun pupuh wontên kalih inggih mênika pupuh Dhandhanggula kanggé *teks Kidung Rumeksa ing Wengi* saha pupuh Sinom kanggé *teks Ngétang Lelêmbat ing Tanah Jawi*.
- 3) Irah-irahanipun *naskah* ingkang kapanggihakên kapanggihakên *Kidung Rumeksa ing Wengi* kanthi kode KS 480.1 (Florida, 1981: 568) utawi adhêdhasar *katalog* Girardet (1983: 139) nomêripun 14700. *Naskah* kasêbut *naskah* cithak.

Isining *naskah* wontên kalih pupuh, inggih mênikå pupuh Dhandhanggulå kanggé *teks Kidung Rumêkså ing Wêngi sâhå* pupuh Sinom kanggé *teks Ngétang Lêlêmbat Tanah Jawi*.

d. *Inventarisasi naskah Sêrat Kidungan* kanthi ngginakakên *Javanese Literatur in Surakarta Manuscripts Volume II Manuscripts of The Mangkunegara* (Florida, 2000)

1) Irah-irahanipun *naskah* ingkang kapanggihakên *Sêrat Kidungan* kanthi kode F. 49 (Florida, 2000: 588). *Naskah* kasêrat mawi aksårå Latin. *Naskah* kapérang saking 2 bab. Bab 1 kapérang saking pupuh Dhandhanggulå (40 pådå), Sinom (30 pådå), Asmårådånå (9 pådå), Pangkur Sastrå Bêdati (14 pådå), Durmå (5 pådå), Sêkar Giriså Rajah Kålå Cåkrå, Sêkar Kinanthi Sontreng, Sêkar Lagon Malaékatan. Bab 2 ngandharakên rêngêng-rêngêngipun laré réwél, ingkang isinipun kapérang saking pupuh Sinom (3 pådå), pupuh Kinanthi (3 pådå) sårtå pupuh Mijil (3 pådå).

2) Irah-irahanipun *naskah* ingkang kapanggihakên *Kidungan Ingkang Djangkep*, kanthi kode F. 48 (Florida, 2000: 588). *Naskah* kasêrat mawi aksårå Latin. *Naskah* mênikå sami kaliyan *naskah Sêrat Kidungan* ing *Muséum Sånåbudåyå Yogyakarta* kode SK 19. *Naskah* kapérang saking 9 irah-irahan, ingkang kaandharakên ing ngandhap mênikå.

a) *teks* 1 pupuh Dhandhanggulå kanthi irah-irahan *Kidungan*, kapérang saking 4 *teks* inggih mênikå *Kidung Sarirå Ayu* pådå 1 dumugi pådå 10, *teks Kidung Hartati* pådå 11 dumugi pådå 24, *teks Kidung Djati Mulyå* pådå 25 dumugi pådå 35, *teks Kidung Marmati* pådå 36 dumugi pådå 41.

- b) *teks* 2 kanthi irah-irahan *Danghjang*, kapérang saking 5 *teks* inggih mênika pupuh Sinom kanggé *teks Pârâ Ratuning Dhêdhêmit ing Nusa Jawi* pādā 1 dumugi pādā 24, *teks Pârâ Ratuning Djin* pādā 25 dumugi pādā 29, *teks Danghyang Prâdjâ Surâkartâ* pādā 30, sârtâ pupuh Asmâradânâ kanggé *teks Pârâ Dhêdhêmit Alit-alit ing Surâkartâ* pādā 1 dumugi pādā 9.
- c) *teks* 3 kanthi irah-irahan *Suntrêng*, isinipun *teks Panglêlâ-lêlâ Laré Nangis*. *Teks* mênika kapérang saking 28 pādā, kanthi dhapukan pupuh Kinanthi.
- d) *teks* 4 kanthi irah-irahan *Sêsingguh*, isinipun *teks Njinggahakên Durgâ Kâlâ Sabangsanipun*. *Teks* mênika kapérang saking 12 pādā, kanthi dhapukan pupuh Pangkur.
- e) *Teks* 5 kanthi irah-irahan *Kidung Pangarih-arîh Laré Réwél*, *teks* kapérang saking 3 pupuh. Inggih mênika pupuh Kinanthi 3 pādā kanggé *teks Pangarih-arîh Laré Réwél adhêdhasar Padanghjang*, pupuh Mijil 3 pādā kanggé *teks Pangarih-arîh Laré Réwél adhêdhasar Kadéwatan*, sârtâ pupuh Sinom 4 pādā kanggé *teks Pangarih-arîh Laré Réwél adhêdhasar Ka-Islaman*.
- f) *Teks* 6 pupuh Dhandhanggulâ kanthi irah-irahan *Kidung Sifat Iman*. *Teks* mênika kapérang saking 6 pādā.
- g) *Teks* 7 pupuh Durmâ kanthi irah-irahan *Kidung Waringin Sungsang*. *Teks* mênika kapérang saking 11 pādā.
- h) *Teks* 8 pupuh Durmâ kanthi irah-irahan *Bak Anjar*. *Teks* mênika kapérang saking 12 pādā.
- i) *Teks* 9 pupuh Sinom kanthi irah-irahan *Kidung Panutup*. *Teks* mênika kapérang saking 5 pādā.

3) Irah-irahanipun *naskah* ingkang kapanggihakên *Kagungan Dalêm Sérat Angka VI* (Florida, 2000: 567) utawi adhêdhasar *katalog* Girardet (1983: 43) nomêripun 28530. *Naskah* kasêrat mawi aksârâ Jawi. *Naskah* kapérang saking 22 *teks*, inggih mênika *teks Cêritâ Êmpu*, *teks Cacah Êmpu*, *teks Dhapur Duwung-Tumbak*, *teks Wandaning Kudâ*, *teks Wangsalan lan Wulang*, *teks Wangsalan lan Wuyung*, *teks Sêpênâ*, *teks Kêdut*, *teks Sanggama*, *teks Pirasat Kucing*, *teks Prênjak*, *teks Gagak*, *teks Sumur*, *teks Wringin Sungsang*, *teks Kidungan*, *teks Padhanyangan*, *teks Maluku*, *teks Kurun Dinâ*, *teks Puji Dinâ*, *teks Asmâ Rasul*, *teks Wulang Sodoran*, *teks Sajarah*. *Naskah* kasêrat wontên ing dlancang *folio bergaris*. *Teks Kidungan* ing kâcâ 47-50, ingkang kapérang saking kalih pupuh inggih mênika pupuh Dhandhanggulâ sâhâ pupuh Durmâ.

B. Kawontênaning *Naskah Sérat Kidungan* sâhâ Pangrêmbagipun

Sumber data ingkang dipun-ginakakên ing panalitèn mênika *naskah Sérat Kidungan* ingkang kasimpên ing *Perpustakaan Muséum Sânbudâyâ Yogyakarta*. *Naskah* kasêbut inggih mênika, *Sérat Kidungan* kode SK 143 C ingkang salajêngipun dipuncêkak dados SK-A sâhâ *Sérat Kidungan* kode SK 143 E ingkang salajêngipun dipuncêkak dados SK-B. Kawontênaning *naskah* sâhâ *teks Sérat Kidungan* ingkang dipun-ginakakên minangkâ *sumber* panalitèn kaandharakên ing *tabel* ngandhap mênika.

Tabel 7: Asiling Deskripsi *Naskah Sérat Kidungan*

No.	Katrangan	SK-A	SK-B
1.	Papan panyimpaning naskah	Muséum Sânbudâyâ Ngayogyakarta	Muséum Sânbudâyâ Ngayogyakarta

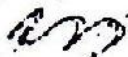

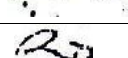

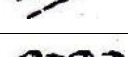

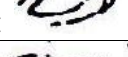

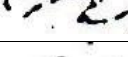

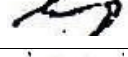

lajêngipun *tabel*

No.	Katrangan	SK-A	SK-B
2.	Nomêr <i>kodeks</i>	SK 143 C	SK 143 E
3.	Irah-irahan c. Wontên ing pundi kêmawon, wontên ing kâcå pintên? d. Adhêdhasar katrangan wontên ing <i>teks</i> utawi <i>katalog</i> ?	- <i>katalog</i>	- <i>katalog</i>
4.	Sintên ingkang nyêrat, kapan dipunsêrat, wontên ing pundi kasêrat	Botên kapanggihakên katrangan ngéngingi sintên ingkang nyêrat, kapan dipunsêrat, ing pundi <i>naskah</i> mênika kasêrat	Botên kapanggihakên katrangan ngéngingi sintên ingkang nyêrat, kapan dipunsêrat, ing pundi <i>naskah</i> mênika kasêrat
5.	Kawontênaning <i>naskah</i>	<i>Naskah</i> aslinipun sampun risak, pramilå <i>naskah</i> ingkang dipun-ginakakên ing panalitèn mênika <i>naskah</i> fotokopi. <i>Naskah</i> taksih kasêbut taksih sagêd dipunwaos.	<i>Naskah</i> taksih sagêd kawaos. Jilidan <i>naskah</i> dipundondomi mawi bêngang pêthak. <i>Naskah</i> taksih sagêd dipunwaos.
6.	Jinising bahan <i>naskah</i>	Dlancang <i>HVS</i>	Dlancang <i>HVS</i> <i>deklaratif (bergaris)</i>
7.	Cacahing pådå sabên sakåcå	11 pådå	25 pådå
8.	Kandêling <i>naskah</i>	0,3 <i>cm</i>	0,3 <i>cm</i>
9.	Ukuraning <i>naskah umum</i> wiyar sårå panjangipun	wiyar: 19 <i>cm</i> panjangipun: 25 <i>cm</i>	wiyar: 21 panjangipun: 34,5 <i>cm</i>
10.	Ukuraning <i>naskah khusus (naskah ingkang dipuntliti)</i>	wiyar: 13 <i>cm</i> panjangipun: 8 <i>cm</i>	wiyar: 14,5 <i>cm</i> panjangipun: 26,5 <i>cm</i>
11.	Ukuraning <i>margin</i> ingkang dipuntliti a. nginggil b. ngandhap c. kiwå d. têngén	a. nginggil: 0,5 <i>cm</i> b. ngandhap: 2 <i>cm</i> c. kiwå: 2,5 <i>cm</i> d. têngén: 2 <i>cm</i>	a. nginggil: 2,5 <i>cm</i> b. ngandhap: 3,5 <i>cm</i> c. kiwå: 4,3 <i>cm</i> d. têngén: 1,8 <i>cm</i>
12.	Isining <i>Naskah</i> (satunggal mênåpå kêmpanan saking	satunggal <i>naskah</i> ingkang kapérang saking 4 <i>teks</i>	satunggal <i>naskah</i> ingkang kapérang saking 7 <i>teks</i>

lajêngipun *tabel*

No.	Katrangan	SK-A	SK-B
	mapintên-pintên <i>teks</i>)		
13.	Jinising <i>naskah</i> (piwulang, mênâpâ sanésipun)	Piwulang	piwulang
14.	Wujuding <i>teks</i> (gancaran utawi sêkar)	măcâpât/ sêkar alit	măcâpât/ sêkar alit
15.	Samaking <i>naskah</i> (warni mênâpâ, wujudipun kadospundi, kawontênanipun kadospundi, kadamêl saking mênâpâ)	<i>karton</i> warni ijêm, samak taksik katingal saé. Samak <i>naskah</i> dipun-samaki plastik bênging, botên wontên sêratan ing samaking <i>naskah</i> .	walulang warni cêmêng, samak sampun wontên ingkang bolong-bolong, botên wontên sêratan ing samaking <i>naskah</i> .
16.	Jinising aksârâ <i>naskah</i> kadospundi	aksârâ Jâwâ déné wujuding aksârâ ngêtumbar ingkang kasêrat miring, sisih <i>verso</i> mênâpâ déné <i>recto</i>	aksârâ Jâwâ déné wujuding aksârâ <i>kombinasi</i> ingkang kasêrat miring, sisih <i>verso</i> mênâpâ déné <i>recto</i> .
17.	Panomêraning sabên kacaning <i>teks</i> (wontên ing pundi, warni mênâpâ, kalêbêt jinising akârâ ingkang mênâpâ)	Panomêran dipunsêrat mawi aksârâ Arab mapan ing satêngahing dlancang iring nginggil. Panomêran dipunsêrat kanthi tinta warni cêmêng	Panomêran dipunsêrat mawi aksârâ Jâwâ mapan iring nginggil, ananging kăcâ 10 dumugi kăcâ 19 kasêrat aksârâ Arab. Panomêran mawi dipunsêrat kanthi tinta warni cêmêng
18.	Ukuraning aksârâ (agêng, alit, sêdêngan) panjang: wiyar:	Ukuraning aksârâ sêdêngan panjang: 0,7 <i>cm</i> wiyar: 0,3 <i>cm</i>	Ukuraning aksârâ sêdêngan panjang: 0,7 <i>cm</i> wiyar: 0,3 <i>cm</i>
19.	Sikaping aksârâ (jêjêg, miring manêngên, mênâpâ mangiwâ)	Miring mangiwâ	Miring mangiwâ
20.	Tapaking mangsi (kandêl mênâpâ tipis)	Tapaking mangsi tipis	Tapaking mangsi tipis
21.	Warninipun tinta	Cêmêng	Cêmêng
22.	Basaning <i>teks</i> (ngginakakên bâsâ Jawi anyar, Kawi, Jawi Kinâ)	Jawi gagrag anyar, ananging wontên têngbung saking bâsâ	Jawi gagrag anyar, ananging wontên têngbung saking bâsâ

lajêngipun *tabel*

No.	Katrangan	SK-A	SK-B
		Arab, sâhâ bâsâ Kawi, <i>ragam</i> bâsâ ingkang dipun-ginakakên <i>ragam</i> Krâmâ-ngoko	Arab <i>ragam</i> bâsâ ingkang dipun- ginakakên <i>ragam</i> Krâmâ-ngoko
23.	Cacahing kâcâ <i>naskah</i> ingkang dipuntliti	43 kâcâ	19 kâcâ
24.	Wujuding aksârâ (ngêtumbar, mucuk êri, mbata sarimbag, kombinasi)	Ngêtumbar ingkang kasêrat miring mangiwâ	<i>Kombinasi</i> (ngêtumbar kaliyan mucuk êri) kasêrat miring mangiwâ
25.	Cacahing pupuh ingkang dipuntliti	4 pupuh	7 pupuh
26.	Nâmâ pupuh	Dhandhanggulâ Sinom Kinantih Pangkur	Dhandhanggulâ Sinom Pocung Mijil Dhandhanggulâ Dhandhanggulâ Dhandhanggulâ
27.	Aksârâ dentâwyanjanâ carakan	hâ: 	hâ:
		nâ: 	nâ:
		câ: 	câ:
		râ: 	râ:
		kâ: 	kâ:
		dâ: 	dâ:
		tâ: 	tâ:
		sâ: 	sâ:
		wâ: 	wâ:
		lâ: 	lâ:
		pâ: 	pâ:
		dhâ: 	dhâ:

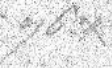

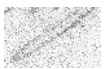

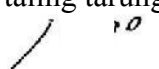
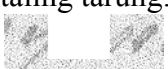

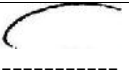

lajêngipun *tabel*

No.	Katrangan	SK-A	SK-B
		jà:	jà:
		yà:	yà:
		nyà:	nyà:
		mà:	mà:
		gà:	gà:
		bà:	bà:
		thà:	thà:
		ngà:	ngà:
28.	<i>Pasangan dentåwyanjanå carakan</i>	hå: ---	hå: ----
		nå: -----	nå: -----
		cå: -----	cå: -----
		rå: -----	rå: -----
		kå: -----	kå: -----
		då: -----	då: -----
		tå: -	tå: -----
		så: ----	så: ----
		wå: -----	wå: -----
		lå: -----	lå: -----

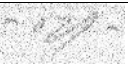
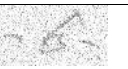
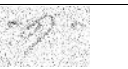

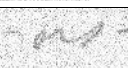
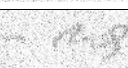

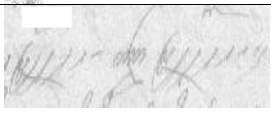
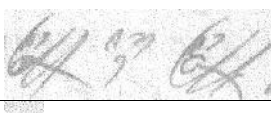

lajêngipun *tabel*

No.	Katrangan	SK-A	SK-B
		på: ----	på: ----
		dhå: ----	dhå: ----
		jå: ----	jå: ----
		yå: ----	yå: ----
		nyå: ----	nyå: ----
		må: ----	må: ----
		gå: ----	gå: ----
		bå: ----	bå: ----
		thå: ----	thå: ----
		ngå: -	ngå: ----
29.	Wujuding aksårå murdå	nå: -	nå:
		kå: -	kå: -
		tå: ----	tå:
		så: -	så:
		på: -	på:
		gå: -	gå: -
		bå: -	bå:
30.	Wujuding aksårå swårå	A:	A:
		I: -	I:

lajêngipun *tabel*

No.	Katrangan	SK-A	SK-B
		U: -	U:
		Ê: -	Ê: -
		È: -	È: -
		É: -	É:
		O: -	O: -
31.	Wujuding sandhangan	 wulu: -----	 wulu: -----
		 pêpêt: -----	 pêpêt: -----
		 suku: -----	 suku: -----
		 taling: -----	 taling: -----
		 taling tarung: -----	 taling tarung: -----
		kêrêt: -	kêrêt:
		péngkal: 	péngkal:
		wignyan: 	wignyan:
		 layar: -----	 layar: -----
		 cêcak: -----	 cêcak: -----
		 pangkon: -----	 pangkon: -----
		 câkrâ: -----	 câkrâ: -----
31.	Wujuding ângkâ Jâwâ	1: -	1:

lajêngipun *tabel*

No.	Katrangan	SK-A	SK-B
		2: -	2:
		3: -	3:
		4: -	4:
		5: -	5:
		6: -	6:
		7: -	7:
		8: -	8:
		9: -	9:
		0: -	0: -
32.	Tândhå wiwitaning pupuh (gambar)		-
33.	Tândhå wiwitaning pådå (bait)		
34.	Wujuding tândhå wiwitaning gâtrå		
35.	Wujuding tândhå pådå pungkasaning pupuh		
36.	Pådå lingså	-	
37.	Pådå lungsi		-
38.	Pådå pangkat	-	-

Tabel kawontênaning naskah Sêrat Kidungan ing ngingil ngandharakên kawontênaning naskah sâhå teks Sêrat Kidungan SK-A sâhå SK-B. Adhêdahasar tabel kasebut, asiling kawontênaning naskah Sêrat Kidungan SK-A sâhå SK-B kaandharakên ing ngandhap mênikå.

1. *Naskah SK-A*

Naskah SK-A minangka salah satunggaling *naskah koleksi Muséum Sånåbudåyå Ngayogyakarta*. Irah-irahaning *naskah* kasêbut kacathêt ing *Katalog Induk Naskah-naskah Nusantara Muséum Sånåbudåyå Yogyakarta Jilid I* (Behrend, 1990: 659) kanthi *nomer koleksi SK 143 C*. Adhêdhasar katrangan ing salêbêting *teks* sàhå katrangan ing *katalog*, botên kapanggihakên katrangan ngéngingi sintên ingkang nyêrat, kapan *naskah SK-A* dipunsêrat, sàhå wontên ing pundi *naskah SK-A* kasêrat.

Nalikå panalitèn mênikå dipun-garap, *naskah* sampun risak pramilå *naskah* ingkang dipun-ginakakên *naskah SK-A fotokopi*. *Naskah* taksih sagêd dipuwaos, sanadyan wontên sapérangan dlancang ingkang radi cêmêng awit mangsi *fotokopi*. Dlancang ingkang dipun-ginakakên kanggé nyêrat *teks* inggih mênikå dlancang *HVS*, wondéné kawontênaning dlancang taksih saé. Gungguning pådå sabên kacanipun wontên 11 pådå.

Kandêling *naskah SK-A* inggih mênikå 0,3 *centimeter*. Ukuraning *naskah umum SK-A* wiyaripun 19 *centimeter* sàhå panjangipun 25 *centimeter*. Ukuraning *naskah khusus SK-A* (*naskah* ingkang dipuntliti) wiyaripun 13 *centimeter* sàhå panjangipun 8 *centimeter*. Ukuraning *margin naskah khusus* (ukuraning *margin teks* ingkang dipuntliti) nginggilipun: 0,5 *centimeter*; ngandhap: 2 *centimeter*; kiwå: 2,5 *centimeter*; sàhå têngén: 2 *centimeter*. *Naskah* mênikå dipunsalin wiwitaning *abad* kaping 20. Papan angènipun mutrani *naskah* mênikå botên dipun-mangêrtosi kanti cêthå.

Samaking *naskah SK-A* kadel saking *karton* warni ijêm, samak taksik katingal saé. Samak *naskah SK-A* dipun-samaki plastik bênging, ing samaking

naskah botên wontên sêratanipun. *Teks Sêrat Kidungan* kasêrat mawi aksârâ Jâwâ, wujuding aksârâ ngêtumbar ingkang kasêrat miring mangiwâ kanthi tandhêsaning mangsi tipis. Ukuraning aksârâ sêdêngan, kanthi panjang 0,7 *centimeter* sâhâ wiyaripun 0,3 *centimeter*. Warnipun mangsi ingkang dipun-ginakakên kanggé nyêrat *teks* warni cêmêng.

Teks kasêrat ing sisih *verso* mênâpâ déné *recto*. Panomêran sabên kacing *teks* dipun-wiwiti saking kâcâ 1 dumugi kâcâ 43, ingkang dipunsêrat mawi aksârâ Arab mapan ing satêngahing dlancang iring nginggil. Panomêran dipunsêrat kanthi tinta mangsi cêmêng ingkang dipunsêrat ing nginggil *teks* radi manêngah. Cacahing kâcâ *naskah* ingkang dipuntliti wontên 43 kâcâ. Basaning *teks* ingkang dipun-ginakakên ing salêbêting *teks Sêrat Kidungan* inggih mênikâ bâsâ Jawi gagrag anyar, ananging wontên ing sapérangan *teks* ngginakakên têmbung saking bâsâ Arab sâhâ bâsâ Kawi, *ragam* bâsâ ingkang dipun-ginakakên *ragam* bâsâ Jawi Krâmâ-ngoko.

Isining *naskah SK-A* satunggal *naskah* ingkang kapérang saking 4 *teks*, inggih mênikâ *teks Ngétang Lêlêmbat ing Tanah Jawi*, *teks Dongâ Kanggé Mëndêlakên/Nolak supados Bayi Botên Rêwèl*, *teks Dongâ Kanggé Bayi supados Botên Dipungodhâ déning Bêthari Durgâ*. *Naskah Sêrat Kidungan* kalêbêt salah satunggaling jinis piwulang ingkang awujud sêkar alit/sêkar mაცაპატ. Cacahing pupuh *teks Sêrat Kidungan* ingkang dipuntliti wontên 4 pupuh, inggih mênikâ pupuh Dhandhanggulâ kanggé *teks Kidung Rumêksâ Ing Wengi*, Sinom kanggé *teks Ngétang Lêlêmbat ing Tanah Jawi*, Kinanthi kanggé *teks Dongâ Kanggé Mëndêlakên/Nolak supados Bayi Botên Rêwèl*, tuwin pupuh Pangkur kanggé *teks Dongâ Kanggé Bayi supados botên Dipungodhâ déning Bêthari Durgâ*.

Tabel 8: Daftar Nâma Pupuh Naskah SK-A

No.	Pupuh	No.	Pupuh
1.	Dhandhanggulå	3.	Kinanthi
2.	Sinom	4.	Pangkur

2. Naskah SK-B

Naskah SK-B minangkå salah satunggaling *naskah koleksi Muséum Sånåbudåyå Ngayogyakarta*. Irah-irahaning *naskah* kasêbut kacathêt ing *Katalog Induk Naskah-naskah Nusantara Muséum Sånåbudåyå Yogyakarta Jilid I* (Behrend, 1990: 659) kanthi *nomer koleksi SK 143 E*. Adhêdhasar katrangan ing salêbêting *teks* sårå katrangan ing *katalog*, botên kapanggihakên katrangan ngéngingi sintên ingkang nyêrat, kapan dipunsêrat, wontên ing pundi *naskah SK-B* kasêrat.

Sêrataning *naskah SK-B* taksih sagêd kawaos. Jilidan *naskah* dipundondomi mawi bânang pêthak. *Naskah* taksih sagêd dipunwaos. Dlancang ingkang dipun-ginakakên kanggé nyêrat *teks* inggih mênikå dlancang *HVS deklaratif* (dlancang *HVS bergaris*). Gunggunging pådå sabên kacanipun wontên 25 pådå. Kandêling *naskah SK-B* inggih mênikå 0,3 *centimeter*. Ukuraning *naskah umum SK-B* wiyaripun: 21 *centimeter* sårå panjangipun: 34,5 *centimeter*. Ukuraning *naskah khusus SK-B* wiyaripun: 14,5 *centimeter* sårå panjangipun: 26,5 *centimeter*. Ukuraning *margin naskah khusus* nginggilipun: 2,5 *centimeter*; ngandhap 3,5: *centimeter*; kiwå 4,3: *centimeter*; sårå têngén: 1,8 *centimeter*.

Samaking *naskah* kadamel saking walulang warni cêmêng, samaking *naskah* sampun wontên ingkang bolong, sårå botên wontên sêratan ing samaking *naskah*. *Teks SK-B* kasêrat mawi aksårå Jåwå déné wujud ing aksårå kanggé nyêrat *SK-B* inggih mênikå, *kombinasi* (wujud ing aksårå: ngêtumbar kaliyan mucuk êri) ingkang kasêrat miring mangiwå. Ukuraning aksårå sêdêngan, kanthi panjang 0,7

centimeter sâhâ wiyaripun 0,3 *centimeter*. Warninipun mangsi ingkang dipun-ginakakên kanggé nyêrat *teks SK-B* warni cêmêng.

Teks SK-B kasêrat ing sisih *verso* mênâpâ déné *recto*. Panomêran kâcâ dipunsêrat mawi aksârâ Jâwâ mapan iring nginggil, ananging ing kâcâ 10 dumugi kâcâ 19 kasêrat mawi aksârâ Arab. Panomêraning kâcâ dipunsêrat mawi mangsi warni cêmêng ing nginggil *teks* radi manêngah. Cacahing kâcâ *naskah* ingkang dipuntliti wontên 19 kâcâ. Basaning *teks* ingkang dipun-ginakakên ing salêbêting *teks Sêrat Kidungan* inggih mênikâ bâsâ Jawi gagrag anyar, ananging ing sapérangan *teks* ngginakakên têmbung saking bâsâ Arab, bâsâ Sansêkêrta sâhâ bâsâ Kawi, *ragam* bâsâ ingkang dipun-ginakakên *ragam* bâsâ Jawi Krâmâ-ngoko.

Isining *naskah SK-B* satunggal *naskah* ingkang kapérang saking 7 *teks*. *Naskah SK-B* kalêbêt salah satunggaling *naskah* jinis piwulang, ingkang awujud sêkar alit/sêkar mâcâpât. Cacahing pupuh *teks Sêrat Kidungan* ingkang dipuntliti wontên 7 pupuh, inggih mênikâ pupuh Dhandhanggulâ kanggé nyêrat *teks Kidung Rumêksa Ing Wêngi*, Sinom kanggé nyêrat *teks Ngétang Lélêmbat ing Tanah Jawi*, Pucung kanggé nyêrat *teks Sarânâ Têtulak Jabang Bayi*, Mijil kanggé nyêrat *teks Candraning Manungsâ*, Dhandhanggulâ kanggé nyêrat *teks Lampahing Dintên*, Dhandhanggulâ kanggé nyêrat *teks Pangandikaning Nabi*, tuwin pupuh Dhandhanggulâ kanggé nyêrat *teks Ajaran Sayid Ali*.

Tabel 9: Daftar Nâmâ Pupuh Naskah SK-B

No.	Pupuh	No.	Pupuh
1.	Dhandhanggulâ	5.	Dhandhanggulâ
2.	Sinom	6.	Dhandhanggulâ
3.	Pucung	7.	Dhandhanggulâ
4.	Mijil		

C. Transliterasi Teks Sêrat Kidungan sâhâ Pangrêmbagipun

Transliterasi inggih mênikâ *alih tulis* sêrataning *teks* mawi aksârâ ingkang botên sami kaliyan aksaraning *teks* (Baroroh-Baried, 1985: 65). *Metode transliterasi* ingkang dipun-ginakakên ing panalitèn mênikâ *metode transliterasi standar*. *Metode transliterasi standar* inggih mênikâ, cârâ anggènipun damêl *alih tulis* sêrataning *teks* ingkang kasêrat kanthi adhêdhasar éjaan ingkang sampun dipun-sampurnakakên utawi *ejaaan yang disempurnakan (EYD)* ingkang limrah.

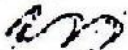

a. Pandom Transliterasi Naskah SK-A sâhâ SK-B

Naskah SK-A sâhâ SK-B kasêrat mawi aksârâ Jâwâ-Baru. Wondéné wujud sâhâ *karakteristik* aksârâ Jâwâ-Baru ing *SK-A sâhâ SK-B* kaandharakên ing ngandhap mênikâ.

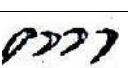

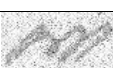
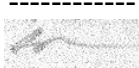
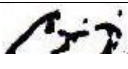

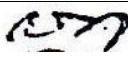

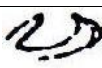

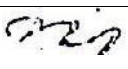

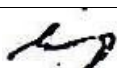

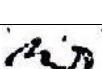

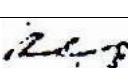
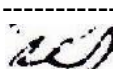

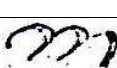

a. Wujuding Aksârâ Jâwâ sâhâ Pasanganipun

Aksârâ Jâwâ utawi dêtâwyanjânâ ingkang baku wontên kalih dâsâ, inggih kalih dâsâ aksârâ utawi carakan ingkang asipat *silabik* sâhâ kalih dâsâ pasanganipun ingkang ndadosakên aksârâ Jâwâ asipat *konsonantal* (Mulyani, 2008: 5). Aksârâ Jâwâ sâhâ pasanganipun ingkang dipun-ginakakên kanggé nyêrat *SK-A* saha *SK-B* wontên 20 wujud, sanadyan wontên aksârâ Jâwâ ingkang botên wontên pasanganipun. Wondéné wujudipun aksârâ Jâwâ sâhâ pasanganipun ing *SK-A sâhâ SK-B* ingkang dipunsêrat aksârâ Latin kados ing ngandhap mênikâ.

Tabel 10: Wujudipun Aksârâ Jâwâ sâhâ Pasanganipun wontên ing *Naskah SK-A sâhâ SK-B* ingkang Dipunsêrat mawi Aksârâ Latin

Nâma Aksârâ	Transliterasi	SK-A		SK-B	
		Carakan	Pasangan	Carakan	Pasangan
hâ	hâ				

lajêngipun *tabel*

Nåmå Aksårå	Transliterasi	SK-A		SK-B	
		Carakan	Pasangan	Carakan	Pasangan
cå	cå				
rå	rå				
kå	kå				
då	då				
tå	tå				
så	så				
wå	wå				
lå	lå				
på	på				
dhå	dhå				
yå	yå				
gå	gå				

lajêngipun *tabel*

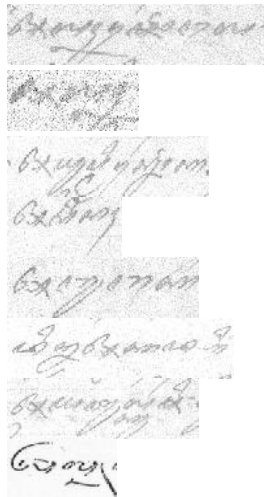
Nåmå Aksårå	<i>Transliterasi</i>	<i>SK-A</i>		<i>SK-B</i>	
		Carakan	Pasangan	Carakan	Pasangan
thå	thå				
ngå	ngå				

b. Aksårå Swårå

Ing *SK-A* sårå *SK-B* aksårå swårå dipun-ginakakên kanggé nyêrat sêsêbataning *Ållåh*, sêsêbataning Nabi, namaning dongå, nåmå dhiri, nåmå dintên, sårå nåmå papan. Aksårå swårå ingkang dipun-ginakakên ing panalitên mênika wontên 6 aksårå.

1) Aksårå swårå (A)

Tuladhanipun:

Ållåhtonggala dipunsêrat dados *Ållåhta'ala*

dipunsêrat dados *Ållåh*

Ayup minnongkå dipunsêrat dados *Ayup minångkå*

dipunsêrat dados *Aminah*

dipunsêrat dados *Abu Bakar*

dinnå *Akad* ing dipunsêrat dados dinå *Akad* ing

Ayatul kurSi dipunsêrat dados *Ayatul Kursi*

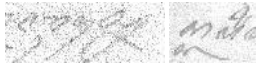
dipunsêrat dados *Ållåh*

2) Aksårå swårå (I)

Tuladhanipun:

dipunsêrat dados *Ibrahim* nyåwå

dipunsêrat dados *Isnèn* kaping

3) Aksâra swâra (U)

Tuladhanipun:

adam Utêkku dipunsêrat dados *Adam* utêku

4) Aksâra swâra (E)

Tuladhanipun:

dipunsêrat dados *Edris*

Panyêrating aksâra swâra (E) ing têmbung mênika

lêpat awit anggênipun nyêrat wontên taling ([) ing

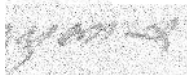
sangajênging aksâra swâra (A).

5) Aksâra rê/pâ cêrêk

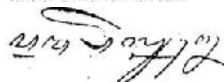
Tuladhanipun:

dipunsêrat dados *burêng*

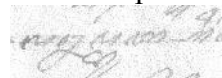
dipunsêrat dados *rêksâ*

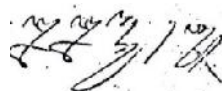
rêmpêllunné dipunsêrat dados *rêmpêluné*

6) Aksâra lê/ngâ lélêt

Tuladhanipun:

dipunsêrat dados *lalêmbut* ing

lêlêmbuté dipunsêrat dados *lêlêmbuté*

c. Aksâra Murdâ

Aksâra murdâ dipun-ginakakên kanggé nyêrat sêsêbataning Nabi sâhâ nâmâ dhiri. Aksâra murdâ ingkang dipun-ginakakên ing panalitèn mênika cacahipun wontên 5 aksâra.

1) Aksârâ murdâ Nâ (!)

Tuladhanipun:

NaBi ngingSa dipunsêrat dados *Nabi Isa*

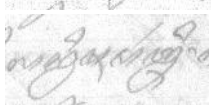
Sang PaNdhiTâ dipunsêrat dados Sang Pandhitâ

2) Aksârâ murdâ Tâ (@)

Tuladhanipun:

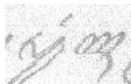
Sang PaNdhiTâ dipunsêrat dados Sang Pandhitâ

lan wi SamartTi dipunsêrat dados lan Wi Samarti

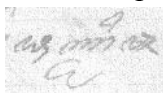
3) Aksârâ murdâ Sâ (\$)

Tuladhanipun:

râSullulâh dipunsêrat dados *Râsullulâh**jéng Sayiddinna Ngumarré* dipunsêrat dados
Jéng Sayidina Umaré*mungSa* dipunsêrat dados *Musa*

4) Aksârâ murdâ Pâ (%)

Tuladhanipun:

PaNdhiTâ dipunsêrat dados Pandhitâ

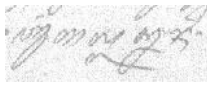
Awit wontên ing satunggal têmbung cêkap satunggal aksârâ murdâ
kémawon.

dipunsêrat dados Pangéran tang.....

5) Aksârâ murdâ Bâ (*)

Tuladhanipun:

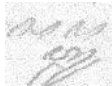
dipun-transliterasi dados *Bagêndha*

tunggal lan naBi dipun-*transliterasi* dados tunggal lan *Nabi*

6) Têmbung-têmbung ingkang botên jumbuh panyêrataning aksârâ Murdanipun

Tuladhanipun:

saptu dipunsêrat dados Saptu

kêdahipun aksârâ sâ (س) dipunsêrat mawi aksârâ murdâ Sâ (\$)

rêbo dipunsêrat dados Rêbo

kêdahipun aksârâ bâ (ب) dipunsêrat mawi aksârâ murdâ Bâ (*)

Awal a..... dipunsêrat dados awal a....

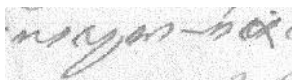
Kêdahipun aksârâ hâ (ا) botên dipunsêrat mawi aksârâ

murdâ (A)

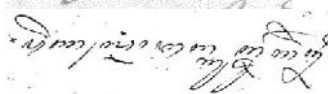

widdhi dipunsêrat dados Widdhi

awit têmbung Widdhi minangka sêsêbataning *Allâh*, pramilâ anggènipun damêl *transliterasi*-nipun wiwitaning têmbung dipunsêrat mawi aksârâ Latin agêng.

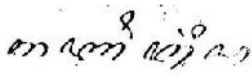

lamun arSâ dipunsêrat dados lamun arsa

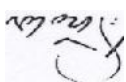

pêkallongan guntur gênni dipunsêrat dados

Pêkalongan Guntur Gêni

nabi ngingsa dipunsêrat dados *Nabi Isa*

ngallâh dipunsêrat dados *Allâh*

d. Sandhangan

Sandhangan inggih mênikâ tandhâ *diakritik* ingkang dipun-ginakakên kanggé ngéwahi swantên wontên ing sêratan Jawi (Darusuprta: 2002).

Sandhangan aksârâ Jâwâ kapérang dados tigâ, inggih mênikâ sandhangan swârâ,

sandhangan wyanjånå sårå sandhangan panyigêging wandå (Padmosoekotjo: 1989). Wondéné sandhangan ing *SK-A* sårå *SK-B* kasêbut, kaandharakên ing ngandhap mênikå.

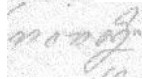
1) Sandhangan Swårå

a) Wulu

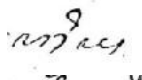
Tuladhanipun:

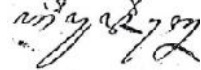
dipunsêrat dados pirå

rabanni dipunsêrat dados *rabani*

dipunsêrat dados iyå

ing pujinné dipunsêrat dados ing pujiné

b) Pêpêt

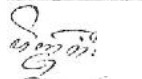
Tuladhanipun:

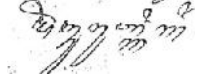
dipunsêrat dados kinjêng

dipunsêrat dados êmbunirå

dipunsêrat dados pênjari

dipunsêrat dados mênurut gigiring

c) Suku

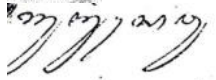
Tuladhanipun:

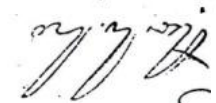
punjullé dipunsêrat dados punjulé

dipunsêrat dados muji

dipunsêrat dados Gunung Sêwu

luputtå dipunsêrat dados luputå

d) Taling

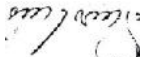
Tuladhanipun:

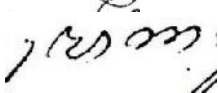
karyanné dipunsêrat dados karyané

dipunsêrat dados Pangèran kang.....

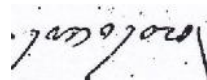
dipunsêrat dados kabêh

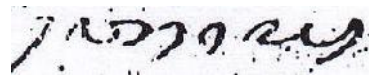
dipunsêrat dados mega

e) Taling Tarung

Tuladhanipun:

holèh dipunsêrat dados olèh

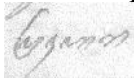

dipunsêrat dados toyâ

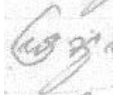
2) Sandhangan Wyanjănâ

a) Cåkrå

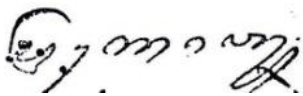
Tuladhanipun:

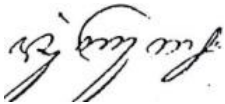
dipunsêrat dados pråhårå

PraBu dipunsêrat dados Prabu

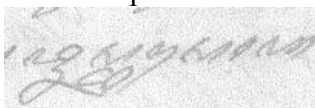
pragottå dipunsêrat dados Pragotå

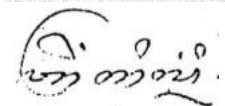
dipunsêrat dados jungkrug

b) Kêrêt

Tuladhanipun:

dipunsêrat dados Drêmbåmohå

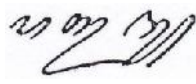
trênggilling dipunsêrat dados Trênggiling

c) Péngkal

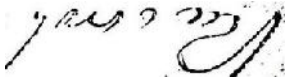
Tuladhanipun:

dipunsêrat dados apan dadyå

dipunsêrat dados pan dadyå

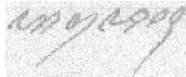

dipunsêrat dados yogyå

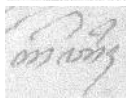
3) Panyigêging Wandå

a) Wignyan

Tuladhanipun:

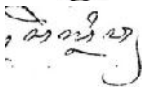
dipunsêrat dados adoh

dipunsêrat dados gêtih

dipunsêrat dados suruh

sêlliwah dipunsêrat dados sêlliwah

b) Layar

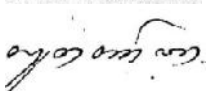
Tuladhanipun:

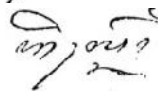
dipunsêrat dados warak sakalir

têmahan tirtå dipunsêrat dados têmahan tirtå

dipunsêrat dados Suråkårtå

êllor dipunsêrat dados êlor

c) Cêcak

Tuladhanipun:

dipunsêrat dados kidung

dipunsêrat dados wengi

dipunsêrat dados panggung

malling dipunsêrat dados maling

d) Pangkon

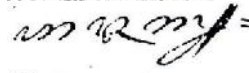
Tuladhanipun:

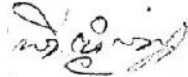
dipunsêrat dados luput

dipunsêrat dados tutut

dipunsêrat dados ajag

dhêmmit dipunsêrat dados dhêmit

c. Ejaan

1) Aksârâ Swârâ

a) Aksârâ lêgênâ jêjêg (â) ingkang wandâ wêkasanipun mêngâ (botên sigêg)

dipunsêrat dados â, déné manawi aksârâ lêgênâ miring (a) dipunsêrat têtêp a

Tuladhanipun:

dipunsêrat dados ânâ

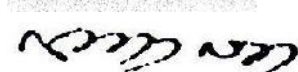
dipunsêrat dados rumaksâ

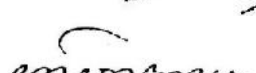
dipunsêrat dados jabang

hamalanâ dipunsêrat dados amalanâ

dipunsêrat dados nyâtâ

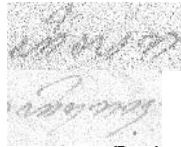
dipunsêrat dados ârtâdâyâ

b) Aksârâ (hâ) manawi swantênipun amfang, inggih namung kasêrat a, i, u, é, ê, o

Tuladhanipun:

hamalanâ dipunsêrat dados amalanâ

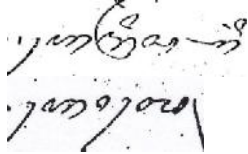

hing lårå dipunsêrat dados ing lårå

hêroh dipunsêrat dados êroh

hédris dipunsêrat dados édris

holèh dipunsêrat dados olèh

c) Aksårå (o) ingkang éwah dados aksårå (å)

Tuladhanipun:

Ayub minnongkå dipunsêrat dados Ayub minångkå

d) Aksårå swårå (e) saking sandhangan pêpêt (æ dipunsêrat dados ê, déné aksårå

swårå (e) saking sandhangan taling ([dipunsêrat dados é utawi è

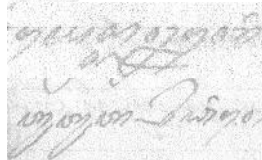
Tuladhanipun:

mêlingngi dipunsêrat dados mêlingi

têngngu dipunsêrat dados têngu

dipun- dipunsêrat dados yèn kalêbèng

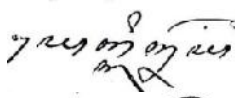
tutut pêdhangngé dipunsêrat dados tutut pêdhangé

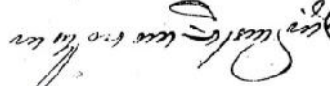
dipunsêrat dados wêruh

dipunsêrat dados pêrang

dipunsêrat dados yèn kinaryå

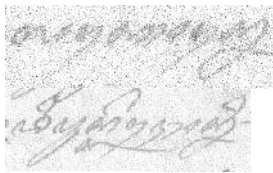
annulak sêkèhHING dipunsêrat dados anulak sêkèhing

2) Aksårå Konsonan

Panyêrating aksårå *konsonan* ingkang langkung saking satunggal aksårå *konsonan*-ipun, aksårå *konsonan* dipunsêrat satunggal aksårå *konsonan* kémawon.

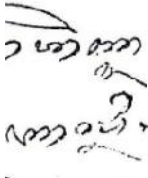
Umumipun, aksâra ingkang dipunsêrat langkung saking satunggal aksâra *konsonan* inggih mênikâ aksâra ingkang sami. Pramila ing panalitèn mênikâ panyêrating aksâra *konsonan* ingkang dipunsêrat langkung saking satunggal dipunsêrat kanthi nyudâ satunggal aksâra *konsonan*.

Tuladhanipun:

lakonné dipunsêrat lakoné

dipun-kênthonni dipunsêrat dipun-kênthoni

têkkâ dipunsêrat têkâ

balli dipunsêrat bali

3) Panyêrating Têmbung Rangkêp

Têmbung rangkêp inggih mênikâ têmbung ingkang dipun-ucapakên ambal kaping kalih. Têmbung rangkêp ingkang kapanggihakên ing panalitèn mênikâ wontên kalih warni, inggih mênikâ têmbung dwilinggâ, sâhâ têmbung dwipurwâ.

a) Têmbung dwilinggâ

Panyêrating têmbung dwilinggâ dipun-paringi tandhâ panggandhêng (-)

Tuladhanipun:

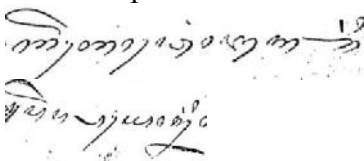
kirâkirâ dipunsêrat dados kirâ-kirâ

mândâmandâ dipunsêrat dados mândâ-mândâ

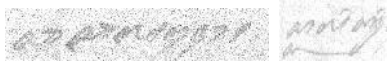
b) Têmbung dwipurwâ

Tuladhanipun:

dipunsêrat dados gêgodhongan

dipunsêrat dados pêpayoning

cacalathon kalangkung dipunsêrat dados

cêcalathon kalangkung

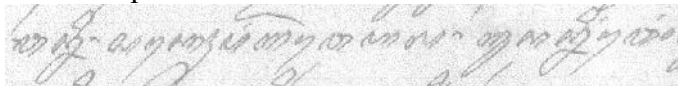
dhadhêmit dipunsêrat dados dhêdhêmit

4) Tândhå Pamaos

a) Tândhå pådå lingså

Wontên ing *teks SK-B* tândhå pådå lingså dipun-ginakakên kanggé misah gatrå satunggal kaliyan gatrå sanèsipun sabên sapådå. Wondéné tândhå pådå lungsi dipun-sêrat mawi tândhå garis miring satunggal /.

Tuladhanipun:

..... wanni / sakèh

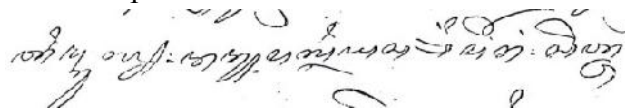
panggawé ålå/ gunanning

wong..... dipunsêrat dados wani / sakèh panggawé ålå / gunaning wong.....

b) Tândhå pådå lungsi

Ing *teks SK-A* tândhå pådå lungsi dipun-ginakakên kanggé misah gatrå satunggal kaliyan gatrå sanèsipun sabên sapådå. Wondéné tândhå pådå lungsi dipun-sêrat mawi tândhå garis miring satunggal /.

Tuladhanipun:

....timbul / dadyå palliyassing

pèrang sètjå.... dipunsêrat dados

....timbul /

dadyå paliyasing pèrang sètjå....

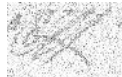
c) Tândhå []

Ing *transliterasi teks SK-A* sâhå *SK-B* dipun-ginakakên kanggé têtêngêring nomêr kâcå. Manawi nomêr kâcå ing satêngahing têmbung, nomêr kâcå dipun-paringi tândhå -[]-. Sawalikipun, manawi nomêr kâcå ing sangajênging têmbung dipun-paringi tândhå [].

d) Pádå Gêdhé utawi Pádå Agêng

Ing panalitèn mênikå tåndhå pádå gêdhé utawi pádå agêng ingkang dipun-ginakakên pádå luhur. Tåndhå pádå luhur dipun-ginakakên kanggé misah pádå satunggal kaliyan pádå sanèsipun. Wondéné tåndhå pádå luhur dipun-sêrat mawi tåndhå garis miring kalih //.

Wujuding pádå luhur *SK-B*:

Wujuding pádå luhur ing *SK-A*:

e) Mangajapå

(1) Madyåpådå

Dipun-ginakakên kanggé pratåndhå bilih pupuh sêkar wontên ing madyåpådå mapan ing satêngahing sêkar saking mapintên-pintên pupuh.

Wujuding madyåpådå:

(2) Wasånåpådå

Wasånåpådå dipun-ginakakên minångkå pratåndhå bilih têmbang sampun purnå. Wujudipun wasånåpådå inggih mênikå aksårå i (l) wontên ing satêngahing pådå mangajapå, pramilå dipun-wastani mangajapå iti.

Wujudipun wasånåpådå mangajapå iti:

2. Asiling Transliterasi Standar *SK-A* sårå *SK-B*

Teks SK-A dumados saking sakawan pupuh, inggih mênikå pupuh Dhandhanggulå ingkang kasêrat kanthi 28 pådå, Sinom ingkang kasêrat kanthi 25 pådå, Kinanthi ingkang kasêrat kanthi 19 pådå, sårå pupuh Pangkur ingkang kasêrat kanthi 8 pådå. Dados, ing *SK-A* sadåyå gunggunging wontên 80 pådå.

Wondéné *teks SK-B teks*-ipun dumados saking pitung pupuh, inggih mênikå pupuh Dhandhanggulå ingkang kasêrat kanthi 58 pådå, Sinom ingkang kasêrat kanthi 15 pådå, Pocung ingkang kasêrat kanthi 11 pådå, Mijil ingkang kasêrat kanthi 4 pådå, Dhandhanggulå ingkang kasêrat kanthi 7 pådå, Dhandhanggulå ingkang kasêrat kanthi 6 pådå, sårå pupuh Dhandhanggulå ingkang kasêrat kanthi 4 pådå. Dados ing *SK-B sadåyå* gunggungipun wontên 105 pådå.

Dados, adhêdhasar katrangan ing nginggil *SK-A* sårå *SK-B* isinipun bédå ing péranganing kathahing pådå. Murih cêthanipun kathahing pådå wontên ing *teks SK-A* sårå *SK-B* kaandharakên ing bab IV sub-bab têtandhingan kathahing pådå. Pérangan pupuh Kinanthi sårå pupuh Pangkur botên wontên ing *teks SK-B*, suwalikipun pupuh Pocung, Mijil, Dhandhanggulå, Dhandhanggulå, sårå pupuh Dhandhanggulå botên wontên ing *teks SK-A*. Sasmitå sêkar dipun-ginakakên kanggé pupuh Sinom mawi têmbung sinom, Pocung mawi têmbung pinoncung, Mijil mawi têmbung pamijil, Pangkur mawi têmbung kapungkur, sårå pupuh Dhandhanggulå mawi têmbung sinarkårå; gulå; pêmanisé.

Asiling *transliterasi standar SK-A* sårå *SK-B* kaandharakên ing *tabel* ngandhap mênikå. Kanggé ngampilakên anggènipun mangêrtosi *tabel* asiling *transliterasi standar SK-A* sårå *SK-B* kaandharakên kanthi katrangan bilih têmbung utawi ukårå ingkang dipuncithak kandêl, mratandani bilih têmbung utawi ukårå kasêbut bédå antawisipun asiling *transliterasi standar teks SK-A* sårå *SK-B*. Cathêtan sanèsipun ngéngingi andharan asiling *transliterasi standar teks SK-A* sårå *SK-B* kaandharakên kanthi *catatan kaki* ingkang mapan ing sangandhaping sabên kacanipun.

Tabel 11: Asiling Transliterasi Standar Teks SK-A sàhà SK-B

<i>Transliterasi Standar SK-A</i>	<i>Transliterasi Standar SK-B</i>
<p>[Pupuh Dhandhanggulå] [1] [ånå kidung rumêkså ing wêngi / têguh hayu luputå ing lårå / luputå bilahi kabèh / <i>jim</i> sétan tanånå purun / panêluhan tanånå wani / miwah pênggawé ålå / gunané wong luput / gêni têtahan tirtå / maling adoh angarah tanånå wani / gunå duduk mapan sirnå //</p> <p>sêkèhing lårå pan sami bali / sêkarèhing åmå pan samyå mirudå / wêlas asih panduluné / sêkarèhing bråjå luput / ka-[2]-dyå kapuk tibånirèki / sêkèhing wiså tåwå / satu galak tutut / kayu angkêr lêmah sangar / songing landhak guwané wong lêmah miring / pan dadi kiponing mêrak //</p> <p>paguyangané warak sêkalir / kang sinêdyå ing sêgârå asat / kuwåså ngambah têtangé / pan dadyå salirå hayu / ingidêran ing widådari / rinêkså ing malaékat / sêkarèhing Råsul / pan dadyå salirå tunggal / nétrå Adam utêku Bagéndha Sis / pangucapku Nabi Musa //</p> <p>[3] ing napasku Nabi Isa linuwih / Nabi Yakub pamiarsaningwang / Yusup ing cahyaku mangko / Nabi Dhawut suwaraku / Yang Suléman kasêktèn mami / Ibrahim nyawå ingwang / Édris ing rambutku / Bagéndha Ali kulitingwang / Abu Bakar gêtih daging Umar singgih / balungku Bagéndha Usman //</p> <p>ing sumsumku Fêrtimah linuwih / kang minångkå karahayuning badan / Ya Nuh ing usus mangko / sakarèhé wulu tumuwuh / pan salirå tungga-[4]-l lan nabi / atiku Ya Muhkamad / sakarèhing Råsul /</p>	<p>[Dhandhang]* [1] ånå kidung rumakså ing wêngi / têguh hayu luputå ing lårå / adoh ing bilahi kabèh / <i>jim</i> sétan datan purun / panêluhan tanånå wani / sakèh panggawé ålå / gunaning wong luput / agni matêtahan tirtå / maling ardå tanånå ngarah ing kami / tuju duduk swuh sirnå //</p> <p>gunging pångcåbåyå samyå bali / sakathahing åmå amirudå / wêdi asih panduluné / sakyèhing bråjå luput / kirå-kirå pan wuk sakalir / saliring wiså tåwå / sato krodhå tutut / kayu aèng lêmah sangar / songing landhak guwaning wong lêmah miring / pakêkiponing mêrak //</p> <p>pagupakaning warak sakalir / nadyan arcå myang sagårå alas / têtahan rahayu kabèh / sårtå sarirå hayu / ing ngidêran ing widådari / rinaksèng malaékad / sakathahing Rusul / pan dadyå sarirå tunggal / ati Adam utêku Bagéndha Ésis / pangucapku yå Musa //</p> <p>napasku Nabi Isa linêwih / Nabi Yakub pamiarsaningwang / Nabi Yusub warnaningong / Nabi Dawud swaraku / Jêng Suléman kasêktèn mami / Nabi Ibrahim nyawå / Édris ing rambutku / Sayid Ali kulitingwang / Abu Bakar gêtih Sayid Umar daging / balung Bagéndha Usman //</p> <p>sungsumingsun Fatimah linêwih / Aminah kang bêbayuning ånggå / Ayup minångkå ususé / saguning wulu turuh / ing sarirå tunggal lan nabi / cahyaku Ya Muhkamad / pa- [2]-ngucapku Råsul / pinayungan</p>

* têtambung Dhandhang têtêgipun gagak (Poerwadarminta, 1939: 101), nanging têtambung Dhandhang ing SK-B ngandharakên bilih sêkar mênika sêkar Dhandhanggulå

lajêngipun *tabel*

<i>Transliterasi Standar SK-A</i>	<i>Transliterasi Standar SK-B</i>
<p>pinayungan <i>Adam</i> sarak / mupangaté sakarèhé pàrà nabi / pan dadyà salirà tunggal //</p> <p>wontên wiji pan mulané dadi / pan pinêncar dadi isining jagat / kasamadan ing Êdaté / sakarèhé ingkang ngrungu / ingkang macă miwah nyimpêni / olêh rahayu nugrahan / kinaryà ing sêmbur / lamun winacă ing toyà / pan kinaryà adus prawan tuwà glis laki / kinaryà adus wong édan gêlis waras //</p> <p>¹ [5] si <i>Fatimah</i> wong mantu bilahi / têngesipun pèrcâyà ing <i>Allâh</i> / nora ânà pêngéran manèh / amung <i>Allâh</i> Ingkang Agung / mung satunggal norà ânà kalih / sugmà sipating purbà / sihirà andulu / Mâhâ Suci ananing Yang / ingkang asih kang asung tulung rêjêki / rinêksà lawan ganjaran //</p> <p>lamun sirà arsa nandur pari / apàsaa sawèngi sadina / idêranà galêngané / wacanà kidung iku / saklir amà tan ânà wani / lamun kinaryà pèrang / wacanên ing sêkul / [6] angsalà tigang pulukan / mungsuhirà rêp-sirêp tan ânà wani / rahayu sêparanirà //</p> <p>lamun ânà wong kêbândhà kaki / wong kadhêndhà lan wong sugih utang / yogyà wacaknà kidungé / wancinirà têngah dalu / ping sêlawé wacanên nênggih / luwar wong kang binândà / wong kadhêndhà wurung / aglis nuli linuwaran / wong kang utang sinauran mring Yang Widdhi / wong kang lârà gêlis waras //</p> <p>lamun sirà nora bisà macă kaki / lah simpênà pan kinaryà jimat / tênguh</p>	<p><i>Adam</i> sarak / sampun jangkêp sakathahing nabi wali / dadyà sarirà tunggal //</p> <p>wiji sawiji marmané dadi / pêngar dumadi isining jagat / kasamadan déning Daté / sing amacă myang ngrungu / kang anurat tuwin nimpêni / dadyà hayuning jasad / yèn kinaryèng sêmbur / sirà wacaknà ing toyà / kinaryà dus rârà tuwà aglis laki / wong édan dadi waras //</p> <p>² lamun arsa tulus nandur pari / puwâsaa sawèngi sadina / idêranà galêngané / wacanên kidung iku / datan ânà amà kang prapti / lamun sirà apêrang / watêkênà ing sêkul / antukà tigang pulukan / kang amangan rinaksà déning Hyang Widdhi / rahayu ing payudan //</p> <p>³ lamun ora bisà macă kaki / dèn wêwêrà kinaryèng jêjimat / tênguh hayu kasiyaté / yèn binaktà anglurug / mungsuhirà datan udani / luput sanjâtà ngrâtrà / iku sawabipun / sabarang pakaryanirà / pan rinaksà déning Hyang Kang Mâhâ Suci / sakarsané tinêkan //</p> <p>lamun ânà wong kabândà kaki / lan kadhêndhà wit kakèyan utang / tuwin wong lârà awaké / wacanên têngah dalu / ping salawé rambahan kaki / luwar ingkang binândà / kang dhinêndhà wurung / sadosané ing ngapurà / ingkang utang sinauran ing Hyang Widdhi / kang agring dadi waras //</p> <p>⁴ iyà sâpâ arsayun udani / amutihà lawan anâwâa / patang puluh dinà baé /</p>

¹ pādā mēnikā botên wontên ing pupuh Dhandhanggulā *teks SK-B*

² kajumbuhakên pupuh Dhandhanggulā *SK-A* pādā 8

³ kajumbuhakên pupuh Dhandhanggulā *SK-A* pādā 10

⁴ pādā mēnikā botên kapanggihakên ing pupuh Dhandhanggulā *teks SK-A*

lajêngipun *tabel*

<i>Transliterasi Standar SK-A</i>	<i>Transliterasi Standar SK-B</i>
<p>hayu sêpasarané / [7] yèn kinarya pêrang pupuh / tumbak bêdhil nora ngênèni / musuhira tan wuninga / nyatã ing puniku / ingkang simpan dèn rumêksa / maring wau ing Gusthênira Yang Widdhi / sakarsanira tinêkan //</p> <p>ana kidung rêké Anghartati / sapã wêruh rêké artã dâya / duk ingsun anèng ing ngaré / duk ingsun anèng ing gunung / Ki Samurtã lan Ki Samurti / ngalih aran kaping tigã / Artãdâyãingsun / araningsun duk jêjaka / Ki Hartati mêngko araningsun kaki / sapã wêruh ar-[8]-aning wang //</p> <p>sapã wêruh kêmbang têpus kaki / sasat wêruh rêké artã dâya / tunggal pancêr kusumané / sapã wêruh pan pinuju / sasat sugih pagêring wêsi / dèn rumêksa wong sêjagat / wong kang ngidung iku / yèn iki dèn apalêna / ngidung iki yèn tutug barêng sawengi / adoh wong ingkang durjana //</p> <p>⁵ lamun sirã macã kidung iki / lamun dalu adoh pancã bayã / yèn tan bisa simpên baé / ingkang anon lan kang ngrungu / ingkang macã miwah nyimpêni / rahayu ingkang [9] salira / gilã samya dulu / lamun sirã angawula / pasanana pitung dina pitung bengi / Gustimu asih lan mirmã //</p> <p>⁷ ana kidung rêké Angartati / bêbaratan rêké kang tumingal / Sang Yang Hayu lèmbèhané / lumakuã Sang Yang Hayu / lèlèmbèhan Asmarã kaki / ngadêk pêngawak téja / wong kang ngidung iku / lamun sirã alêlungan / margã</p>	<p>tangia wêktu subuh / dèn asukur sabaring ati / Insa'allah tinêkan / sakarsa-[3]-né iku / tumrah ring sahanak rayat / sangking sawabing ngèlmu pangikêt mami / duk anèng Kalijaga //</p> <p>ana kidung atêmbang Hartati / sapã wruhã rêkè araningwang / duk ingsun ana ing ngaré / miwah duk anèng gunung / Ki Hartati lan Wi Samarti / ngalih aran ping tigã / Artãdâyãtêngsun / araningsun duk jêjaka / mangkyã aran Ismail Jatimalêngis / anèng têngahing jagad //</p> <p>sapã wêruh kêmbang têpus kaki / sasat wêruh rêké hartã dâya / tunggal pancêr sauripé / sapã wruh ing panuju / sasat sugih apagêr wêsi / sinêdyan wong sajagad / kang angidung iku / bratanana aywa nendra / ing sadina sawengi sawabé kaki / sarwa cinipta ana //</p> <p>⁶ kang sinêdyã tinêkan Hyang Widdhi / kang kinarsan dumadakan kênã / tur rinaksèng Pangérané / nadyan tan wêruh iku / lamun sêdyã mujã samadi / sêsandi ing nagara / angumbara wiku / dumadi sarira tunggal / tunggal jati swara amoring Hartati / aran sêkar jêmpina //</p> <p>⁸ somahirã ingaran panjari / milu urip lawan milu pêjah / datan pisah saparané / paripurna satuha / yèn nirmala waluya jati / kênã ing kéné kana / ing wasananipun / ajêjuluk Adisukma / cahya êning jumênêng</p>

⁵ pãdã mênika botên wontên ing pupuh Dhandhanggula teks SK-B

⁶ pãdã mênika botên wontên ing pupuh Dhandhanggula teks SK-A

⁷ pãdã mênika botên wontên ing pupuh Dhandhanggula teks SK-B

⁸ kajumbuhakên pupuh Dhandhanggula SK-A pãdã 17

lajêngipun *tabel*

<i>Transliterasi Standar SK-A</i>	<i>Transliterasi Standar SK-B</i>
<p>gawâ blangkêp papag wêdi asih / satu galak pan suminggah //</p> <p>sêgârâ gunung apan mêngku bumi / langit iku ku-[10]-wâsâ rubuhâ / yèn wêruh harti dâyané / kang gunung kuwâsâ jungkrug / sêgârâ gung kuwâsâ gingsir / yèn wêruh artâ dâya / dadyâ têguh timbul / dadyâ paliyasing pêrang / sêjatiné kang mungsuh norâ nêdhasi / yèn iku dèn apalênâ //</p> <p>wiwitané rêké tan kêpsagih / gêgodhongan ingkang kawuragan / sihing Yang kabêsmi kabêh / dadyâ tan ânâ kang wêruh / malah kongsi têkèng wiyati / candhi ing ngawiyat / dadyâ bubar iku / kapêrandhan tunggalênâ / [11] tunggal jati aran jênêng Ki Hartati / iyâ sêkar ing jêmpinâ //</p> <p>iyâ iku somahing pênjaring / iyâ êning duk ingsun agêsang / duk mati nilâ arané / duk ingsun anèng ing gunung / ngalih aran Asmâra kaki / wayah tumêkèng tuwâ / émut ibunipun / Ki Pênjaring lungâ ngétan / Ki Hartati mênurut gigir Mêrapi / anulwâ marang Sunmâra //</p> <p>pan mangkânâ ing pujinéki / malih aran sangkané amulyâ / kèrun sangkâ ing têngéné / wa nakèrun kang [12] atunggu / sangkâ kiwâ gadané wêsi / anulak sêkèhing brâjâ / satru lawan mungsuh / anulak pégawé âlâ / lârâ râgâ sumingkir kêlangkung têbih / wong kang lârâ gêlis waras //</p>	<p>anèng Hartati / anom tan kênèng tuwâ //</p> <p>⁹ tigelânâ kamulané yêkti / nilâ êning arané duk gêsang / duk mati layang suksmané / lan suksmâ ngumbarèku / ing asmâra mung râgâ yêkti / durung darbé pèparab / duk anomé iku / ing wayah bisâ dèdolan / aran Sang Tès Jati iyâ Sang Hartati / iku Sang Artâdâya //</p> <p>¹⁰ dadi wisâ mangkyâ amartani / lamun martâ tê-[4]-mahâ misâya / marmâ artâ dâya rané / duk lagi anèng gunung / ngalih aran asmâra Jati / wayah tumêkèng wardâ / émut ing bunipun / linari lungâ mangétan / Ki Hartati nurut gigiring Marapi / angancik ing Sundâra //</p> <p>¹¹ ânâ pandhitâ akarya wangsit / pindhâ kombang angajaping tawang / susuh angin ngèndi goné / lawan galihing kakung / wêkasané langit jêladri / isiné wuluh wungwang / lan gigiring punglu / tapaking kontul anglayang / paksi mibêr uluké ngungkuli langit / kusumâ jrahing tawang //</p> <p>¹² wong angangsu pèpikulan warih / lawan amét gêni adêdamar / tuwin kang srêngéngé piné / ingkang tirtâ dèn êkum / myang dahânâ murub binasmi / bumi kapêtak ingkang / pawânâ katiyup / tanggal pisan kapurnaman / yèn anênun sêntèk pisan anigasi / kudâ ngrab ing pandêngan //</p>

⁹ pādā mēnikā botēn wontēn ing pupuh Dhandhanggulā *teks SK-A*

¹⁰ pādā mēnikā botēn wontēn ing pupuh Dhandhanggulā *teks SK-A*

¹¹ kajumbuhakēn pupuh Dhandhanggulā *SK-A* pādā 26

¹² pādā mēnikā botēn wontēn ing pupuh Dhandhanggulā *teks SK-B*

lajêngipun *tabel*

<i>Transliterasi Standar SK-A</i>	<i>Transliterasi Standar SK-B</i>
<p>dudur molo antoling pan kursi / pamidhangan ing bental mukadas / panglêburan lârâ kabêh / usuk-usuku dhuwur / pan mangkânâ panutup nabi / iya nabi Muhkamat / dinuting ing rasul / atunggu dalu lan siyang / kinawédèn bêlis lan nâtâ lawan êjim / ingkang lârâ gêli-[13]-s waras //</p> <p>pêpayoning gadhong dhuwur langit / tali baratku mênthung ing tawang / cinandhak tan katon mangko / pan rajêku Gunung Sèwu / jâlâ sutra ing luhur mami / anulak pênggawé âlâ / satru lawan mungsuh / anulak lârâ juwitâ / idêr-idêr Kulhu balik kang linuwih / luputâ wisâ ing gunâ //</p> <p>Gunung Sèwu rêké pagêr mami / katon murupaké kang tumingal / gilâ sêkèh âmâ kabêh / ingkang lârâ sirnâ larut / tan tumâmâ mring awak mami / miwah sêkèhing brâjâ / tan tumâ-[14]- mâ mringsun / punikâtâ rahmatullâh / rahmat jati duk jênêng wali jasmani / iya sêjatining mulyâ //</p> <p>iya iku trajuning Subaning / yèn lumampah samiyâ asih sêdâyâ / wêdi pangidhêpé kabêh / pârâ nabi patang puluh / asung wahyu mring awak mami / nyâtâ suwaraningwang / iya Nabi Dhawut / pêtaku Bagéndha Ambiyah / sing angrungu sêdâyâ samiyâ asih / ingkang lârâ gêlis waras //</p> <p>¹⁷ yèn lumampah pan samiyâ tintrim / sing akurdâ pan samyâ suminggah / gajah mênthêk nêng / [15] macan</p>	<p>¹³ ânâ kayu apurwâ sawiji / wit buwânâ êpang kéblat papat / agodhong méga anginé / aprâdâ pakêkuwung / kêmbang lintang salâgâ langit / sari andaru kilat / woh suryâ lan téngsun / asirat bun lawan udan / apêpucuk akâsâ bungkrah pratiwi / âlâtâ bayu bajrâ //</p> <p>¹⁴ wiwitané duk anêmu candhi / gêgêdhongan miwah wêwarangkan / sihing Hyang kabêsmi kabêh / tanânâ janmâ kang wruh / yèn wikan apurwaning dadi / candhi sagârâ wétan / ingobar karuhun / Kahyangané Sang Hyang Tunggal / sâpâ rêké kang jumênêng mung Hartati / katon têngahing tawang //</p> <p>¹⁵ Gunung Agung sagârâ Surandil / langit ikâ amêngku buwânâ / kawruh-[5]-ânâ ing artiné / gunung sagârâ umung / guntur sirnâ guwâ pasagi / langit buwânâ ruksâ / dadyânâ wruh iku / mudyâ-madyaning ngawiyat / mangasrâmâ ing gunung Agung sabumi / cêcandhi ing sagârâ //</p> <p>¹⁶ gunung luhuré kagiri-giri / sagârâ gung datanpâ samépâ / pan sampun kawruhân rêké / artâ dâya puniku / datan kêna cinakrèng budi / nanging kang sampun praptâ / ing kawasanipun / angadêg têngahing jagad / wétan kulon lor kidul ngandhap myang nginggil / kapurbâ kawisésâ //</p> <p>¹⁸ sagârâ gunung myang bumi langit / lawan ingkang amêngku buwânâ / kasoring artâ dayané / sagârâ sat</p>

¹³ kajumbuhakên pupuh Dhandhanggulâ SK-A pândâ 25

¹⁴ kajumbuhakên pupuh Dhandhanggulâ SK-A pândâ 16

¹⁵ pândâ mênikâ botên wontên ing pupuh Dhandhanggulâ teks SK-B

¹⁶ pândâ mênikâ botên wontên ing pupuh Dhandhanggulâ teks SK-A

¹⁷ pândâ mênikâ botên wontên ing pupuh Dhandhanggulâ teks SK-B

¹⁸ pândâ mênikâ botên wontên ing pupuh Dhandhanggulâ teks SK-A

lajêngipun *tabel*

<i>Transliterasi Standar SK-A</i>	<i>Transliterasi Standar SK-B</i>
<p>gémpong anèng ayun / singa barong ing kanan kèring / mapan samiyâ rumêksâ / sri sêdânâ lulut / kang kêpapag samyâ nyimpang / lanang wadon tuwâ anom samyâ asih / iyâ marang awakingwang//</p> <p>¹⁹ sêkéhing wisâ tan ânâ kang mandi / sêkéhing lisah tan ânâ tumâmâ / lêbur musnâ ilang kabèh / dudut têluh apan hayu / pan samiyâ tan ânâ mandi / dhambang dhêngén suminggah / samyâ lêbur larut / ingkang sêjâ norâ têkâ / ingkang têkâ norâ sêjâ iku sing- [16]-gih / pan lêbur sêkéhing wisâ //</p> <p>ânâ kayu ing purwâ sêjati / wit buwânâ pangirun jagat / agadhong mégâ rumêmbé / pêrdâpâ apan kébuwung / adoh lintang pêrdâpâ langit / sêkar sêlâgâ wulan / sêmbi kilat daru / siniram bun lawan udan / sinaménan kilat langit obar-abir / sinarotan mring Yang Surya //</p> <p>ânâ pêndhitâ pan kinaryâ wangsit / pasêmoning dadyâ talining barat / susuh angin êndi goné / kêlawan galihé kangkung / kusumaning ngancik jêladri / isi-[17]-ning wuluh wungwang / lan gigiring pulur / tapaké kuntul ngêlayang / manuk mibêr uluké anggolang-ngaling / kusumâ ngaji mring tawang //</p> <p>ânâ pêksi mêngku bumi langit / warnanipun pan kêlangkung éndah / sêgârâ rop ing wastané / uripé manuk iku / angimbuhi rat jagat iki / nétrané iyâ sêkawan / tanggané</p>	<p>kang gunung / guntur sirnâ kang mangku bumi / singawruh artâ dâya / dadi têguh timbul / lan dadyâ paliyasing prang / yèn lélungan kang kapapag wêdi asih / sato galak suminggah //</p> <p>²⁰ sagârâ gunung amangku bumi / suryâ lintang myang wong sabuwânâ / wêdi angidhêp sakèhé / ingkang kawâsâ nêbut / pan jumênêng manungsâ jati / ngadêg bumi sampurnâ / Hyang Suksmâ sih lulut / ywâ manungsâ tan asiyâ / Sang Hyang Tunggal parandéné wêlas asih / Hyang Asmârâ mung râgâ //</p> <p>²¹ <i>jim</i> prayangan pâdhâ wêdi asih / mêndhak wingwrin sakyèhning drubiksâ / rinaksèng siyang ratriné / ingkang anêmpuh lumpuh / tan tumâmâ ing awak mami / kang nêdyâ tan raharjâ / sadâyâ linêbur / sakèhé kang nêdyâ âlâ / larut sirnâ kang nêdyâ bécik basuki / kang sinêdyâ waluyâ //</p> <p>²² sakathahing upas tâwâ sami / lârâ râgâ waluyâ nirmâlâ / tulak tanggul kang panggawé / [6] duduk pâdhâ kawangsul / katawurag sagunging singkir / Adam Makdum sadâyâ / datan pâpâ ngrungu / pangucap lawan paningal / myang pangrâsâ kang sêdyâ tumêkâ napi / pangrêksaning <i>malékat</i> //</p> <p>²³ <i>Jabarail</i> ingkang aninggali / marmanirâ katêtêpan <i>iman</i> / dadi andêl atiné / <i>Ijrâilé</i> puniku / kang rumaksâ ing pati urip / <i>Israil</i> dadi damar / padhang jroning <i>kâlbu</i> / <i>Mikail</i> kang angsung</p>

¹⁷ pādā mēnikā botên wontên ing pupuh Dhandhanggulā *teks SK-B*

¹⁸ pādā mēnikā botên wontên ing pupuh Dhandhanggulā *teks SK-A*

¹⁹ pādā mēnikā botên wontên ing pupuh Dhandhanggulā *teks SK-B*

²⁰ kajumbuhakên pupuh Dhandhanggulā *SK-A* pādā 15

²¹ pādā mēnikā botên wontên ing pupuh Dhandhanggulā *teks SK-A*

²² pādā mēnikā botên wontên ing pupuh Dhandhanggulā *teks SK-A*

²³ pādā mēnikā botên wontên ing pupuh Dhandhanggulā *teks SK-A*

lajêngipun *tabel*

<i>Transliterasi Standar SK-A</i>	<i>Transliterasi Standar SK-B</i>
<p>wêwâlu / kulité iyâ sêri'at / dangingirâ ing aran tarékat singgih / balungé iyâ kakékat //</p> <p>²⁴ gêtihirâ mēripat pan singgih / sungsumirâ [18] sêjatiné sadat / ilullâh tokit wastané / êroh êndur ing puniku / pêpusuwé supiyah nēnggih / rēmpêluné iyâ marah / jantungku dénipun / luamah wadhuké ikâ / dagingirâ ing aran tariyah nēnggih / ngambah sinom^{**} iyâ marah]^{***}</p>	<p>sandhang / lawan pangan ing galing katêkan kapti / sabar lan anarimâ //</p> <p>²⁵ siyang dalu rinaksèng Hyang Widdhi / sasêdyané tinêkan ing Hyang Suksmâ / kaadhêp ing janmâ akèh / karan wikuning wiku / wikan lwiring pujâ samadi / dadi sasêdyanirâ / mangunah linuhung / pêparab Hyang Tigâlânâ / kang asimpên yèn tawajuh jroning ati / kalis sagung dursilâ //</p> <p>²⁶ lamun kinaryâ tunggu wong sakit / êjin sétan tan wani angambah / rinaksèng malaékaté / nabi wali angêpung / sakyêh lârâ pâdhâ sumingkir / ingkang sêdyâ pitênah / marang awakipun / rinusak déning Pangèran / éblis lanat sato mârâ pâdhâ mati / tumpês tapis sadâyâ //</p> <p>²⁷ ânâ kidung sunângidung wêngi / bêbaratan duk amrêm winâcâ / Sang Hyang Guru pangadêgé / lumaku Sang Hyang Bayu / alèmbèyan Asmârâ êning/ ngadêg pangawak téjâ / kang angidung iku / yèn kinaryâ angawulâ / myang lêlungan gusti gêthing dadi asih / sétan sato sumimpang //</p> <p>²⁸ Ya Hu Datnyêng pamujining wêngi / [7] balé aras sêsakané mulyâ / kirun sâkâ têngên goné / wa nakirun atunggu / sâkâ kiwâ gadané wêsi / nulak panggawé âlâ / satru lawan mungsuh / pangêrêt taraju rijal / andêr-andêr kulhu balik kang linêwih / ambalik lârâ râgâ //</p> <p>²⁹ dudur mayêngé Ayatul Kursi /</p>

²⁴ pādā mēnikā botên wontên ing pupuh Dhandhanggulâ *teks SK-B*

²⁵ pādā mēnikā botên wontên ing pupuh Dhandhanggulâ *teks SK-A*

²⁶ pādā mēnikā botên wontên ing pupuh Dhandhanggulâ *teks SK-A*

²⁷ pādā mēnikā botên wontên ing pupuh Dhandhanggulâ *teks SK-A*

²⁹ kajumbuhakên pupuh Dhandhanggulâ *SK-A* pādā 19

²⁸ kajumbuhakên pupuh Dhandhanggulâ *SK-A* pādā 18

^{**} tēmbung sinom minangkā sasmitā sêkar Sinom

^{***} *teks* pupuh Dhandhanggulâ *SK-A* kapungkasan ing pādā mēnikā

lajêngipun *tabel*

<i>Transliterasi Standar SK-A</i>	<i>Transliterasi Standar SK-B</i>
	<p>lungguhé atiné surat An'am / panglêburan lårå kabèh / usuk-usuking luhur / ing aranan têtênging langit / inggihi Nabi Muhkamad / kang wêkasan iku / atunggu latri lan siyang / kinédhêpan ing tumuwuh wêdi asih / tundhuk nêmbah maringwang //</p> <p>³⁰ satru mungsuh kondur pådha wêdi / pamidhangané <i>bétal mukadas</i> / tulak balik pangrêksané / pan <i>nabi</i> patang puluh / awéh wahyu ing awak mami / pånå <i>nabi</i> wêkasan / sabdå <i>Nabi</i> <i>Dawud</i> / apêtak <i>Bagéndhå Ambyah</i> / kinawêdén sato mårå pådha mati / luputing wiså gunå //</p> <p>³¹ pêpayoné godhong dhukut langit / tali baratku mëndung ing tawang / cinandhak yêkti tan katon / arajêg Gunung Sèwu / jålå sutrå ing luhur mami / apan angrêkså mringwang / angadhangi mungsuh / anulak panggawé ålå / lårå rågå samyå sumingkirå têbih / luput ing wiså gunå //</p> <p>³² Gunung Sèwu mangkyå pagêr mami / kang umiyat samyå sih sadåyå / saliring kang åmå kabèh / lèlårå sirnå larut / tan tumåmå ing ånggå mami / tuwin saliring bråjå / tan tumåmå mringsun / puniki Sang Rahmatullåh / <i>rahmat</i> jati duk jênêng <i>wali jasmani</i> / iyå Sang Jati Mulyå //</p> <p>³³ aranånå råjå [8] Subaningsih / kang tumingal samyå sih sadåyå / wêdi angidhêp sakèhé /****</p> <p>³⁴ sunamurwå pujining asinggih / asalirå sangking wong malånå / Pandhitå punjul yêktiné / turuning <i>nabi</i> iku / pårå</p>

³⁰ pådå mênikå botên wontên ing pupuh Dhandhanggulå *teks SK-A*

³¹ kajumbuhakên pupuh Dhandhanggulå *SK-A* pådå 20

³² kajumbuhakên pupuh Dhandhanggulå *SK-A* pådå 21

³³ kajumbuhakên pupuh Dhandhanggulå *SK-A* pådå 22

³⁴ pådå mênikå botên wontên ing pupuh Dhandhanggulå *teks SK-A*

lajêngipun *tabel*

<i>Transliterasi Standar SK-A</i>	<i>Transliterasi Standar SK-B</i>
	<p>wali kang angêntèni / <i>mukmin</i> kang anarimå / ing mangké saèstu / sing sårpå ånå idênå / datan pègat pujiné rahinå wèngi / sinung rêjêki Dé Hyang //</p> <p>³⁵ kawruhånå têngêsé kang kadil / kadi diyan urubé kang cahyå / roh ilapi pèpadhangé / <i>Nabiyullah</i> lwir kukus / Dat-Mu têtah panasing agni / apiné kawruhånå / prabédané iku / sayêkti roroning tunggal / tunggalênå ing apiwang kidir kaki / datan kènèng pinisah //</p> <p>³⁶ ånå pèksi mangku bumi langit / manuk iku adoh pinaranan / sagårå êrob namané / uripé manuk iku / amimbuhi ing jagad iki / amindhå Nabi Adam / sukuné puniku / ing gunung Palwå Jabalkat / rambutirå ing aran tarwiyah singgih / bêbalung rijalullåh //</p> <p>³⁷ dhådha gigir lambung kanan kéring / manuk ikå apan ing aranan / iyå kang sêgårå êrob / uripirå satuhu / amimbuhi jagad puniki / nétranirå sakawan / warnané wêwolu / apan kulité <i>saré'at</i> / gêtihirå <i>tarékat</i> puniku kaki / ototirå <i>kakékat</i> //</p> <p>³⁸ kang <i>makripat</i> dagingé puniki / jêjantungé sajatiné <i>sadat</i> / êlêdan tokit wistané / aténirå linuhung / pèpusuhé <i>supiyah</i> kaki / rêmpêluné <i>amarah</i> / jantung budénipun / wêwadhuké <i>alua-[9]-mah</i> / utêkirå <i>bétal mukadas</i> sayêkti / pujiné nêmi prakårå //</p> <p>³⁹ ånå kidung ing kadang pramati / amung tuwuhing kawasanirå / ngênakakên sacitapné / ingkang wau</p>

³⁵ pådå mênikå botên wontên ing pupuh Dhandhanggulå *teks SK-A*

³⁶ kajumbuhakên pupuh Dhandhanggulå *SK-A* pådå 27

³⁷ pådå mênikå botên wontên ing pupuh Dhandhanggulå *teks SK-A*

³⁸ pådå mênikå botên wontên ing pupuh Dhandhanggulå *teks SK-A*

³⁹ pådå mênikå botên wontên ing pupuh Dhandhanggulå *teks SK-A*

**** lajênging gatrå botên kasêrat

lajêngipun *tabel*

<i>Transliterasi Standar SK-A</i>	<i>Transliterasi Standar SK-B</i>
	<p>puniku / kang rumaksèng sarirå mami / nèkakên kang sinêdyå / ing kawasaniipun / adhi ari-ari sirå / mêmayungi laku kuwasané yêkti / ngênakakên pangarah //</p> <p>⁴⁰ gêtihipun ing rahinå wêngi / ngraréwangi <i>Állåh</i> Kang Kawåså / andadékakên karsané / pusêr kawasaniipun / nguyu-uyu sabåwå mami / anuruti panêdhå / kawasané iku / jangkêp kadangingsun papat / kalimané pancêr wus dadyå sawiji / tunggal sawujudingwang //</p> <p>⁴¹ mangkyå sirå kadangsun kang mijil / sangking margåinå parêng samyå / sadinå awor ênggoné / kalawan kadangingsun / ingkang datan umijil sangking / margåinå punikå / akumpulaningsun / dadyå <i>makdum sarpin</i> sirå / wêwayanganing Dat yêkti dadyå kanthi / saparan datan pisah //</p> <p>⁴² iyå lamun ora angklakoni / kadangirå pådå angrancånå / têmah urå saciptané / sasêdyanirå wurung / sartå luput kang tan pantuk / barang sårå nêdhånirå / marmå kaki éling-élingên sayêkti / supayå waluyåå //</p> <p>⁴³ lamun sirå yun wigyå ing ngèlmi / dèn waskithå kélokaning badan / ayun wruh kamokalané / yèn sirå wruh satuhu / kaèlokan ing Suksmå Jati / miwah ing kamokalan / pasthi sirå wêruh / ing apêsé badanirå / upamané lwir wong cêcangkriman kaki / batangên dèn waspådå //</p> <p>⁴⁴ ånå padhang pêtêngé tan sipi / asingidan anèng ing bêbanar / ngaub ing pêpanas mangké / kagèt déning wong</p>

⁴⁰ pådå mênikå botên wontên ing pupuh Dhandhanggulå *teks SK-A*

⁴¹ pådå mênikå botên wontên ing pupuh Dhandhanggulå *teks SK-A*

⁴² pådå mênikå botên wontên ing pupuh Dhandhanggulå *teks SK-A*

⁴³ pådå mênikå botên wontên ing pupuh Dhandhanggulå *teks SK-A*

⁴⁴ pådå mênikå botên wontên ing pupuh Dhandhanggulå *teks SK-A*

lajêngipun *tabel*

<i>Transliterasi Standar SK-A</i>	<i>Transliterasi Standar SK-B</i>
	<p>bingung / nguwuh-uwuhå [10] mamêlingi / kang têngu lagi jabang / angungkuli gunung / cébol linggih ing jêjurang / andhé kukul bathuké sundhul ing nglangit / tutug ing éndrå lokå // ⁴⁵ dadyå kobar yèn kalébèng warih / lêbur luluh kalaban érnåwå / pucuk dumadyå bongkoté / ingkang lumpuh lumaku / amalånå ngidêri bumi / kasilêm ing dharatan / ngambang ngancik ranu / dhêpés dhêkukul nèng jurang / <i>Kyai</i> dhalang kapurbèng wiséså ringgit / wisan lagi alêkas // ⁴⁶ lan dumugi lèlakoné bêcik / ingkang nonton kabèh samyå cuwå / nanging alêgå atiné / lan wong lumaku dulur / tan karuwan ing ngarêp buri / irêng tan wruh yèn pêthak / wahing tan karungu / mulat padhanging nurbuwat / tanggal pisan sêdhêngé purnâmåsidi / kêlud tambining pucang // ⁴⁷ dâwå sinambung cupêt ginunting / tranggåñå tibå anjrah ing nglêmah / lêmbu anusu anaké / kêmasan wus binaut / tan wruh êmas salågå putih / sagêgêm kang buwånå / mrutu géndhong gunung / sarati tanwrin ing gajah / Sang Pandhitå purusé dipun- kêthoni / tarumpahan nèng sirah // ⁴⁸ akêkanthèn lumayu pribadi / jågå tan wruh rasaning wanitå / barancah sângå bojoné / sêgêr kang awak lésu / ngambah laut nèng pucak ardi / arèrèn ngawang-awang / turu jroning watu / kumudå tuwuh ing sélå / jålådårå mêndhung atêmahan napi / anyiram tarulåtå //</p>

⁴⁵ pådå mênikå botên wontên ing pupuh Dhandhanggulå *teks SK-A*

⁴⁶ pådå mênikå botên wontên ing pupuh Dhandhanggulå *teks SK-A*

⁴⁷ pådå mênikå botên wontên ing pupuh Dhandhanggulå *teks SK-A*

⁴⁸ pådå mênikå botên wontên ing pupuh Dhandhanggulå *teks SK-A*

lajêngipun *tabel*

<i>Transliterasi Standar SK-A</i>	<i>Transliterasi Standar SK-B</i>
	<p>⁴⁹ anggolèki têtumu maksih ngungsir / lampahé kêngcêng <i>madahab</i> sipat / naging tan mawi kéblaté / pahit rasaning madu / pan gumêdêr swaraning sasi / wiyâgrâ nora mangsâ / nâgâ kang dèn dulu / tutut pêdhangé agasak / jrêsânâlââ ngubêk-ku-[11]-bêg jaladri / krèté mangsâ garudhâ //</p> <p>⁵⁰ sanggâ langit amulêting sasi / baitâ sarat sumêngkèng argâ / néng pucak pisan lampahé / Singâbarong lan sênuk / samyâ ngungsi maring jaladri / ngumbârâ gajah singâ / umpêtan jro watu / pêjah dèn untaling urang / satutugé nèng papah tirisan mêngcit / bâyâ ngusi ing têtgal //</p> <p>⁵¹ kurang sandhang lan pangan kang sugih / ingkang miskin warêg nyandhang mangan / kang mukti susah atiné / <i>musakat</i> ingkang maju / kang anyandhang kari mandhêlis / têkâ écâ tyasirâ / awrat datan mikul / sadalan bêkta buruan / ingkang sugih bêburuh sâdâ anangis / lawak tan nyandhang mangan //</p> <p>⁵² yâtâ kandhêg kêbat kadi angin / nyumêt gêni anéng jroning toyâ / wutâ wêruh kéblat kabêh / angimpi tanpâ turu / têtampak têtahas marang ing wêsi / landhêp tan pasah toyâ / ngangsu wadhah banyu / amibêr datan paêlar / ingkang êlar tan bakit mibêr gumlinting / kombâ anglènging tawang //</p> <p>⁵³ tanpâ suku akêbat lumaris / ingkang suku agagah prakâsâ / tan bakit malaku mangké / kang anéndrâ lumayu / ingkang mêtêk datan ngalilir / kadhêmên kum ing toyâ / kapanasên</p>

⁴⁹ pādā mēnikā botēn wontēn ing pupuh Dhandhanggulā *teks SK-A*

⁵⁰ pādā mēnikā botēn wontēn ing pupuh Dhandhanggulā *teks SK-A*

⁵¹ pādā mēnikā botēn wontēn ing pupuh Dhandhanggulā *teks SK-A*

⁵² pādā mēnikā botēn wontēn ing pupuh Dhandhanggulā *teks SK-A*

⁵³ pādā mēnikā botēn wontēn ing pupuh Dhandhanggulā *teks SK-A*

lajêngipun *tabel*

<i>Transliterasi Standar SK-A</i>	<i>Transliterasi Standar SK-B</i>
<p>[Pupuh Sinom] [ngapuranên ingsun ngétang / lêlêmbuté nungså Jawi / kang rumêkså ing nêgarå / pårå ratuning dhêdhêmit / agung sawabé ugi / yèn apal sêdayanipun / apan kinaryå tula- [9]-k / kinaryå tunggu wong sakit / kayu angkêr lemah sangar dadi tâwå // karumiyin ing brang wétan / Durgå têluh Måjåpåhit / lawan Råjå Bahurêkså / iku ratuning dhêdhêmit / Bêlambangan kang winarni / awastå Sang Bålåbatu / kang rumêkså ing brang wétan / Buta Locå ing Kêdhiri / Pråbå Yêkså ingkang anèng Giri Purå // Singåbarong Jågarågå / Mêjê nang Tringilingwêsi / Macan Guguh Gêrobogan / Kålå-[20]-jowar Singåsari / Sarêngat Barukuping / Bêlêtar si Kålåkathung / Butå</p>	<p>asru / têkå ngêloni dahånå / kang parawan sunthi kumlinthi mêthêti / jåkå jêbuk wus jajah // ⁵⁴ parang mukå sêdhêngirå prapti / kang prawirå lumayu umpêtan / gègèr sajroning kratoné / ênêng-ênêngan minggu / cêcalathon kalangkung olih / jagat kartå tan tâtå / wrin dalang gung bingung / wutå anuntun kang waras / ingkang lumpuh anggêndhong ingkang lumaris / mati mikul kang gêsang // ⁵⁵ ingkang bisu muruk kang bisangling / ingkang tuli tutur kang miyarså / sirå wêruh ajå wabé / ing kaéloka-[12]-n iku / yèn wikanå sasat wruh <i>gåib</i> / batangé kang utåmå / kamokalan iku / kulå èstri adol rujak / anèng lumpang lakiné dhéwé nukani / rup-urupan musthikå // [Sinom] apuranên sun angétang / lêlêmbut ing tanah Jawi / ingkang rumakså nagårå / pårå ratuning dhêdhêmit / agung sawabé ugi / yèn apal sadayanipun / apan dadyå têtulak / kinaryå tunggu wong sakit / lêmah sangar kayu angkêr dadi tâwå // ingkang rumakså bang wétan / Durgå nêluh Måjåpåit / lawan Råjå Bahurêkså / iku ratuning dhêdhêmit / Balambangan winarni / awastå Sang Bålåbatu / aran Butå Locåyå / kang rumakså ing Kadhiri / Prabu Yêkså ingkang ånå Pasuruan // ⁵⁶ Sidågiri karya ing Pacitan / Kaduwang si Klênthing Mungil / Éndrå Yêkså på Magêtan / Jênggålå si Tunjung Puri / Prangmukå Suråbanggi / Pananggulan Abur-abur /</p>

⁵⁴ pådå mênikå botên wontên ing pupuh Dhandhanggulå *teks SK-A*

⁵⁵ pådå mênikå botên wontên ing pupuh Dhandhanggulå *teks SK-A*

⁵⁶ kajumbuhakên pupuh Sinom *SK-A* pådå 13

lajêngipun *tabel*

<i>Transliterasi Standar SK-A</i>	<i>Transliterasi Standar SK-B</i>
<p>Krêndhå ing Bråwå / Kalabrèt si Sêkar Gambir / ing Waruban awor rumêkså Nglamongan //</p> <p>Gurnitå ing Suråbåyå / pan Sêlampur Waringin Putih / si Lancok kang anèng Blora / Pêgambiran Kålådrenski / Kêdhunggêdhé Ki Jêngki / Sêpanjang si Klèwèr iku / Nglasêm Kålåpråhårå / Sêdayu si Dhindhingmurti / Yudalakah ing Candhi kayanganirå //</p> <p>Sêmarang Barat Katigå / [21] Pêkalongan Guntur Gêni / Pêmalang Ki Sambung Yudå / Suwarkå ing Sukawati / ing Padhas Nyai Ragil / Jåyålêlånå ing Suruh / Butå Trênggiling Têgal / ing Kêndhal si Gunting Gêni / Kaliwungu Gutuk Api kang rumêkså //</p> <p>Mêgêlang Ni Sãmåhitå / Dhadhungawuk Gêgês nênggih / ing Pajang Butå Sêliwah / Måndå-måndå ing Mêntawis / Pêlèrèt Rajêk Wêsi / Kuthå Gêdhé Nyai Panggung / Pragotå Suråkårtå / Carêbon Sétan Kabêri / Taman [22] ingkang anèng Têgal Låyå //</p> <p>Gêndråsari ing Séluman / pan Ki Wandhan Waringin Putih / si Kopèk ing Bêjajaran / Sapurègêl ing Bêtawi / Warulur ing Waringin / ingkang anèng Gunung Agung / Balékah awang-awang / Talpå Ardi ing Mêrapi / Ni Têluhi ingkang anèng Tunjung Êbang //</p> <p>Sétan Kêrètèg ing Sêndhang / pêmasuhan Sapuagin / Kêrtåsånå ing Ngrakuman / Pandhansari ing Tarisik / ingkang anèng wånå pèki /</p>	<p>Sapujagat ing Jipang / Madiun Sang Kålåsêkti / pan si Korèp dhêdhêmiting Prånårågå //</p> <p>⁵⁷ Singåbarong Jågårågå / Majênang Trênggilingwêsi / Macan Guguh Garobogan / Kålåjånggå Singåsari / Sarêngat Barukuping / Balitar Sang Kålåkathung / Butå Kurdå ing Råwå / Kalangbrêt si Sêkar Gambir / Carub Bawor ingkang anèng ing Lamongan //</p> <p>⁵⁸ Gurnitå ing Puspålåyå / si Lêmpur ing Pilang Putih / si Lancuk anèng Balora / Pagambiran Kålådurgi / Kêdhunggêng Nyai Jênggi / ing Batang si Lèwèr iku / Nglasêm Kålåpråhårå / Sidayu si Dhindhingmurti / Ni Janglakah ing Candhi ka-[13]-hyanganirå //</p> <p>⁵⁹ ing Sêmarang Kålåjånggå / Pakalongan Guntur Gêni / ing Pathi si Sambung Yudå / Jawarkå såkå puniki / ing Kêndhêng Nyai Ragil / Jåyålêlånå ing Suruh / Butå Giling Jagalan / ing Kêndhal si Gunting Gêni / Kaliwungu Gutuk Api kang rumakså //</p> <p>⁶⁰ ing Gagêlang Sãmåhitå / Dhadhungawuk Gêsêng nagri / ing Pajang Butå Saléwah / Måndå-måndå ing Mantawis / Palèrèt Rajêg Wêsi / Kuthå Gêdhé Nyai Panggung / Pêlacung Kartåsurå / ing Jombor Sétan Kubêri / Juru Taman ingkang ånå Pêlayangan //</p> <p>ing Karètèk pan si Sêndhal / Balébéran Sapuagin / si Natpådå ing Rangkudan / Wadhansari ing Sarisik / kang ånå wånå pèti / Malangkarså</p>

⁵⁷ kajumbuhakên pupuh Sinom SK-A pådå 3⁵⁸ kajumbuhakên pupuh Sinom SK-A pådå 4⁵⁹ kajumbuhakên pupuh Sinom SK-A pådå 5⁶⁰ kajumbuhakên pupuh Sinom SK-A pådå 6

lajêngipun *tabel*

<i>Transliterasi Standar SK-A</i>	<i>Transliterasi Standar SK-B</i>
<p>[23] Malangarsa wastanipun / Sandhungan kêsawahan / pêlabuhan Dudukwarih / Buta Tukang ingkang anèng Pêlayangan //</p> <p>Rara Aris anèng Tawang / ing Timar Sêngkalasêti / Madurétna anèng Dâra / Jaléla ing Ardi Sumbing / Ngungrungan Sidamurti / botên bapa Arêbabu / si Bangsal Ardi Kumbang / Prabu Jaka Gunung Kêlir / Ajidipa Gunung Kêndhêng kang dèn rêksa //</p> <p>pasisir si Buta Kala / Têlacap si Kâlâsêti / Kâlânadhah ing Toyâma- [24]-s / si Galuh aran si Prênthil / ing Banjara Ki Wasi / Kapék anèng ing Luhwanu / Gunung Dhag Gêni aranya / Kêbo Pêrang anèng Tritis / Drêmâmoha ingkang anèng Purbalingga //</p> <p>si Kêrtâ sangka Balongan / Kêdhunginong Andonsari / ing Jênu Ki Karunggala / ing Pêngging Banjarasari / Mêngêlèn kang winarni / wastâ Kyai Candralatu / Gunung Kêndhâlisada / Kêthèk Putih kang jagani / Buta Glêmbôh ayahan kayanganira //</p> <p>⁶⁵ Rara Dhénok anèng Dêma-[25]-k / si Bêthithi anèng Tubin / Juwalpayal ing Karsing / si Brâma Angnguyangsari / Trêgalèk Ki Naruni / ing Seta Cêmârasêwu / si Dhadhung Pakênthongan / ing Jêpara anèng Pathi / Bagus Anom ing Kudus kayanganira //</p>	<p>wastanipun / si Sandhung ing Sawangan / Pamasuhan Dudukwarih / Buta Tukang ingkang anèng Têgalayang //</p> <p>⁶¹ kang ana Kayulandhéyan / Ki Dârûna Ni Daruni / Bagus Karang anèng Roban / Kasujayan Widaningsih / Widânanggâ Dalêpih / Pagêlung Kêdhunggarunggung / kang ana Kêbaréyan / Citranaya kang nunggoni / Santapura ingkang ana Alas Ngroban //</p> <p>⁶² Arya Tiron ing Lodhaya / Sarpabangsâ anèng Pêning / si Pêrangtandhing Kêsanggâ / ing Kuwu si Ondar-andir / setan Talâgâpasir / ingkang aran Jakalilung / Kâlângadhang ing Tuntang / Bancura Kâlâbancuri / ingkang ngrêksa sukuné Ardi Baita //</p> <p>⁶⁴ Gênawati ing Séluman / Ragawati Wringin Putih / Sapurègèl ing Jakarta / Rontog Pajajaran singgih / Marusari Wurangin / Jênggis anèng Gunung Agung / Kulékah awang-awang / Pêrlapa Rêbabu wukir / Ni Taluki ingkang anèng ing Tunjung Bang //</p> <p>⁶⁶ [14] ing pasisir Buta Kala / Têlacap si Kâlâsêkti / Kâlânadhah ing Toyâmas / ing Sêgaluh si Bathithil / ing Banjar Ki Wêwasi / si Konèng ing Lowanu / Gunung Duk Gêniyara / Baiburêng Parangtritis / Drêmâmoha ingkang anèng Prâbalingga //</p>

⁶¹ kajumbuhakên pupuh Sinom *SK-A* pada 16⁶² kajumbuhakên pupuh Sinom *SK-A* pada 18⁶³ pada mênika botên wontên ing pupuh Sinom *teks SK-B*⁶⁴ kajumbuhakên pupuh Sinom *SK-A* pada 7⁶⁵ pada mênika botên wontên ing pupuh Sinom *teks SK-B*⁶⁶ kajumbuhakên pupuh Sinom *SK-A* pada 10

lajêngipun *tabel*

<i>Transliterasi Standar SK-A</i>	<i>Transliterasi Standar SK-B</i>
<p>Sidåkaryå ing Pacitan / Kêduwang si Klênting Mungil / Êndrå Yêkså ing Magêtan / Jênggålå si Tunjung Sari / Prangmukå Suråbanggi / Pênanggulan Abur-abur / Sapujagat ing Jipang / Mamiyun si Kålåsêti / pan Ki Korêp lêlêmbuté Pânârågå //</p> <p>Mêgiri si Manglarmungå / ing Gadhing Ki Puspåsari / Kêtanggung-[26]-an Kêlunthung wêlah / Brèngkêlan si Banaspati / si Kèrèk ing Mênyari / ing têngah Ni Sabuk Alu / Landhakan Mayangkårå / nêgari Tujung Supiri / Baruklinthing ingkang anèng ing Bahråwå //</p> <p>⁶⁸ Sunan Lawungar Gapurå / ing Bayat ki Puspågati / Cucuk Dhandhang ing Kartikå / kålåwargå ing puniki / Kali Opak winarni / Singå Buwananipun / si Kècèk ing Bêjajaran / Cingcinggoling Parang Prêning / ing Dahråmå Ulå Wêlang kang rumêkså //</p> <p>kang anèng Kayulandhêyan / Ki Darunå [27] Ni Daruni / Baguskarang anèng Ngruban / Pasungjåyå anèng Prêning / Widånångkå Dalêmpik / ing Gadhung Kêdhunggêrugung / ingkang wontên Pamboréyan / Citråbåyå kang jagêni / Gênipurå ingkang anèng Jågarågå //</p> <p>⁷⁰ Lohênjar anèng Juwånå / ing Rêmbang si Bajulbali / si Lèdèr ing Wiråsåbå / ing Madurå Butå Grigis / ingkang wontên Matêngsih / Jaranpênoléh ranipun / si Lèdèr Pêcanakan / Dalêmpik ing Jatisari /</p>	<p>⁶⁷ ki Mrêtå Sangkalbolongan / Kêdhungwinong Andongsari / ing Jênu si Karungkålå / ing Pêngging Banjaransari / Pagêlèn kang winarni / Cåndrågêni wastanipun / Gunung Kêndhalisådå / bêdhès putih kang nênggani / Butå Lémboh ing kayanganirå //</p> <p>Magiri si Manglarmångå / ing Gadhing si Puspåsari / Katanggunan Kladung wêlah / Barèngkêlan Banaspati / si Kocak ing Manorih / ingahing sing Sabuk Alu / Pêlandhak Mayangkårå / nêgari Kêdhujuwiri / Baruklintang ingkang anèng ing Bahråwå //</p> <p>⁶⁹ si Dulêk ing Pamancingan / Guwå Langsé Radèn Dèwi / ingkang anèng Parangwédang / Radèn Aryå Jayèngwèsthi / kabèh urut pêsisir / kulåwargå Ratu Kidul / Sunan Lawung Argåpurå / Jinoli ardi Marapi / titi tamat kadi amêcah kaluwak // *****</p>

⁶⁷ kajumbuhakên pupuh Sinom *SK-A* pådå 11

⁶⁸ pådå mênikå botên wontên ing pupuh Sinom *teks SK-B*

⁶⁹ kajumbuhakên pupuh Sinom *SK-A* pådå 24

⁷⁰ pådå mênikå botên wontên ing pupuh Sinom *teks SK-B*

teks pupuh Sinom *SK-B* kapungkasan ing pådå mênikå

lajêngipun *tabel*

<i>Transliterasi Standar SK-A</i>	<i>Transliterasi Standar SK-B</i>
<p>Obar-abir ingkang anèng Jatimalang // Arya Tiro-[28]-n ing Lodhaya / Sarpabangså udan Biris / Pêrangtandangé Kasanggå / ing Kuwu si Odar-adir / sétan Têlagåpasir / kang aran Kyai Jalilung / Kålanadhah ing Tuntang / Banjura lawan Banjuri / pan rumêkså sukuné Ardi Baitå //</p> <p>⁷¹ Rårå Dungkik Randhulawang / ing Sêndhangrêtnå Pêngasih / Bok Kåwå anèng Prambanan / Bok Sampur nèng Ardi Wilis / Rahadèn Nålångati / nèng Gunung Gajah Amungkur / si Gêndruk ing Talpêgat / ing Jêpårå anèng Panji / [29] Pagêrwåjå Rahadèn Kusumåyudå //</p> <p>⁷² si Pênthul ing Pêcangan / Pâcåbakah dadyå kawit / kêlangkung kasêtênirå / titihané Jaran Putih / Ki Cåkrå Payungnêki / lar wåjå kêkêmulipun / pan sarwi rinajêgan / Rêspati rajêgé wêsi / cumêthiné pat-wupaté ulå wêlang //</p> <p>⁷³ sinèbêtaké mêngétan / ånå lårå têkå bali / tinulak bali mêngétan / mêngidul pênyèbêtnêki / ånå lårå têkå bali / tinulak bali mêngidul / mêngulon pênyèbêtirå / ånå lå-[30]-rå têkå bali / pan tinulak mênggulon bali larannya //</p> <p>⁷⁴ mênggalor pênyèbêtirå / ånå lårå têkå bali / tinulak ngalor balinya / mênginggil pênyèbênêki / ånå lårå têkå bali / tinulak bali mêngduwur / anulå wanyèbèt mêngandhap / ånå lårå têkå bali / pan tinulak kang lårå bali mêngandhap //</p>	

⁷¹ pådå mênikå botên wontên ing pupuh Sinom *teks SK-B*

⁷² pådå mênikå botên wontên ing pupuh Sinom *teks SK-B*

⁷³ pådå mênikå botên wontên ing pupuh Sinom *teks SK-B*

⁷⁴ pådå mênikå botên wontên ing pupuh Sinom *teks SK-B*

lajêngipun *tabel*

<i>Transliterasi Standar SK-A</i>	<i>Transliterasi Standar SK-B</i>
<p>⁷⁵ dhêmit kang wontên Jêpârâ / lan kang wontên Maospati / kêlangkung kasêtênirâ / lan Jênggâlâ wistanèki / rigmâ mémba gasuli / Yudâpêksâ ing Dêlangu / [31] si Klunthung ing Jêpârâ / Bêgambiran anèng Panji / si Kêcêblung Ngadilangu kang dèn rêksâ //</p> <p>Rârâ Duluk Pêmancingan / Guwâ Langsé Ratu Putri / ingkang anèng Parangwédang / Radèn Aryâ Jayèngwèsthi / kabèh turut pasisir / kâlâwargâ Nyai Kidul / sampun pèpak sêdayâ / pârâ mukané dhêdhêmit / ugêr-ugêr kabèh rumêksâ nêgarâ]</p> <p>[Pupuh Kinanthi]*****</p> <p>[yèn anangis laré iku / lèlanên kêlawan <i>dhikir</i> / <i>hailahailallah</i> / <i>muhkammât râsulullâ</i>-[32]-<i>hi</i> / <i>muhkammât ya râsulullâh</i> / <i>muhkammât râsulullâhi</i> //</p> <p>wacanên ing <i>dhikir</i> iku / sétan ngrungngu samyâ gêndring / sirnâ larané si jabang / kâlâ-kâlâ pan sumingkir / cacing racêk pãdhâ sirnâ / krêmi-krêmi pãdhâ mati //</p> <p>pitik tulak pitik tukung / tulaké si jabang bayi / sarap sawan pãdhâ sirnâ / cacing racêk pan sumingkir / situlak baliâ margâ / situkung baliâ margi //</p> <p>jabang bayi puniku / kêkasihirâ Yang Widdi / rinêksâ ing <i>malaékat</i> / dèn ê-[33]-mong ing widâdari / pinayungan ing Yang Sugmâ / kinêbutan pârâ <i>nabi</i> //</p> <p>sêkèhé <i>nabi</i> pênutup / <i>Âlâhumma</i> miwah <i>mukmin</i> / angrêksâ marang si jabang / milâ adoh kang pênnyakit /</p>	<p>***** kang pinocung⁷⁶ pitik tulak pitik tukung / minangkâ sarânâ / têtulaking jabang bayi / adoh ingkang cacing racak sarab sawan //</p> <p>yâ si tukung mangungkung muni ing ayun / yuwânâ kêrânâ / si tulak bali ing margi / jabang bayi puniku kêkasihing Hyang //</p> <p>pan tinunggu ing <i>malèkad</i> siyang dalu / inggih kang rumaksâ / dèn êmong ing widâ-[15]-dari / piri-piri pinayungan ing Hyang Suksmâ //</p> <p>kinêbutan pârâ <i>nabi</i> pârâ <i>Râsul</i> / lan saguning pârâ / wali <i>kutubur rabani</i> / tuwin <i>mukmin</i> kukâmâ pârâ <i>ngulama</i> //</p> <p>samyâ tunggu mring ki jabang bayi iku / marmâ têbih ingkang / sri lârâ ki jabang bayi / bêtayané adoh matêmah palagan</p>

⁷⁵ pãdhâ mênikâ botên wontên ing pupuh Sinom *teks SK-B*

⁷⁶ têngbung pinocung minangkâ sasmitâ sêkar Pucung

***** pupuh Kinanthi *teks SK-A* botên wontên ing *teks SK-B*

***** pupuh Pucung *teks SK-B* botên wontên ing *teks SK-A*

lajêngipun *tabel*

<i>Transliterasi Standar SK-A</i>	<i>Transliterasi Standar SK-B</i>
ngilangnå godhå rêncånå / rahayu si jabang bayi //	//
ånå kinjêng tangis mabur / amêncok ing sêlå wardi / mirêng tangisé si jabang / si kinjêng têkå marani / arså nyakot ingkang lårå / apan sarwi anjampéni //	ånå kinjêng iyå kinjêng têngis mabur / iyå mêncllok marang / kang sêlå sumåyå nadi / dupi ngrungu ki jabang bayi karunå //
iyå kono jampénipun / gadhong pasrah [34] ing Yang Widdi / brambang lêmpuyang ing manah / têmu têminah ing ati / adas uyah siré nålå / mawas-mawas sarwi <i>dhikir</i> //	tånjå laju angidêri arså nyuwuk / tékå nang mêmålå / maluyå ngiling-ilingi / ngusadani jampi aplaling Pangéran //
<i>dhikir</i> iku têngêsipun / manut marang Kangjêng <i>Nabi</i> / <i>Muhkammadinil Muståfa</i> / punikå maknané <i>dhikir</i> / èlingngå Pangèranirå / Yang Agung Kang Måhå Suci //	sorahipun puniki ingkang winuwus / godhong pasrah ing Hyang / barambang lêmbah ing ati / lawan têmu tumaninahing wardåyå //
iyå kono dunganipun / <i>Ållåhumma adam sarpin</i> / <i>ajiruhu råsullulåh</i> / <i>ajibuhu råsullulahi</i> / <i>warråbbuka kayatu</i> -[35]- <i>llåh</i> / cêp mênêngå åjå nangis //	donganipun puniki ingkang winuwus / êmèlé mangkånå / <i>Ållåhuma adam sarpin</i> / <i>tuwin lawan alèru huwal kamkullåh</i> //
såpå manglong-manglong iku / anèng wétan tênggah kari / åpå si maling agunå / dikongkon si maling sêti / amburu si asu ajag / tandhêså marang jêladri //	<i>wajab juhu palalihi warobbahu</i> / <i>wahayutullåh</i> / cêp mênêng åjå anangis / jabang bayi tangisé muji ing suksmå //
yèn wus panggih pênahipun / kakopên gêtihé nuli / bêbalungé kêmahånå / yèn asu ajag wus mati / baliå maling agunå / rêsanên si jabang bayi //	tånjå damu êmbunirå ping têlu / praptèng nétrå pisan / sarwå ngampêt napas anglir / cêp mênêngå hêh jabang bayi turuå //
såpå manglong-manglong iku / anèng kidul têngah [36] kari / åpå si maling agunå / dikongkon si maling sêti / amburu si asu ajag / tandhêsånå marang jêladri //	***** pamijil ⁷⁷ étang dêdêging janmi / ing ukur mangkono / pan sapirå luhuré dêdêgé / dyan ing ukur kêpêlé pribadi / iku kang dén wilis / ing satêlasipun //
yèn wus panggih pênahipun / kakopên gêtihé nuli / bêbalungé kêmahånå / yèn asu ajag wus mati / baliå maling agunå / rêsanên si jabang bayi //	pan sakawan étang ing pamilis / mangkrak kang sawiyos / angathingkråk lawan sêgêdhongé / angganthélå wilanga-[16]-n mungkasi / yèn mangkrak tibaning / ålå watêkipun //

⁷⁷ têngbung pamijil minångkå sasmitå sêkar Mijil***** * pupuh Mijil *teks SK-B* botên wontên ing *teks SK-A*

lajêngipun *tabel*

<i>Transliterasi Standar SK-A</i>	<i>Transliterasi Standar SK-B</i>
săpă manglong-manglong iku / anèng kulon têngah kari / âpă si maling agună / dikongkon si maling sêti / amburu si asu ajag / larungên marang jêladri //	panas baranan lamun nibani / ngathingkrak kuring wong / datan bécik alêngus watêké / lamun tibă sêging uwong bécik / kathah wong kang asih / atiné ajuju //
yèn wus panggih pênah-[37]-ipun / kakopên gêtihé nuli / bêbalungé kêmahănă / yèn asu ajag wus mati / baliă maling agună / rêsanên si jabang bayi //	lamun nuju tibă wilanganing / iyă anggênthélă / luwih âlă wong iku watêké / doyan mangan sukă nyambut kardi / papétangan titi / kuring wong kapungkur //
săpă manglong-manglong iku / anèng êlor têngah kari / âpă si maling agună / dikongkon si maling sêti / amburu si asu ajag / larungên marang jêladri //	***** sinarkâră ⁷⁸ puji dină iki / lampahiră sagung pra pandhită / dină pitu sêjé-sêjé / ingkang sêpuh rumuhun / ri Jumungah lampahé <i>Nabi / Râsulullâhwasalâl / lâhu ngalaékum</i> / apan datan dhahar sêgă / ing sadină sawêngi sarwi amuji / yă kupiyă muniyă //
yèn wus panggih pênahipun / kakopên gêtihé nuli / bêbalungé kêmahănă / yèn asu ajag wus mati / [38] baliă maling agună / rêsanên si jabang bayi //	rambah ping satus tigă ywă luwih / sari ratri sawabé pan angsal / kanugrahaning Hyang Manon / ping kalih dină Saptu / <i>Sayidina Usman</i> darbéni / lakuné datan néndră / sadintên sadalu / puji <i>Ya Fatah Ya Râjak</i> / kaping satus têtigă sarêng saratri / sawabé kinajrihan //
sawêngi âjănă turu / tutugnă dumugi ênjing / sirnă larané si jabang / kâlă-kâlă pan sumingkir / pinuju dină wêtonnyă / jabang bayi malês bécik //	déning makluk kabéh kaping tri / dină <i>Akad</i> ingkang darbé lampah / Jêng <i>Sayidina Umaré</i> / ing sadintên sadalu / datan nginang sarwi amuji / <i>Ya Khâyru Ya Qămu</i> / iyă kaping satus / têtigă sawêngéniră / pan rahayu saumuré kang nglakoni / dină <i>Isnèn</i> kaping pat //
anguingă pitik jêpun / tulaq walik êlar nêki / wulunyă kang mănçă wărnă / abang irêng putih kuning / ngilangnă godhă rêncănă / rahayu si jabang bayi]	Kangjêng <i>Nabi Isa</i> kang darbéni / nglé <i>Islam</i> datan nêdhă ulam / sadină sawêngi baé / <i>Ya Râhmân</i> [17] <i>Ya Râkhimu</i> / kaping satus tigă sawêngi / déné mangunahiră / jinurung Hyang Agung / sabarang sakarsaniră / kaping limă Salăsă ingkang darbéni / Jêng <i>Sayid Abubakar</i> //

⁷⁸ têmbung sinarkâră minangkă sasmită sêkar Dhandhanggulă
***** pupuh Dandhanggulă *teks SK-B* botên wontên ing *teks SK-A*

lajêngipun *tabel*

<i>Transliterasi Standar SK-A</i>	<i>Transliterasi Standar SK-B</i>
<p>[Pupuh Pangkur] *****</p> <p>[39] [singgah-singgih kâlâ singgah / pan suminggah durgâ kâlâ sumingkir / sing amâtâ sing adulu / sing akuping sing asirah / sing agulu sing awêtêng sing abuntut / pâdhâ sirâ sumingkirâ / muliâ mring ajal nèki //</p> <p>ânâ kanung sângkâ wétan / nunggang gajah têtaléné êlar singgih / ing sun umbar lan balikul / dhêmit sêtan bêkasakan / lah muliâ mring awang-awang prajamu / dhêmit sêtan kari nga-[40]-rang / <i>kulhu</i> balik-bolak-balik //</p> <p>balik ingkang sêjâ âlâ / balik ingkang sikârâ kêlawan budi / balik karsané Yang Agung / tan mêsâ singgih sêtan / tulak sawan punikâ ingkang winuwus / arané sarap pangucap / ingkang kâmâsalah kami //</p> <p>arané si sarap lanang / <i>kulhu</i> putih ingkang wadon <i>kulhu</i> kuning / âjâ sudi gawé mringsun / iyâ marang si jabang / sarap jédang sarap jaké sarap [41] awu / /pâdhâ sirâ sumingkirâ / muliâ mring ajal nèki //</p> <p>gêgêr sêtan wétanikâ / têrus jagat wétan pêlayuning dhêmit / kang têngah Bêthârâ Guru / tinutut <i>Nabi Suléman</i> / élis sêtan bêkasakan ajur luluh / jabang bayi pan wus mulyâ / liwat <i>sirâtâlmustakim</i> //</p> <p>gêgêr sêtan kidulikâ / têrus jagat kidul pêlayuning dhêmit / kang têngah</p>	<p>datan dhahar tan nginum sawêngi / lan sadinâ muji <i>Subêkhana</i> / <i>maliki kudas</i> cacahé / ping satus punjul têtlu / ing sadalu sawabé olih / sihirâ déning <i>Âllâh</i> / kaping nêman winuwus / dinâ Rêbo lampahirâ / <i>Nabi Brahim wa'ala alihi salim</i> / cêgah tan dhahar uyah //</p> <p>iyâ sadinâ lawan sawêngi / muji <i>subkhana</i> / <i>malikis kâhar</i> / ping satus têtlu pêtungé / déné mangunahipun / sadosané ngapurèng Widdhi / ing awal lakirirâ / ping saptâ winuwus / dinâ Kêmis ingkang lampah / <i>Sayid Ali</i> tan ngunjuk toyâ sawêngi / kalawan siyangirâ //</p> <p>pujinirâ <i>Ya Kabiru</i> tuwin / <i>Ya Mutangal</i> sawêngi antukâ / ping satus têtlu punjulé / déné mangunahipun / sinungkuwat sabarang kardi / déning <i>Âllâh Ta'ala</i> / titi dinâ pitu / sâpâ ingkang nglakonânâ / tinarimâ ngamalé marang Hyang Widdhi / salamêt donyâ kèrat [I]</p> <p>***** gulâ⁷⁹ milir masalah ngawruhi / ingkang pangandikâ <i>Nabi Yullâh</i> / <i>salâllâhu wasalamé</i> / sakyèhing <i>umatingsun</i> / pâdhâ ngawruhânâ ing pingil / prâtingkah alêlungan / miliyâ kang sarju / ywâ lungâ tanggal sapisan tan alaba / lunganâ tanggal ping kalih / yâiku antuk laba //</p> <p>tanggal kaping têtlu datan bécik / tan alaba tanggal kaping êpat / rêkâsâ anèng parané / tanggal ping limâ iku / manggih laba ping nêman winarni / tan manggih laba ilang / karyané wong iku / tanggal ping [18] pitu prayogâ / manggih <i>rahmating</i> Pangéran tanggal kaping / wolu agring néng paran //</p> <p>tanggal ping sângâ anêmu pati / lan pakéwuh pan pâdhâ tumadhang / kaping</p>

⁷⁹ têtumbung gulâ minangkâ sasmitâ sêkar Dhandhanggulâ

***** pupuh Pangkur *teks SK-A* botên wontên ing *teks SK-B*

***** pupuh Dandhanggulâ *teks SK-B* botên wontên ing *teks SK-A*

lajêngipun *tabel*

<i>Transliterasi Standar SK-A</i>	<i>Transliterasi Standar SK-B</i>
<p>Bêthârâ Guru / tinutut <i>Nabi</i> [42] <i>Suléman</i> / élis sêtan bêkasakan ajur luluh / jabang bayi pan wus mulyâ / liwat <i>sirâtâlmustakim</i> //</p> <p>gêgêr sêtan kulonikâ / têrus jagat kulon pêlayuning dhêmit / kang têngah Bêthârâ Guru / tinutut <i>Nabi Suléman</i> / élis sêtan bêkasakan ajur luluh / jabang bayi pan wus mulyâ / liwat <i>sirâtâlmustakim</i> //</p> <p>gêgêr sêtan [43] êlorikâ / têrus jagat êlor pêlayuning dhêmit / kang têngah Bêthârâ Guru / tinutut <i>Nabi Suléman</i> / élis sêtan bêkasakan ajur luluh / jabang bayi pan wus mulyâ / liwat <i>sirâtâlmustakim</i> // *****</p>	<p>sapuluh watêké / manggih laba rahayu / ping sawêlas iku prayogi / ing tanggal kaping rolas / tan alaba iku / ing tanggal kaping têtulas / olèh utang / tanggal ping patbêlas bécik / néng paran manggih laba //</p> <p>tanggal ping limâlas hayu olih / êmas parêk tanggal ping nêmbêlas / tan antuk laba tanggalé / ping pitulas rahayu / ping wolulas tuk laba malih / tanggal kaping sangâlas / bécik lan rahayu / tanggal kaping kalih dâsâ / gêring margâ kaping salikur winarni / arusuh anèng paran //</p> <p>tanggal ping rolikur hayu bécik / tanggal têlukur laba karya / tanggal kaping patlikuré / bécik ping limâlikur / apan âlâ ing tanggal kaping / nêmlukur gêsang pêjah / iya kang katêmu / kaping pitulur alâ / iyâ bakal têtukuran anèng margi / ing wolulurirâ //</p> <p>oliha laba sangâlikur iki / antuk <i>rahmad</i> paringing Pangêran / tanggal ping tigang dasané / nêmu utang néng purug / masalah ing tanggal wus titi / ing wong arsâ lélungan / andikâ Jêng <i>Rasul</i> / <i>wa'ala alihisalam</i> / dipunsami ngêstokên masalah iki / yêkti manggih raharjâ //</p> <p>***** pêmanisé⁸⁰ <i>Sangad</i> <i>Sayid Ali</i> / lamun arsâ mangkat mring ngalâgâ / amical pêcak pêtunggé / ing dinâ <i>Akad</i> iku / wayangané [19] dipun- pêcaki / pêcak sapuluh mangkat / pangawasanipun / garudhâ kalah lan nâgâ / dinâ Sênèn wayangan nêmu pêcak bécik / tumuli umangkatâ //</p> <p>iyâ iku pangwasané yêkti / ponang singâ kasor lan manjangan / dinâ Salâsâ bêciké / awitirâ lumaku / pêcak kalih</p>

⁸⁰ têngbung pêmanisé minangkâ sasmitâ sêkar Dhandhangulâ

***** *teks SK-A* kapungkasan ing pādâ mênikâ

***** pupuh Dhandhangulâ *teks SK-B* botên wontên ing *teks SK-A*

lajêngipun *tabel*

<i>Transliterasi Standar SK-A</i>	<i>Transliterasi Standar SK-B</i>
	<p>wêlas marêngi / iku pangwasanirå / kang singå puniku / kasor kalawan dirådå / dinå Rêbo umangkatå kang prayogi / wayangan pêcak saptå //</p> <p>déné pangawasané puniki / srêngéngé kasor lawan rêmbulan / ing dinå Kêmis bêciké / mangkat wayangan nuju / kalih pêcak ingkang prayogi / déné pangwasanirå / kucing sor lan tikus / lamun ing dinå Jumungah / kang prayogå umangkatå yèn wus wanci / iyå pêcak têtulas //</p> <p>kang prayogå kasiyå tirèki / ingkang sonå kasor pångcå bakah / kalawan kancil yêktiné / déné ing dinå Saptu / umangkatå yèn wus marêngi / pêcaking wêwayangan / rolas ywå langkung / déné ing pangwasanirå / mapan pulå kasor lan canthukå yakti / puniku surèng lampah //</p>

D. Têtandhingan *Teks SK-A* sårå *SK-B* sårå Pangrêmbagipun

Têtandhingan ingkang dipun-garap ing *teks SK-A* sårå *SK-B* inggih mênikå, têtandhingan cacahing pådå sårå têtandhingan têtambung-têtambungipun. *Teks SK-A* dumados saking sakawan pupuh, inggih mênikå pupuh Dhandhanggulå, Sinom, Kinanthi, tuwin pupuh Pangkur. Wondéné *teks SK-B* dumados saking pitung pupuh, inggih mênikå pupuh Dhandhanggulå, Sinom, Pucung, Mijil, Dhandhanggulå, Dhandhanggulå, tuwin pupuh Dhandhanggulå.

1. Têtandhingan Pådå

Teks SK-A dumados saking sakawan pupuh, inggih mênikå pupuh Dhandhanggulå kanggé nyêrat *teks Kidung Rumêkså Ing Wêngi* kasêrat kanthi 28

pådå, Sinom kanggé nyêrat *teks Ngétang Lélêmbut ing Tanah Jawi* kasêrat kanthi 25 pådå, Kinanthi kanggé nyêrat *teks Donga kanggé Mëndêlakên/Nulak supados Bayi botên Rêwèl* kasêrat kanthi 19 pådå, tuwin pupuh Pangkur kanggé nyêrat *teks Donga kanggé Bayi supados botên Dipun-godha déning Bêthari Durga* kasêrat kanthi 8 pådå. Dados, ing *SK-A* sadâyå gunggunging wontên 80 pådå.

Wondéné *teks SK-B* teks-ipun dumados saking pitung pupuh, inggih mênikå pupuh Dhandhanggulå kanggé nyêrat *teks Kidung Rumêksa Ing Wengi* kasêrat kanthi 58 pådå, Sinom kanggé nyêrat *teks Ngétang Lélêmbut ing Tanah Jawi* kasêrat kanthi 15 pådå, Pucung kanggé nyêrat *teks Sarânå Têtulak Jabang Bayi* kasêrat kanthi 11 pådå, Mijil kasêrat kanthi *teks Candraning Manungså* kapérang saking 4 pådå, Dhandhanggulå kanggé nyêrat *teks Lampahing Dintên* kasêrat kanthi 7 pådå, Dhandhanggulå kanggé nyêrat *teks Pangandikaning Nabi* kasêrat kanthi 6 pådå, tuwin pupuh Dhandhanggulå kanggé nyêrat *teks Ajaran Sayid Ali* kasêrat kanthi 4 pådå. Dados wontên ing *SK-B* sadâyå gunggungipun wontên 105 pådå.

Dados, adhêdhasar katrangan ing nginggil *SK-A* sâhå *SK-B* isinipun bédå. Bêdanipun ing péranganing kathahing pådå. Murih cêthanipun kathahing pådå ing *teks SK-A* sâhå *teks SK-B* kaandharakên kanthi wujud *tabel* kados ing ngandhap mênikå.

Tabel 12: Têtandhingan kathahing pådå teks *SK-A* sâhå teks *SK-B*

No.	Pupuh	Irah-irahaning teks	Kathahing pådå	
			<i>SK-A</i>	<i>SK-B</i>
1.	Dhandhanggulå	<i>Kidung Rumêksa ing Wengi</i>	28	58
2.	Sinom	<i>Ngétang Lélêmbut ing Tanah Jawi</i>	24	15

lajêngipun *tabel*

3.	Kinanthi	<i>Dongå kanggé Mèndêlaken Bayi supados botên Rêwèl</i>	19	-
4.	Pangkur	<i>Donga kanggé Bayi supados botên Dipun-godhå Bêtari Durgå</i>	8	-
5.	Pocung	<i>Sarånå Têtulak Jabang Bayi</i>	-	11
6.	Mijil	<i>Candraning Manungså</i>	-	4
7.	Dhandhanggulå	<i>Lampahing Dintên</i>	-	7
8.	Dhandhanggulå	<i>Pangandikaning Nabi</i>	-	6
9.	Dhandhanggulå	<i>Ajaran Sayid Ali</i>	-	4
Gunggunging pådå			79	105

Tabel ing nginggil nggambarakên manawi *SK-A* sårå *SK-B* bédå ing cacahing pådå sårå cacahing pupuhipun. Bédanipun gunggunging pådå *SK-A* sårå *SK-B* wontên 26 pådå. Wondéné bédå gunggunging pådå ing sabên pupuhipun kaandharakên ing ngandhap mênikå.

1. Pupuh Dhandhanggulå *SK-A* gunggunipun wontên 28 pådå, wondéné *SK-B* gunggunipun wontên 58 pådå. Dados bédanipun cacahing pådå ing pupuh Dhandhanggulå *SK-A* sårå *SK-B* wontên 30 pådå. *Teks Kidung Rumêkså ing wengi SK-A* sårå *SK-B* isinipun ngêwrat panulaking sêsakit, panulaking åmå ing sabin tuwin åmå ing padusunan, panulaking awit kêkathahên sêsambutan, Kidung Hartati, tuwin kadospundi andayani kawilujêngan. Ingkang ndadosakên bédå 30 pådå kasêbut, awit isi ingkang ngêwrat kadospundi andayani kawilujêngan ing *SK-A* langkung sakêdhik tinimbang *SK-B*.
2. Pupuh Sinom *SK-A* gunggunipun wontên 24 pådå, wondéné *SK-B* gunggunipun wontên 15 pådå. Bédanipun cacahing pupuh ing pupuh Sinom *SK-A* sårå *SK-B* 9 pådå. Ingkang ndadosakên bédå 9 pådå ing *SK-B*, awit *SK-A* langkung kathah nyêrat nãmå lèlêmbat ing pêsisir Jawi, mliginipun ing pêsisir lér Jawi Têngah.

3. Pupuh Kinanthi sâhâ pupuh Pangkur *SK-A* ingkang gunggungipun 27 pādâ botên kasêrat ing *SK-B*, makatênâ ugi pupuh Pocung, Mijil, Dhandhanggulâ, Dhandhanggulâ, sartâ pupuh Dhandhanggilâ *SK-B* ingkang gunggungipun 32 pādâ botên kasêrat ing *SK-A*. Wondéné isinipun *teks SK-A* sâhâ *SK-B* ingkang bédâ kaandharakên ing ngandhap mênikâ.

- a. Pupuh Kinanthi *SK-A* isinipun ngêwrat dongâ kanggé mëndêlakên jabang bayi supados botên rêwèl.
- b. Pupuh Pangkur *SK-A* isinipun ngêwrat dongâ kanggé njagi jabang bayi supados botên dipun-godhâ déning Bêthari Durgâ sâhâ Bêthârâ Kâlâ.
- c. Pupuh Pocung *SK-B* isinipun ngêwrat sarânâ têtulak jabang bayi. Pupuh mênikâ isinipun ringkêsan saking pupuh Kinanthi *SK-A*.
- d. Pupuh Mijil *SK-B* isinipun ngêwrat candranipun manungsâ.
- e. Pupuh Dhandhanggulâ *SK-B* isinipun ngêwrat lampahing dintên, wêwarah saking *Nabi Muhammad* bab dintên kanggé kêkésahan, tuwin wêwarah saking *Sayid Ali* bab dintên ingkang saé kanggé ngayahi pêrang.

2. Têtandhingan Têmbung

Têtandhingan têmbung ing panalitèn mênikâ nandhingakên tigang bab. Tigang bab ingkang katandhingakên mênikâ gayut kalihan bab aksârâ, têmbung sâhâ ukârâ ingkang kaandharakên ing ngandhap mênikâ.

- a. Têtandhingan aksârâ, inggih mênikâ nandhingakên têmbung ingkang ngêwrat panyêrating aksârâ utawi *diksi* ingkang bédâ nanging botên ngêwahi maknaipun.

- b. Têtandhingan têtambung-têtambung, inggih mênikå nandhingakên tåtå têtambung ing salêbêting ukårå ingkang bédå têngsipun.
- c. Têtandhingan tåtå ukårå, inggih mênikå nandhingakên tåtå ukårå ing salêbêting sêkar, amargi bédå guru wilanganipun.

Kanggé ngampilakên anggènipun ndamêl pangrêmbagipun asiling têtandhingan têtambung ing *tabel* kaandharakên kanthi katrangan makatên:

I, II, III,..... dipun-ginakakên kanggé urutaning pupuh kaping I, II, III,...

1, 2, 3,..... dipun-ginakakên kanggé urutaning pådå kaping 1, 2, 3,.....

a, b, c,..... dipun-ginakakên kanggé urutaning gatrå kaping a, b, c,.....

a. Têtandhingan Têtambung ingkang Kasêrat Bédå nanging botên Ngéwahi Maknanipun

Têtandhingan têtambung ingkang kasêrat bédå nanging botên ngéwahi maknanipun manggihakên 176 têtambung ingkang panyêrating aksårå utawi bédå nanging botên ngéwahi maknanipun. Asiling Têtandhingan têtambung ingkang panyêrating aksårå utawi bédå nanging botên ngéwahi maknanipun kaandharakên ing *tabel* ngandhap mênikå.

Tabel 13: Têtandhingan Têtambung ingkang Kasêrat Bédå nanging botên Ngéwahi Maknanipun

No.	<i>Sumber</i>		<i>SK-A</i>	<i>SK-B</i>
	<i>A</i>	<i>B</i>		
1.	I.1a II.1c II.5i	I.1a II.1c II.6i	rumêkså	rumakså
2.	I.1d	I.1d	tanånå	datan
3.	I.1f	I.1f	pênggawé	panggawé
4.	I.1g	I.1g	gunané	gunaning
5.	I.1h	I.1h	gêni	agni
6.	I.1h	I.1h	têmahan	matêmahan
7.	I.2a	I.2a	samyå	sami

lajêngipun *tabel*

No.	<i>Sumber</i>		<i>SK-A</i>	<i>SK-B</i>
	<i>A</i>	<i>B</i>		
8.	I.2b	I.2b	âma pan samyâ mirudâ	âma amirudâ
9.	I.2g	I.2g	satu	sato
10.	I.2i	I.2i	guwané	guwaning
11.	I.2j	I.2j	pan dadi kipping	pakikiponing
12.	I.3a	I.3a	sêkalir	sakalir
13.	I.3d I.3h I.5j	I.3d I.3h I.5j	salirâ	sarirâ
14.	I.3e	I.3e	rinêksâ ing	rinêksèng
15.	I.3f	I.3f	<i>malaékat</i>	<i>malaékad</i>
16.	I.3g	I.3g	<i>râsul</i>	<i>rusul</i>
17.	I.3i	I.3i	<i>Bagéndha Sis</i>	<i>Bagéndha Êsis</i>
18.	I.3j	I.3j	<i>Nabi Musa</i>	<i>yâ Musa</i>
19.	I.4a	I.4a	ing napasku	napasku
20.	I.4a I.5a	I.4a I.5a	linuwih	linêwih
21.	I.4c	I.4c	<i>Yusup</i>	<i>Nabi Yusub</i>
22.	I.4d	I.4d	<i>Nabi Dhawut</i>	<i>Nabi Dawud</i>
23.	I.4d	I.4d	suwaraku	swaraku
24.	I.4e	I.4e	<i>Yang Suléman</i>	<i>Jêng Suléman</i>
25.	I.4f	I.4f	<i>Ibrahim</i>	<i>Nabi Ibrahim</i>
26.	I.4h	I.4h	<i>Bagéndha Ali</i>	<i>Sayid Ali</i>
27.	I.4j	I.4j	balungku	balung
28.	I.5a	I.5a	ing sumsumku	sungsumingsun
29.	I.5a	I.5a	<i>Fértimah</i>	<i>Fatimah</i>
30.	I.5e	I.5e	pan salirâ	ing sarirâ
31.	I.5f	I.5f	<i>Muhkamat</i>	<i>Muhkamad</i>
32.	I.5j	I.5j	pan dadyâ	dadyâ
33.	I.6a	I.6a	wontên wiji	wiji sawiji
34.	I.6b	I.6b	pan pinêncar	pêncar
35.	I.6b	I.6b	dadi	dumadi
36.	I.6c	I.6c	Êdaté	Daté
37.	I.6e II.1c II.8e II.16g	I.6e II.1c II.8e II.9g	ingkang	kang
38.	I.6e	I.6e	miwah	tuwin
39.	I.6e	I.6e	nyimpêni	nimpêni
40.	I.6g	I.6g	kinaryâ ing	yên kinaryèng
41.	I.6i	I.6i	adus	dus
42.	I.6i	I.6i	prawan	rârâ

lajêngipun *tabel*

No.	<i>Sumber</i>		<i>SK-A</i>	<i>SK-B</i>
	<i>A</i>	<i>B</i>		
43.	I.6i	I.6i	aglis	gêlis
44.	I.6j	I.6j	kinaryâ adus wong	wong
45.	I.8a I.10a	I.7a I.8a	lamun sirâ	lamun
46.	I.8a	I.7a	arsâ	arsâ tulus
47.	I.8b	I.7b	apâsââ	puwâsââ
48.	I.8d	I.7d	wacanâ	wacanên
49.	I.8f	I.7f	pêrang	apêrang
50.	I.8h	I.7h	angsalâ	antukâ
51.	I.10a	I.8a	ora bisâ	nora bisâ
52.	I.10b	I.8b	jimat	<i>jêjimat</i>
53.	I.10j	I.8j	sakarsanirâ	sakarsaning
54.	I.9e	I.9e	sêlawé	salawé
55.	I.9g	I.9g	kadhêndhâ	dhinêndhâ
56.	I.9i	I.9i	Mring Yang Widdhi	Ing Hyang Widdhi
57.	I.11a	I.11a	Anghartati	Hartati
58.	I.11b	I.11b	wêruh	wruhâ
59.	I.11c	I.11c	anèng	ânâ ing
60.	I.11f	I.11f	kaping	ping
61.	I.11g	I.11g	Hartâdayâ ingsun	Hartâdayâténgsun
62.	I.12d	I.12d	pinuju	panuju
63.	I.12e	I.12e	pagêring	apagêr
64.	I.12f	I.12f	sêjagat	sajagat
65.	I.12g	I.12g	ngidung	angidung
66.	I.17a	I.14a	iyâ iku somahing pênjaring	somahirâ ingaran panjari
67.	I.26a	I.17a	pêndhitâ	pandhitâ
68.	I.26c	I.17c	êndi	ngêndi
69.	I.26d	I.17d	kêlawan	lawan
70.	I.26d	I.17d	galihé	galihing
71.	I.26f	I.17f	isining	isiné
72.	I.26h	I.17h	tapaké	tapaking
73.	I.26h	I.17h	kuntul	kontul
74.	I.26h	I.17h	ngêlayang	anglayang
75.	I.26i	I.17i	manuk	paksi
76.	I.26j	I.17j	mring tawang	tawang
77.	I.25a	I.19a	ing purwâ	apurwâ
78.	I.25c	I.19c	agadhong	agodhong
79.	I.16c	I.20c	Yang	Hyang
80.	I.16d	I.20d	wêruh	wruh
81.	I.15a	I.24a	sêgârâ	sagârâ

lajêngipun *tabel*

No.	<i>Sumber</i>		<i>SK-A</i>	<i>SK-B</i>
	<i>A</i>	<i>B</i>		
82.	I.15c	I.24c	arti dayané	artå dayané
83.	I.15h	I.24h	pêrang	prang
84.	I.18b	I.31b	amulyå	mulyå
85.	I.18c	I.31c	kérun sângkå ing têngéné	kirun såkå têngên goné
86.	I.18d	I.31d	wa nakérun kang atunggu	wa nakirun atunggu
87.	I.18e	I.31e	sângkå	såkå
88.	I.18f	I.31f	anulak	nulak
89.	I.19a	I.32a	<i>Kursi</i>	<i>Ayatul Kursi</i>
90.	I.19d	I.32d	usuk-usuku dhuwur	usuk-usuking luhur
91.	I.19h	I.32h	daluh	lati
92.	I.20a	I.34a	pêpayoning	pêpayoné
93.	I.20c	I.34c	tan katon mangko	yêkti tan katon
94.	I.20d	I.34d	pan rajêku	arajêg
95.	I.21d	I.35d	ingkang lårå sirnå larut	lêlårå sirnå larut
96.	I.21e	I.35e	mring awak	ing ånggå
97.	I.21f	I.35f	miwah sêkêhing bråjå	tuwin saliring bråjå
98.	I.21j	I.35j	iyå sêjatining mulyå	iyå Sang Jati Mulyå
99.	I.22b	I.36b	samiyå asih sêdayå	samyå sih sadåyå
100.	I.22c	I.36c	pangidhêpé kabéh	angidhêp sakèhé
101.	I.27c	I.39c	sêgårå rop ing wastané	sagårå êroh namané
102.	II.1a	II.1a	ngapuranên ingsun ngétang	apuranên sun angétang
103.	II.1b	II.1b	lêlêmbuté nungså Jawi	lêlêmbut ing tanah Jawi
104.	II.1c	II.1c	ing nêgårå	nagårå
105.	II.1f	II.1f	sêdayanipun	sadayanipun
106.	II.1g	II.1g	kinaryå tulak	dadyå têtulak
107.	II.2b	II.2b	têluh	nêluh
108.	II.2e	II.2e	Bêlambangan kang winarni	Balambangan winarni
109.	II.2h	II.2h	Kadhiri	Kêdhiri
110.	II.2i	II.2i	Pråbå Yêkså	Pråbu Yêkså
111.	II.2i II.6i II.8e II.16a II.16g II.16i	II.2i II.7i II.8e II.9a II.9g II.9i	anèng	ånå
112.	II.13b	II.3b	Kêduwang	Kaduwang
113.	II.13f	II.3f	Pênanggulan	Pananggulan
114.	II.13h	II.3h	Mamiyun	Madiun
115.	II.13i	II.3i	lêlêmbuté	dhêdhêmiting

lajêngipun *tabel*

No.	<i>Sumber</i>		<i>SK-A</i>	<i>SK-B</i>
	<i>A</i>	<i>B</i>		
116.	II.3b	II.3b	Mêjênang	Majênang
117.	II.3b	II.4b	Tringilingwêsi	Trênggilingwêsi
118.	II.3c	II.4c	Gêrobogan	Garobogan
119.	II.3f	II.4f	Bêlétar	Balitar
120.	II.3g	II.4g	ing Brâwå	ing Råwå
121.	II.3i	II.4i	Nglamongan	ing Lamongan
122.	II.4c	II.5c	si Lancok	si Lancuk
123.	II.4c	II.5c	Blora	Balora
124.	II.4d	II.5d	Pêgambiran	Pagambiran
125.	II.4f	II.5f	si Lèwèr	si Klèwèr
126.	II.4h	II.5h	Sêdayu	Sidayu
127.	II.4i	II.5i	kayanganirå	kahyanganirå
128.	II.5a	II.6a	Sêmarang	Ing Sêmarang
129.	II.5b	II.6b	Pêkalongan	Pakalongan
130.	II.6a	II.7a	Mêgêlang	ing Gagêlang
131.	II.6a	II.7a	Ni Somahitå	Samahitå
132.	II.6c	II.7c	Sêliwah	Saléwah
133.	II.6d	II.7d	Méntawis	Mantawis
134.	II.6e	II.7e	Pêlèrèt	Palèrèt
135.	II.6e	II.7e	Rajêk Wêsi	Rajêg Wêsi
136.	II.6h	II.7h	Sétan Kabêri	Sétan Kubêri
137.	II.8a	II.8a	Kêrètèk	ing Karètèk
138.	II.8d	II.8d	Pandhansari	Wandhansari
139.	II.8d	II.8d	Tarisik	Sarisik
140.	II.8e	II.8e	Wånåpêki	Wånåpêti
141.	II.8g	II.8g	Sandhungan	Si Sandhungan
142.	II.16c	II.9c	Ngruban	Roban
143.	II.16e	II.9e	Widånångkå	Widånånggå
144.	II.16e	II.9e	Dalêmpik	Dalêpih
145.	II.16g	II.9g	wontên	ånå
146.	II.16h	II.9h	Citrånåyå	Citråbåyå
147.	II.16h	II.9h	jagêni	nunggoni
148.	II.18c	II.10c	Kasånggå	Kêsånggå
149.	II.18e	II.10e	Têlågåpasir	Talågåpasir
150.	II.18f	II.10f	kang	ingkang
151.	II.18h	II.10h	Banjurå lawan Banjuri	Bancurå Kålåbancuri
152.	II.18i	II.10i	pan rumêkså	ingkang ngrêkså
153.	II.7b	II.11b	Waringin Putih	Wringin Putih
154.	II.7e	II.11e	ing Waringin	Wurangin
155.	II.7g	II.11g	Balékah	Kulékah
156.	II.7i	II.11i	Ni Têluki	Ni Taluki

lajêngipun *tabel*

No.	<i>Sumber</i>		<i>SK-A</i>	<i>SK-B</i>
	<i>A</i>	<i>B</i>		
157.	II.7i	II.11i	Tunjung Êbang	Tunjung Bang
158.	II.10a	II.12a	Pasisir	ing Pasisir
159.	II.10d	II.12d	Galuh	Sêgaluh
160.	II.10e	II.12e	ing Banjaran	ing Banjar
161.	II.10e	II.12e	Ki Wasi	Ki Wêwasi
162.	II.10h	II.12h	Tritis	Parangtriris
163.	II.10i	II.12i	Drêmâmohâ	Drêmbâmohâ
164.	II.11a	II.13a	Sangkâbalongan	Sangkalbolongan
165.	II.11c	II.13c	Ki Karunggâlâ	Si Karungkâlâ
166.	II.11e	II.13e	Magêlèn	Pagêlèn
167.	II.11h	II.13h	kêthèk putih	bêdhès putih
168.	II.11h	II.13h	Jagani	nênggani
169.	II.14a	II.14a	Mêgiri	Magiri
170.	II.14a	II.14a	si Manglarmungâ	si Manglarmângâ
171.	II.14c	II.14c	Kêtanggungan	Katangungan
172.	II.14i	II.14i	Baruklinthing	Baruklintang
173.	II.24a	II.15a	rârâ Duluk	si Dulêk
174.	II.24a	II.15a	Pêmancingan	Pamancingan
175.	II.24e	II.15e	urut pasisir	turut pêsisir
176.	II.24f	II.15f	kâlâwargâ	kulâwargâ

Bêdaning aksârâ sâhâ têmbung wontên ing *teks SK-A* mênâpâ déné *teks SK-B* ngêwrat panyêrating aksârâ utawi *diksi* ingkang bédâ nanging botên ngêwahi maknaipun. Katrangan saking *tabel* têtandhingan têmbung ing nginggil, ingkang ngêwrat panyêrating aksârâ utawi *diksi* ingkang bédâ nanging botên ngêwahi maknaipun pangrêmbagipun kaandharakên ing ngandhap mênikâ.

- Ing *SK-A* kasêrat ‘rumêksâ’, wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘rumaksâ’. Têmbung ‘rumêksâ’ saking têmbung linggâ rêksâ, pikantuk sêsêlan –um-, ingkang têngêsipun ‘njâgâ’ (Poerwadarminta, 1939: 532). Têmbung ‘rumaksâ’ saking bâsâ Sansékêrta ‘raksâ’ ingkang pikantuk sêsêlan –um-, ingkang têngêsipun ‘njâgâ, ngrêksâ’ (Poerwadarminta, 1939: 517). Têngêsipun têmbung ‘rumêksâ’

sâhâ ‘rumaksâ’ sami, inggih mênikâ ‘njâgâ’. Panyêrating têmbung ‘rumêksâ’ sâhâ ‘rumaksâ’ botên ngéwahi maknaipun.

2. Ing *SK-A* kasêrat ‘jim sétan **tanânâ** purun’ ingkang *terjemahan*-ipun ‘jim setan tidak ada yang mau’ wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘jim sétan **datan** purun’ ingkang *terjemahan*-ipun ‘jim setan tidak ada yang mau’. Têmbung ‘tanânâ’ saking têmbung Kawi ingkang têngêsipun ‘ora ânâ’ (Poerwadarminta, 1939: 589), wondéné têmbung ‘datan’ saking têmbung Kawi ingkang têngêsipun ‘ora’ (Poerwadarminta, 1939: 65). Têngêsipun têmbung ‘tanânâ’ sâhâ ‘datan’ sami, inggih mênikâ ‘ora ânâ’. Panyêrating têmbung ‘tanânâ’ sâhâ ‘datan’ botên ngéwahi maknaipun.
3. Panyêrating têmbung ‘pênggawé’ sâhâ ‘panggawé’ minangkâ *variasi* panyêrating aksârâ swârâ /ê/ sâhâ /a/. *Variasi* panyêrating aksârâ swârâ /ê/ sâhâ /a/ awit wontênipun kacokan saking bâsâ lésan. Têmbung ‘pênggawé’ sâhâ ‘panggawé’ saking têmbung linggâ gawé, ingkang pikantuk panambang pa-sâhâ sêsêlan –N-. Têngêsipun têmbung ‘panggawé’, inggih mênikâ ‘patraping gawé, kalakuan, tindak-tanduk’ (Poerwadarminta, 1939: 469). Panyêrating têmbung ‘pênggawé’ sâhâ ‘panggawé’ botên ngéwahi maknaipun.
4. Ing *SK-A* kasêrat ‘gunané’, wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘gunaning’. Têmbung ‘gunané’ saking têmbung linggâ ‘gunâ’ ingkang pikatuk panambang –é ingkang têngêsipun ‘wataké, panggawéné’ (Poerwadarminta, 1939: 155), wondéné têmbung ‘gunaning’ saking têmbung linggâ gunâ pikantuk panambang –ing ingkang têngêsipun ‘wataké, panggawéné’ (Poerwadarminta, 1939: 155). Panambang –é sâhâ panambang –ing têngêsipun sami, inggih mênikâ ‘kanggo panambang nunggal têngês karo –é (-ipun)’ (Poerwadarminta,

1939: 172). Têgêsipun têngbung ‘gunané’ sâhâ ‘gunaning’ sami, inggih mênikâ ‘wataké’. Panyêrating têngbung ‘gunané’ sâhâ ‘gunaning’ botên ngéwahi maknaipun.

5. Ing *SK-A* kasêrat ‘gêni’, wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘agni’. Têngbung ‘agni’ saking bâsâ Sansêkêrta ingkang têngêsipun ‘gêni’ (Poerwadarminta, 1939: 4), wondéné têngbung ‘gêni’ ingkang têngêsipun ‘sing murub nganakaké panas sârtâ sorot’ (Poerwadarminta, 1939: 144). Têngêsipun têngbung ‘agni’ sâhâ ‘gêni’ sami, inggih mênikâ ‘sing murub nganakaké panas sârtâ sorot’. Panyêrating têngbung ‘agni’ sâhâ ‘gêni’ botên ngéwahi maknaipun.
6. Ing *SK-A* kasêrat ‘têmahan’, déné ing *SK-B* kasêrat ‘matêmahan’. Têngbung ‘têmahan’ kalêbêt *ragam* bâsâ Jawi Krâma-ngoko ingkang têngêsipun ‘kêdadéané’ (Poerwadarminta, 1939: 600), wondéné têngbung ‘matêmahan’ saking têngbung Kawi ingkang têngêsipun ‘malih dadi’ (Poerwadarminta, 1939: 600). Têngêsipun têngbung ‘têmahan’ sâhâ ‘matêmahan’ sami, inggih mênikâ ‘ora ânâ malih dadi’. Panyêrating têngbung ‘têmahan’ sâhâ ‘matêmahan’ botên ngéwahi maknaipun.
7. Ing *SK-A* kasêrat ‘samyâ’, wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘sami’. Têngbung ‘samyâ’ saking têngbung Kawi ingkang têngêsipun ‘pâdâ’ (Poerwadarminta, 1939: 542), wondéné têngbung ‘sami’ kalêbêt *ragam* bâsâ Jawi Krâma, têngêsipun ‘pâdâ’ (Poerwadarminta, 1939: 542). Kalih têngbung kasêbut têngêsipun sami, inggih mênikâ ‘pâdâ’. Panyêrating têngbung ‘samyâ’ sâhâ ‘sami’ botên ngéwahi maknaipun.
8. Ing *SK-A* kasêrat ‘sêkarèhing âmâ pan samyâ mirudâ’ ingkang *terjemahan*-ipun ‘*dari perkara hama yang terberantas semua*’, wondéné ing *SK-B* kasêrat

‘sakathahing âmâ amirudâ’ ingkang *terjemahan*-ipun ‘*segala hama terberantas*’. Têmbung ‘mirudâ’ saking têmbung Kawi ingkang têngêsipun ‘minggat’ (Poerwadarminta, 1939: 318), Panyêrating têmbung ‘mirudâ’ sâhâ ‘amirudâ’ botên ngéwahi maknaipun.

9. Panyêrating têmbung ‘satu’ sâhâ ‘sato’ minangkâ *variasi* panyêrating aksârâ swârâ /u/ sâhâ /o/. Têmbung ‘sato’ kalébêt *ragam* bâsâ Jawi Krâmâ. Wontên ing *Baoesastra Djawa* anggitanipun (Poerwadarminta, 1939: 548), têngêsipun têmbung ‘satu’, inggih mênikâ ‘kéwan, kéwan-kéan sing mitunani’. Panyêrating têmbung ‘satu’ sâhâ ‘sato’ botên ngéwahi maknaipun.
10. Ing *SK-A* kasêrat ‘guwané’, wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘guwaning’. Têmbung ‘guwané’ saking têmbung linggâ ‘guwâ’ ingkang pikatuk panambang -é ingkang têngêsipun ‘growongan ing gunung-gunung’ (Poerwadarminta, 1939: 158), wondéné têmbung ‘guwaning’ saking têmbung linggâ guwâ pikantuk panambang -ing ingkang têngêsipun ‘growongan ing gunung-gunung’ (Poerwadarminta, 1939: 158). Panambang -é sâhâ panambang -ing têngêsipun sami, inggih mênikâ ‘kanggo panambang nunggal têngês karo -é (-ipun)’ (Poerwadarminta, 1939: 172). Têngêsipun têmbung ‘guwané’ sâhâ ‘guwaning’ sami, inggih mênikâ ‘growongan ing gunung-gunung’. Panyêrating têmbung ‘guwané’ sâhâ ‘guwaning’ botên ngéwahi maknaipun.
11. Ing *SK-A* kasêrat ‘pan dadi kiponing’ ingkang *terjemahan*-ipun ‘*akan menjadi tempat untuk berkubangnya (ayam, burung)*’, wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘pakikiponing’ ingkang *terjemahan*-ipun ‘*tempat berkubangnya (ayam, burung)*’. Têmbung ‘kiponing’ saking têmbung linggâ kipu ingkang pikantuk panambang -ing, wondéné têmbung ‘pakikiponing’ saking têmbung dwipurwâ

kikipu ingkang pikantuk atêr-atêr pa- sâhâ panambang -ing. Têgêsipun têngbung 'kipu' inggih mênikâ 'adus lêmah mbludhuk ânâ ing lêngokan (pitik, manuk)' (Poerwadarminta, 1939: 224), Panyêrating têngbung 'pan dadi kiponing' sâhâ têngbung 'pakikiponing' botên ngéwahi maknaipun.

12. Ing *SK-A* kasêrat 'sêkalir', wondéné ing *SK-B* kasêrat 'sakalir'. Têngbung 'sêkalir' kalêbêt *ragam* bâsâ Krâmâ-ngoko, ingkang têngêsipun 'sakabèhé' (Poerwadarminta, 1939: 553). Wondéné têngbung 'sakalir' saking bâsâ Kawi ingkang têngêsipun 'kabèh, sakakèbé, sakèhé' (Poerwadarminta, 1939: 539). Kalih têngbung kasêbut têngêsipun sami, inggih mênikâ 'kabèh, sakakèbé, sakèhé'. Panyêrating têngbung 'sêkalir' sâhâ 'sakalir' botên ngéwahi maknaipun.
13. Ing *SK-A* kasêrat 'salirâ', wondéné ing *SK-B* kasêrat 'sarirâ'. Têngbung 'salirâ' têngêsipun 'slirâ' (Poerwadarminta, 1939: 541), wondéné têngbung 'sarirâ' saking bâsâ Sansekerta, ingkang têngêsipun 'awak, salirâ, slirâ' (Poerwadarminta, 1939: 547). Kalih têngbung kasêbut têngêsipun sami, inggih mênikâ 'awak, salirâ, slirâ'. Panyêrating têngbung 'salirâ' sâhâ têngbung 'sarirâ' botên ngéwahi maknaipun.
14. Ing *SK-A* kasêrat 'rinêksâ ing', wondéné ing *SK-B* kasêrat 'rinêksèng'. Têngbung 'rinêksâ ing' saking kalih têngbung rinêksâ sâhâ ing, têngbung rinêksâ saking têngbung linggâ rêksâ pikantuk sêsêlan -in-. Têngbung 'rinêksèng' kalêbêt têngbung garbâ, 'rinêksèng' saking têngbung linggâ rêksâ ingkang pikantuk sêsêlan -in- sâhâ panambang -ing. Têngêsipun têngbung 'rinêksâ ing' sâhâ 'rinêksèng' inggih mênikâ 'njâgâ' (Poerwadarminta, 1939:

- 532). Panyêrating têngbung ‘rinêksa ing’ sâhâ têngbung ‘rinêksèng’ botên ngéwahi maknaipun.
15. Panyêrating têngbung ‘*malaékat*’ sâhâ ‘*malaékad*’ minangkâ *variasi* panyêrating aksâra *konsonan* /t/ sâhâ /d/. *Variasi* panyêrating aksâra *konsonan* /t/ sâhâ /d/ têngbung ‘*malaékat*’ sâhâ ‘*malaékad*’ awit wontên kacokan saking bâsa lésan. Têngbung ‘*malaékat*’ saking bâsa Arab ingkang têngêsipun ‘roh ing swargâ’ (Poerwadarminta, 1939: 288). Panyêrating ‘*malaékat*’ sâhâ ‘*malaékad*’ botên ngéwahi maknaipun.
 16. Panyêrating têngbung ‘*râsul*’ sâhâ ‘*rusul*’ minangkâ *variasi* panyêrating aksâra swâra /â/ sâhâ /u/. Têngbung ‘*râsul*’ saking bâsa Arab ingkang têngêsipun ‘utusan Gusti (Kangjêng *Nabi*)’ (Poerwadarminta, 1939: 521). Panyêrating ‘*râsul*’ sâhâ ‘*rusul*’ botên ngéwahi maknaipun.
 17. Panyêrating têngbung ‘*Bagéndha Sis*’ sâhâ *Bagéndha Êsis*’ bédâ guru wilanganipun, ‘*Bagéndha Sis*’ kapérangan saking 4 wandâ, wondéné ‘*Bagéndha Êsis*’ kapérang saking 5 wandâ. Têngêsipun kalih têngbung kasêbut sami, namung bédâ ing panyêrating guru wilanganipun.). Panyêrating ‘*Bagéndha Sis*’ sâhâ *Bagéndha Êsis*’ botên ngéwahi maknaipun.
 18. Ing *SK-A* kasêrat ‘*Nabi Musa*’, wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘*yâ Musa*’. Kalih têngbung kasêbut têngêsipun sami inggih mênikâ *Nabi Musa*, wondéné ing *SK-B* mawi ancêr-ancêr têngbung ‘*yâ*’ ingkang têngêsipun ‘*iyâ*’ (Poerwadarminta, 1939: 175). Panyêrating têngbung ‘*Nabi Musa*’ sâhâ ‘*yâ Musa*’ botên ngéwahi maknaipun.
 19. Panyêrating têngbung ‘ing napasku’ sâhâ ‘napasku’ bédâ guru wilanganipun, ‘ing napasku’ kapérangan saking 4 wandâ, wondéné ‘napasku’ kapérang

saking 3 wandå. Têgêsipun kalih têngbung kasêbut sami, namung bêdå ing panyêrating guru wilanganipun. Panyêrating têngbung ‘ing napasku’ sâhå ‘napasku’ botên ngéwahi maknanipun.

20. Panyêrating têngbung ‘linuwih’ sâhå ‘linêwih’ minangkå *variasi* panyêrating aksårå swårå /u/ sâhå /ê/. Têngbung ‘linuwih’ kalébêt *ragam* bâså ngoko. Wontên ing *Baoesastra Djawa* anggitanipun (Poerwadarminta, 1939: 275), têngêsipun têngbung ‘linuwih’, ingih mênikå ‘pinunjul ing kawruh, luwih’. Panyêrating têngbung ‘linuwih’ sâhå ‘linêwih’ botên ngéwahi maknanipun.
21. Panyêrating têngbung ‘Yusup’ sâhå ‘Nabi Yusub’ minangkå *variasi* panyêrating aksårå *konsonan* /p/ sâhå /b/. *Variasi* panyêrating aksårå *konsonan* /t/ sâhå /d/ têngbung ‘Yusup’ sâhå ‘Nabi Yusub’ awit wontên kacokan saking bâså lésan. Têngbung ‘Yusup’ sâhå ‘Nabi Yusub’ bêdå ing guru wilanganipun, ‘Yusup’ kapérangan saking 2 wandå, wondéné ‘Nabi Yusub’ kapérang saking 4 wandå. Têngêsipun kalih têngbung kasêbut sami, namung bêdå ing panyêrating guru wilanganipun. Panyêrating têngbung ‘Yusup’ sâhå ‘Nabi Yusub’ botên ngéwahi maknanipun.
22. Panyêrating têngbung ‘Nabi Dhawut’ sâhå ‘Nabi Dawud’ minangkå *variasi* panyêrating aksårå *konsonan* /dh/ kalihan /d/ sâhå *variasi* panyêrating aksårå *konsonan* /t/ kalihan /d/. *Variasi* panyêrating aksårå *konsonan* /dh/ kalihan /d/ sâhå /t/ sâhå /d/ têngbung ‘Nabi Dhawut’ sâhå ‘Nabi Dawud’ awit wontên kacokan saking bâså lésan. Têngêsipun kalih têngbung kasêbut sami, namung bêdå ing panyêrating *variasi* panyêrating aksårå *konsonan*. Kalih têngbung kasêbut têngêsipun sami, inggih mênikå ‘Nabi Daud’. Panyêrating têngbung ‘Nabi Dhawut’ sâhå ‘Nabi Dawud’ botên ngéwahi maknanipun.

23. Ing *SK-A* kasêrat ‘suwaraku’, wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘swaraku’. Têmbung ‘suwaraku’ têngêsipun ‘swaraku’ (Poerwadarminta, 1939: 577), wondéné têngêsipun ‘swaraku’ kalêbêt *ragam* bâsâ Jawi-ngoko ingkang têngêsipun ‘kêdhêring hâwâ sing tinampan ing pangrungu’ (Poerwadarminta, 1939: 583). Kalih têngêsipun kasêbut têngêsipun sami, inggih mênikâ ‘kêdhêring hâwâ sing tinampan ing pangrungu’. Panyêrating têngêsipun ‘suwaraku’ sâhâ têngêsipun ‘swaraku’ botên ngéwahi maknaipun.
24. Ing *SK-A* kasêrat ‘*Yang Suléman*’, wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘*Jêng Suléman*’. Têngêsipun ‘*Yang Suléman*’ têngêsipun ‘*Kanjeng Nabi Sulaiman*’, têngêsipun têngêsipun ‘*Yang*’ inggih mênikâ ‘Hyang, déwâ’ (Poerwadarminta, 1939: 176), wondéné têngêsipun ‘*Jêng*’ kalêbêt têngêsipun wacahan saking têngêsipun ‘*Kanjêng*’ (Poerwadarminta, 1939: 90). Dados têngêsipun ‘*Jêng Suléman*’ inggih mênikâ ‘*Kanjeng Nabi Sulaiman*’. Kalih têngêsipun kasêbut têngêsipun sami, inggih mênikâ ‘*Kanjeng Nabi Sulaiman*’. Panyêrating têngêsipun ‘*Yang Suléman*’ sâhâ têngêsipun ‘*Jêng Suléman*’ botên ngéwahi maknaipun.
25. Têngêsipun ‘*Ibrahim*’ sâhâ ‘*Nabi Ibrahim*’ bêdâ ing guru wilanganipun, ‘*Ibrahim*’ kapérangan saking 3 wandâ, wondéné ‘*Nabi Ibrahim*’ kapérangan saking 5 wandâ. Têngêsipun kalih têngêsipun kasêbut sami, namung bêdâ ing panyêrating guru wilanganipun. Panyêrating têngêsipun ‘*Ibrahim*’ sâhâ ‘*Nabi Ibrahim*’ botên ngéwahi maknaipun.
26. Ing *SK-A* kasêrat ‘*Bagéndha Ali*’, wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘*Sayid Ali*’. Têngêsipun ‘*Bagéndha Ali*’ têngêsipun ‘*Bagindha Ali*’, ‘*Bagéndha*’ kalêbêt *ragam* bâsâ Jawi Krâmâ-ngoko ingkang têngêsipun ‘sêsêbutaning ratu’ (Poerwadarminta, 1939: 25). Wondéné têngêsipun ‘*Sayid*’ saking bâsâ Arab,

ingkang têngesipun ‘sêsêbutaning wong Arab turuné *Nabi Muhkammad*’ (Poerwadarminta, 1939: 539). Dados têngesipun ‘*Sayid Ali*’ inggih mênikå ‘sêsêbataning tiyang Arab turunipun *Nabi Muhammad* ingkang nãmânipun *Ali*’. Kalih têngbung kasêbut têngesipun sami, inggih mênikå ‘sêsêbataning tiyang Arab turunipun *Nabi Muhkammad* ingkang nãmânipun *Ali*’. Panyêrating têngbung ‘*Bagëndha Ali*’ sâhå têngbung ‘*Sayid Ali*’ botên ngéwahi maknaipun.

27. Têngbung ‘balungku’ sâhå ‘balung’ bêdå ing guru wilanganipun, ‘balungku’ kapérangan saking 3 wandå, wondéné ‘balung’ kapérang saking 2 wandå. Têngesipun kalih têngbung kasêbut sami, namung bêdå ing panyêrating guru wilanganipun. Panyêrating têngbung ‘balungku’ sâhå ‘balung’ botên ngéwahi maknaipun.
28. Panyêrating têngbung ‘ing sumsumku’ sâhå ‘sungsumingsun’ minångkå *variasi* panyêrating aksårå *konsonan* /m/ sâhå /ng/. Têngbung ‘sungsum’ kalêbêt *ragam* bâså Jawi Kråmå-ngoko, ingkang têngesipun ‘gêtih ing jêron balung’ (Poerwadarminta, 1939: 575). Têngbung ‘sungsumingsun’ kalêbêt têngbung garbå, saking têngbung sungsum sâhå têngbung ingsun. Dados têngesipun têngbung ‘ing sumsumku’ sâhå ‘sungsumingsun’ sami inggih mênikå ‘sungsumku’. Panyêrating têngbung ‘ing sumsumku’ sâhå ‘sungsumingsun’ botên ngéwahi maknaipun.
29. Panyêrating têngbung ‘Fêrtimah’ sâhå ‘Fartimah’ minångkå *variasi* panyêrating aksårå swårå /ê/ sâhå /a/. Têngesipun têngbung ‘Fêrtimah’ sâhå ‘Fartimah’ inggih mênikå ‘Siti Fatimah’. Panyêrating têngbung ‘Fêrtimah’ sâhå ‘Fartimah’ botên ngéwahi maknaipun.

30. Ing *SK-A* kasêrat ‘pan salirå’, wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘ing sarirå’. Têmbung ‘salirå’ têngêsipun ‘slirå’ (Poerwadarminta, 1939: 541), wondéné têngêsipun ‘sarirå’ saking bâså Sansekerta, ingkang têngêsipun ‘awak, salirå, slirå’ (Poerwadarminta, 1939: 547). Kalih têngêsipun kasêbut têngêsipun sami, inggih mênikå ‘ing awak, ing salirå, ing slirå’. Panyêrating têngêsipun ‘pan salirå’ sâhå têngêsipun ‘ing sarirå’ botên ngéwahi maknaipun.
31. Panyêrating têngêsipun ‘*Muhkamat*’ sâhå ‘*Muhkamad*’ minangkå *variasi* panyêrating aksarå *konsonan* /t/ sâhå /d/. *Variasi* panyêrating aksarå *konsonan* /t/ sâhå /d/ têngêsipun ‘*Muhkamat*’ sâhå ‘*Muhkamad*’ awit wontên kacokan saking bâså lésan. Têngêsipun têngêsipun ‘*Muhkamat*’ sâhå ‘*Muhkamad*’, inggih mênikå ‘*Nabi Muhammad*’. Panyêrating têngêsipun ‘*Muhkamat*’ sâhå ‘*Muhkamad*’ botên ngéwahi maknaipun.
32. Ing *SK-A* kasêrat ‘pan dadyå’, wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘dadyå’. Têngêsipun ‘dadyå’ inggih mênikå bâså rinênggå, ingkang têngêsipun ‘dadi’ (Poerwadarminta, 1939: 63). Kalih têngêsipun kasêbut têngêsipun sami, inggih mênikå ‘dadi’. Panyêrating têngêsipun ‘pan dadyå’ sâhå têngêsipun ‘dadyå’ botên ngéwahi maknaipun.
33. Ing *SK-A* kasêrat ‘wontên wiji’, wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘wiji sawiji’. Têngêsipun têngêsipun ‘wiji’ inggih mênikå ‘isining woh kang calon dadi wit, winih, bibit, uritan’ (Poerwadarminta, 1939: 662). Dados têngêsipun ‘wontên wiji’ inggih mênikå ‘ânå wiji’. Wondéné ‘wiji sawiji’ têngêsipun ‘sêtitik wiki’. Kalih têngêsipun kasêbut têngêsipun sami, inggih mênikå ‘sêtitik winih, bibit’. Panyêrating têngêsipun ‘wontên wiji’ sâhå têngêsipun ‘wiji sawiji’ botên ngéwahi maknaipun.

34. Ing *SK-A* kasêrat ‘pan pinêncar’, wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘pêncar’. Têgêsipun têngbung ‘pêncar’ inggih mênikå ‘sumêbar wrâtå’ (Poerwadarminta, 1939: 484). Têngbung ‘pinêncar’ saking têngbung linggå pêncar pikantuk sêsêlan –in-. Dados têngêsipun ‘pan pinêncar’ inggih mênikå ‘disêbar’. Wondéné ‘pêncar’ têngêsipun ‘sumêbar’. Kalih têngbung kasêbut têngêsipun sami, inggih mênikå ‘sumêbar’. Panyêrating têngbung ‘pan pinêncar’ sâhå têngbung ‘pêncar’ botên ngéwahi maknaipun.
35. Ing *SK-A* kasêrat ‘dadi’, wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘dumadi’. Têgêsipun têngbung ‘dadi’ inggih mênikå ‘ânå, maujud sâkå ing ora ânå’ (Poerwadarminta, 1939: 62). Têngbung ‘dadi’ kalêbêt *ragam* bâså Jawi Ngoko. Têngbung ‘dumadi’ saking têngbung linggå ‘dadi’ ingkang pikantuk sêsêlan –um-. Dados têngêsipun ‘dadi’ inggih mênikå ‘maujud sâkå ing ora ânå’. Wondéné ‘dumadi’ têngêsipun ‘dadi’ (Poerwadarminta, 1939: 71). Kalih têngbung kasêbut têngêsipun sami, inggih mênikå ‘maujud sâkå ing ora ânå’. Panyêrating têngbung ‘dadi’ sâhå têngbung ‘dumadi’ botên ngéwahi maknaipun.
36. Ing *SK-A* kasêrat ‘Êdaté’, wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘Daté’. Têgêsipun têngbung ‘Dat’ saking bâså Arab ingkang têngêsipun ‘kang mêngku sipat (kaanan)’ (Poerwadarminta, 1939: 65). Têgêsipun ‘Êdaté’ inggih mênikå ‘kang mêngku sipat’, panyêrating têngbung ‘Êdaté’ dipun-jumbuhakên kalihan guru wilanganipun. Wondéné ‘Daté’ têngêsipun ‘kang mêngku sipat’. Kalih têngbung kasêbut têngêsipun sami, inggih mênikå ‘kang mêngku sipat’. Panyêrating têngbung ‘Êdaté’ sâhå têngbung ‘Daté’ botên ngéwahi maknaipun.

37. Ing *SK-A* kasêrat ‘ingkang’, wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘kang’. Têgêsipun têngbung ‘ingkang’ inggih mênikå ‘kang, sing’ (Poerwadarminta, 1939: 172). Têngbung ‘ingkang’ kalêbêt *ragam* bâså Jawi Kråmå. Wondéné têngbung ‘kang’ têngêsipun ‘sing’ (Poerwadarminta, 1939: 186). Têngbung ‘kang’ kalêbêt *ragam* bâså Jawi Ngoko. Kalih têngbung kasêbut têngêsipun sami, inggih mênikå ‘sing’. Panyêrating têngbung ‘ingkang’ sâhå têngbung ‘kang’ dipunjumbuhakên kalihan guru wilanganipun, dados botên ngéwahi maknanipun.
38. Ing *SK-A* kasêrat ‘miwah’, wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘tuwin’. Têgêsipun têngbung ‘miwah’ ‘muwah, lan, tur, karo’ (Poerwadarminta, 1939: 318). Têngbung ‘miwah’ kalêbêt *ragam* bâså Jawi Kråmå. Wondéné têngbung ‘tuwin’ têngêsipun ‘lan ugå, lan manèh’ (Poerwadarminta, 1939: 617). Têngbung ‘tuwin’ kalêbêt *ragam* bâså Jawi Kråmå-ngoko. Kalih têngbung kasêbut têngêsipun sami, inggih mênikå ‘lan ugå’. Panyêrating têngbung ‘miwah’ sâhå têngbung ‘tuwin’ botên ngéwahi maknanipun.
39. Ing *SK-A* kasêrat ‘nyimpêni’, wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘nimpêni’. Têngbung ‘nyimpêni’ sâhå ‘nimpêni’ saking têngbung linggå simpên. Têngbung ‘nyimpêni’ kalêbêt *ragam* bâså Jawi Kråmå-ngoko, têngbung ‘nyimpêni’ saking têngbung linggå simpên ingkang pikantuk atêr-atêr ny-. Têgêsipun têngbung ‘nyimpêni’ inggih mênikå ‘ngrumati, ndhêlikaké’ (Poerwadarminta, 1939: 365). Wondéné têngbung ‘nimpêni’ saking têngbung linggå simpên ingkang pikantuk atêr-atêr n-. Panyêrating têngbung ‘nyimpêni’ sâhå têngbung ‘nimpêni’ bédå panyêrating atêr-atêr hanuswårå nanging botên ngéwahi maknanipun.

40. Ing *SK-A* kasêrat ‘kinaryå ing’, wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘yèn kinaryèng’. Têmbung ‘kinaryå ing’ saking kalih têmbung inggih mênikå kinaryå sårå ing, têmbung kinaryå saking têmbung linggå karya pikantuk sêsêlan –in-. Têmbung ‘yèn kinaryèng’ saking kalih inggih mênikå têmbung yèn sårå kinaryèng, têmbung kinaryå saking têmbung linggå karya pikantuk sêsêlan –in- sårå panambang -ing. Têgêsipun têmbung ‘kinaryå ing’ sårå ‘yèn kinaryèng’ inggih mênikå ‘kang nindakaké pagawéan’ (Poerwadarminta, 1939: 189). Panyêrating têmbung ‘kinaryå ing’ sårå têmbung ‘yèn kinaryèng’ botên ngéwahi maknanipun.
41. Ing *SK-A* kasêrat ‘adus’, wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘dus’. Têgêsipun têmbung ‘adus’ inggih mênikå ‘ngrêsiki awak sarånå digêbyur ing banyu’ (Poerwadarminta, 1939: 2). Têmbung ‘adus’ kalêbêt *ragam* bâså Jawi Kråmå-ngoko. Wondéné têmbung ‘dus’ têgêsipun ‘adus’ (Poerwadarminta, 1939: 72). Kalih têmbung kasêbut têgêsipun sami, inggih mênikå ‘ngrêsiki awak sarånå digêbyur ing banyu’. Panyêrating têmbung ‘adus’ sårå têmbung ‘dus’ dipunjumbuhakên kalihan guru wilanganipun. Dados Panyêrating têmbung ‘adus’ sårå têmbung ‘dus’ botên ngéwahi maknanipun.
42. Ing *SK-A* kasêrat ‘prawan’, wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘rårå’. Têgêsipun têmbung ‘prawan’ inggih mênikå ‘bocah wadon kang wis mangsané omah-omah, bocah wadon kang durung omah-omah’ (Poerwadarminta, 1939: 512). Têmbung ‘prawan’ kalêbêt *ragam* bâså Jawi Kråmå-ngoko. Wondéné têmbung ‘rårå’ saking bâså Kawi ingkang têgêsipun ‘prawan’ (Poerwadarminta, 1939: 521). Kalih têmbung kasêbut têgêsipun sami, inggih mênikå ‘bocah wadon kang wis mangsané omah-omah, bocah wadon kang durung omah-omah’.

Panyêrating têngbung ‘prawan’ sâhâ têngbung ‘rârâ’ botên ngéwahi maknaipun.

43. Ing *SK-A* kasêrat ‘aglis’, wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘gêlis’. Têngbung ‘aglis’ saking bâsâ Kawi ingkang têngêsipun ‘gêlis, énggal’ (Poerwadarminta, 1939: 4). Wondéné têngbung ‘gêlis’ kalêbêt *ragam* bâsâ Jawi Krâmâ-ngoko ingkang têngêsipun ‘rikat, énggal’ (Poerwadarminta, 1939: 141). Kalih têngbung kasêbut têngêsipun sami, inggih mênikâ ‘rikat, énggal’. Panyêrating têngbung ‘aglis’ sâhâ têngbung ‘gêlis’ botên ngéwahi maknaipun.
44. Têngbung ‘kinaryâ adus wong’ sâhâ ‘wong’ bêdâ ing guru wilanganipun, ‘kinaryâ adus wong’ kapérangan saking 6 wandâ, wondéné ‘wong’ kapérang saking sawandâ. Têngêsipun kalih têngbung kasêbut sami inggih mênikâ ‘titah kang piraringan budi’ (Poerwadarminta, 1939: 669), namung bêdâ ing panyêrating guru wilanganipun. Têngbung ‘wong’ kalêbêt *ragam* bâsâ Jawi Ngoko.
45. Têngbung ‘lamun sirâ’ sâhâ ‘lamun’ bêdâ ing guru wilanganipun, ‘lamun sirâ’ kapérangan saking 4 wandâ, wondéné ‘lamun’ kapérang saking 2 wandâ. Têngêsipun kalih têngbung kasêbut sami inggih mênikâ ‘samangsâ’ (Poerwadarminta, 1939: 258), namung bêdâ ing panyêrating guru wilanganipun kémawon. Têngbung ‘lamun’ kalêbêt *ragam* bâsâ Jawi Krâmâ-Ngoko.
46. Têngbung ‘arsâ’ sâhâ ‘arsâ tulus’ bêdâ ing guru wilanganipun, ‘arsâ’ kapérangan saking 2 wandâ, wondéné ‘arsâ tulus’ kapérang saking 4 wandâ. Têngbung ‘arsâ’ saking bâsâ Kawi ingkang têngêsipun ‘arêp’ (Poerwadarminta, 1939: 20). Têngêsipun têngbung ‘tulus’ inggih mênikâ ‘kêlakon têmênan,

kalêksanan' (Poerwadarminta, 1939: 612), dados têngsipun têngbung 'arsa
tulus' inggih mênika 'bakal kêlakon têngnan'. Têngsipun kalih têngbung
kasêbut sami inggih mênika 'bakal kêlakon têngnan', namung bêda ing
panyêrating guru wilanganipun.

47. Ing *SK-A* kasêrat 'apâsââ', wondéné ing *SK-B* kasêrat 'puwâsââ'. Têngbung
'apâsââ' saking têngbung linggâ pâsâ ingkang pikantuk panambang –â.
Têngsipun têngbung 'pâsâ' inggih mênika 'ora mangan ora ngombé'
(Poerwadarminta, 1939: 473). Dados têngsipun têngbung 'apâsââ' inggih
mênika 'préntah kanggo pâsâ'. Têngbung 'apâsââ' kalêbêt *ragam* bâsâ Jawi
Ngoko. Wondéné têngbung 'puwâsââ' saking têngbung linggâ pâsâ ingkang
pikantuk panambang –â. Têngsipun têngbung 'puwâsâ' inggih mênika 'pâsââ'
(Poerwadarminta, 1939: 505). Kalih têngbung kasêbut têngsipun sami, inggih
mênika 'préntah kanggo pâsâ'. Panyêrating têngbung 'apâsââ' sâhâ têngbung
'puwâsââ' botên ngéwahi maknaipun.
48. Ing *SK-A* kasêrat 'wacanâ', wondéné ing *SK-B* kasêrat 'wacanên'. Têngbung
'wacanâ' saking têngbung linggâ wâcâ ingkang pikantuk panambang –nâ.
Wondéné têngbung 'wacanên' saking têngbung linggâ wâcâ ingkang pikantuk
panambang –ên. Têngsipun têngbung 'wâcâ' inggih mênika 'diunèkaké'
(Poerwadarminta, 1939: 658). Dados têngsipun têngbung 'wacanâ' inggih
mênika 'préntah kanggo diunèkaké', wondéné têngsipun têngbung 'wacanên'
inggih mênika 'préntah kanggo diunèkaké'. Kalih têngbung kasêbut têngsipun
sami, inggih mênika 'préntah kanggo diunèkaké, ditêmbangaké'. Panyêrating
têngbung 'wacanâ' sâhâ têngbung 'wasanên' botên ngéwahi maknaipun.

49. Ing *SK-A* kasêrat ‘pêrang’, wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘apêrang’. Têmbung ‘apêrang’ saking têmbung linggâ pêrang ingkang têngêsipun inggih mênikâ ‘adu gégaman, adu kakuwatan’ (Poerwadarminta, 1939: 486). Têmbung ‘pêrang’ kapérangan saking 2 wandâ, wondéné têmbung ‘apêrang’ kapérang saking 3 wandâ. Panyêrating têmbung ‘pêrang’ sâhâ têmbung ‘apêrang’ botên ngéwahi maknaipun, namung bêdâ ing panyêrating guru wilanganipun.
50. Ing *SK-A* kasêrat ‘angsalâ’, wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘antukâ’. Têmbung ‘angsalâ’ saking têmbung linggâ angsal ingkang pikantuk panambang –â. Têngêsipun têmbung ‘angsal’ inggih mênikâ ‘olèh’ (Poerwadarminta, 1939: 17). Têmbung ‘antukâ’ kalêbêt *ragam* bâsâ Jawi Krâma. Dados têngêsipun têmbung ‘angsalâ’ inggih mênikâ ‘olèhâ’. Wondéné têmbung ‘antukâ’ saking têmbung linggâ antuk ingkang pikantuk panambang –â. Têngêsipun têmbung ‘antuk’ inggih mênikâ ‘olèh, éntuk, ulih’ (Poerwadarminta, 1939: 13). Dados têngêsipun têmbung ‘antukâ’ inggih mênikâ ‘olèhâ’. Kalih têmbung kasêbut têngêsipun sami, inggih mênikâ ‘olèhâ’. Panyêrating têmbung ‘angsalâ’ sâhâ têmbung ‘antukâ’ botên ngéwahi maknaipun.
51. Ing *SK-A* kasêrat ‘ora bisâ’, wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘nora bisâ’. Têngêsipun têmbung ‘ora’ inggih mênikâ ‘kosok balèn, sulayâ karo kang kasêbut’ (Poerwadarminta, 1939: 453). Têmbung ‘ora’ kalêbêt *ragam* bâsâ Jawi Ngoko. Têngêsipun têmbung ‘nora’ inggih mênikâ ‘ora’ (Poerwadarminta, 1939: 351). Kalih têmbung kasêbut têngêsipun sami, inggih mênikâ ‘ora bisâ’. Panyêrating têmbung ‘ora’ sâhâ têmbung ‘nora’ botên ngéwahi maknaipun.
52. Ing *SK-A* kasêrat ‘jimat’, wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘jêjimat’. Têmbung ‘jimat’ saking bâsâ Arab ingkang têngêsipun ‘barang-barang sing dianggêp

duwé dâya sing ngungkuli kodrat' (Poerwadarminta, 1939: 92). Wondéné têngbung jêjimat kalêbêt têngbung dwipurwâ. Kalih têngbung kasêbut têngêsipun sami, inggih mênikâ 'kanggo jimat'. Panyêrating têngbung 'jimat' sâhâ têngbung 'jêjimat' botên ngêwahi maknaipun.

53. Ing *SK-A* kasêrat 'sakarsanirâ', wondéné ing *SK-B* kasêrat 'sakarsaning'. Têngbung 'sakarsanirâ' saking têngbung linggâ karsâ ingkang pikantuk atêr-atêr sa- sâhâ panambang têngbung irâ. Wondéné têngbung 'sakarsaning' saking têngbung linggâ karsâ ingkang pikantuk atêr-atêr sa- sâhâ panambang -ing. Têngêsipun têngbung karsâ inggih mênikâ 'arêp, karêp, kêrsâ' (Poerwadarminta, 1939: 190). Têngbung irâ saking bâsâ Kawi ingkang têngêsipun '-é, -né' (Poerwadarminta, 1939: 173). Dados têngêsipun têngbung 'sakarsanirâ' inggih mênikâ 'kabêh kêkarêpané', wondéné têngêsipun têngbung 'sakarsaning' inggih mênikâ 'kabêh kêkarêpané', Kalih têngbung kasêbut têngêsipun sami, inggih mênikâ 'kabêh kêkarêpané'. Panyêrating têngbung 'sakarsanirâ' sâhâ têngbung 'sakarsaning' botên ngêwahi maknaipun.
54. Panyêrating têngbung 'sêlawé' sâhâ 'salawé' minangkâ *variasi* panyêrating aksârâ swârâ /ê/ sâhâ /a/. *Variasi* panyêrating aksârâ swârâ /ê/ sâhâ /a/ ing têngbung 'sêlawé' sâhâ 'salawé' awit wontên kacokan saking bâsâ lésan. Têngêsipun têngbung 'salawé' inggih mênikâ '25' (Poerwadarminta, 1939: 264). Dados panyêrating têngbung 'sêlawé' sâhâ 'salawé' botên ngêwahi maknaipun.
55. Ing *SK-A* kasêrat 'kadhêndhâ', wondéné ing *SK-B* kasêrat 'dhinêndhâ'. Têngbung 'kadhêndhâ' saking têngbung linggâ dhêndhâ ingkang pikantuk atêr-atêr ka-. Wondéné têngbung 'dhinêndhâ' saking têngbung linggâ dhêndhâ

ingkang pikantuk sêsêlan –in-. Têgêsipun têngbung dhêndhå inggih mênikå ‘dhuwit kang kudu dibayar minångkå paukuman’ (Poerwadarminta, 1939: 106). Dados têngêsipun têngbung ‘kadhêndhå’ inggih mênikå ‘dikênakaké dhêndhå’, déné têngêsipun têngbung ‘dhinêndhå’ inggih mênikå ‘dikênakaké dhêndhå’, Kalih têngbung kasêbut têngêsipun sami, inggih mênikå ‘dikênakaké dhêndhå’. Panyêrating têngbung ‘kadhêndhå’ sâhå têngbung ‘dhinêndhå’ botên ngéwahi maknanipun.

56. Ing *SK-A* kasêrat ‘Mring Yang Widdhi’, wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘Ing Hyang Widdhi’. Têngêsipun têngbung mring inggih mênikå ‘ing’ (Poerwadarminta, 1939: 334). Têngêsipun têngbung Yang inggih mênikå ‘Hyang’ (Poerwadarminta, 1939: 176). Kalih têngbung kasêbut têngêsipun sami, inggih mênikå ‘Ing Hyang Widdhi,’. Panyêrating têngbung ‘Mring Yang Widdhi’ sâhå têngbung ‘Ing Hyang Widdhi’ botên ngéwahi maknanipun.
57. Têngbung ‘Anghartati’ sâhå ‘Hartati’ bêdå ing guru wilanganipun, ‘Anghartati’ kapérangan saking 4 wandå, wondéné ‘Hartati’ kapérang saking 3 wandå. Têngêsipun kalih têngbung kasêbut sami inggih mênikå ‘Hartati’, namung bêdå ing panyêrating guru wilanganipun.
58. Ing *SK-A* kasêrat ‘wêruh’, wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘wruhå’. Têngêsipun têngbung ‘wêruh’ inggih mênikå ‘biså mingunakaké pandêlêngé’ (Poerwadarminta, 1939: 661). Têngbung ‘wruhå’ saking têngbung linggå wruh ingkang pikantuk panambang –å, ingkang têngêsipun ‘wêruh’ (Poerwadarminta, 1939: 70). Kalih têngbung kasêbut têngêsipun sami, inggih mênikå ‘wêruh’. Panyêrating têngbung ‘wêruh’ sâhå têngbung ‘wruhå’ botên ngéwahi maknanipun.

59. Ing *SK-A* kasêrat ‘anèng’, wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘ânâ ing’. Têmbung ‘anèng’ saking bâsâ Kawi ingkang têngêsipun ‘ânâ ing’ (Poerwadarminta, 1939: 12). Dados kalih têngêsipun kasêbut têngêsipun sami, inggih mênikâ ‘ânâ ing’. Panyêrating têngêsipun ‘anèng’ sâhâ têngêsipun ‘ânâ ing’ botên ngéwahi maknaipun.
60. Ing *SK-A* kasêrat ‘kaping’, wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘ping’. Têmbung ‘kaping’ kalêbêt *ragam* bâsâ Jawi Krâma ingkang têngêsipun ‘ping’ (Poerwadarminta, 1939: 188). Têmbung ‘ping’ têngêsipun ‘ambal, tikêl, cacah’ (Poerwadarminta, 1939: 492). Dados kalih têngêsipun kasêbut têngêsipun sami, inggih mênikâ ‘ping, cacah’. Panyêrating têngêsipun ‘kaping’ sâhâ têngêsipun ‘ping’ botên ngéwahi maknaipun.
61. Ing *SK-A* kasêrat ‘Hartâdâyâ ingsun’, wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘Hartâdâyâténgsun’. Têmbung ‘Hartâdâyâténgsun’ kalêbêt têngêsipun garbâ, saking têngêsipun Hartâdâyâ kalihan ingsun. Dados kalih têngêsipun kasêbut têngêsipun sami, inggih mênikâ ‘Hartâdâyâ ingsun’. Panyêrating têngêsipun ‘Hartâdâyâ ingsun’ sâhâ têngêsipun ‘Hartâdâyâténgsun’ botên ngéwahi maknaipun.
62. Ing *SK-A* kasêrat ‘pinuju’, wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘panuju’. Têngêsipun têngêsipun ‘pinuju’ inggih mênikâ ‘panuju, tuju’ (Poerwadarminta, 1939: 492). Têmbung ‘ora’ kalêbêt *ragam* bâsâ Jawi Krâma-ngoko. Têngêsipun têngêsipun ‘panuju’ inggih mênikâ ‘ênggoné nuju, pinuju’ (Poerwadarminta, 1939: 465). Kalih têngêsipun kasêbut têngêsipun sami, inggih mênikâ ‘ênggoné nuju’. Panyêrating têngêsipun ‘pinuju’ sâhâ têngêsipun ‘panuju’ botên ngéwahi maknaipun.

63. Ing *SK-A* kasêrat ‘pagêring’, wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘apagêr’. Têmbung ‘pagêring’ saking têmbung linggâ pagêr ingkang pikantuk panambang –ing. Têgêsipun ‘pagêr’ inggih mênikâ ‘aling-aling’ (Poerwadarminta, 1939: 456). Têmbung ‘pagêr’ kalêbêt *ragam* bâsâ Jawi Krâma-ngoko. Dados kalih têmbung kasêbut têngêsipun sami, inggih mênikâ ‘pagêr’. Panyêrating têmbung ‘pagêring’ sâhâ têmbung ‘apagêr’ botên ngéwahi maknaipun.
64. Panyêrating têmbung ‘sêjagat’ sâhâ ‘sajagat’ minangkâ *variasi* panyêrating aksârâ swârâ /ê/ sâhâ /a/. *Variasi* panyêrating aksârâ swârâ /ê/ sâhâ /a/ ing têmbung ‘sêjagat’ sâhâ ‘sajagat’ awit wontên kacokan saking bâsâ lésan. Dados kalih têmbung kasêbut têngêsipun sami, namung béda ing *variasi* panyêrating aksârâ swârâ. Têgêsipun têmbung ‘sajagat’ inggih mênikâ ‘bumi saisiné, alam donyâ’ (Poerwadarminta, 1939: 77). Panyêrating têmbung ‘sêjagat’ sâhâ ‘sajagat’ botên ngéwahi maknaipun.
65. Ing *SK-A* kasêrat ‘ngidung’, wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘angidung’. Têmbung ‘ngidung’ saking têmbung linggâ ‘kidung’ ingkang pikantuk atêr-atêr N-. Têgêsipun ‘ngidung’ inggih mênikâ ‘nêmbang, ngarang kidung’ (Poerwadarminta, 1939: 222). Têmbung ‘ngidung’ kalêbêt *ragam* bâsâ Jawi Krâma-ngoko. Dados kalih têmbung kasêbut têngêsipun sami, inggih mênikâ ‘nêmbang, ngarang kidung’. Panyêrating têmbung ‘ngidung’ sâhâ têmbung ‘angidung’ botên ngéwahi maknaipun.
66. Ing *SK-A* kasêrat ‘iyâ iku somahing pênjaring’ ‘iya itu istrimu kesetiaan’, wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘somahirâ ingaran panjari’ ‘istrimu dinamakan kesetiaan’. Dados kalih ukârâ kasêbut têngêsipun sami, inggih mênikâ ‘garwâ

minangka kasetyan'. Panyêrating ukara 'iyâ iku somahing pênjaring' sâha têngbung 'somahirâ ingaran panjari' botên ngéwahi maknaipun.

67. Panyêrating têngbung 'pêndhitâ' sâha 'pandhitâ' minangka *variasi* panyêrating aksara swara /ê/ sâha /a/. *Variasi* panyêrating aksara swara /ê/ sâha /a/ ing têngbung 'sêjagat' sâha 'sajagat' awit wontên kacokan saking basa lésan. Têgêsipun têngbung 'pêndhitâ' inggih mênika 'pandhitâ' (Poerwadarminta, 1939: 484), wondéné têngêsipun têngbung 'pandhitâ' inggih mênika 'wong kang putus ing kawruh, guru ngèlmu kasampurnan' (Poerwadarminta, 1939: 464). Dados têngêsipun têngbung 'pêndhitâ' sâha 'pandhitâ' inggih mênika 'wong kang putus ing kawruh, guru ngèlmu kasampurnan'. Panyêrating têngbung 'pêndhitâ' sâha têngbung 'pandhitâ' botên ngéwahi maknaipun.
68. Ing *SK-A* kasêrat 'êndi', wondéné ing *SK-B* kasêrat 'ngêndi'. Têgêsipun 'êndi' inggih mênika 'pitakonan nggênahaké panggonan' (Poerwadarminta, 1939: 121). Têngbung 'ngêndi' têngêsipun inggih mênika 'pitakonan nggênahaké panggonan' (Poerwadarminta, 1939: 392). Dados kalih têngbung kasêbut têngêsipun sami, inggih mênika 'pitakonan nggênahaké panggonan'. Panyêrating têngbung 'êndi' sâha têngbung 'ngêndi' botên ngéwahi maknaipun.
69. Ing *SK-A* kasêrat 'kêlawan', wondéné ing *SK-B* kasêrat 'lawan'. Têgêsipun têngbung 'kêlawan' inggih mênika 'karo, lan' (Poerwadarminta, 1939: 203). Têngbung 'kêlawan' kalêbêt *ragam* basa Jawi Krâma-ngoko. Têgêsipun têngbung 'lawan' inggih mênika 'karo, lan, ugâ' (Poerwadarminta, 1939: 263). Têngbung 'lawan' saking basa Kawi. Dados kalih têngbung kasêbut têngêsipun

sami, inggih mênikå ‘karo, lan, ugå’. Panyêrating têngbung ‘kêlawan’ sâhå têngbung ‘lawan’ botên ngéwahi maknaipun.

70. Ing *SK-A* kasêrat ‘galihé’, wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘galihing’. Têngbung ‘galihé’ saking têngbung linggå galih pikatuk panambang -é ingkang têngêsipun ‘ati, pangrasaning ati’ (Poerwadarminta, 1939: 129). wondéné têngbung ‘galihing’ saking têngbung linggå galih pikantuk panambang -ing ingkang têngêsipun ‘ati, pangrasaning ati’ (Poerwadarminta, 1939: 129). Panambang -é sâhå panambang -ing têngêsipun sami, inggih mênikå ‘kanggo panambang nunggal têngês karo -é (-ipun)’ (Poerwadarminta, 1939: 172). Têngêsipun têngbung ‘galihé’ sâhå ‘galihing’ sami, inggih mênikå ‘ati, pangrasaning ati’. Panyêrating têngbung ‘galihé’ sâhå ‘galihing’ botên ngéwahi maknaipun.

71. Ing *SK-A* kasêrat ‘isining’, wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘isiné’. Têngbung ‘isining’ saking têngbung linggå isi pikatuk panambang -ing ingkang têngêsipun ‘kang ånå ing sajroning’ (Poerwadarminta, 1939: 174). Wondéné têngbung ‘isiné’ saking têngbung linggå isi pikantuk panambang -é ingkang têngêsipun ‘kang ånå ing sajroning’ (Poerwadarminta, 1939: 174). Panambang -é sâhå panambang -ing têngêsipun sami, inggih mênikå ‘kanggo panambang nunggal têngês karo -é (-ipun)’ (Poerwadarminta, 1939: 172). Têngêsipun têngbung ‘isining’ sâhå ‘isiné’ sami, inggih mênikå ‘kang ånå ing sajroning’. Panyêrating têngbung ‘isining’ sâhå ‘isiné’ botên ngéwahi maknaipun.

72. Ing *SK-A* kasêrat ‘tapaké’, wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘tapaking’. Têngbung ‘tapaké’ saking têngbung linggå tapak pikatuk panambang -é ingkang têngêsipun ‘tilasing sikil’ (Poerwadarminta, 1939: 592). Wondéné têngbung ‘tapaking’ saking têngbung linggå tapak pikantuk panambang -ing ingkang têngêsipun

‘tilasing sikil’ (Poerwadarminta, 1939: 592). Panambang –é sâhâ panambang –ing têngêsipun sami, inggih mênikâ ‘kanggo panambang nunggal têngês karo –é (-ipun)’ (Poerwadarminta, 1939: 172). Têngêsipun têngbung ‘tapaké’ sâhâ ‘tapaking’ sami, inggih mênikâ ‘tilasing sikil’. Panyêrating têngbung ‘tapaké’ sâhâ ‘tapaking’ botên ngéwahi maknaipun.

73. Ing *SK-A* kasêrat ‘kuntul’, wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘kontul’. Têngbung ‘kuntul’ têngêsipun ‘manuk bângsâ blêkok’ (Poerwadarminta, 1939: 238). Wondéné têngbung ‘kontul’ têngêsipun ‘manuk bângsâ cangak putih’ (Poerwadarminta, 1939: 244). Têngêsipun têngbung ‘kuntul’ sâhâ ‘kontul’ sami, inggih mênikâ ‘manuk bângsâ cangak putih’. Panyêrating têngbung ‘kuntul’ sâhâ ‘kontul’ botên ngéwahi maknaipun.

74. Ing *SK-A* kasêrat ‘ngêlayang’, wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘anglayang’. Têngbung ‘ngêlayang’ saking têngbung linggâ nglayang ingkang têngêsipun ‘mabur tanpâ kêbêr-kêbêr’ (Poerwadarminta, 1939: 404). Wondéné têngbung ‘anglayang’ saking têngbung linggâ nglayang pikantuk atêr-atêr a- ingkang têngêsipun ‘mabur tanpâ kêbêr-kêbêr’ (Poerwadarminta, 1939: 404). Têngêsipun têngbung ‘ngêlayang’ sâhâ ‘anglayang’ sami, inggih mênikâ ‘mabur tanpâ kêbêr-kêbêr’. Panyêrating têngbung ‘ngêlayang’ sâhâ ‘anglayang’ botên ngéwahi maknaipun.

75. Ing *SK-A* kasêrat ‘manuk’, wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘paksi’. Têngbung ‘manuk’ têngêsipun ‘bângsâ kéwan iwèr’ (Poerwadarminta, 1939: 291), wondéné têngbung ‘paksi’ ingkang têngêsipun ‘manuk’ (Poerwadarminta, 1939: 459). Têngêsipun têngbung ‘manuk’ sâhâ ‘paksi’ sami, inggih mênikâ ‘bângsâ

- kéwan iwèr'. Panyêrating têmbung 'manuk' sâhâ 'paksi' botên ngéwahi maknanipun.
76. Têmbung 'mring tawang' sâhâ 'tawang' bêdâ ing guru wilanganipun, 'mring tawang' kapérangan saking 3 wandâ, wondéné 'tawang' kapérang saking 2 wandâ. Têgêsipun kalih têmbung kasêbut sami inggih mênikâ 'langit, awang-awang' (Poerwadarminta, 1939: 595), namung bêdâ ing panyêrating guru wilanganipun.
77. Ing *SK-A* kasêrat 'ing purwâ', wondéné ing *SK-B* kasêrat 'apurwâ'. Têmbung 'purwâ' têngêsipun 'wiwitan, kang ndisik' (Poerwadarminta, 1939: 504). Têgêsipun têmbung 'ing purwâ' sâhâ 'apurwâ' sami, inggih mênikâ 'kang miwiti'. Panyêrating têmbung 'ing purwâ' sâhâ 'apurwâ' botên ngéwahi maknanipun.
78. Panyêrating têmbung 'agadhong' sâhâ 'agodhong' minangkâ *variasi* panyêrating aksârâ swârâ /a/ sâhâ /o/. Têgêsipun têmbung 'agadhong' sâhâ 'agodhong' inggih mênikâ 'péranganing wit-witan awujud lêmbaran ijo mawâ gagang' (Poerwadarminta, 1939: 158).
79. Ing *SK-A* kasêrat 'Yang', wondéné ing *SK-B* kasêrat 'Hyang'. Têmbung 'Yang' têngêsipun 'Hyang' (Poerwadarminta, 1939: 176), wondéné têmbung 'Hyang' ingkang têngêsipun 'déwâ' (Poerwadarminta, 1939: 166). Têgêsipun têmbung 'Yang' sâhâ 'Hyang' sami, inggih mênikâ 'déwâ, Āllāh'. Panyêrating têmbung 'Yang' sâhâ 'Hyang' botên ngéwahi maknanipun.
80. Ing *SK-A* kasêrat 'wêruh', wondéné ing *SK-B* kasêrat 'wruh'. Têmbung 'wêruh' kalêbêt *ragam* bâsâ Jawi Ngoko ingkang têngêsipun 'bisâ mingunakaké pandêlêngané' (Poerwadarminta, 1939: 661), wondéné têmbung 'wruh' saking

båså Kawi ingkang têngsipun 'wêruh' (Poerwadarminta, 1939: 670). Têngsipun têngbung 'wêruh' sâhå 'wruh' sami, inggih mênikå 'biså mingunakaké pandêlêngané'. Panyêrating têngbung 'wêruh' sâhå 'wruh' botên ngéwahi maknaipun.

81. Ing *SK-A* kasêrat 'sêgârå', wondéné ing *SK-B* kasêrat 'sagârå'. Têngbung 'sêgârå' têngsipun 'sagârå' (Poerwadarminta, 1939: 552), wondéné têngbung 'sagârå' têngsipun 'kêndhonganing banyu asin sing jêmbar bangêt nasabi sapérangan bumi' (Poerwadarminta, 1939: 538). Têngsipun têngbung 'sêgârå' sâhå 'sagârå' sami, inggih mênikå 'kêndhonganing banyu asin sing jêmbar bangêt nasabi sapérangan bumi'. Panyêrating têngbung 'sêgârå' sâhå 'sagârå' botên ngéwahi maknaipun.
82. Panyêrating têngbung 'arti dayané' sâhå 'artå dayané' minangkå *variasi* panyêrating aksârå swârå /i/ sâhå /a/. Têngsipun têngbung 'arti dayané' sâhå 'artå dayané' inggih mênikå 'duwit sâhå kêkuatané'.
83. Ing *SK-A* kasêrat 'pêrang', wondéné ing *SK-B* kasêrat 'prang'. Têngbung 'pêrang' têngsipun 'adu gêgaman (kakuatan) arêbut mênang' (Poerwadarminta, 1939: 486), wondéné têngbung 'prang' têngsipun 'pêrang' (Poerwadarminta, 1939: 510). Têngsipun têngbung 'pêrang' sâhå 'prang' sami, inggih mênikå 'adu gêgaman (kakuatan) arêbut mênang'. Panyêrating têngbung 'pêrang' sâhå 'prang' botên ngéwahi maknaipun.
84. Ing *SK-A* kasêrat 'amulyå', wondéné ing *SK-B* kasêrat 'mulyå'. Têngbung 'amulyå' saking têngbung linggå 'mulyå' ingkang pikantuk atêr-atêr –a. Têngsipun têngbung 'mulyå' inggih mênikå 'luhur, diormati, tâmpå pangaji-aji' (Poerwadarminta, 1939: 324). Dados têngsipun têngbung 'amulyå' sâhå

‘mulya’ sami, inggih mênika ‘luhur, diurmati’. Panyêrating têmbung ‘amulya’ sâhâ ‘mulya’ botên ngéwahi maknaipun.

85. Ing *SK-A* kasêrat ‘kêrun sângkâ ing têngêné’ ingkang *terjemahan*-ipun ‘*kirun tiang di kanannya*’. Têgêsipun têmbung ‘sângkâ’ inggih mênika ‘sâkâ’ (Poerwadarminta, 1939: 544). Wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘kirun sâkâ têngên goné’ ingkang *terjemahan*-ipun ‘*kirun tiang yang bertempat di kanan*’. Dipun-tingali saking *konteks* ukârânipun, ukârâ ‘kêrun sângkâ ing têngêné’ sâhâ ‘kirun sâkâ têngên goné’ têgêsipun sami inggih mênika, ‘Malaékat Kirun manggên ing sisih têngên’.
86. Ing *SK-A* kasêrat ‘wa nakêrun kang atunggu’ ingkang *terjemahan*-ipun ‘*dan Malaikat Nakir yang menunggu*’. Ing *SK-B* kasêrat ‘wa nâkirun atunggu’ ingkang *terjemahan*-ipun ‘*dan Malaikat Nakir yang menunggu*’. Têgêsipun têmbung ‘wa nâkirun’ inggih mênika ‘(Nakir wa Nakirun) malaèkat kang tunggu kubur’ (Poerwadarminta, 1939: 655). Dipun-tingali saking *konteks* ukârânipun, ukârâ ‘wa nakêrun kang atunggu’ sâhâ ‘wa nâkirun atunggu’ têgêsipun sami inggih mênika, ‘Nakir ingkang rumêkâ ing sisih kiwâ’.
87. Ing *SK-A* kasêrat ‘sângkâ’, wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘sâkâ’. Têgêsipun têmbung ‘sângkâ’ inggih mênika ‘sâkâ’ (Poerwadarminta, 1939: 544), wondéné têmbung ‘sâkâ’ têgêsipun ‘cagak sangganing payon’ (Poerwadarminta, 1939: 539). Dados têgêsipun têmbung ‘sângkâ’ sâhâ ‘sângkâ’ sami, inggih mênika ‘cagak sangganing payon’. Panyêrating têmbung ‘sângkâ’ sâhâ ‘sâkâ’ botên ngéwahi maknaipun.
88. Ing *SK-A* kasêrat ‘anulak’, wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘nulak’. Têmbung ‘anulak’ saking têmbung linggâ ‘tulak’ ingkang pikantuk atêr-atêr –a sâhâ

sêsêlan –N-. Têgêsipun têngbung ‘nulak’ inggih mênikå ‘mbalèkaké, nampik’ (Poerwadarminta, 1939: 348). Dados têngêsipun têngbung ‘anulak’ sâhå ‘nulak’ sami, inggih mênikå ‘mbalèkaké, nampik’. Panyêrating têngbung ‘anulak’ sâhå ‘nulak’ botên ngéwahi maknaipun.

89. Ing *SK-A* kasêrat ‘*Kursi*’, wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘*Ayatul Kursi*’. Têngbung ‘*Kursi*’ sâhå ‘*Ayatul Kursi*’ têngêsipun ‘*Arasy Kursi* utawi *Baital Makmur*’. Dados têngêsipun têngbung ‘*Kursi*’ sâhå ‘*Ayatul Kursi*’ sami, inggih mênikå ‘*Arasy Kursi* utawi *Baital Makmur*’. Panyêrating têngbung ‘*Kursi*’ sâhå ‘*Ayatul Kursi*’ botên ngéwahi maknaipun. Dados kalih ukårå mênikå botên ngéwahi maknaipun.
90. Ing *SK-A* kasêrat ‘usuk-usuku dhuwur’ ingkang *terjemahan*-ipun ‘*kasau-kasauku ada di atas*’. Wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘usuk-usuking luhur’ ingkang *terjemahan*-ipun ‘*kasau-kasau di atas*’. Dipun-tingali saking *konteks* ukårånipun, ukårå ‘usuk-usuku dhuwur’ sâhå ‘usuk-usuking luhur’ têngêsipun sami inggih mênikå, ‘rêncånå ingkang dumunung ing nginggil’.
91. Ing *SK-A* kasêrat ‘daluh’, wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘latri’. Têngbung ‘daluh’ kalèbêt *ragam* bâså Jawi Kråmå ingkang têngêsipun inggih mênikå, ‘bêngi, wêngi’ (Poerwadarminta, 1939: 64), wondéné têngbung ‘latri’ saking bâså Kawi ingkang têngêsipun ‘bêngi, ratri’ (Poerwadarminta, 1939: 263). Dados têngêsipun têngbung ‘daluh’ sâhå ‘latri’ sami, inggih mênikå ‘bêngi, wêngi’. Panyêrating têngbung ‘daluh’ sâhå ‘latri’ botên ngéwahi maknaipun.
92. Ing *SK-A* kasêrat ‘pêpayoning’, wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘pêpayoné’. Têngbung ‘pêpayoning’ kalèbêt têngbung dwipurwå, saking têngbung linggå payon pikatuk panambang -ing ingkang têngêsipun ‘krakab tutuping omah’

(Poerwadarminta, 1939: 457). Wondéné têmbung ‘pêpayoné’ kalêbêt têmbung dwipurwâ, saking têmbung linggâ payon pikantuk panambang -é ingkang têngêsipun ‘krakab tutupé omah’ (Poerwadarminta, 1939: 457). Panambang –é sâhâ panambang –ing têngêsipun sami, inggih mênikâ ‘kanggo panambang nunggal têngês karo –é (-ipun)’ (Poerwadarminta, 1939: 172). Têngêsipun têmbung ‘pêpayoning’ sâhâ ‘pêpayoné’ sami, inggih mênikâ ‘krakab tutuping omah’. Panyêrating têmbung ‘galihé’ sâhâ ‘galihing’ botên ngéwahi maknaipun.

93. Ing *SK-A* kasêrat ‘tan katon mangko’ ingkang *terjemahan*-ipun ‘*akan terlihat nanti*’. Wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘yêkti tan katon’ ingkang *terjemahan*-ipun ‘*sebenarnya akan terlihat*’. Dipun-tingali saking *konteks* ukârânipun, ukârâ ‘tan katon mangko’ sâhâ ‘yêkti tan katon’ têngêsipun sami inggih mênikâ, ‘dèrèng katingal wujudipun’. Dados kalih ukârâ mênikâ botên ngéwahi maknaipun.
94. Ing *SK-A* kasêrat ‘pan rajêku’, wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘arajêg’. Têmbung ‘pan rajêku’ têngêsipun inggih mênikâ, ‘pagêr kang digawé sâkâ kayu’ (Poerwadarminta, 1939: 516), wondéné têmbung ‘arajêg’ têngêsipun ‘apagêr’ (Poerwadarminta, 1939: 516). Dados têngêsipun têmbung ‘pan rajêku’ sâhâ ‘rajêg’ sami, inggih mênikâ ‘pagêr’. Panyêrating têmbung ‘pan rajêku’ sâhâ ‘rajêg’ botên ngéwahi maknaipun.
95. Ing *SK-A* kasêrat ‘ingkang lârâ sirnâ larut’ ingkang *terjemahan*-ipun ‘*yang sakit lenyap*’. Wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘lêlârâ sirnâ larut’ ingkang *terjemahan*-ipun ‘*segala penyakit lenyap*’. Dipun-tingali saking *konteks* ukârânipun, ukârâ ‘ingkang lârâ sirnâ larut’ sâhâ ‘lêlârâ sirnâ larut’ têngêsipun

sami inggih mênikå, ‘sakathahing sasakit sirnå sadâyå’. Dados kalih ukårå mênikå botên ngéwahi maknaipun.

96. Ing *SK-A* kasêrat ‘mring awak’ ingkang *terjemahan*-ipun ‘*di badan*’. Wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘ing ånggå’ ingkang *terjemahan*-ipun ‘*di badan*’. Têmbung ‘ånggå’ saking bâså Sansekerta ingkang tegesipun ‘awak’ (Poerwadarminta, 1939: 14). Dipun-tingali saking *konteks*-ipun, ‘mring awak’ sårå ‘ing ånggå’ têngesipun sami inggih mênikå, ‘ing badan’. Dados kalih ukårå mênikå botên ngéwahi maknaipun.
97. Ing *SK-A* kasêrat ‘miwah sêkèhing bråjå’ ingkang *terjemahan*-ipun ‘*begitu juga semua senjata*’. Wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘tuwin saliring bråjå’ ingkang *terjemahan*-ipun ‘*begitu pula semua senjata*’. Têmbung ‘saliring’ saking bâså Kawi ingkang tegesipun ‘sakèhé, sakabèhing’ (Poerwadarminta, 1939: 541). Dipun-tingali saking *konteks*-ipun ukaranipun, ukårå ‘miwah sêkèhing bråjå’ sårå ‘tuwin saliring bråjå’ têngesipun sami inggih mênikå, ‘makatên ugi sadâyå gêgaman’. Dados kalih ukårå mênikå botên ngéwahi maknaipun.
98. Ing *SK-A* kasêrat ‘iyå sêjatining mulyå’ ingkang *terjemahan*-ipun ‘*iya itu sejatinya mulia*’. Wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘iyå Sang Jati Mulyå’ ingkang *terjemahan*-ipun ‘*iya Sang Jati Mulia*’. Dipun-tingali saking *konteks*-ipun ukaranipun, ukårå ‘iyå sêjatining mulyå’ sårå ‘iyå Sang Jati Mulyå’ têngesipun sami inggih mênikå, ‘inggih pêparap Sang Jati Mulyå’. Dados kalih ukårå mênikå botên ngéwahi maknaipun.
99. Ing *SK-A* kasêrat ‘samiyå asih sêdâyå’ ingkang *terjemahan*-ipun ‘*semua pada berbelas kasihan*’. Wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘samyå sih sadâyå’ ingkang *terjemahan*-ipun ‘*semua pada berbelas kasihan*’. Dipun-tingali saking

konteks-ipun ukaranipun, ukårå ‘samiyå asih sêdåyå’ sårå ‘samyå sih sadåyå’ têtêsipun sami inggih mênikå, ‘sami asih sadåyå’. Dados kalih ukårå mênikå botên ngéwahi maknanipun.

100. Ing *SK-A* kasêrat ‘pangidhêpé kabéh’ ingkang *terjemahan-ipun* ‘*mempesona semua*’. Wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘angidhêp sakèhé’ ingkang *terjemahan-ipun* ‘*mempesona semua*’. Dipun-tingali saking *konteks-ipun* ukaranipun, ukårå ‘pangidhêpé kabéh’ sårå ‘angidhêp sakèhé’ têtêsipun sami inggih mênikå, ‘dipun-rêmêni ing ngakathah’.
101. Ing *SK-A* kasêrat ‘sêgårå rob ing wastané’ ingkang *terjemahan-ipun* ‘*laut pasanglah namanya*’. Wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘sagårå êrob namané’ ingkang *terjemahan-ipun* ‘*laut pasanglah namanya*’. Dipun-tingali saking *konteks-ipun* ukaranipun, ukårå ‘sêgårå rop ing wastané’ sårå ‘sagårå êroh namané’ têtêsipun sami inggih mênikå, ‘dumuning ing jagad suryåruri’.
102. Ing *SK-A* kasêrat ‘ngapuranên ing sun ngétang’ ingkang *terjemahan-ipun* ‘*maafkanlah saya menghitung*’. Wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘apuranên sun angétang’ ingkang *terjemahan-ipun* ‘*maafkanlah saya menghitung*’. Dipun-tingali saking *konteks-ipun* ukaranipun, ukårå ‘ngapuranên ing sun ngétang’ sårå ‘apuranên sun angétang’ têtêsipun sami inggih mênikå, ‘nyuwun agung pangaksami amargi badhé ngétang’.
103. Ing *SK-A* kasêrat ‘lêlêmbuté nungså Jawi’ ingkang *terjemahan-ipun* ‘*para hantunya tanah Jawa*’. Ing *SK-B* kasêrat ‘lêlêmbut ing tanah Jawi’ ingkang *terjemahan-ipun* ‘*para hantu di tanah Jawa*’. Dipun-tingali saking *konteks-ipun* ukaranipun, ukårå ‘lêlêmbuté nungså Jawi’ sårå ‘lêlêmbut ing tanah Jawi’ têtêsipun sami inggih mênikå, ‘pårå lêlêmbat ingkang wontên ing tanah Jawi’.

104. Ing *SK-A* kasêrat ‘ing nêgârâ’, wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘nagârâ’. Têmbung ‘ing nêgârâ’ têngêsipun inggih mênikâ, ‘ing nagârâ’ (Poerwadarminta, 1939: 341), wondéné têmbung ‘nagârâ’ têngêsipun ‘kuthâ kang didalêmi ing ratu, kuthâ papaning panggêdhéning karésidénan utawi kabupatèn, tanah, pamaréntah’ (Poerwadarminta, 1939: 335). Dados têngêsipun têmbung ‘ing nêgârâ’ sâhâ ‘nagârâ’ sami, inggih mênikâ ‘kuthâ kang didalêmi ing ratu, kuthâ papaning panggêdhéning karésidénan utawi kabupatèn, tanah, pamaréntah’. Panyêrating têmbung ‘ing nêgârâ’ sâhâ ‘nagârâ’ botên ngéwahi maknaipun.
105. Ing *SK-A* kasêrat ‘sêdayanipun’, wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘sadayanipun’. Têmbung ‘sêdayanipun’ têngêsipun inggih mênikâ, ‘sakabèhé, sadâyânipun’ (Poerwadarminta, 1939: 552), wondéné têmbung ‘sadayanipun’ têngêsipun ‘sakabèhé’ (Poerwadarminta, 1939: 537). Dados têngêsipun têmbung ‘sêdayanipun’ sâhâ ‘sadayanipun’ sami, inggih mênikâ ‘sakabèhé’. Panyêrating têmbung ‘sêdayanipun’ sâhâ ‘sadayanipun’ botên ngéwahi maknaipun.
106. Ing *SK-A* kasêrat ‘kinaryâ tulak’, wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘dadyâ têtulak’. Têmbung ‘tulak’ têngêsipun inggih mênikâ, ‘sarânâ sing dianggo mbalèkaké lélarâ’ (Poerwadarminta, 1939: 612). Dados têngêsipun têmbung ‘kinaryâ tulak’ sâhâ ‘dadyâ têtulak’ sami, inggih mênikâ ‘dados minangka sarânâ ngundurakên sêsakit’. Panyêrating têmbung ‘kinaryâ tulak’ sâhâ ‘dadyâ têtulak’ botên ngéwahi maknaipun.
107. Ing *SK-A* kasêrat ‘têluh’, wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘nêluh’. Têmbung ‘têluh’ têngêsipun inggih mênikâ, ‘tênung sing bisâ agawé laraning liyan’

(Poerwadarminta, 1939: 600), wondéné tēmbung ‘nēluh’ tēgēsipun ‘ngunā-gawé, tēluh’ (Poerwadarminta, 1939: 342). Dados tēgēsipun tēmbung ‘tēluh’ sâhâ ‘nēluh’ sami, inggih mēnikâ ‘tēnung ingkang sagêd damêl sēsakiting tiyang sanès’. Panyêrating tēmbung ‘tēluh’ sâhâ ‘nēluh’ botên ngéwahi maknanipun.

108. Ing *SK-A* kasêrat ‘Bêlambangan kang winarni’, wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘Balambangan winarni’. Panyêrating tēmbung ‘Bêlambangan’ sâhâ ‘Balambangan’ minangkâ *variasi* panyêrating aksâra swârâ /ê/ sâhâ /a/. *Variasi* panyêrating aksâra aksâra swârâ /ê/ sâhâ /a/ tēmbung ‘Bêlambangan’ sâhâ ‘Balambangan’ awit wontên kacokan saking bâsâ lésan. Tēgēsipun ‘Bêlambangan kang winarni’ sâhâ ‘Balambangan winarni’ inggih mēnikâ ‘dipun-cariyosakên Blambangan nâma papanipun’, dados panyêrating tēmbung kasêbut botên ngéwahi maknanipun.
109. Ing *SK-A* kasêrat ‘Kadhiri’, wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘Kêdhiri’. Panyêrating tēmbung ‘Kadhiri’ sâhâ ‘Kêdhiri’ minangkâ *variasi* panyêrating aksâra swârâ /ê/ sâhâ /a/. *Variasi* panyêrating aksâra aksâra swârâ /ê/ sâhâ /a/ tēmbung ‘Kadhiri’ sâhâ ‘Kêdhiri’ awit wontên kacokan saking bâsâ lésan. Tēgēsipun ‘Kadhiri’ sâhâ ‘Kêdhiri’ inggih mēnikâ ‘nâma kuthâ ing Jawi Wétan’, dados panyêrating tēmbung kasêbut botên ngéwahi maknanipun.
110. Ing *SK-A* kasêrat ‘Prâbâ Yêksâ’, wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘Prâbu Yêksâ’. Panyêrating tēmbung ‘Prâbâ Yêksâ’ sâhâ ‘Prâbu Yêksâ’ minangkâ *variasi* panyêrating aksâra swârâ /â/ sâhâ /u/. Tēgēsipun ‘Prâbâ Yêksâ’ sâhâ ‘Prâbu Yêksâ’ inggih mēnikâ ‘naming lélêmbat’, dados panyêrating tēmbung kasêbut botên ngéwahi maknanipun..

111. Ing *SK-A* kasêrat ‘anèng’, wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘ânâ’. Têmbung ‘anèng’ saking bâsâ Kawi ingkang têngêsipun inggih mênikâ, ‘ânâ ing’ (Poerwadarminta, 1939: 12), wondéné têngbung ‘ânâ’ têngêsipun ‘katon mawujud, pancèn nyata madêg’ (Poerwadarminta, 1939: 10). Dados têngêsipun têngbung ‘anèng’ sâhâ ‘ânâ’ sami, inggih mênikâ ‘katigal mawujud wontên ing’. Panyêrating têngbung ‘anèng’ sâhâ ‘ânâ’ botên ngéwahi maknaipun.
112. Ing *SK-A* kasêrat ‘Kêduwang’, wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘Kaduwang’. Panyêrating têngbung ‘Kêduwang’ sâhâ ‘Kaduwang’ minangkâ *variasi* panyêrating aksârâ swârâ /ê/ sâhâ /a/. *Variasi* panyêrating aksârâ aksârâ swârâ /ê/ sâhâ /a/ têngbung ‘Kêduwang’ sâhâ ‘Kaduwang’ awit wontên kacokan saking bâsâ lésan. Têngêsipun ‘Kêduwang’ inggih mênikâ ‘gêتون (susah) déning lèlakon sing wis kêpungkur’ (Poerwadarminta, 1939: 200). Ananging manawi dipun-tingali saking *konteks* ukârânipun, têngêsipun ‘Kêduwang’ sâhâ ‘Kaduwang’ inggih mênikâ ‘papan ingkang namanipun Kêduwang’. Dados panyêrating têngbung kasêbut botên ngéwahi maknaipun.
113. Ing *SK-A* kasêrat ‘Pênanggulan’, wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘Pananggulan’. Panyêrating têngbung ‘Pênanggulan’ sâhâ ‘Pananggulan’ minangkâ *variasi* panyêrating aksârâ swârâ /ê/ sâhâ /a/. *Variasi* panyêrating aksârâ aksârâ swârâ /ê/ sâhâ /a/ têngbung ‘Pênanggulan’ sâhâ ‘Pananggulan’ awit wontên kacokan saking bâsâ lésan. Têngêsipun ‘Pênanggulan’ inggih mênikâ ‘masang (gawé) tanggul’ (Poerwadarminta, 1939: 338). Ananging manawi dipun-tingali saking *konteks* ukârânipun, têngêsipun ‘Pênanggulan’ sâhâ ‘Pananggulan’ inggih mênikâ ‘papan ingkang namanipun Pênanggulan’, dados panyêrating têngbung kasêbut botên ngéwahi maknaipun.

114. Ing *SK-A* kasêrat ‘Mamiyun’, wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘Madiun’. Panyêrating têmbung ‘Mamiyun’ sâhâ ‘Madiun’ minangkâ *variasi* panyêrating aksârâ *konsonan* /m/ sâhâ /d/. Têgêsipun ‘Mamiyun’ sâhâ ‘Madiun’ inggih mênikâ ‘kithâ ingkang namanipun Madiun ingkang mapan ing tlatah Jawi Wétan’, dados panyêrating têmbung kasêbut botên ngéwahi maknaipun.
115. Ing *SK-A* kasêrat ‘lêlêmbuté’, wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘dhêdhêmiting’. Têmbung ‘lêlêmbuté’ têngêsipun inggih mênikâ, ‘dhêmité’ (Poerwadarminta, 1939: 270), wondéné têmbung ‘dhêdhêmiting’ têngêsipun ‘lêlêmbuté (roh sing dêdunung ing papan sing angkêr)’ (Poerwadarminta, 1939: 106). Dados têngêsipun têmbung ‘lêlêmbuté’ sâhâ ‘dhêdhêmiting’ sami, inggih mênikâ ‘roh sing dêdunung ing papan sing angkêr’. Panyêrating têmbung ‘lêlêmbuté’ sâhâ ‘dhêdhêmiting’ botên ngéwahi maknaipun.
116. Ing *SK-A* kasêrat ‘Mêjênang’, wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘Majênang’. Panyêrating têmbung ‘Mêjênang’ sâhâ ‘Majênang’ minangkâ *variasi* panyêrating aksârâ swârâ /ê/ sâhâ /a/. *Variasi* panyêrating aksârâ aksârâ swârâ /ê/ sâhâ /a/ têmbung ‘Mêjênang’ sâhâ ‘Majênang’ awit wontên kacokan saking bâsâ lésan. Têgêsipun ‘Mêjênang’ sâhâ ‘Majênang’ inggih mênikâ ‘kithâ ingkang namanipun Majênang ing mapan ing tlatah Cilacap’, dados panyêrating têmbung kasêbut botên ngéwahi maknaipun.
117. Ing *SK-A* kasêrat ‘Tringgilingwêsi’, wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘Trênggilingwêsi’. Panyêrating têmbung ‘Tringgilingwêsi’ sâhâ ‘Trênggilingwêsi’ minangkâ *variasi* panyêrating aksârâ swârâ /i/ sâhâ /ê/. *Variasi* panyêrating aksârâ aksârâ swârâ /ê/ sâhâ /a/ têmbung ‘Tringgilingwêsi’ sâhâ ‘Trênggilingwêsi’ awit wontên kacokan saking bâsâ lésan. Têgêsipun

‘Tringgilingwêsi’ sâhâ ‘Trênggilingwêsi’ inggih mênikâ ‘naming lêlêmbat ingkang namanipun Trênggilingwêsi’, dados panyêrating têngbung kasêbut botên ngéwahi maknaipun.

118. Ing *SK-A* kasêrat ‘Gêrobogan’, wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘Garobogan’. Panyêrating têngbung ‘Gêrobogan’ sâhâ ‘Garobogan’ minangkâ *variasi* panyêrating aksâra swâra /ê/ sâhâ /a/. *Variasi* panyêrating aksâra aksâra swâra /ê/ sâhâ /a/ têngbung ‘Gêrobogan’ sâhâ ‘Garobogan’ awit wontên kacokan saking bâsa lésan. Têgêsipun ‘Gêrobogan’ sâhâ ‘Garobogan’ inggih mênikâ ‘kithâ ingkang namanipun Grobogan ingkang mapan ing tlatah Jawi Wétan’, dados panyêrating têngbung kasêbut botên ngéwahi maknaipun.
119. Ing *SK-A* kasêrat ‘Bêlêtar’, wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘Balitar’. Panyêrating têngbung ‘Bêlêtar’ sâhâ ‘Balitar’ minangkâ *variasi* panyêrating aksâra swâra /ê/ sâhâ /a/. *Variasi* panyêrating aksâra aksâra swâra /ê/ sâhâ /a/ têngbung ‘Bêlêtar’ sâhâ ‘Balitar’ awit wontên kacokan saking bâsa lésan. Têgêsipun ‘Bêlêtar’ sâhâ ‘Balitar’ inggih mênikâ ‘salah satunggaling kithâ ingkang namanipun Blitar ingkang mapan ing tlatah Jawi Wétan’, dados panyêrating têngbung kasêbut botên ngéwahi maknaipun.
120. Ing *SK-A* kasêrat ‘ing Brâwâ’, wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘ing Râwâ’. Têgêsipun ‘ing Brâwâ’ sâhâ ‘ing Râwâ’ inggih mênikâ ‘salah satunggaling kithâ ingkang namanipun Ambarâwâ ingkang mapan ing tlatah Jawi Têngah’. Dados panyêrating têngbung ‘ing Brâwâ’ sâhâ ‘ing Râwâ’ botên ngéwahi maknaipun.
121. Ing *SK-A* kasêrat ‘Nglamongan’, wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘ing Lamongan’. Têgêsipun ‘Nglamongan’ sâhâ ‘ing Lamongan’ inggih mênikâ ‘kithâ ingkang

namanipun Lamongan ingkang mapan ing tlatah Jawi Wétan', dados panyêrating têmbung kasêbut botên ngéwahi maknanipun.

122. Ing *SK-A* kasêrat 'si Lancok', wondéné ing *SK-B* kasêrat 'si Lancuk'. Panyêrating têmbung 'si Lancok' sâhâ 'si Lancuk' minangkâ *variasi* panyêrating aksârâ swârâ /o/ sâhâ /u/. Têgêsipun 'si Lancok' sâhâ 'si Lancuk' inggih mênikâ 'namaning lêlêmbat si Lancuk', dados panyêrating têmbung kasêbut botên ngéwahi maknanipun.
123. Ing *SK-A* kasêrat 'Blora', wondéné ing *SK-B* kasêrat 'Balora'. Têgêsipun 'Blora' sâhâ 'Balora' inggih mênikâ 'kithâ ingkang namanipun Blora ingkang mapan ing tlatah Jawi Têngah', dados panyêrating têmbung kasêbut botên ngéwahi maknanipun.
124. Ing *SK-A* kasêrat 'Pêgambiran', wondéné ing *SK-B* kasêrat 'Pagambiran'. Panyêrating têmbung 'Pêgambiran' sâhâ 'Pagambiran' minangkâ *variasi* panyêrating aksârâ swârâ /ê/ sâhâ /a/. *Variasi* panyêrating aksârâ aksârâ swârâ /ê/ sâhâ /a/ têmbung 'Pêgambiran' sâhâ 'Pagambiran' awit wontên kacokan saking bâsâ lésan. Têgêsipun 'Pêgambiran' sâhâ 'Pagambiran' inggih mênikâ 'kithâ ingkang namanipun Pagambiran', dados panyêrating têmbung kasêbut botên ngéwahi maknanipun.
125. Ing *SK-A* kasêrat 'si Lèwèr', wondéné ing *SK-B* kasêrat 'si Klèwèr'. Têgêsipun 'si Lèwèr' sâhâ 'si Klèwèr' inggih mênikâ 'namaning lêlêmbat si Klèwèr', dados panyêrating têmbung kasêbut botên ngéwahi maknanipun.
126. Ing *SK-A* kasêrat 'Sêdayu', wondéné ing *SK-B* kasêrat 'Sidayu'. Panyêrating têmbung 'Sêdayu' sâhâ 'Sidayu' minangkâ *variasi* panyêrating aksârâ swârâ /ê/ sâhâ /i/. *Variasi* panyêrating aksârâ aksârâ swârâ /ê/ sâhâ /a/ têmbung

‘Sêdayu’ sâhâ ‘Sidayu’ awit wontên kacokan saking bâsâ lésan. Têgêsipun ‘Sêdayu’ sâhâ ‘Sidayu’ inggih mênikâ ‘tlatah ingkang namanipun Sêdayu’, dados panyêrating têmbung kasêbut botên ngéwahi maknanipun.

127. Ing *SK-A* kasêrat ‘kayanganirâ’, wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘kahyanganirâ’. Têmbung ‘kayanganirâ’ têgêsipun inggih mênikâ, ‘padununging pârâ déwâ, kahyanganirâ’ (Poerwadarminta, 1939: 180), wondéné têmbung ‘kahyanganirâ’ têgêsipun ‘panggoné pârâ déwâ’ (Poerwadarminta, 1939: 180). Dados têgêsipun têmbung ‘kayanganirâ’ sâhâ ‘kahyanganirâ’ sami, inggih mênikâ ‘papanipun pârâ déwâ’. Panyêrating têmbung ‘kayanganirâ’ sâhâ ‘kahyanganirâ’ botên ngéwahi maknanipun.
128. Panyêrating têmbung ‘Sêmarang’ sâhâ ‘ing Sêmarang’ bédâ guru wilanganipun, ‘Sêmarang’ kapérangan saking 3 wandâ, wondéné ‘ing Sêmarang’ kapérang saking 5 wandâ. Têgêsipun kalih têmbung kasêbut sami, namung bédâ wontên ing panyêrating guru wilanganipun. Dados panyêrating têmbung kasêbut botên ngéwahi maknanipun
129. Ing *SK-A* kasêrat ‘Pêkalongan’, wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘Pakalongan’. Panyêrating têmbung ‘Pêkalongan’ sâhâ ‘Pakalongan’ minangkâ *variasi* panyêrating aksârâ swârâ /ê/ sâhâ /a/. *Variasi* panyêrating aksârâ aksârâ swârâ /ê/ sâhâ /a/ têmbung ‘Pêkalongan’ sâhâ ‘Pakalongan’ awit wontên kacokan saking bâsâ lésan. Têgêsipun ‘Pêkalongan’ sâhâ ‘Pakalongan’ inggih mênikâ ‘salah satunggaling kithâ ingkang namanipun Pêkalongan ingkang mapan ing Jawi Têngah’, dados panyêrating têmbung kasêbut botên ngéwahi maknanipun.

130. Ing *SK-A* kasêrat ‘Mêgêlang’, wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘ing Gagêlang’. Panyêrating têmbung ‘Mêgêlang’ sâhâ ‘ing Gagêlang’ minangkâ *variasi* panyêrating aksârâ swârâ /ê/ sâhâ /a/. Têgêsipun ‘Mêgêlang’ sâhâ ‘ing Gagêlang’ inggih mênikâ ‘tlatah ingkang namanipun Magêlang’, dados panyêrating têmbung kasêbut botên ngéwahi maknanipun.
131. Ing *SK-A* kasêrat ‘Ni Somahitâ’, wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘Samahitâ’. Panyêrating têmbung ‘Ni Somahitâ’ sâhâ ‘Samahitâ’ minangkâ *variasi* panyêrating aksârâ swârâ /o/ sâhâ /a/. Têgêsipun ‘Ni Somahitâ’ sâhâ ‘Samahitâ’ inggih mênikâ ‘naming lèlêmbat ingkang namanipun Ni Samahitâ’, dados panyêrating têmbung kasêbut botên ngéwahi maknanipun.
132. Ing *SK-A* kasêrat ‘Sêliwah’, wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘Saléwah’. Panyêrating têmbung ‘Sêliwah’ sâhâ ‘Saléwah’ minangkâ *variasi* panyêrating aksârâ swârâ /i/ sâhâ /é/. *Variasi* panyêrating aksârâ aksârâ swârâ /i/ sâhâ /é/ têmbung ‘Sêliwah’ sâhâ ‘Saléwah’ awit wontên kacokan saking bâsâ lésan. Têgêsipun ‘Sêliwah’ sâhâ ‘Saléwah’ inggih mênikâ ‘naming lèlêmbat ingkang namanipun Sléwah’, dados panyêrating têmbung kasêbut botên ngéwahi maknanipun.
133. Ing *SK-A* kasêrat ‘Mêntawis’, wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘Mantawis’. Panyêrating têmbung ‘Mêntawis’ sâhâ ‘Mantawis’ minangkâ *variasi* panyêrating aksârâ swârâ /ê/ sâhâ /a/. *Variasi* panyêrating aksârâ aksârâ swârâ ê/ sâhâ /a/ têmbung ‘Mêntawis’ sâhâ ‘Mantawis’ awit wontên kacokan saking bâsâ lésan. Têgêsipun ‘Mêntawis’ sâhâ ‘Mantawis’ inggih mênikâ ‘tlatah ingkang namanipun Mêntawis’, dados panyêrating têmbung kasêbut botên ngéwahi maknanipun.

134. Ing *SK-A* kasêrat ‘Pêlèrèt’, wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘Palèrèt’. Panyêrating têmbung ‘Pêlèrèt’ sâhâ ‘Palèrèt’ minangkâ *variasi* panyêrating aksârâ swârâ /ê/ sâhâ /a/. *Variasi* panyêrating aksârâ aksârâ swârâ ê/ sâhâ /a/ têmbung ‘Pêlèrèt’ sâhâ ‘Palèrèt’ awit wontên kacokan saking bâsâ lésan. Têgêsipun ‘Pêlèrèt’ sâhâ ‘Palèrèt’ inggih mênikâ ‘tlatah ingkang namanipun Plèrèt’, dados panyêrating têmbung kasêbut botên ngéwahi maknanipun.
135. Ing *SK-A* kasêrat ‘Rajêk Wêsi’, wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘Rajêg Wêsi’. Panyêrating têmbung ‘Rajêk Wêsi’ sâhâ ‘Rajêg Wêsi’ minangkâ *variasi* panyêrating aksârâ *konsonan* /k/ sâhâ /g/. *Variasi* panyêrating aksârâ aksârâ *konsonan* /k/ sâhâ /g/ têmbung ‘Rajêk Wêsi’ sâhâ ‘Rajêg Wêsi’ awit wontên kacokan saking bâsâ lésan. Têgêsipun ‘Rajêk Wêsi’ sâhâ ‘Rajêg Wêsi’ inggih mênikâ ‘lêlêmbat ingkang namanipun Rajêg Wêsi’, dados panyêrating têmbung kasêbut botên ngéwahi maknanipun.
136. Ing *SK-A* kasêrat ‘Sétan Kabêri’, wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘Sétan Kubêri’. Panyêrating têmbung ‘Sétan Kabêri’ sâhâ ‘Sétan Kubêri’ minangkâ *variasi* panyêrating aksârâ swârâ /a/ sâhâ /u/. Têgêsipun ‘Sétan Kabêri’ sâhâ ‘Sétan Kubêri’ inggih mênikâ ‘lêlêmbat ingkang namanipun Sétan Kabêri’, dados panyêrating têmbung kasêbut botên ngéwahi maknanipun.
137. Ing *SK-A* kasêrat ‘Kêrètèk’, wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘Karètèk’. Panyêrating têmbung ‘Kêrètèk’ sâhâ ‘Karètèk’ minangkâ *variasi* panyêrating aksârâ swârâ /ê/ sâhâ /a/. *Variasi* panyêrating aksârâ aksârâ swârâ /ê/ sâhâ /a/ têmbung ‘Kêrètèk’ sâhâ ‘Karètèk’ awit wontên kacokan saking bâsâ lésan. Têgêsipun ‘Kêrètèk’ sâhâ ‘Karètèk’ inggih mênikâ ‘lêlêmbat ingkang namanipun Karètèk’, dados panyêrating têmbung kasêbut botên ngéwahi maknanipun.

138. Ing *SK-A* kasêrat ‘Pandhansari’, wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘Wandhansari’. Panyêrating têmbung ‘Pandhansari’ sâhâ ‘Wandhansari’ minangkâ *variasi* panyêrating aksârâ *konsonan* /p/ sâhâ /w/. Têgêsipun ‘Pandhansari’ sâhâ ‘Wandhansari’ inggih mênikâ ‘lêlêmbat ingkang namanipun Pandhansari’, dados panyêrating têmbung kasêbut botên ngéwahi maknanipun.
139. Ing *SK-A* kasêrat ‘Tarisik’, wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘Sarisik’. Panyêrating têmbung ‘Tarisik’ sâhâ ‘Sarisik’ minangkâ *variasi* panyêrating aksârâ *konsonan* /t/ sâhâ /s/. Têgêsipun “Srisik” inggih mênikâ ‘ watu sangganing gêdhêg (têmbok) (Poerwadarminta, 1939: 582). Ananing manawi dipun-tingali saking *konteks* ukaranipun, têgêsipun ‘Tarisik’ sâhâ ‘Sarisik’ inggih mênikâ ‘salah satunggaling papan ingkang namanipun Sarisik’, dados panyêrating têmbung kasêbut botên ngéwahi maknanipun.
140. Ing *SK-A* kasêrat ‘Wânâpêki’, wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘Wânâpêti’. Panyêrating têmbung ‘Wânâpêki’ sâhâ ‘Wânâpêti’ minangkâ *variasi* panyêrating aksârâ *konsonan* /k/ sâhâ /t/. Têgêsipun ‘Wânâ’ inggih mênikâ ‘alas’ (Poerwadarminta, 1939: 655). Têgêsipun ‘Wânâpêki’ sâhâ ‘Wânâpêti’ inggih mênikâ ‘wânâ ingkang dipun-tanêmi buah-buahan’. dados panyêrating têmbung kasêbut botên ngéwahi maknanipun.
141. Panyêrating têmbung ‘Sandhungan’ sâhâ ‘si Sandhungan’ bêdâ guru wilanganipun, ‘Sandhungan’ kapérangan saking 3 wandâ, wondéné ‘si Sandhungan’ kapérang saking 4 wandâ. Têgêsipun kalih têmbung kasêbut sami, namung bêdâ ing panyêrating guru wilanganipun. Dados panyêrating têmbung kasêbut botên ngéwahi maknanipun

142. Ing *SK-A* kasêrat ‘Ngruban’, wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘Roban’. Têgêsipun ‘Ngruban’ sâhâ ‘Roban’ inggih mênikâ ‘papan ingkang namanipun Roban’, dados panyêrating têmbung kasêbut botên ngéwahi maknanipun.
143. Ing *SK-A* kasêrat ‘Widânangkâ’, wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘Widânanggâ’. Panyêrating têmbung ‘Widânangkâ’ sâhâ ‘Widânanggâ’ minangkâ *variasi* panyêrating aksârâ *konsonan* /k/ sâhâ /g/. Têgêsipun ‘Widânangkâ’ sâhâ ‘Widânanggâ’ inggih mênikâ ‘namaning lèlêmbat ingkang namanipun Widânangkâ’, dados panyêrating têmbung kasêbut botên ngéwahi maknanipun.
144. Ing *SK-A* kasêrat ‘Dalêmpik’, wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘Dalêpih’. Panyêrating têmbung ‘Dalêmpik’ sâhâ ‘Dalêpih’ minangkâ *variasi* panyêrating aksârâ *konsonan* /k/ sâhâ /h/. Têgêsipun ‘Dalêmpik’ sâhâ ‘Dalêpih’ inggih mênikâ ‘namaning lèlêmbat ingkang namanipun Dalêpih’, dados panyêrating têmbung kasêbut botên ngéwahi maknanipun.
145. Ing *SK-A* kasêrat ‘wontên’, wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘ânâ’. Têmbung ‘wontên’ kalêbêt *raham* bâsâ Jawi Krâmâ ingkang têngêsipun inggih mênikâ, ‘ânâ’ (Poerwadarminta, 1939: 669), wondéné têmbung ‘ânâ’ têngêsipun ‘dumuning ing’ (Poerwadarminta, 1939: 10). Dados têngêsipun têmbung ‘wontên’ sâhâ ‘ânâ’ sami, inggih mênikâ ‘dumuning ing’. Panyêrating têmbung ‘wontên’ sâhâ ‘ânâ’ botên ngéwahi maknanipun.
146. Ing *SK-A* kasêrat ‘Citrânâyâ’, wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘Citrâbâyâ’. Panyêrating têmbung ‘Citrânâyâ’ sâhâ ‘Citrâbâyâ’ minangkâ *variasi* panyêrating aksârâ *konsonan* /n/ sâhâ /b/. Têgêsipun ‘Citrânâyâ’ sâhâ ‘Citrâbâyâ’ inggih mênikâ ‘lèlêmbat ingkang namanipun Citrânâyâ’.

147. Ing *SK-A* kasêrat ‘jagêni’, wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘nunggoni’. Têmbung ‘jagêni’ têngêsipun inggih mênikå, ‘rumêkså’ (Poerwadarminta, 1939: 76), wondéné têngbung ‘nunggoni’ têngêsipun ‘ngrêkså, nunggoni’ (Poerwadarminta, 1939: 349). Dados têngêsipun têngbung ‘jagêni’ sårå ‘nunggoni’ sami, inggih mênikå ‘ngrêkså, nunggoni’. Dados panyêrating têngbung kasêbut botên ngêwahi maknaipun.
148. Ing *SK-A* kasêrat ‘Kasånggå’, wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘Kêsånggå’. Panyêrating têngbung ‘Kasånggå’ sårå ‘Kêsånggå’ minångkå *variasi* panyêrating aksårå swårå /ê/ sårå /a/. *Variasi* panyêrating aksårå aksårå swårå /ê/ sårå /a/ têngbung ‘Kasånggå’ sårå ‘Kêsånggå’ awit wontên kacokan saking bâså lésan. Têngêsipun ‘sånggå’ inggih mênikå ‘ditahan, dilawan’ (Poerwadarminta, 1939: 544). Ananging dipun-tingali saking *konteks* ukårånipun, têngêsipun ‘Kêsånggå’ sårå ‘Kêsånggå’ inggih mênikå ‘salah satunggaling papan ingkang namanipun Kêsånggå’.
149. Ing *SK-A* kasêrat ‘Têlågåpasir’, wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘Talågåpasir’. Panyêrating têngbung ‘Têlågåpasir’ sårå ‘Talågåpasir’ minångkå *variasi* panyêrating aksårå swårå /ê/ sårå /a/. *Variasi* panyêrating aksårå aksårå swårå /ê/ sårå /a/ têngbung ‘Têlågåpasir’ sårå ‘Talågåpasir’ awit wontên kacokan saking bâså lésan. Têngêsipun ‘têlågå’ inggih mênikå ‘talågå, tlågå’ (Poerwadarminta, 1939: 599). Têngêsipun ‘Têlågåpasir’ sårå ‘Talågåpasir’ inggih mênikå ‘papan ingkang namanipun Tlågåpasir’, dados panyêrating têngbung kasêbut botên ngêwahi maknaipun.
150. Ing *SK-A* kasêrat ‘kang’, wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘ingkang’. têngbung ‘kang’ têngêsipun ‘sing’ (Poerwadarminta, 1939: 186). Têngbung ‘kang’ kalêbêt *ragam*

bāsā Jawi Ngoko. Wondéné tégêsipun tēmbung ‘ingkang’ inggih mēnikā ‘kang, sing’ (Poerwadarminta, 1939: 172). Tēmbung ‘ingkang’ kalēbēt *ragam* bāsā Jawi Krāmā. Kalih tēmbung kasēbut tégêsipun sami, inggih mēnikā ‘sing’. Panyêrating tēmbung ‘kang’ sâhâ tēmbung ‘ingkang’ dipunjumbuhakên kalihan guru wilanganipun. Panyêrating tēmbung ‘kang’ sâhâ tēmbung ‘ingkang’ botên ngéwahi maknanipun.

151. Ing *SK-A* kasêrat ‘Banjurā lawan Banjuri’, wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘Bancurā Kâlābancuri’. Panyêrating tēmbung ‘Banjurā lawan Banjuri’ sâhâ ‘Bancurā Kâlābancuri’ minangkā *variasi* panyêrating aksârā *konsonan* /j/ sâhâ /c/. Tégêsipun ‘Banjurā lawan Banjuri’ sâhâ ‘Bancurā Kâlābancuri’ inggih mēnikā ‘Bancurā makatên ugi kaliyan Bancuri’, dados panyêrating tēmbung kasēbut botên ngéwahi maknanipun.
152. Ing *SK-A* kasêrat ‘pan rumêksā’, wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘ingkang ngrêksā’. Tēmbung ‘rumêksā’ saking tēmbung linggā ‘rêksā’ ingkang pikantuk sêsêlan -um-. Wondéné tēmbung ‘ngrêksā’ saking tēmbung linggā ‘rêksā’ ingkang pikantuk atêr-atêr N-. Tégêsipun tēmbung ‘rêksā’ inggih mēnikā ‘njāgā’ (Poerwadarminta, 1939: 532). Dados panyêrating tēmbung kasēbut botên ngéwahi maknanipun.
153. Ing *SK-A* kasêrat ‘Waringin Putih’, wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘Wringin Putih’. Tēmbung ‘waringin’ tégêsipun ‘wit bāngsā prih’ (Poerwadarminta, 1939: 657). Tēmbung ‘wringin’ tégêsipun ‘wit bāngsā prih’ (Poerwadarminta, 1939: 670). Kalih tēmbung kasēbut tégêsipun sami, inggih mēnikā ‘wit bāngsā prih’. Panyêrating tēmbung ‘Waringin Putih’ sâhâ tēmbung ‘Wringin Putih’ dipunjumbuhakên kalihan guru wilanganipun.

154. Ing *SK-A* kasêrat ‘ing Waringin’, wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘Wuringin’. Panyêrating têmbung ‘Waringin’ sâhâ ‘Wuringin’ minangkâ *variasi* panyêrating aksârâ swârâ /a/ sâhâ /u/. Têgêsipun ‘Waringin’ sâhâ ‘Wuringin’ inggih mênikâ ‘wit bângsâ prih’, dados panyêrating têmbung kasêbut botên ngéwahi maknaipun.
155. Ing *SK-A* kasêrat ‘Balékah’, wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘Kulékah’. Panyêrating têmbung ‘Balékah’ sâhâ ‘Kulékah’ minangkâ *variasi* panyêrating aksârâ *konsonan* /b/ sâhâ /k/. Têgêsipun ‘Balékah’ sâhâ ‘Kulékah’ inggih mênikâ ‘naming lèlêmbat ingkang namanipun Balékah’, dados panyêrating têmbung kasêbut botên ngéwahi maknaipun.
156. Ing *SK-A* kasêrat ‘Ni Têluki’, wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘Ni Taluki’. Panyêrating têmbung ‘Ni Têluki’ sâhâ ‘Ni Taluki’ minangkâ *variasi* panyêrating aksârâ swârâ /ê/ sâhâ /a/. Têgêsipun ‘Ni Têluki’ sâhâ ‘Ni Têluki’ inggih mênikâ ‘naming lèlêmbat ingkang namanipun Ni Taluki’, dados panyêrating têmbung kasêbut botên ngéwahi maknaipun.
157. Panyêrating têmbung ‘Tunjung Êbang’ sâhâ ‘Tunjung Bang’ bêdâ guru wilanganipun, ‘Tunjung Êbang’ kapérangan saking 4 wandâ, wondéné ‘Tunjung Bang’ kapérang saking 3 wandâ. Têgêsipun kalih têmbung kasêbut sami inggih mênikâ ‘papan ingkang namanipun Tanjung Bang’. Kalih têmbung namung bêdâ ing panyêrating guru wilanganipun. Dados panyêrating têmbung kasêbut botên ngéwahi maknaipun.
158. Panyêrating têmbung ‘Pasisir’ sâhâ ‘ing Pasisir’ bêdâ guru wilanganipun, ‘Pasisir’ kapérangan saking 2 wandâ, wondéné ‘ing Pasisir’ kapérang saking 3 wandâ. Têgêsipun kalih têmbung kasêbut sami inggih mênikâ ‘pêsisir’. Kalih

têmbung kasêbut namung bêdå ing panyêrating guru wilanganipun. Dados panyêrating têmbung kasêbut botên ngéwahi maknanipun.

159. Panyêrating têmbung ‘Galuh’ sâhå ‘Sêgaluh’ bêdå guru wilanganipun, ‘Galuh’ kapérangan saking 2 wandå, déné ‘Sêgaluh’ kapérang saking 3 wandå. Têgêsipun kalih têmbung kasêbut sami inggih mênikå ‘papan ingkang namanipun Sêgaluh’. Kalih têmbung kasêbut namung bêdå ing panyêrating guru wilanganipun. Dados panyêrating têmbung kasêbut botên ngéwahi maknanipun.
160. Panyêrating têmbung ‘ing Banjaran’ sâhå ‘ing Banjar’ bêdå guru wilanganipun, ‘ing Banjaran’ kapérangan saking 4 wandå, wondéné ‘ing Banjar’ kapérang saking 3 wandå. Têgêsipun kalih têmbung kasêbut sami inggih mênikå ‘papan ingkang namanipun Banjar’. Kalih têmbung kasêbut namung bêdå ing panyêrating guru wilanganipun. Dados panyêrating têmbung kasêbut botên ngéwahi maknanipun.
161. Panyêrating têmbung ‘Ki Wasi’ sâhå ‘Ki Wêwasi’ bêdå guru wilanganipun, ‘Ki Wasi’ kapérangan saking 3 wandå, wondéné ‘Ki Wêwasi’ kapérang saking 4 wandå. Têgêsipun kalih têmbung kasêbut sami inggih mênikå ‘naming lèlêmbat ingkang namanipun Ki Wêwasi’. Kalih têmbung kasêbut namung bêdå ing panyêrating guru wilanganipun. Dados panyêrating têmbung kasêbut botên ngéwahi maknanipun.
162. Panyêrating têmbung ‘Triris’ sâhå ‘Parangtriris’ bêdå guru wilanganipun, ‘Triris’ kapérangan saking 2 wandå, wondéné ‘Parangtriris’ kapérang saking 4 wandå. Têgêsipun kalih têmbung kasêbut sami inggih mênikå ‘papan ingkang namanipun Parangtritis’. Kalih têmbung kasêbut namung bêdå ing panyêrating

guru wilanganipun. Dados panyêrating têmbung kasêbut botên ngéwahi maknaipun.

163. Ing *SK-A* kasêrat ‘Drêmâmohâ’, wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘Drêmbâmohâ’. Têgêsipun ‘Drêmâmohâ’ sâhâ ‘Drêmâmohâ’ inggih mênikâ ‘namaning lêlêmbat ingkang namanipun Drêmbâmohâ’, dados panyêrating têmbung kasêbut botên ngéwahi maknaipun.
164. Ing *SK-A* kasêrat ‘Sângkâbalongan’, wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘Sângkâbolongan’. Panyêrating têmbung ‘Sângkâbalongan’ sâhâ ‘Sângkâbolongan’ minangkâ *variasi* panyêrating aksârâ swârâ /a/ sâhâ /o/. Têgêsipun ‘Sângkâbalongan’ sâhâ ‘Sângkâbolongan’ inggih mênikâ ‘papan ingkang namanipun Sângkâbolongan/Karangbolong’, dados panyêrating têmbung kasêbut botên ngéwahi maknaipun.
165. Ing *SK-A* kasêrat ‘Karunggâlâ’, wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘Karungkâlâ’. Panyêrating têmbung ‘Karunggâlâ’ sâhâ ‘Karungkâlâ’ minangkâ *variasi* panyêrating aksârâ *konsanan* /g/ sâhâ /k/. Têgêsipun ‘Karunggâlâ’ sâhâ ‘Karungkâlâ’ inggih mênikâ ‘namaning lêlêmbat ingkang namanipun Karunggâlâ’, dados panyêrating têmbung kasêbut botên ngéwahi maknaipun.
166. Ing *SK-A* kasêrat ‘Magêlèn’, wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘Pagêlèn’. Panyêrating têmbung ‘Magêlèn’ sâhâ ‘Pagêlèn’ minangkâ *variasi* panyêrating aksârâ *konsanan* /m/ sâhâ /p/. Têgêsipun ‘Magêlèn’ sâhâ ‘Pagêlèn’ inggih mênikâ ‘salah satunggaling papan ingkang namanipun Bagêlèn’, dados panyêrating têmbung kasêbut botên ngéwahi maknaipun.
167. Ing *SK-A* kasêrat ‘kêthèk putih’, wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘bêdhès putih’. Têmbung ‘kêthèk’ têngêsipun inggih mênikâ, ‘kéwan bângsâ munyuk, lutung’

(Poerwadarminta, 1939: 221), wondéné tēmbung ‘bêdhès’ tēgēsipun ‘kêthèk’ (Poerwadarminta, 1939: 37). Dados tēgēsipun tēmbung ‘kêthèk putih’ sâhâ ‘bêdhès’ sami, inggih mēnikâ ‘kéwan bângsâ munyuk, lutung ingkang warninipun pêthak’. Panyêrating tēmbung ‘kêthèk putih’ sâhâ ‘bêdhès putih’ botên ngéwahi maknaipun.

168. Ing *SK-A* kasêrat ‘jagēni’, wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘nēnggoni’. Tēmbung ‘jagēni’ tēgēsipun inggih mēnikâ, ‘rumêksâ’ (Poerwadarminta, 1939: 76), wondéné tēmbung ‘nēnggoni’ tēgēsipun ‘nunggoni’ (Poerwadarminta, 1939: 343). Dados tēgēsipun tēmbung ‘jagēni’ sâhâ ‘nēnggoni’ sami, inggih mēnikâ ‘ngrêksâ, nunggoni’. Dados panyêrating tēmbung kasêbut botên ngéwahi maknaipun.
169. Ing *SK-A* kasêrat ‘Mêgiri’, wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘Magiri’. Panyêrating tēmbung ‘Mêgiri’ sâhâ ‘Magiri’ minangkâ *variasi* panyêrating aksârâ swârâ /ê/ sâhâ /a/. *Variasi* panyêrating aksârâ aksârâ swârâ /ê/ sâhâ /a/ tēmbung ‘Mêgiri’ sâhâ ‘Magiri’ awit wontên kacokan saking bâsâ lésan. Tēgēsipun ‘Mêgiri’ sâhâ ‘Magiri’ inggih mēnikâ ‘salah satunggaling papan ingkang namanipun Imogiri’. Dados panyêrating tēmbung ‘Mêgiri’ sâhâ ‘Magiri’ botên ngéwahi maknaipun.
170. Ing *SK-A* kasêrat ‘si Manglarmungâ’, wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘si Manglarmangâ’. Panyêrating tēmbung ‘si Manglarmungâ’ sâhâ ‘si Manglarmangâ’ minangkâ *variasi* panyêrating aksârâ swârâ /u/ sâhâ /â/. Tēgēsipun ‘si Manglarmungâ’ sâhâ ‘si Manglarmangâ’ inggih mēnikâ ‘naming lélêmbat ingkang namanipun si Manglarmungâ’, dados panyêrating tēmbung kasêbut botên ngéwahi maknaipun.

171. Ing *SK-A* kasêrat ‘Kêtanggungan’, wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘Katanggungan’.
- Panyêrating têmbung ‘Kêtanggungan’ sâhâ ‘Katanggungan’ minangkâ *variasi* panyêrating aksârâ swârâ /ê/ sâhâ /a/. *Variasi* panyêrating aksârâ aksârâ swârâ /ê/ sâhâ /a/ têmbung ‘Kêtanggungan’ sâhâ ‘Katanggungan’ awit wontên kacokan saking bâsâ lésan. Têgêsipun ‘Kêtanggungan’ sâhâ ‘Katanggungan’ inggih mênikâ ‘lêlêmbat ingkang namanipun Kêtanggungan’, dados panyêrating têmbung kasêbut botên ngéwahi maknanipun.
172. Ing *SK-A* kasêrat ‘Baruklinthing’, wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘Baruklinthang’.
- Panyêrating têmbung ‘Baruklinthing’ sâhâ ‘Baruklinthang’ minangkâ *variasi* panyêrating aksârâ swârâ /i/ sâhâ /a/. Têgêsipun ‘Baruklinthing’ sâhâ ‘Baruklinthang’ inggih mênikâ ‘lêlêmbat ingkang namanipun Baruklinthing’, dados panyêrating têmbung kasêbut botên ngéwahi maknanipun.
173. Panyêrating têmbung ‘rârâ Duluk’ sâhâ ‘si Dulêk’ bêdâ guru wilanganipun.
- Têmbung ‘rârâ Duluk’ kapérangan saking 4 wandâ, wondéné têmbung ‘si Dulêk’ kapérang saking 3 wandâ. Panyêrating têmbung ‘Duluk’ sâhâ ‘Dulêk’ minangkâ *variasi* panyêrating aksârâ swârâ /u/ sâhâ /ê/. Têgêsipun kalih têmbung kasêbut sami inggih mênikâ ‘naming lêlêmbat ingkang namanipun si Dulêk’. Kalih têmbung kasêbut namung bêdâ ing panyêrating guru wilanganipun. Dados panyêrating têmbung kasêbut botên ngéwahi maknanipun.
174. Ing *SK-A* kasêrat ‘Pêmancingan’, wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘Pamancingan’.
- Panyêrating têmbung ‘Pêmancingan’ sâhâ ‘Pamancingan’ minangkâ *variasi* panyêrating aksârâ swârâ /ê/ sâhâ /a/. *Variasi* panyêrating aksârâ aksârâ swârâ /ê/ sâhâ /a/ têmbung ‘Pêmancingan’ sâhâ ‘Pamancingan’ awit wontên kacokan

saking bâsa lésan. Têgêsipun “Pancing” inggih mênikå ‘piranti misâyå iwak wujud dom’ (Poerwadarminta, 1939: 466). Dados têngêsipun ‘Pêmancingan’ sâhå ‘Pamancingan’ inggih mênikå ‘papan ingkang namanipun Pamancingan. Papan ingkang dipun-ginakakên kanggémancing’, dados panyêrating têngbung kasêbut botên ngéwahi maknaipun.

175. Ing *SK-A* kasêrat ‘urut pasisir’, wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘turut pêsisir’. Têngbung ‘urut’ têngêsipun inggih mênikå, ‘urut, runtut’ (Poerwadarminta, 1939: 446), wondéné têngbung ‘turut’ têngêsipun ‘runtut’ (Poerwadarminta, 1939: 616). Têngêsipun têngbung ‘urut’ sâhå ‘turut’ sami, inggih mênikå ‘urut, runtut’, dados panyêrating têngbung kasêbut botên ngéwahi maknaipun.
176. Ing *SK-A* kasêrat ‘kâlâwargå’, wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘kulâwargå’. Panyêrating têngbung ‘kâlâwargå’ sâhå ‘kulâwargå’ minangkå *variasi* panyêrating aksarå swarå /å/ sâhå /u/. têngbung ‘turut’ têngêsipun ‘runtut, ngambah manut ênêring garis, ora ånå sing gangsul’ (Poerwadarminta, 1939: 616). Têngbung ‘kulå’ têngêsipun ‘turun, sanak-sêdulur’ (Poerwadarminta, 1939: 233). Têngbung ‘wargå’ têngêsipun ‘sanak-sêdulur’ (Poerwadarminta, 1939: 656). Têngêsipun ‘kâlâwargå’ sâhå ‘kulâwargå’ inggih mênikå ‘sanak-sêdulur’. Dados panyêrating têngbung ‘kâlâwargå’ sâhå ‘kulâwargå’ botên ngéwahi maknaipun.

b. Têtandhingan Têngbung ingkang Bédå Têngêsipun

Têtandhingan *teks SK-A* sâhå *SK-B* manggihakên têngbung-têngbung ingkang bédå têngêsipun. Wondéné asiling têtandhingan têngbung ingkang bédå têngêsipun kaandharakên ing *tabel* ngandhap mênikå.

Tabel 14: Têtandhingan Têmbung ingkang Bédâ Têgêsipun

No.	<i>Sumber</i>		<i>SK-A</i>	<i>SK-B</i>
	<i>A</i>	<i>B</i>		
1.	I.1c	I.1c	luputâ	adoh ing
2.	I.1f	I.1f	miwah	sakèh
3.	I.1i	I.1i	adoh	ardâ
4.	I.1i	I.1i	ing ngrah tan ânâ wani	tan ânâ ngarah ing kami
5.	I.1j	I.1j	gunâ	ujududuk
6.	I.1j	I.1j	mapan	swuh
7.	I.2a	I.2a	sêkèhing	gunging
8.	I.2a	I.2a	pâncâbâyâ	lârâ pan
9.	I.2e	I.2e	kadyâ kapuk tibané rèki	kirâ-kirâ pan wuk sakalir
10.	I.2g	I.2g	galak	krodâ
11.	I.2h	I.2h	angkêr	aèng
12.	I.3a	I.3a	paguyanggané	pagupakaning
13.	I.3b	I.3b	kisin nêdyâ sêgârâ asat	nadyan arcâ myang sagârâ alas
14.	I.3c	I.3c	kuwâsâ ngambah têlangé	têmahan rahayu kabèh
15.	I.3i	I.3i	netrâ	ati
16.	I.4c	I.4c	ing cahyaku mangko	warnaning wong
17.	I.5b	I.5b	kang minangkâ karahayuning badan	<i>Aminah</i> kang bêbayuning ngonggâ
18.	I.5c	I.5c	<i>Ya Nuh</i> ing usus mangko	<i>Ayup</i> minongkâ Ususé
19.	I.5d	I.5d	tumuwuh	turuh
20.	I.5f	I.5f	atiku	cahyaku
21.	I.6a	I.6a	pan mulané	marmané
22.	I.6e	I.6e	mâcâ	anuat
23.	I.6f	I.6f	olêh rahayu nugrahan	dadyâ ayuning jasad
24.	I.8e	I.7e	saklir âmâ tan ânâ wani	datan ânâ âmâ kang prapti
25.	I.8g	I.7g	wacanên	watêkênâ
26.	I.8i	I.7i	mungsuhirâ rêp-sirêp tan ânâ wani	kang amangan rinaksâ déning Hyang Widdhi
27.	I.8j	I.7j	sêparanirâ	payudan
28.	I.10b	I.8b	lah simpênâ pan	dèn wêwêrâ
29.	I.10d	I.8d	pêrang pupuh	anglurug
30.	I.10e	I.8e	tumbak bêdhil norâ ngênèni	mungsuhirâ datan udani
31.	I.10f	I.8f	musuhirâ tan wuningâ	luput sanjâtâ ngrâtrâ
32.	I.10g	I.8g	nyâtâ ing puniku	iku sawabipun
33.	I.10h	I.8h	ingkang simpan dèn rumêksâ	sabarang pakaryanirâ
34.	I.9c	I.9c	yogyâ wacaknâ kidungé	tuwin wong lârâ awaké
35.	I.9h	I.9h	aglis nuli linuwaran	sadosané ing ngapurâ
36.	I.11i	I.11i	Ki Hartati mêngko	mangkyâ aran <i>Ismangil</i>

lajêngipun *tabel*

No.	<i>Sumber</i>		<i>SK-A</i>	<i>SK-B</i>
	<i>A</i>	<i>B</i>		
			araningsun kaki	Jatimalêngis
37.	I.11j	I.11j	sâpâ wêruh araning wang	anèng têng rahing jagad
38.	I.12c	I.12c	kusumané	sauripé
39.	I.12f	I.12f	dèn rumêksâ	sinêdyan
40.	I.12h	I.12h	yèn iki dén apalênâ	bratanânâ aywâ nêndrâ
41.	I.12j	I.12j	adoh wong ingkang durjânâ	sarwâ ciniptâ ânâ
42.	I.17b	I.14b	iyâ êning duk ingsun agêsang	milu urip lawan milu pêjah
43.	I.17c	I.14c	duk mati nilâ arané	datan pisah sâpâ rané
44.	I.17d	I.14d	duk ingsun anèng ing gunung	paripurnâ satuhu
45.	I.17e	I.14e	ngalih aran asmârâ kaki	yèn nirmâlâ waluyâ jati
46.	I.17f	I.14f	wayah tumêkèng tuwâ	kêna ing kéné kânâ
47.	I.17g	I.14g	èmut ibunipun	ing wasananipun
48.	I.17h	I.14h	ki Pênjaring lugâ ngétan	ajêjuluk Adisuksmâ
49.	I.17i	I.14i	ki Hartati mênurut gigir Mêrapi	cahyâ êning jumênêng anèng Hartati
50.	I.17j	I.14j	anulwâ marang sun mârâ	anom tan kênèng tuwâ
51.	I.26b	I.17b	pasêmboning dadyâ talining barat	pindhâ kombang angajab ing tawang
52.	I.26e	I.17e	kusumaning	wêkasané
53.	I.25b	I.19b	pangirun	kéblat
54.	I.25b	I.19b	jagat	papat
55.	I.25c	I.19c	rumêmbé	anginé
56.	I.25e	I.19e	adoh	kêmbang
57.	I.25e	I.19e	pêrdâpâ	salâgâ
58.	I.25f	I.19f	sêkar sêlâgâ wulan	sari andaru kilat
59.	I.25g	I.19g	sêmbi kilat daru	woh Suryâ lan téngsun
60.	I.25i	I.19i	sinambénan kilat langit obâr-abir	apêpucuk akâsâ bungkrah pratiwi
61.	I.25j	I.19j	sinarotan mring Yang Suryâ	âlâtâ bayu bajrâ
62.	I.16a	I.20a	wiwitané rêké tan kêpsagih	wiwitané duk anêmu candhi
63.	I.16b	I.20b	gêgodhongan ingkang kawurangan	gêgêdhongan miwah wêwarangkan
64.	I.16d	I.20d	dadyâ tan ânâ	tan ânâ janmâ
65.	I.16e	I.20e	malah kongsi têkèng wiyati	yèn wikan apurwaning dadi
66.	I.16f	I.20f	ing ngawiyat	sagârâ wétan

lajêngipun *tabel*

No.	<i>Sumber</i>		<i>SK-A</i>	<i>SK-B</i>
	<i>A</i>	<i>B</i>		
67.	I.16j	I.20j	iyâ sêkar ing jêmpinâ	katon têngahing tawang
68.	I.15b	I.24b	langit iku kuwâsâ rubuhâ	Suryâ lintang myang wong sabuwânâ
69.	I.15c	I.24c	yèn wêruh arti dâyané	wêdi angidhêp sakèhé
70.	I.15d	I.24d	kang gunung kuwâsâ jungkrug	ingkang Kawâsâ nêbut
71.	I.15e	I.24e	sêgârâ gung kuwâsâ gingsir	pan jumênêng manungsâ jati
72.	I.15f	I.24f	yèn wêruh harti dâya	ngadêg bumi sampurnâ
73.	I.15h	I.24h	dadyâ paliyasing pêrang	ywan manungsâ tan asiya
74.	I.15i	I.24i	sêjatiné kang mungsuh norâ nêtdhasi	Sang Hyang Tunggal paran déné wêlas asih
75.	I.15j	I.24j	yèn iku dèn apalênâ	Hyang Asmâra mong raga
76.	I.18a	I.31a	Pan mangkânâ ing pujinéki	<i>Ya Hu Dat</i> nyèng pamujining wengi
77.	I.18b	I.31b	malih aran sangkané amulyâ	balé aras sêsakané mulyâ
78.	I.18h	I.31h	anulak pègawé âlâ	pangêrêt <i>taraju rijal</i>
79.	I.18i	I.31i	lâra râga sumingkir kêlangkung têbih	andêr-andêr <i>kulhu</i> balik kang linêwih
80.	I.19b	I.32b	pamidhangan ing <i>bêntal mukadas</i>	lunguhé Atiné surat <i>An'am</i>
81.	I.19e	I.32e	pan mangkânâ panutup <i>nabi</i>	ing aranan têtênging langit
82.	I.19g	I.32g	dinuting ing <i>rasul</i>	kang wêkasan iku
83.	I.19i	I.32i	kinawédèn bêtis sanâtâ lawan êjim	kinédhêpan ing tumuwuh wêdi asih
84.	I.19j	I.32j	ingkang lâra gêlis waras	tundhuk nêmbah maring wang
85.	I.20f	I.34f	anulak pènggawé âlâ	apan angrêksâ mring wang
86.	I.20i	I.34i	dêr-idêr <i>Kulhu</i> balik kang linuwih	lâra rogâ samyâ sumingkirâ têbih
87.	I.21b	I.35b	katon murupaké kang tumingal	kang umiyat samyâ sih sadâyâ
88.	I.22b	I.36b	yèn lumampah	kang tumingal
89.	I.27b	I.39b	warnanipun kêlangkung éndah	manuk iku adoh pinaranan
90.	I.27f	I.39f	nêtrané iyâ sêkawan	amindhâ <i>Nabi Adam</i>
91.	I.27g	I.39g	tanggané wêwalu	sukuné puniku
92.	I.27h	I.39h	kulité iyâ <i>sêri'at</i>	ing gunung palwâ Jabalkat
93.	I.27i	I.39i	dangingirâ ing aran <i>tarêkat</i>	rambutirâ ing aran

lajêngipun *tabel*

No.	<i>Sumber</i>		<i>SK-A</i>	<i>SK-B</i>
	<i>A</i>	<i>B</i>		
			singgih	<i>tarwiyah</i> singgih
94.	II.2a	II.2a	Karumiyin ing Brang Wétan	Inggang rumakså Bang Wétan
95.	II.2g	II.2g	kang rumêkså ing Brang Wétan	aran Butå Locâyå
96.	II.2i	II.2i	Giripurå	Pasuruan
97.	II.3d	II.4d	Kålåjowar	Kålåjonggå
98.	II.3g	II.4g	Butå Krêndhå	Butå Kurdå
99.	II.3i	II.4i	ing Waru Banawor	Carub Bawor
100.	II.4a	II.a	Suråbâyå	Puspålåyå
101.	II.4b	II.b	Waringin Putih	ing Pilang Putih
102.	II.4d	II.d	Kålådrêngki	Kålågurgi
103.	II.4e	II.e	Ki Jêngki	Nyai Jênggi
104.	II.4f	II.f	Sêpanjang	ing Batang
105.	II.4i	II.i	Yudalakah	Ni Janglakah
106.	II.5a	II.6a	Barat Katigå	Kålåjongkå
107.	II.5c	II.6c	Pêmalang	Ing Pathi
108.	II.5e	II.6e	ing Padhas	ing Kêndhêng
109.	II.5g	II.6g	Butå Tringgiling Têgal	Butå Giling Jagalan
110.	II.6b	II.7b	gêgês nênggih	Gêsêng nagri
111.	II.6g	II.7g	Pragotå Suråkårtå	Pêlacung Kartåsurå
112.	II.6h	II.7h	Carêbon	ing Jombor
113.	II.6i	II.7i	Têgalâyå	Pêlayangan
114.	II.8c	II.8c	Kêrtåsånå ing Ngrakuman	Si Natpådå ing Rangkudan
115.	II.8h	II.8h	Pêlabuhan	Pamasuhan
116.	II.8i	II.8i	Pêlayangan	Têgalayang
117.	II.16d	II.9d	Pasungjâyå anèng Prêning	Kasujayan Widaningsih
118.	II.16f	II.9f	ing Gadhung Kêdhung Gêrugung	Pagêlung Kêdhung Garunggung
119.	II.16i	II.9i	Gêni Purå ingkang anèng Jågarågå	Sontapurå ingkang ånå Alas Ngroban
120.	II.18b	II.10b	Udan Biris	anèng Pêning
121.	II.7a	II.11a	Gêndråsari	Gênåwati
122.	II.7b	II.11b	pan Ki Wandhan	Rågåwati
123.	II.7c	II.11c	Si Kopèk ing Pêjajaran	Sapu Règèl ing Jakarta
124.	II.7d	II.11d	Sapurègèl ing Bêtawi	Rontog Pajajaran singgih
125.	II.7e	II.11e	Warulur	Marusari
126.	II.10d	II.12d	Si Galuh aran Si Prênthil	ing Sêgaluh Si Bathithil
127.	II.10g	II.12g	Gêni aranyå	Gêniyårå
128.	II.10i	II.12i	Purbalingga	Pråbålinggå
129.	II.14e	II.14e	ing Mênnyari	ing Manorih

lajêngipun *tabel*

No.	Sumber		SK-A	SK-B
	A	B		
130.	II.14h	II.14h	Tujung Supiri	Kêdhujuwiri
131.	II.24g	II.15g	sampun pêpak sêdâyâ	Sunan Lawung Argâpurâ
132.	II.24h	II.15h	pârâ mukané dhêdhêmit	Jinoli Ardi Marapi
133.	II.24i	II.15i	ugêr-ugêr kabèh rumêksâ nêgârâ	titi tamat kadi amêcah kaluwak

Têtandhingan têmbung *SK-A* sâhâ *SK-B* ndadosakên bédâ ing têngêsipun. Têtandhingan têmbung *SK-A* sâhâ *SK-B* ingkang bédâ têngêsipun kaandharakên ing *tabel* nginggil, wondéné andharan ngéngingi têtandhingan têmbung *SK-A* sâhâ *SK-B* ingkang bédâ têngêsipun kaandharakên ing ngandhap mênikâ.

- Ing *teks SK-A* kasêrat ‘**luputâ** bilahi kabèh’ ‘*terhindar dari semua marabaya*’, têmbung *luputâ* têngêsipun ‘orâ kênâ, salah, kliru’ (Poerwadarminta, 1939: 279). Ing *teks SK-B* kasêrat ‘**adoh** ing bilahi kabèh’ ‘*jauh dari semua marabahaya*’, têmbung ‘adoh ing’ têngêsipun ‘âmbâ antarané’ (Poerwadarminta, 1939: 2). Dados têmbung ingkang jumbuh kaliyan *konteks* ukârâ kasêbut inggih mênikâ têmbung *luputâ*.
- Ing *teks SK-A* kasêrat ‘**miwah** pênggawé âlâ’ ‘*termasuk perbuatan buruk*’, têmbung *miwah* têngêsipun ‘muwah, lan, tur, karo, manèh’ (Poerwadarminta, 1939: 318). Ing *teks SK-B* kasêrat ‘**sakèh** panggawé âlâ’ ‘*semua perbuatan buruk*’, têmbung *sakèh* têngêsipun ‘ora sêthithik’ (Poerwadarminta, 1939: 5). Dados têmbung ingkang jumbuh kaliyan *konteks* ukârâ kasêbut inggih mênikâ têmbung *sakèh*.
- Ing *teks SK-A* I.1i kasêrat ‘maling **adoh** angarah tanânâ **wani**’ ‘*pencuri menjauh tiada yang berani*’, têmbung ‘adoh’ têngêsipun ‘doh, ngêdoh’

(Poerwadarminta, 1939: 2), têmbung wani têngesipun ‘ora wêdi’ (Poerwadarminta, 1939: 665). Ing *teks SK-B I.1i* kasêrat ‘maling **ardâ** tanânâ ngarah ing **kami**’ ‘*maling yang bernafsu tidak ada yang mengancam kami*’, têmbung ardâ têngesipun ‘murkâ, hâwâ-nêpsu’ (Poerwadarminta, 1939: 18), têmbung kami têngesipun ‘aku, kabèh’ (Poerwadarminta, 1939: 183). Dados ingkang jumbuh kaliyan *konteks* ukârâ kasêbut ‘maling ardâ tanânâ ngarah ing kami’.

4. Ing *teks SK-A I.1j* kasêrat ‘gunâ duduk mapan sirnâ’ ‘*perbuatan tebung-tenung semua binasa*’, têmbung **gunâ** têngesipun ‘panggawé’ (Poerwadarminta, 1939: 155), têmbung **mapan** têngesipun ‘papan, awit, nanging’ (Poerwadarminta, 1939: 295). Ing *teks SK-B I.1i* kasêrat ‘**tuju** duduk **swuh** sirnâ’ ‘*tenung-tenung semua binasa*’, têmbung tuju têngesipun ‘têluh ditamakaké sâkâ kadohan’ (Poerwadarminta, 1939: 611), têmbung swuh têngesipun ‘rusak, lêbur’ (Poerwadarminta, 1939: 158). Dados ingkang jumbuh kaliyan *konteks* ukârâ kasêbut ‘tuju duduk swuh sirnâ’.
5. Ing *teks SK-A I.2a* kasêrat ‘sêkèhing lârâ pan sami bali’ ‘*semua rasa sakit akan sembuh*’, têmbung **sêkèhing** têngesipun ‘akèh, ora sêthithik’ (Poerwadarminta, 1939: 5), têmbung **lârâ** têngesipun ‘nandhang ora kêpénak ing badané’ (Poerwadarminta, 1939: 262). Ing *teks SK-B I.2a* kasêrat ‘gunging pāncābāyā samyā bali’ ‘*sebesarnya marabahaya akan sembuh*’, têmbung **gunging** têngesipun ‘gêdhê’ (Poerwadarminta, 1939: 156), têmbung **pāncābāyā** têngesipun ‘bêbāyā warnā-warnā’ (Poerwadarminta, 1939: 466). Dados ingkang jumbuh kaliyan *konteks* ukârâ kasêbut ‘gunging pāncābāyā samyā bali’.

6. Ing *teks SK-A* I.2e kasêrat ‘kadyå kapuk tibanirèki’ ‘*seperti kapuk yang terjatuh di tempat ini*’. Ing *teks SK-B* I.2e kasêrat ‘kirå-kirå pan wuk sakalir’ ‘*semua doanya jadi terkabul*’. Dados kalih ukårå kasêbut béda têngêsipun.
7. Ing *teks SK-A* I.2g kasêrat ‘galak’ ingkang têngêsipun ‘wani marang manungså, doyan mangan manungså’ (Poerwadarminta, 1939: 128). Ing *teks SK-B* I.2g kasêrat ‘krodå’ ingkang têngêsipun ‘nêpsu bangêt, muring’ (Poerwadarminta, 1939: 253). Dados têngbung ingkang jumbuh kaliyan *konteks* ukårå kasêbut têngbung ‘galak’.
8. Ing *teks SK-A* I.2h kasêrat ‘angkêr’ ingkang têngêsipun ‘ora kêna diambah ing sabên wong margå ånå lêlêmbuté’ (Poerwadarminta, 1939: 15). Ing *teks SK-B* I.2h kasêrat ‘aèng’ ingkang têngêsipun ‘élok, anêh’ (Poerwadarminta, 1939: 4). Dados têngbung ‘angkêr’ sårå ‘aèng’ béda têngêsipun, nanging botên ngéwahi maknaipun.
9. Ing *teks SK-A* I.3a kasêrat ‘paguyanggané’ ingkang têngêsipun ‘papan kanggo ngêdusi kéwan’ (Poerwadarminta, 1939: 153). Ing *teks SK-B* I.3a kasêrat ‘pagupakaning’ ingkang têngêsipun ‘luwangan kêbak blêthok dianggo kungkum kébo’ (Poerwadarminta, 1939: 156). Kalih têngbung mênika béda têngêsipun, dados têngbung ingkang jumbuh kaliyan *konteks* ukårå kasêbut têngbung ‘pagupakaning’.
10. Ing *teks SK-A* I.3b kasêrat ‘kisin nêdyå sêgårå asat’ ‘*berniat untuk malu laut jadi kering*’. Ing *teks SK-B* I.3b kasêrat ‘nadyan arcå myang sagårå alas’ ‘*walaupun akan datang ke laut dan hutan*’. Dados kalih ukårå kasêbut béda têngêsipun.

11. Ing *teks SK-A I.3c* kasêrat ‘kuwâsâ ngambah têlangé’ ‘*berkuasa untuk berjalan di tempat air yang mengalir*’. Ing *teks SK-B I.3c* kasêrat ‘têmahan rahayu kabèh’ ‘*akan selamatlah semuanya*’. Dados kalih ukârâ kasêbut béda têngêsipun.
12. Ing *teks SK-A I.3i* kasêrat ‘netrâ’ ingkang têngêsipun ‘mâtâ’ (Poerwadarminta, 1939: 340). Ing *teks SK-B I.3i* kasêrat ‘ati’ ingkang têngêsipun ‘jantung, tênging râsâ kabatinaning manungsâ’ (Poerwadarminta, 1939: 21). Dados kalih têngbung kasêbut béda têngêsipun.
13. Ing *teks SK-A I.4c* kasêrat ‘Yusub ing cahyaku mangko’ ‘*Nabi Yusub yang akan berada di cahayaku kelak*’. Ing *teks SK-B I.4c* kasêrat ‘Nabi Yusub warnaningong’ ‘*Nabi Yusub yang akan berada di wajahku*’. Dados kalih ukârâ kasêbut béda têngêsipun, nanging botên ngéwahi maknaipun.
14. Ing *teks SK-A I.5b* kasêrat ‘kang minangkâ karahayuning badan’ ‘*yang sebagai keselamatan diriku*’. Ing *teks SK-B I.5b* kasêrat ‘Aminah kang bêbayuning anggâ’ ‘*Aminah yang menjadi urat tempat berjalannya darah dalam di badanku*’. Dados kalih ukârâ kasêbut béda têngêsipun, nanging botên ngéwahi maknaipun.
15. Ing *teks SK-A I.5c* kasêrat ‘Ya Nuh ing usus mangko’ ‘*Nabi Nuh di usuku kelak*’. Ing *teks SK-B I.5c* kasêrat ‘Ayup minangkâ ususé’ ‘*Nabi Ayub sebagai ususnya*’. Dados kalih ukârâ kasêbut béda têngêsipun, nanging botên ngéwahi maknaipun.
16. Ing *teks SK-A I.5b* kasêrat ‘tumuwuh’ ingkang têngêsipun ‘dumadi (mubarang sing urip)’ (Poerwadarminta, 1939: 613). Ing *teks SK-B I.5b* kasêrat ‘turuh’ ingkang têngêsipun ‘banyu sing mancur sâkâ ndhuwur’ (Poerwadarminta,

- 1939: 616). Dados têmbung ingkang jumbuh kaliyan *konteks* ukårå kasêbut inggih têmbung ‘turuh’.
17. Ing *teks SK-A* I.5f kasêrat ‘atiku’ ingkang têgêsipun ‘jantungku, têlênging råså kabatinanku’ (Poerwadarminta, 1939: 21). Ing *teks SK-B* I.5f kasêrat ‘cahyaku’ ingkang têgêsipun ‘kamulyanku’ (Poerwadarminta, 1939: 622). Dados kalih ukårå kasêbut béda têgêsipun, nanging botên ngéwahi maknaipun.
 18. Ing *teks SK-A* I.6a kasêrat ‘pan mulané’ ingkang têgêsipun ‘asal, wiwitané’ (Poerwadarminta, 1939: 324). Ing *teks SK-B* I.6a kasêrat ‘marmané’ ingkang têgêsipun ‘margå sårå iku’ (Poerwadarminta, 1939: 296). Dados têmbung ‘pan mulané’ sårå ‘marmané’ béda têgêsipun, nanging botên ngéwahi maknaipun.
 19. Ing *teks SK-A* I.6f kasêrat ‘måcå’ ingkang têgêsipun ‘nggunèkaké surasaning tulisan’ (Poerwadarminta, 1939: 299). Ing *teks SK-B* I.6f kasêrat ‘anurat’ ingkang têgêsipun ‘nulis’ (Poerwadarminta, 1939: 349). Dados kalih ukårå kasêbut béda têgêsipun, nanging botên ngéwahi maknaipun.
 20. Ing *teks SK-A* I.6f kasêrat ‘olêh rahayu nugrahan’ ‘*akan mendapatkan keselamatan sebagai imbalannya*’. Ing *teks SK-B* I.6f kasêrat ‘dadyå ayuning jasad’ ‘*akan menjadi keselamatan bagi dirinya*’. Dados kalih ukårå kasêbut béda têgêsipun, nanging botên ngéwahi maknaipun.
 21. Ing *teks SK-A* I.8e kasêrat ‘saklir åmå tan ånå wani’ ‘*semua hama tidak ada yang berani*’. Ing *teks SK-B* I.7e kasêrat ‘datan ånå åmå kang prapti’ ‘*tidak ada hama yang datang*’. Dados kalih ukårå kasêbut béda têgêsipun, nanging botên ngéwahi maknaipun.

22. Ing *teks SK-A* I.8g kasêrat ‘wacanên’ ingkang têngêsipun ‘diwacaké’ (Poerwadarminta, 1939: 658). Ing *teks SK-B* I.7g kasêrat ‘watêkênâ’ ingkang têngêsipun ‘diucapaké’ (Poerwadarminta, 1939: 657). Dados kalih ukâra kasêbut béda têngêsipun, nanging botên ngéwahi maknaipun.
23. Ing *teks SK-A* I.8i kasêrat ‘mungsuhiŕa rêp-sirêp tan âna wani’ ‘*mungsuhiŕmu diurungan agar tidak ada yang berani*’. Ing *teks SK-B* I.7f kasêrat ‘kang amangan rinaksâ déning Hyang Widdhi’ ‘*yang memakan akan dilindungi oleh Allah*’. Dados kalih ukâra kasêbut béda têngêsipun.
24. Ing *teks SK-A* I.8j kasêrat ‘sêparanirâ’ ingkang têngêsipun ‘sajroning lélunganmu’ (Poerwadarminta, 1939: 472). Ing *teks SK-B* I.7j kasêrat ‘payudan’ ingkang têngêsipun ‘papêrangan’ (Poerwadarminta, 1939: 457). Dados kalih ukâra kasêbut béda têngêsipun.
25. Ing *teks SK-A* I.10j kasêrat ‘lah simpênâ pan’ ingkang têngêsipun ‘dirawat, disinggahaké, disingidaké’ (Poerwadarminta, 1939: 563). Ing *teks SK-B* I.8j kasêrat ‘dên wêwêra’ ingkang têngêsipun ‘gulungên, lintingên’ (Poerwadarminta, 1939: 622). Dados kalih ukâra kasêbut béda têngêsipun.
26. Ing *teks SK-A* I.10d kasêrat ‘pêrang pupuh’ ingkang têngêsipun ‘pêrang amuk-amukan sing akèh pêpati’ (Poerwadarminta, 1939: 486). Ing *teks SK-B* I.8d kasêrat ‘anglurug’ ingkang têngêsipun ‘mangkat pêrang’ (Poerwadarminta, 1939: 412). Dados kalih ukâra kasêbut béda têngêsipun.
27. Ing *teks SK-A* I.10e kasêrat ‘tumbak bêdhil norâ ngênèni’ ‘*tombak dan senapan tidak ada yang mengena*nya’. Ing *teks SK-B* I.8e kasêrat ‘mungsuhiŕa datan udani’ ‘*mungsuhiŕmu tidak ada yang tahu*’. Dados kalih ukâra kasêbut béda têngêsipun.

28. Ing teks *SK-A* I.10f kasêrat ‘musuhirâ tan wuningâ’ ‘*mungsuhmu tidak akan tahu*’. Ing teks *SK-B* I.8f kasêrat ‘luput sanjâtâ ngrâtrâ’ ‘*tidak terkena senjata yang sama*’. Dados kalih ukârâ kasêbut béda têngêsipun.
29. Ing teks *SK-A* I.10g kasêrat ‘nyâtâ ing puniku’ ‘*sejatinya hal itu adalah kenyataan*’. Ing teks *SK-B* I.8g kasêrat ‘iku sawabipun’ ‘*itu berkahnya*’. Dados kalih ukârâ kasêbut béda têngêsipun.
30. Ing teks *SK-A* I.10h kasêrat ‘ingkang simpan dèn rumêksâ’ ‘*barang siapa yang menyimpannya akan dilindungi*’. Ing teks *SK-B* I.8h kasêrat ‘sabarang pakaryanirâ’ ‘*apapun pekerjaannya*’. Dados kalih ukârâ kasêbut béda têngêsipun.
31. Ing teks *SK-A* I.9c kasêrat ‘yogyâ wacaknâ kidungé’ ‘*sebaiknya bacakanlah lagu pujiannya*’. Ing teks *SK-B* I.9c kasêrat ‘tuwin wong lârâ awaké’ ‘*juga orang yang sakit badannya*’. Dados kalih ukârâ kasêbut béda têngêsipun.
32. Ing teks *SK-A* I.9h kasêrat ‘aglis nuli linuwaran’ ‘*kemudian segeralah dibubarkan*’. Ing teks *SK-B* I.9h kasêrat ‘sadosané ing ngapurâ’ ‘*semua dosanya akan dimaafkan*’. Dados kalih ukârâ kasêbut béda têngêsipun.
33. Ing teks *SK-A* I.11i kasêrat ‘Ki Hartati mêngko araningsun kaki’ ‘*Ki Hartati kelak menjadi namaku wahai anakku*’. Ing teks *SK-B* I.11i kasêrat ‘mangkyâ aran Ismangil Jatimalêngis’ ‘*kelak bernama Ismail Jatimalengis*’. Dados kalih ukârâ kasêbut béda têngêsipun.
34. Ing teks *SK-A* I.11j kasêrat ‘sâpâ wêruh araning wang’ ‘*siapa yang mengetahui sebutan manusia*’. Ing teks *SK-B* I.11j kasêrat ‘anèng têngahing jagad’ ‘*berada di tengah dunia*’. Dados kalih ukârâ kasêbut béda têngêsipun.

35. Ing *teks SK-A* I.12c kasêrat ‘kusumané’ ingkang têngêsipun ‘trah luhur, éndah bangêt’ (Poerwadarminta, 1939: 239). Ing *teks SK-B* I.12c kasêrat ‘sauripé’ ingkang têngêsipun ‘kang njalari uripé’ (Poerwadarminta, 1939: 445). Dados kalih ukâra kasêbut béda têngêsipun.
36. Ing *teks SK-A* I.12f kasêrat ‘dèn rumêksa’ ingkang têngêsipun ‘dijaga’ (Poerwadarminta, 1939: 526). Ing *teks SK-B* I.12f kasêrat ‘sinêdyan’ ingkang têngêsipun ‘dikarêpaké’ (Poerwadarminta, 1939: 552). Dados kalih ukâra kasêbut béda têngêsipun.
37. Ing *teks SK-A* I.12h kasêrat ‘yèn iki dèn apalênâ’ ‘*jika ini di hafalkan*’. Ing *teks SK-B* I.12h kasêrat ‘bratanânâ aywâ nêndrâ’ ‘*berpuasalah jangan sering tidur*’. Dados kalih ukâra kasêbut béda têngêsipun.
38. Ing *teks SK-A* I.12j kasêrat ‘adoh wong ingkang durjânâ’ ‘*akan jauh dari orang yang bertindak durjana*’. Ing *teks SK-B* I.12j kasêrat ‘sarwâ ciniptâ ânâ’ ‘*dan diciptakan untuk ada*’. Dados kalih ukâra kasêbut béda têngêsipun.
39. Ing *teks SK-A* I.17b kasêrat ‘iyâ êning duk ingsun agêsang’ ‘*iya berada ketika kami hidup*’. Ing *teks SK-B* I.14b kasêrat ‘milu urip lawan milu pêjah’ ‘*ikut hidup juga ikut mati*’. Dados kalih ukâra kasêbut béda têngêsipun.
40. Ing *teks SK-A* I.17c kasêrat ‘duk mati nilâ arané’ ‘*ketika telah mati nila namanya*’. Ing *teks SK-B* I.14c kasêrat ‘datan pisah saparané’ ‘*tidak akan terpisah kemanapun perginya*’. Dados kalih ukâra kasêbut béda têngêsipun.
41. Ing *teks SK-A* I.17d kasêrat ‘duk ingsun anèng ing gunung’ ‘*ketika aku ada di gunung*’. Ing *teks SK-B* I.14d kasêrat ‘paripurnâ satuhu’ ‘*sungguh sempurna adanya*’. Dados kalih ukâra kasêbut béda têngêsipun.

42. Ing teks *SK-A* I.17e kasêrat ‘ngalih aran asmâra kaki’ ‘*berganti nama menjadi asmara wahai anakku*’. Ing teks *SK-B* I.14e kasêrat ‘yèn nirmâlâ waluyâ jati’ ‘*jika tidak bercela selamat dunia akhirat*’. Dados kalih ukârâ kasêbut béda têngêsipun.
43. Ing teks *SK-A* I.17f kasêrat ‘wayah tumêkèng tuwâ’ ‘*sampai waktu datangnya tua*’. Ing teks *SK-B* I.14f kasêrat ‘kêna ing kéné kânâ’ ‘*mendapatkan (kebaikan) dimana-mana*’. Dados kalih ukârâ kasêbut béda têngêsipun.
44. Ing teks *SK-A* I.17g kasêrat ‘èmut ibunipun’ ‘*ingat kepada ibunya*’. Ing teks *SK-B* I.14g kasêrat ‘ing wasananipun’ ‘*pada akhirnya*’. Dados kalih ukârâ kasêbut béda têngêsipun.
45. Ing teks *SK-A* I.17h kasêrat ‘ki Pênjaring lugâ ngétan’ ‘*Ki Penjaring pergi ke timur*’. Ing teks *SK-B* I.14h kasêrat ‘ajêjuluk Adisuksmâ’ ‘*akan bergelar Sukma yang indah (utama)*’. Dados kalih ukârâ kasêbut béda têngêsipun.
46. Ing teks *SK-A* I.17i kasêrat ‘ki Hartati mênurut gigir Mêrapi’ ‘*Ki Harti menyusuri lereng Gnung Merapi*’. Ing teks *SK-B* I.14i kasêrat ‘cahyâ êning jumênêng anèng Hartati’ ‘*sinar bening berada dalam hati sanubari*’. Dados kalih ukârâ kasêbut béda têngêsipun.
47. Ing teks *SK-A* I.17j kasêrat ‘anulwâ marang Sunmâra’ ‘*lalu ke Gunung Sunmara (Sundara)*’. Ing teks *SK-B* I.14j kasêrat ‘anom tan kênèng tuwâ’ ‘*selalu muda tidak pernah tua*’. Dados kalih ukârâ kasêbut béda têngêsipun.
48. Ing teks *SK-A* I.26b kasêrat ‘pasêmboning dadyâ talining barat’ ‘*ditambahkan seperti ikatan dari angin barat*’. Ing teks *SK-B* I.17b kasêrat

‘pindhå kombang angajab ing tawang’ ‘*seperti (menirukan) seekor kumbang melayang di angkasa*’. Dados kalih ukårå kasêbut béda têngêsipun.

49. Ing *teks SK-A* I.26e kasêrat ‘kusumaning’ ingkang têngêsipun ‘trah luhur, éndah bangêt’ (Poerwadarminta, 1939: 239). Ing *teks SK-B* I.18e kasêrat ‘wêkasané’ ingkang têngêsipun ‘wasånå, pungkasan’ (Poerwadarminta, 1939: 659). Dados kalih ukårå kasêbut béda têngêsipun.
50. Ing *teks SK-A* I.25b kasêrat ‘wit buwånå pangirun jagat’ ‘*pohon dunia Kirun yang ada di dunia*’. Ing *teks SK-B* I.19b kasêrat ‘wit buwånå êpang kéblat papat’ ‘*pohon dunia bercabang empat kiblat*’. Dados kalih ukårå kasêbut béda têngêsipun.
51. Ing *teks SK-A* I.25c kasêrat ‘rumêmbé’ ingkang têngêsipun ‘sêmi, tuwuh’ (Poerwadarminta, 1939: 526). Ing *teks SK-B* I.19c kasêrat ‘anginé’ ingkang têngêsipun ‘lakuning håwå’ (Poerwadarminta, 1939: 15). Dados kalih ukårå kasêbut béda têngêsipun.
52. Ing *teks SK-A* I.25e kasêrat ‘adoh’ ingkang têngêsipun ‘åmbå antarané, lêté, (dununging panggonan)’ (Poerwadarminta, 1939: 2). Ing *teks SK-B* I.19e kasêrat ‘kêmbang’ ingkang têngêsipun ‘bêbakaling woh lumprahé måwå lêmbaran, sungut sari, bakal woh,sartå éndah warnané, minångkå rêrêngganing’ (Poerwadarminta, 1939: 205). Dados kalih ukårå kasêbut béda têngêsipun.
53. Ing *teks SK-A* I.25e kasêrat ‘adoh lintang pêrdåpå langit’ ‘*jauhnya bintang di ujung langit*’. Ing *teks SK-B* I.19e kasêrat ‘kêmbang lintang salågå langit’ ‘*berbunga bintang berkelap kelip di langit*’. Dados kalih ukårå kasêbut béda têngêsipun.

54. Ing *teks SK-A* I.25f kasêrat ‘sêkar sêlâgâ wulan’ ‘*bunga kelopaknya bulan*’. Ing *teks SK-B* I.19f kasêrat ‘sari andaru kilat’ ‘*bertunaskan kilatan sinar dan petir*’. Dados kalih ukârâ kasêbut béda têngêsipun.
55. Ing *teks SK-A* I.25g kasêrat ‘sêmbi kilat daru’ ‘*bertunas kilatan sinar dan petir*’. Ing *teks SK-B* I.19g kasêrat ‘woh Surya lan têngsun’ ‘*berbuah matahari dan bulan*’. Dados kalih ukârâ kasêbut béda têngêsipun.
56. Ing *teks SK-A* I.25i kasêrat ‘sinambénan kilat langit obar-abir’ ‘*ucapannya kilat yang dilangit terang*’. Ing *teks SK-B* I.19i kasêrat ‘apêpucuk akâsâ bungkrah pratiwi’ ‘*berujung angkasa dan berpangkal bumi*’. Dados kalih ukârâ kasêbut béda têngêsipun.
57. Ing *teks SK-A* I.25j kasêrat ‘sinarotan mring Yang Surya’ ‘*bercahayakan Hyang Surya*’. Ing *teks SK-B* I.19j kasêrat ‘âlâtâ bayu bajrâ’ ‘*pohon merambatnya angin dan kilat*’. Dados kalih ukârâ kasêbut béda têngêsipun.
58. Ing *teks SK-A* I.16a kasêrat ‘wiwitané rêké tan kêpsagih’ ‘*pada awal mulanya ketika menemukannya*’. Ing *teks SK-B* I.20a kasêrat ‘wiwitané duk anêmu candhi’ ‘*awal mulanya ketika menemukan candhi*’. Dados kalih ukârâ kasêbut béda têngêsipun.
59. Ing *teks SK-A* I.16b kasêrat ‘gêgodhongan ingkang kawurangan’ ‘*daun-daun yang kekurangan*’. Ing *teks SK-B* I.20b kasêrat ‘gêgêdhongan miwah wêwarangkan’ ‘*berwujud gedung dan berpagar benteng*’. Dados kalih ukârâ kasêbut béda têngêsipun.
60. Ing *teks SK-A* I.16d kasêrat ‘dadyâ tan ânâ’ ‘*menjadi tidak ada*’. Ing *teks SK-B* I.20d kasêrat ‘tan ânâ janmâ’ ‘*tidak ada manusia*’. Dados kalih ukârâ kasêbut béda têngêsipun.

61. Ing *teks SK-A I.16e* kasêrat ‘malah kongsi têng wiyati’ ‘*datang yang berasal dari langit*’. Ing *teks SK-B I.20e* kasêrat ‘yèn wikan apurwaning dadi’ ‘*andaikata (manusia) mengetahinya asal mula kejadian*’. Dados kalih ukâra kasêbut béda têngsipun.
62. Ing *teks SK-A I.16f* kasêrat ‘ing ngawiyat’ ‘*di langit*’. Ing *teks SK-B I.20f* kasêrat ‘sagâra wétan’ ‘*timur laut*’. Dados kalih ukâra kasêbut béda têngsipun.
63. Ing *teks SK-A I.16j* kasêrat ‘iyâ sêkar ing jêmpinâ’ ‘*iya itu yang dinamakan bunga keselamatan*’. Ing *teks SK-B I.20j* kasêrat ‘katon têngahing tawang’ ‘*tampak di tengah angkasa*’. Dados kalih ukâra kasêbut béda têngsipun.
64. Ing *teks SK-A I.15b* kasêrat ‘langit iku kuwâsa rubuhâ’ ‘*langit itu berkuasa untuk roboh*’. Ing *teks SK-B I.24b* kasêrat ‘suryâ lintang myang wong sabuwânâ’ ‘*matahari dan bintang juga manusia satu bumi*’. Dados kalih ukâra kasêbut béda têngsipun.
65. Ing *teks SK-A I.15c* kasêrat ‘yèn wêruh arti dâyané’ ‘*jika melihat arti kekuasaanya*’. Ing *teks SK-B I.24c* kasêrat ‘wêdi angidhêp sakèhé’ ‘*takut melihat semuanya*’. Dados kalih ukâra kasêbut béda têngsipun.
66. Ing *teks SK-A I.15d* kasêrat ‘kang gunung kuwâsa jungkrug’ ‘*yang gngg berkuasa untuk roboh*’. Ing *teks SK-B I.24d* kasêrat ‘ingkang Kawâsa nêbut’ ‘*yang berkuasa berkata*’. Dados kalih ukâra kasêbut béda têngsipun.
67. Ing *teks SK-A I.15e* kasêrat ‘sêgâra gung kuwâsa gingsir’ ‘*laut yang luas berkasa untuk berubah*’. Ing *teks SK-B I.24e* kasêrat ‘pan jumênêng manungsâ jati’ ‘*akan bertahta sebagai manusia sejati*’. Dados kalih ukâra kasêbut béda têngsipun.

68. Ing teks *SK-A* I.15f kasêrat ‘yèn wêruh arti dâya’ ‘*jika melihat arti kekuasaanya*’. Ing teks *SK-B* I.24f kasêrat ‘ngadêg bumi sampurnâ’ ‘*berdiri dengan tegak di bumi yang sempurna*’. Dados kalih ukâra kasêbut béda têngêsipun.
69. Ing teks *SK-A* I.15h kasêrat ‘dadyâ paliyasing pêrang’ ‘*menjadi andalan dalam peperangan*’. Ing teks *SK-B* I.24h kasêrat ‘ywâ manungsâ tan asiyâ’ ‘*tidak akan ada manusia yang berbelas kasihan*’. Dados kalih ukâra kasêbut béda têngêsipun.
70. Ing teks *SK-A* I.15i kasêrat ‘sêjatiné kang mungsuh norâ nêdhasi’ ‘*sejatinya yang menjadi senjata mungsuh tidak akan mengenainya*’. Ing teks *SK-B* I.24i kasêrat ‘Sang Hyang Tunggal paran déné wêlas asih’ ‘*Sang Hyang Tunggal (Allah) kelak akan berbelas kasihan kepadanya*’. Dados kalih ukâra kasêbut béda têngêsipun.
71. Ing teks *SK-A* I.15j kasêrat ‘yèn iku dèn apalênâ’ ‘*itu jika dihafalkan*’. Ing teks *SK-B* I.24j kasêrat ‘Hyang Asmâra mung raga’ ‘*Hyang Asmara hanyalah badan*’. Dados kalih ukâra kasêbut béda têngêsipun.
72. Ing teks *SK-A* I.18a kasêrat ‘pan mangkânâ ing pujinéki’ ‘*dan beginilah ucapan pujiannya*’. Ing teks *SK-B* I.31a kasêrat ‘Ya Hu Dat nyèng pamujining wêngi’ ‘*Ya Hu Datnyèng ucapan pujian pada malam hari*’. Dados kalih ukâra kasêbut béda têngêsipun.
73. Ing teks *SK-A* I.18b kasêrat ‘malih aran sangkané amulyâ’ ‘*berganti namalah dari kemuliyaaan*’. Ing teks *SK-B* I.31b kasêrat ‘balé aras sêsakané mulyâ’ ‘*serambi arasy (surga) bertiang kemuliaan*’. Dados kalih ukâra kasêbut béda têngêsipun.

74. Ing teks *SK-A* I.18h kasêrat ‘anulak pêngawé âlâ’ ‘menolak dari perbuatan jahat’. Ing teks *SK-B* I.31h kasêrat ‘pangêrêt taraju rijal’ ‘penyekatnya adalah ta’ajul-tijal’. Dados kalih ukârâ kasêbut béda têngêsipun.
75. Ing teks *SK-A* I.18i kasêrat ‘lâra râgâ sumingkir kêlangkung têbih’ ‘segala penyakit pergilah menjauh’. Ing teks *SK-B* I.31i kasêrat ‘andêr-andêr kulhu balik kang linêwih’ ‘penopangnya adalah qulhu balik yang ampuh’. Dados kalih ukârâ kasêbut béda têngêsipun.
76. Ing teks *SK-A* I.19b kasêrat ‘pamidhangan ing bëntal mukadas’ ‘pundaknya yang berada di betal mukadas’. Ing teks *SK-B* I.32b kasêrat ‘lunguhé Atiné surat An’am’ ‘yang duduk didalam hatinya ialah surah Al-An’am’. Dados kalih ukârâ kasêbut béda têngêsipun.
77. Ing teks *SK-A* I.19e kasêrat ‘pan mangkânâ panutup nabi’ ‘yang demikian inilah yang menjadi penutupnya para nabi’. Ing teks *SK-B* I.32e kasêrat ‘ing aranan tênging langit’ ‘yang bernama bagian dalam langit’. Dados kalih ukârâ kasêbut béda têngêsipun.
78. Ing teks *SK-A* I.19g kasêrat ‘dinuting ing râsul’ ‘diutus oleh para rasul’. Ing teks *SK-B* I.32g kasêrat ‘kang wêkasan iku’ ‘yang terakhir itulah’. Dados kalih ukârâ kasêbut béda têngêsipun.
79. Ing teks *SK-A* I.19i kasêrat ‘kinawédèn bêlis sanâtâ lawan êjim’ ‘akan merasa takut dengan kumpulan setan dan jin’. Ing teks *SK-B* I.32i kasêrat ‘kinédhêpan ing tumuwuh wêdi asih’ ‘akan menjadi kasih dan sayang’. Dados kalih ukârâ kasêbut béda têngêsipun.
80. Ing teks *SK-A* I.19j kasêrat ‘ingkang lâra gêlis waras’ ‘yang sakit menjadi sembuh’. Ing teks *SK-B* I.32j kasêrat ‘tundhuk nêmbah maringwang’ ‘taklul

dan hormat kepadaku (Nabi Muhammad)'. Dados kalih ukârâ kasêbut béda têngêsipun.

81. Ing *teks SK-A* I.20f kasêrat 'anulak pênggawé âlâ' '*penolak semua perbuatan jahat*'. Ing *teks SK-B* I.34f kasêrat 'apan angrêksâ mringwang' '*yang akan menjaga diriku*'. Dados kalih ukârâ kasêbut béda têngêsipun.
82. Ing *teks SK-A* I.20i kasêrat 'dêr-idêr *Kulhu* balik kang linuwih' '*penopangnya adalah qulhu balik yang ampuh*'. Ing *teks SK-B* I.34i kasêrat 'lârâ râgå samyâ sumingkirâ têbih' '*sakit badan menyingkirlah jauh*'. Dados kalih ukârâ kasêbut béda têngêsipun.
83. Ing *teks SK-A* I.21b kasêrat 'katon murupaké kang tumingal' '*terlihat menghidupkan yang melihatnya*'. Ing *teks SK-B* I.35b kasêrat 'kang umiyat samyâ sih sadâyâ' '*semua yang melihatnya akan mencintainya*'. Dados kalih ukârâ kasêbut béda têngêsipun.
84. Ing *teks SK-A* I.22b kasêrat 'yèn lumampah' '*jika berjalan*'. Ing *teks SK-B* I.36b kasêrat 'kang tumingal' '*yang terlihat*'. Dados kalih ukârâ kasêbut béda têngêsipun.
85. Ing *teks SK-A* I.27b kasêrat 'warnanipun kêlangkung éndah' '*warnanya terlihat sangatlah indah*'. Ing *teks SK-B* I.39b kasêrat 'manuk iku adoh pinaranan' '*burung itu jauh berkelana*'. Dados kalih ukârâ kasêbut béda têngêsipun.
86. Ing *teks SK-A* I.27f kasêrat 'nétrané iyâ sêkawan' '*matanya empat*'. Ing *teks SK-B* I.39f kasêrat 'amindhâ *Nabi Adam*' '*diibaratkan seperti Nabi Adam*'. Dados kalih ukârâ kasêbut béda têngêsipun.

87. Ing *teks SK-A* I.27g kasêrat ‘tanggané wêwalu’ ‘*tangannya delapan*’. Ing *teks SK-B* I.39g kasêrat ‘sukuné puniku’ ‘*kakinya itu*’. Dados kalih ukârâ kasêbut béda têngêsipun.
88. Ing *teks SK-A* I.27h kasêrat ‘kulité iyâ sêri’at’ ‘*kulitnya ialah syariat*’. Ing *teks SK-B* I.39h kasêrat ‘ing gunung Palwâ Jabalkat’ ‘*di Gunung Palwa Jabalkat*’. Dados kalih ukârâ kasêbut béda têngêsipun.
89. Ing *teks SK-A* I.27i kasêrat ‘dangingirâ ing aran tarêkat singgih’ ‘*dangingnya yang awalnya dinamakan tarikat*’. Ing *teks SK-B* I.39i kasêrat ‘rambutirâ ing aran tarwiyah singgih’ ‘*rambutnya yang awalnya dinamakan tarwiyah*’. Dados kalih ukârâ kasêbut béda têngêsipun.
90. Ing *teks SK-A* II.2a kasêrat ‘karumiyin ing Brang Wétan’ ‘*yang pertama di sebelah timur*’. Ing *teks SK-B* II.2a kasêrat ‘ingkang rumaksâ Bang Wétan’ ‘*yang menjaga di sebelah timur*’. Dados kalih ukârâ kasêbut béda têngêsipun.
91. Ing *teks SK-A* II.2g kasêrat ‘kang rumêksâ ing Brang Wétan’ ‘*yang menjaga di sebelah timur*’. Ing *teks SK-B* II.2g kasêrat ‘aran Butâ Locâyâ’ ‘*dinamakan buta Locaya*’. Dados kalih ukârâ kasêbut béda têngêsipun.
92. Ing *teks SK-A* II.2i kasêrat ‘Giripurâ’ têngêsipun inggih mênikâ ‘nâma papan ingkang namanipun Giripura’. Ing *teks SK-B* II.2i kasêrat ‘Pasuruan’ têngêsipun inggih mênikâ ‘nâma kithâ ingkang namanipun Pasuruan’. Dados kalih têngbung kasêbut béda têngêsipun.
93. Ing *teks SK-A* II.3d kasêrat ‘Kâlâjowar’ têngêsipun inggih mênikâ ‘nâma lélêmbat ingkang namanipun Kâlâjowar’. Ing *teks SK-B* II.4d kasêrat ‘Kâlâjonggâ’ têngêsipun inggih mênikâ ‘nâma lélêmbat ingkang namanipun Kâlâjonggâ’. Dados kalih têngbung kasêbut béda têngêsipun.

94. Ing *teks SK-A* II.3g kasêrat ‘Butå Krêndhå’ têngêsipun inggih mênikå ‘nåmå lèlêmbat ingkang namanipun Buta Krêndhå’. Ing *teks SK-B* II.4g kasêrat ‘Butå Kurdå’ têngêsipun inggih mênikå ‘nåmå lèlêmbat ingkang namanipun Butå Kurdå’. Dados kalih têngbung kasêbut béda têngêsipun.
95. Ing *teks SK-A* II.3i kasêrat ‘ing Waru Banawor’ ‘*di Waru Banawor*’. Ing *teks SK-B* II.4i kasêrat ‘Carub Bawor’ têngêsipun inggih mênikå ‘nåmå lèlêmbat ingkang namanipun Carub Bawor’. Dados kalih têngbung kasêbut béda têngêsipun.
96. Ing *teks SK-A* II.4a kasêrat ‘Suråbåyå’ têngêsipun inggih mênikå ‘kithå ingkang namanipun Suråbåyå’. Ing *teks SK-B* II.5a kasêrat ‘Puspålåyå’ têngêsipun inggih mênikå ‘nåmå kithå ingkang namanipun Puspålåyå’. Dados kalih têngbung kasêbut béda têngêsipun.
97. Ing *teks SK-A* II.4b kasêrat ‘Waringin Putih’ têngêsipun inggih mênikå ‘nåmå papan ingkang namanipun Waringin Putih’. Ing *teks SK-B* II.5b kasêrat ‘ing Pilang Putih’ têngêsipun inggih mênikå ‘nåmå papan ingkang namanipun Pilang Putih’. Dados kalih têngbung kasêbut béda têngêsipun.
98. Ing *teks SK-A* II.4d kasêrat ‘Kålådrêngki’ têngêsipun inggih mênikå ‘nåmå lèlêmbat ingkang namanipun Kålådrêngki’. Ing *teks SK-B* II.5d kasêrat ‘Kålådurgi’ têngêsipun inggih mênikå ‘nåmå lèlêmbat ingkang namanipun Kålådurgi’. Dados kalih têngbung kasêbut béda têngêsipun.
99. Ing *teks SK-A* II.4e kasêrat ‘Ki Jêngki’ têngêsipun inggih mênikå ‘nåmå lèlêmbat ingkang namanipun Ki Jêngki’. Têngbung ki têngêsipun ‘sêsêbutaning wong tuwå lanang kang diajêni’ (Poerwadarminta, 1939: 222). Ing *teks SK-B* II.5e kasêrat ‘Nyai Jênggi’ têngêsipun inggih mênikå ‘nåmå

lêlêmbat ingkang namanipun Nyai Jênggi'. Têmbung nyai têngêsipun 'sêsêbutaning wong tuwâ wadon bojonging guru ngèlmu' (Poerwadarminta, 1939: 352). Dados kalih têngbung kasêbut béda têngêsipun.

100. Ing *teks SK-A* II.4f kasêrat 'Sêpanjang' têngêsipun inggih mênikâ 'nâma papan ingkang namanipun Sêpanjang'. Ing *teks SK-B* II.5f kasêrat 'ing Batang' têngêsipun inggih mênikâ 'kithâ ingkang namanipun Batang'. Dados kalih têngbung kasêbut béda têngêsipun.
101. Ing *teks SK-A* II.4i kasêrat 'Yudalakah' têngêsipun inggih mênikâ 'nâma lêlêmbat ingkang namanipun Yudalakah'. Ing *teks SK-B* II.5i kasêrat 'Ni Janglakah' têngêsipun inggih mênikâ 'nâma lêlêmbat ingkang namanipun Ni Janglakah'. Têmbung nyai têngêsipun 'panyêbutning wong tuwâ wadon' (Poerwadarminta, 1939: 344). Dados kalih têngbung kasêbut béda têngêsipun.
102. Ing *teks SK-A* II.5a kasêrat 'Barat Katigâ' têngêsipun inggih mênikâ 'nâma lêlêmbat ingkang namanipun Barat Katiga'. Ing *teks SK-B* II.6a kasêrat 'Kâlâjongkâ' têngêsipun inggih mênikâ 'nâma lêlêmbat ingkang namanipun Kâlâjongkâ'. Dados kalih têngbung kasêbut béda têngêsipun.
103. Ing *teks SK-A* II.5c kasêrat 'Pêmalang' têngêsipun inggih mênikâ 'salah satunggaling kithâ ingkang namanipun Pêmalang'. Ing *teks SK-B* II.6c kasêrat 'ing Pathi' têngêsipun inggih mênikâ 'salah satunggaling kithâ ingkang namanipun Pathi'. Dados kalih têngbung kasêbut béda têngêsipun.
104. Ing *teks SK-A* II.5e kasêrat 'ing Padhas' têngêsipun inggih mênikâ 'ing lêmah kang atos saèm, watu' (Poerwadarminta, 1939: 456). Ing *teks SK-B* II.6e kasêrat 'ing Kêndhêng' têngêsipun inggih mênikâ 'papan ingkang namanipun Kêndhêng'. Dados kalih têngbung kasêbut béda têngêsipun.

105. Ing *teks SK-A* II.5g kasêrat ‘Butå Tringgiling Têgal’ ‘*Buta Tringgiling yang berada di Tegal*’. Ing *teks SK-B* II.6g kasêrat ‘Butå Giling Jagalan’ ‘*Buta Giling yang berada di Jagalan*’. Dados kalih têmbung kasêbut béda têngêsipun.
106. Ing *teks SK-A* II.6b kasêrat ‘gêgês nênggih’ ‘*tersebutlah di Geges*’. Ing *teks SK-B* II.7b kasêrat ‘Gêsêng nagri’ ‘*negara Geseng*’. Dados kalih têmbung kasêbut béda têngêsipun.
107. Ing *teks SK-A* II.6g kasêrat ‘Pragotå Suråkårtå’ ‘*Pragota yang berada di Suråkårtå*’. Ing *teks SK-B* II.7g kasêrat ‘Pêlacung Kartåsurå’ ‘*Pêlancung yang berada di Kartåsurå*’. Dados kalih têmbung kasêbut béda têngêsipun.
108. Ing *teks SK-A* II.6h kasêrat ‘Carêbon’ têngêsipun inggih mênikå ‘kithå ingkang namanipun Cirêbon’. Ing *teks SK-B* II.7h kasêrat ‘ing Jombor’ têngêsipun inggih mênikå ‘papan ingkang namanipun Jombor’. Dados kalih têmbung kasêbut béda têngêsipun.
109. Ing *teks SK-A* II.6i kasêrat ‘Têgalâyå’ têngêsipun inggih mênikå ‘papan ingkang namanipun Têgalâyå’. Ing *teks SK-B* II.7i kasêrat ‘Pêlayangan’ têngêsipun inggih mênikå ‘papan ingkang namanipun Pêlayangan’. Dados kalih têmbung kasêbut béda têngêsipun.
110. Ing *teks SK-A* II.8c kasêrat ‘Kêrtåsånå ing Ngrakuman’ ‘*Kertasana yang berada di Rakman*’. Ing *teks SK-B* II.8c kasêrat ‘Si Natpådå ing Rangkudan’ ‘*Si Natpada yang berada di Rangkudan*’. Dados kalih têmbung kasêbut béda têngêsipun.
111. Ing *teks SK-A* II.8h kasêrat ‘Pêlabuhan’ têngêsipun inggih mênikå ‘papan ingkang dipun-ginakakên kanggé labuh’ (Poerwadarminta, 1939: 254). Ing

teks SK-B II.8a kasêrat ‘Pamasuhan’ têngêsipun inggih mênikå ‘papan ingkang dipun-ginakakên kanggé wêwijikan’ (Poerwadarminta, 1939: 297). Dados kalih têngbung kasêbut béda têngêsipun.

112. Ing *teks SK-A II.8i* kasêrat ‘Pêlayangan’ têngêsipun inggih mênikå ‘papan ingkang namanipun Pelayangan’. Ing *teks SK-B II.8i* kasêrat ‘Têgalayang’ têngêsipun inggih mênikå ‘papan ingkang namanipun Têgalayang’. Dados kalih têngbung kasêbut béda têngêsipun.

113. Ing *teks SK-A II.16d* kasêrat ‘Pasungjåyå anèng Prêning’ ‘*Pasungjåyå yang berada di Rawapêning*’. Ing *teks SK-B II.9d* kasêrat ‘Kasujayan Widaningsih’ ‘*di Kasujayan Widaningsih*’. Dados kalih têngbung kasêbut béda têngêsipun.

114. Ing *teks SK-A II.16f* kasêrat ‘ing Gadhung Kêdhung Gêrugung’ ‘*di Gadhung Kêdung Gêrugung*’. Ing *teks SK-B II.9f* kasêrat ‘Pagêlung Kêdhung Garunggung’ ‘*di Pagêlung Kêdhung Garunggung*’. Dados kalih têngbung kasêbut béda têngêsipun.

115. Ing *teks SK-A II.16i* kasêrat ‘Gêni Purå ingkang anèng Jågårågå’ ‘*Gêni Purå yang berada di Jågårågå*’. Ing *teks SK-B II.9i* kasêrat ‘Sontapurå ingkang ånå Alas Ngroban’ ‘*Sontapurå yang berada di Alas Roban*’. Dados kalih têngbung kasêbut béda têngêsipun.

116. Ing *teks SK-A II.18b* kasêrat ‘Udan Biris’ têngêsipun inggih mênikå ‘papan ingkang namanipun Udan Biris’. Ing *teks SK-B II.10b* kasêrat ‘anèng Pêning’ têngêsipun inggih mênikå ‘kithå ingkang namanipun Råwåpêning’. Dados kalih têngbung kasêbut béda têngêsipun.

117. Ing *teks SK-A II.7a* kasêrat ‘Gêndrâsari’ têngêsipun inggih mênikå ‘nåmå lêlêmbat ingkang namanipun Gêndrâsari’. Ing *teks SK-B II.11a* kasêrat ‘Gênåwati’ têngêsipun inggih mênikå ‘nåmå lêlêmbat ingkang namanipun Gênåwati’. Dados kalih têngbung kasêbut bêda têngêsipun.
118. Ing *teks SK-A II.7b* kasêrat ‘pan Ki Wandhan’ têngêsipun inggih mênikå ‘nåmå lêlêmbat ingkang namanipun Ki Wandhan’. Ing *teks SK-B II.11b* kasêrat ‘Rågåwati’ têngêsipun inggih mênikå ‘nåmå lêlêmbat ingkang namanipun Rågåwati’. Dados kalih têngbung kasêbut bêda têngêsipun.
119. Ing *teks SK-A II.7c* kasêrat ‘Si Kopèk ing Pêjajaran’ ‘*Si Kopek yang berada di Pêjajaran*’. Ing *teks SK-B II.11c* kasêrat ‘Sapu Règèl ing Jakarta’ ‘*Sapu Règèl yang berada di Jakarta*’. Dados kalih têngbung kasêbut bêda têngêsipun.
120. Ing *teks SK-A II.7d* kasêrat ‘Sapurègèl ing Bêtawi’ ‘*Sapurègèl yang berada di Bêtawi*’. Ing *teks SK-B II.11d* kasêrat ‘Rontog Pajajaran singgih’ ‘*Rontog tersebutlah di Pajajaran*’. Dados kalih têngbung kasêbut bêda têngêsipun.
121. Ing *teks SK-A II.7e* kasêrat ‘Warulur’ têngêsipun inggih mênikå ‘lêlêmbat ingkang namanipun Warulur’. Ing *teks SK-B II.11e* kasêrat ‘Marusari’ têngêsipun inggih mênikå ‘lêlêmbat ingkang namanipun Marusari’. Dados kalih têngbung kasêbut bêda têngêsipun.
122. Ing *teks SK-A II.10d* kasêrat ‘Sigaluh aran Si Prênthil’ ‘*di Sigaluh bernama Si Prênthil*’. Ing *teks SK-B II.12d* kasêrat ‘ing Sêgaluh Si Bathithil’ ‘*di Sigaluh bernama Si Bathithil*’. Dados kalih têngbung kasêbut bêda têngêsipun.
123. Ing *teks SK-A II.10g* kasêrat ‘Gêni aranyå’ têngêsipun inggih mênikå ‘nåmå lêlêmbat ingkang namanipun Gêni’. Ing *teks SK-B II.12g* kasêrat ‘Gêniyårå’

têgêsipun inggih mênikå ‘nåmå lêlêmbat ingkang namanipun Gêniyårå’.

Dados kalih têmbung kasêbut bêda têtêsipun.

124. Ing *teks SK-A* II.10i kasêrat ‘Purbalingga’ têtêsipun inggih mênikå ‘kithå ingkang namanipun Purbalingga’. Ing *teks SK-B* II.12i kasêrat ‘Pråbålinggå’ têtêsipun inggih mênikå ‘kithå ingkang namanipun Pråbålinggå’. Dados kalih têmbung kasêbut bêda têtêsipun.
125. Ing *teks SK-A* II.14e kasêrat ‘ing Mên-yari’ têtêsipun inggih mênikå ‘papan ingkang namanipun Mên-yari’. Ing *teks SK-B* II.14e kasêrat ‘ing Manorih’ têtêsipun inggih mênikå ‘papan ingkang namanipun Manorih’. Dados kalih têmbung kasêbut bêda têtêsipun.
126. Ing *teks SK-A* II.14h kasêrat ‘Tujung Supiri’ têtêsipun inggih mênikå ‘papan ingkang namanipun Tujung Supiri’. Ing *teks SK-B* II.14h kasêrat ‘Kêdhujuwiri’ têtêsipun inggih mênikå ‘papan ingkang namanipun Kêdhujuwiri’. Dados kalih têmbung kasêbut bêda têtêsipun.
127. Ing *teks SK-A* II.24g kasêrat ‘sampun pêpak sêdåyå’ ‘*sudah lengkaplah semua*’. Ing *teks SK-B* II.15g kasêrat ‘Sunan Lawung Argåpurå’ ‘*Sunan Lawung yang berada di Argåpurå*’. Dados kalih têmbung kasêbut bêda têtêsipun.
128. Ing *teks SK-A* II.24h kasêrat ‘pårå mukané dhêdhêmit’ ‘*para pemimpin hantu*’. Ing *teks SK-B* II.15h kasêrat ‘Jinoli Ardi Marapi’ ‘*Jinoli yang berada di Gunung Mêrapi*’. Dados kalih têmbung kasêbut bêda têtêsipun.
129. Ing *teks SK-A* II.24i kasêrat ‘ugêr-ugêr kabèh rumêkså nêgårå’ ‘*para penunggu yang menjaga menjaga negara*’. Ing *teks SK-B* II.15i kasêrat ‘titi tamat kadi amêcah kaluwak’ ‘*selesai sudah seperti memecah buah buah*’.

pucung (pengantar bahwa bait penutup Sinom hendak pindah ke Pucung)'.

Dados kalih têmbung kasêbut béda têngsipun.

c. Têtandhingan Bédå Guru Wilanganipun

Sasanèsipun panyêrating têmbung-têmbung *teks SK-A* sâhå *teks SK-B* ingkang bédå ing pamilihing têmbung, wontên ugi ingkang bédå paugêran guru wilanganipun. Wondéné têtandhingan guru wilangan ingkang bédå kaandharakên ing *tabel* ngandhap mênikå.

Tabel 15: Têtandhingan Bêdaning Guru Wilangan

No.	<i>Sumber</i>		<i>SK-A</i>	<i>SK-B</i>
	<i>A</i>	<i>B</i>		
1.	I.1h	I.1h	gêni têtahan tirtå	agni matêtahan tirtå
2.	I.1j	I.1j	gunå duduk mapan sirnå	tuju duduk swuh sirnå
3.	I.2b	I.2b	sêkarèhing åmå pan samyå mirudå	sakathahing åmå amirudå
4.	I.2d	I.2d	sêkarèhing bråjå luput	sakyèhning bråjå luput
5.	I.2j	I.2j	pan dadi kiponing mêrak	pakikiponing mêrak
6.	I.3d	I.3d	pan dadyå salirå hayu	sårtå sarirå hayu
7.	I.3j	I.3j	pangucapku Nabi Musa	pangucapku yå Musa
8.	I.4a	I.4a	ing napasku <i>Nabi Isa</i> linuwih	napasku <i>Nabi Isa</i> linêwih
9.	I.4d	I.4d	<i>Nabi Dhawut</i> suwaraku	<i>Nabi Dawud</i> swaraku
10.	I.4h	I.4h	<i>Bagéndha Ali</i> kulitingwang	<i>Sayid Ali</i> kulitingwang
11.	I.4j	I.4j	balungku <i>Bagéndha</i> <i>Usman</i>	balung <i>Bagéndha Usman</i>
12.	I.5c	I.5c	yå <i>Nuh</i> ing usus mangko	<i>Ayup</i> minångkå ususé
13.	I.5d	I.5d	sakarèhé wulu tumuwuh	sagunging wulu turuh
14.	I.5j	I.5j	pan dadyå salirå tunggal	dadyå sarirå tunggal
15.	I.6b	I.6b	pan pinêncar dadi isining jagat	pêncar dumadi isining
16.	I.6d	I.6d	sakarèhé ingkang ngrungu	sing åmåcå myang ngrungu
17.	I.6f	I.6f	olêh rahayu nugrahan	dadyå hayuning <i>jasad</i>
18.	I.6i	I.6i	pan kinaryå adus prawan tuwå glis laki	kinaryå dus rårå tuwå aglis laki
19.	I.6j	I.6j	kinaryå adus wong édan	wong édan dadi waras

lajêngipun *tabel*

No.	<i>Sumber</i>		<i>SK-A</i>	<i>SK-B</i>
	<i>A</i>	<i>B</i>		
			gêlis waras	
20.	I.8g	I.7g	wacanên ing sêkul	watêkênâ ing sêkul
21.	I.8j	I.7j	rahayu sêparanirâ	rahayu ing payudan
22.	I.10a	I.8a	lamun sirâ nora bisâ mაცა kaki	lamun ora bisa mაცა kaki
23.	I.10c	I.8c	têguh hayu sêpasarané	têguh hayu kasiyaté
24.	I.10d	I.8d	yèn kinaryâ pêrang pupuh	yèn binaktâ anglurug
25.	I.10f	I.8f	musuhirâ tan wuningâ	luput sanjâtâ ngrâtrâ
26.	I.10j	I.8j	sakarsanirâ tinêkan	sakarsané tinêkan
27.	I.9d	I.9d	wancinirâ têngah dalu	wacanên têngah dalu
28.	I.9j	I.9j	wong kang lârâ gêlis waras	kang agring dadi waras
29.	I.11d	I.11d	duk ingsun anèng ing gunung	miwah duk anèng gunung
30.	I.11f	I.11f	ngalih aran kaping tigâ	ngalih aran ping tigâ
31.	I.11j	I.11j	sâpâ wêruh araning wang	anèng têngahing jagad
32.	I.12d	I.12d	sâpâ wêruh pan pinuju	sâpâ wruh ing panuju
33.	I.12f	I.12f	dèn rumêksâ wong sêjagat	siniyan wong sajagad
34.	I.12j	I.12j	adoh wong ingkang durjânâ	sarwâ ciniptâ ânâ
35.	I.17d	I.14d	duk ingsun anèng ing gunung	paripurnâ satuhu
36.	I.17j	I.14j	anulwâ marang Sunmârâ	anom tan kênèng tuwâ
37.	I.26a	I.17a	ânâ pêndhitâ pan kinaryâ wangsit	ânâ Pandhitâ akaryâ wangsit
38.	I.26b	I.17b	pasêmoning dadyâ talining barat	pindhâ kombang angajaping tawang
39.	I.26j	I.17j	kusumâ ngaji mring tawang	kusumâ jrah ing tawang
40.	I.25b	I.19b	wit buwânâ pangirun jagat	wit buwânâ êpang kéblat papat
41.	I.25d	I.19d	pêrdâpâ apan kébuwung	apradâ pakêkuwung
42.	I.25f	I.19f	sêkar sêlâgâ wulan	sari andaru kilat
43.	I.25j	I.19j	sinarotan mring Yang Surya	âlâtâ bayu bajrâ
44.	I.16d	I.20d	dadyâ tanânâ kang wêruh	tanânâ janmâ kang wruh
45.	I.16f	I.20f	candhi ing ngawiyat	candhi sagârâ wétan
46.	I.16j	I.20j	iyâ sêkar ing jêmpinâ	katon têngahing tawang
47.	I.15a	I.23a	sêgârâ gunung apan mêngku bumi	sagârâ gunung myang bumi langit
48.	I.15d	I.23d	kang gunung kuwâsâ jungkrug	sagârâ sat kang gunung

lajêngipun *tabel*

No.	<i>Sumber</i>		<i>SK-A</i>	<i>SK-B</i>
	<i>A</i>	<i>B</i>		
49.	I.15j	I.23j	yèn iku dèn apalênå	sato galak suminggah
50.	I.18d	I.31d	<i>wa</i> nåkérun kang atunggu	<i>wa</i> nåkirun atunggu
51.	I.18f	I.31f	anulak sêkèhing bråjå	nulak panggawé ålå
52.	I.18j	I.31j	wong kang lårå gêlis waras	ambalik lårå rogå
53.	I.19i	I.32i	kinawédèn bêlis lan nåtå lawan êjim	kinédhêpan ing tumuwuh wêdi asih
54.	I.19j	I.32j	ingkang lårå gêlis waras	tundhuk nêmbah maringwang
55.	I.20d	I.34d	pan rajêku Gunung Sèwu	arajêg Gunung Sèwu
56.	I.20f	I.34f	anulak pênggawé ålå	apan angrêkså mringwang
57.	I.20j	I.34j	luputå wiså ing gunå	luput ing wiså gunå
58.	I.21d	I.35d	ingkang lårå sirnå larut	lêlårå sirnå larut
59.	I.22b	I.36b	yèn lumampah samiýå asih sêdåýå	kang tumingal samýå sih sadåýå
60.	I.27f	I.39f	nétrané iyå sêkawan	amindhå <i>Nabi Adam</i>
61.	I.27j	I.39j	balungé iyå <i>kakékat</i>	bêbalung <i>rijallulåh</i>
62.	II.2e	II.2e	Bêlambangan kang winarni	Balambangan winarni
63.	II.2g	II.2g	kang rumêkså ing brang wétan	aran Butå Locåýå
64.	II.13a	II.3a	Sidåkaryå ing Pacitan	Sidågiri karyå ing Pacitan
65.	II.4b	II.4b	pan Sêlampur Waringin Putih	si Lêmpur ing Pilang Putih
66.	II.7b	II.11b	pan Ki Wandhan Waringin Putih	Rågåwati Wringin Putih
67.	II.10g	II.12g	Gunung Dhag Gêni aranyå	Gunung Duk Gêniýårå
68.	II.11i	II.13i	Butå Glêmboh ayahan kayanganirå	Butå Lémboh ing kayanganirå
69.	II.14c	II.14c	Kêtanggungan Kêlunthung Wêlah	Katanggungan Kladung Wêlah

Asiling têtandhingan bédaning guru wilangan ing nginggil nêlakakên manawi *teks SK-A* sårå *teks SK-B* wontên ingkang bédå guru wilanganipun. Katrangan asiling *tabel* têtandhingan bédaning guru wilangan ing nginggil, ingkang kajumbuhakên kaliyan paugêran guru lagu sårå guru wilangan ingkang lérês kaandharakên ing ngandhap mênikå.

Tabel 16: Têtandhingan Bédaning Guru Wilangan ingkang Kajumbuhakên kaliyan Paugêran Guru Lagu sâhâ Guru Wilangan ingkang Lérés

No.	Guru wilangan sâhâ guru lagu		Paguran ingkang lérés	Katrangan <i>SK-A</i>	Katrangan <i>SK-B</i>
	<i>SK-A</i>	<i>SK-B</i>			
1.	7a	8a	8a	Botên jumbuh paugêranipun, awit kirang 1 wandâ	Jumbuh kaliyan paugêran sêkar mაცაპა
2.	8a	7a	7a	Botên jumbuh paugêranipun, awit langkung 1 wandâ	Jumbuh kaliyan paugêran sêkar mაცაპა
3.	12a	10a	10a	Botên jumbuh paugêranipun, awit langkung 2 wandâ	Jumbuh kaliyan paugêran sêkar mაცაპა
4.	8u	7u	7u	Botên jumbuh paugêranipun, awit langkung 1 wandâ	Jumbuh kaliyan paugêran sêkar mაცაპა
5.	8a	7a	7a	Botên jumbuh paugêranipun, awit langkung 1 wandâ	Jumbuh kaliyan paugêran sêkar mაცაპა
6.	8u	7u	7u	Botên jumbuh paugêranipun, awit langkung 1 wandâ	Jumbuh kaliyan paugêran sêkar mაცაპა
7.	8a	7a	7a	Botên jumbuh paugêranipun, awit langkung 1 wandâ	Jumbuh kaliyan paugêran sêkar mაცაპა
8.	11i	10i	10i	Botên jumbuh paugêranipun, awit langkung 1 wandâ	Jumbuh kaliyan paugêran sêkar mაცაპა
9.	8u	7u	7u	Botên jumbuh paugêranipun, awit langkung 1 wandâ	Jumbuh kaliyan paugêran sêkar mაცაპა
10.	9a	8a	8a	Botên jumbuh paugêranipun, awit langkung 1 wandâ	Jumbuh kaliyan paugêran sêkar mაცაპა
11.	8a	7a	7a	Botên jumbuh paugêranipun, awit langkung 1 wandâ	Jumbuh kaliyan paugêran sêkar mაცაპა
12.	7o	8e	8e	Botên jumbuh paugêranipun, awit kirang 1 wandâ sâhâ tibaning guru wilanganipun lêpat	Jumbuh kaliyan paugêran sêkar mაცაპა

lajêngipun *tabel*

No.	Guru wilangan sâha guru lagu		Paguran ingkang lérés	Katrangan <i>SK-A</i>	Katrangan <i>SK-B</i>
	<i>SK-A</i>	<i>SK-B</i>			
13.	9u	7u	7u	Botên jumbuh paugêranipun, awit langkung 2 wandâ	Jumbuh kaliyan paugêran sêkar mაცაპატ
14.	8a	7a	7a	Botên jumbuh paugêranipun, awit langkung 1 wandâ	Jumbuh kaliyan paugêran sêkar mაცაპატ
15.	11a	10a	10a	Botên jumbuh paugêranipun, awit langkung 1 wandâ	Jumbuh kaliyan paugêran sêkar mაცაპატ
16.	8u	7u	7u	Botên jumbuh paugêranipun, awit langkung 1 wandâ	Jumbuh kaliyan paugêran sêkar mაცაპატ
17.	8a	7a	7a	Botên jumbuh paugêranipun, awit langkung 1 wandâ	Jumbuh kaliyan paugêran sêkar mაცაპატ
18.	14i	12i	12i	Botên jumbuh paugêranipun, awit langkung 2 wandâ	Jumbuh kaliyan paugêran sêkar mაცაპატ
19.	12a	7a	7a	Botên jumbuh paugêranipun, awit langkung 5 wandâ	Jumbuh kaliyan paugêran sêkar mაცაპატ
20.	6u	7u	7u	Botên jumbuh paugêranipun, awit kirang 1 wandâ	Jumbuh kaliyan paugêran sêkar mაცაპატ
21.	8a	7a	7a	Botên jumbuh paugêranipun, awit langkung 1 wandâ	Jumbuh kaliyan paugêran sêkar mაცაპატ
22.	12i	10i	10i	Botên jumbuh paugêranipun, awit langkung 1 wandâ	Jumbuh kaliyan paugêran sêkar mაცაპატ
23.	9e	8e	8e	Botên jumbuh paugêranipun, awit langkung 1 wandâ	Jumbuh kaliyan paugêran sêkar mაცაპატ
24.	8u	7u	7u	Botên jumbuh paugêranipun, awit langkung 1 wandâ	Jumbuh kaliyan paugêran sêkar mაცაპატ
25.	8a	7a	7a	Botên jumbuh paugêranipun, awit langkung 1 wandâ	Jumbuh kaliyan paugêran sêkar mაცაპატ

lajêngipun *tabel*

No.	Guru wilangan sâha guru lagu		Paguran ingkang lérés	Katrangan <i>SK-A</i>	Katrangan <i>SK-B</i>
	<i>SK-A</i>	<i>SK-B</i>			
26.	8a	7a	7a	Botên jumbuh paugêranipun, awit langkung 1 wandâ	Jumbuh kaliyan paugêran sêkar mაცაპა
27.	8u	7u	7u	Botên jumbuh paugêranipun, awit langkung 1 wandâ	Jumbuh kaliyan paugêran sêkar mაცაპა
28.	8a	7a	7a	Botên jumbuh paugêranipun, awit langkung 1 wandâ	Jumbuh kaliyan paugêran sêkar mაცაპა
29.	8u	7u	7u	Botên jumbuh paugêranipun, awit langkung 1 wandâ	Jumbuh kaliyan paugêran sêkar mაცაპა
30.	8a	7a	7a	Botên jumbuh paugêranipun, awit langkung 1 wandâ	Jumbuh kaliyan paugêran sêkar mაცაპა
31.	8a	7a	7a	Botên jumbuh paugêranipun, awit langkung 1 wandâ	Jumbuh kaliyan paugêran sêkar mაცაპა
32.	8u	7u	7u	Botên jumbuh paugêranipun, awit langkung 1 wandâ	Jumbuh kaliyan paugêran sêkar mაცაპა
33.	8a	7a	7a	Botên jumbuh paugêranipun, awit langkung 1 wandâ	Jumbuh kaliyan paugêran sêkar mაცაპა
34.	8a	7a	7a	Botên jumbuh paugêranipun, awit langkung 1 wandâ	Jumbuh kaliyan paugêran sêkar mაცაპა
35.	8u	7u	7u	Botên jumbuh paugêranipun, awit langkung 1 wandâ	Jumbuh kaliyan paugêran sêkar mაცაპა
36.	8a	7a	7a	Botên jumbuh paugêranipun, awit langkung 1 wandâ	Jumbuh kaliyan paugêran sêkar mაცაპა
37.	11i	10i	10i	Botên jumbuh paugêranipun, awit langkung 1 wandâ	Jumbuh kaliyan paugêran sêkar mაცაპა
38.	11a	10a	10a	Botên jumbuh paugêranipun, awit langkung 1 wandâ	Jumbuh kaliyan paugêran sêkar mაცაპა

lajêngipun *tabel*

No.	Guru wilangan sâha guru lagu		Paguran ingkang lérés	Katrangan <i>SK-A</i>	Katrangan <i>SK-B</i>
	<i>SK-A</i>	<i>SK-B</i>			
39.	8a	7a	7a	Botên jumbuh paugêranipun, awit langkung 1 wandâ	Jumbuh kaliyan paugêran sêkar mაცაპატ
40.	9a	10a	10a	Botên jumbuh paugêranipun, awit kirang 1 wandâ	Jumbuh kaliyan paugêran sêkar mაცაპატ
41.	8u	7u	7u	Botên jumbuh paugêranipun, awit langkung 1 wandâ	Jumbuh kaliyan paugêran sêkar mაცაპატ
42.	8a	7a	7a	Botên jumbuh paugêranipun, awit langkung 1 wandâ	Jumbuh kaliyan paugêran sêkar mაცაპატ
43.	8a	7a	7a	Botên jumbuh paugêranipun, awit langkung 1 wandâ	Jumbuh kaliyan paugêran sêkar mაცაპატ
44.	8u	7u	7a	Botên jumbuh paugêranipun, awit langkung 1 wandâ	Jumbuh kaliyan paugêran sêkar mაცაპატ
45.	6a	7a	7a	Botên jumbuh paugêranipun, awit kirang 1 wandâ	Jumbuh kaliyan paugêran sêkar mაცაპატ
46.	8a	7a	7a	Botên jumbuh paugêranipun, awit langkung 1 wandâ	Jumbuh kaliyan paugêran sêkar mაცაპატ
47.	11i	10i	10i	Botên jumbuh paugêranipun, awit langkung 1 wandâ	Jumbuh kaliyan paugêran sêkar mაცაპატ
48.	8u	7u	7u	Botên jumbuh paugêranipun, awit langkung 1 wandâ	Jumbuh kaliyan paugêran sêkar mაცაპატ
49.	8a	7a	7a	Botên jumbuh paugêranipun, awit langkung 1 wandâ	Jumbuh kaliyan paugêran sêkar mაცაპატ
50.	8u	7u	7u	Botên jumbuh paugêranipun, awit langkung 1 wandâ	Jumbuh kaliyan paugêran sêkar mაცაპატ
51.	8a	7a	7a	Botên jumbuh paugêranipun, awit langkung 1 wandâ	Jumbuh kaliyan paugêran sêkar mაცაპატ

lajêngipun *tabel*

No.	Guru wilangan sâha guru lagu		Paguran ingkang lérés	Katrangan <i>SK-A</i>	Katrangan <i>SK-B</i>
	<i>SK-A</i>	<i>SK-B</i>			
52.	8a	7a	7a	Botên jumbuh paugêranipun, awit langkung 1 wandâ	Jumbuh kaliyan paugêran sêkar mაცაპა
53.	13i	12i	12i	Botên jumbuh paugêranipun, awit langkung 1 wandâ	Jumbuh kaliyan paugêran sêkar mაცაპა
54.	8a	7a	7a	Botên jumbuh paugêranipun, awit langkung 1 wandâ	Jumbuh kaliyan paugêran sêkar mაცაპა
55.	8u	7u	7u	Botên jumbuh paugêranipun, awit langkung 1 wandâ	Jumbuh kaliyan paugêran sêkar mაცაპა
56.	8a	7a	7a	Botên jumbuh paugêranipun, awit langkung 1 wandâ	Jumbuh kaliyan paugêran sêkar mაცაპა
57.	8a	7a	7a	Botên jumbuh paugêranipun, awit langkung 1 wandâ	Jumbuh kaliyan paugêran sêkar mაცაპა
58.	8u	7u	7u	Botên jumbuh paugêranipun, awit langkung 1 wandâ	Jumbuh kaliyan paugêran sêkar mაცაპა
59.	12a	10a	10a	Botên jumbuh paugêranipun, awit langkung 2 wandâ	Jumbuh kaliyan paugêran sêkar mაცაპა
60.	8a	7a	7a	Botên jumbuh paugêranipun, awit langkung 1 wandâ	Jumbuh kaliyan paugêran sêkar mაცაპა
61.	8a	7a	7a	Botên jumbuh paugêranipun, awit langkung 1 wandâ	Jumbuh kaliyan paugêran sêkar mაცაპა
62.	8i	7i	7i	Botên jumbuh paugêranipun, awit langkung 1 wandâ	Jumbuh kaliyan paugêran sêkar mაცაპა
63.	8a	7a	7a	Botên jumbuh paugêranipun, awit langkung 1 wandâ	Jumbuh kaliyan paugêran sêkar mაცაპა
64.	8a	10a	8a	Jumbuh kaliyan paugêran sêkar mაცაპა	Botên jumbuh paugêranipun, awit langkung 2 wandâ

lajêngipun *tabel*

No.	Guru wilangan sâhå guru lagu		Paguran ingkang lérés	Katrangan <i>SK-A</i>	Katrangan <i>SK-B</i>
	<i>SK-A</i>	<i>SK-B</i>			
65.	9i	8i	8i	Botên jumbuh paugêranipun, awit langkung 1 wandå	Jumbuh kaliyan mაცაპატ
66.	9i	8i	8i	Botên jumbuh paugêranipun, awit langkung 1 wandå	Jumbuh kaliyan paugêran sêkar mაცაპატ
67.	8a	7a	7a	Botên jumbuh paugêranipun, awit langkung 1 wandå	Jumbuh kaliyan paugêran sêkar mაცაპატ
68.	12a	10a	12a	Jumbuh kaliyan paugêran sêkar mაცაპატ	Botên jumbuh paugêranipun, awit kirang 2 wandå
69.	9a	8a	8a	Botên jumbuh paugêranipun, awit langkung 1 wandå	Jumbuh kaliyan paugêran sêkar mაცაპატ

Wontênipun bédå guru lagu sâhå guru wilangan *SK-A* sâhå *SK-B* awit wontênipun, (1) *kreatifitas* panyalin, têngêsipun panyalin bébas anggènipun nambah utawi ngirangi *teks* ingkang dipunsalin, (2) *induk naskah SK-A* sâhå *SK-B* ingkang sami ndadosakên satunggal *naskah* wontên *variasi*-ipun.

E. Suntingan Teks Sêrat Kidungan sâhå Pangrêmbagipun

Metode suntingan teks ingkang dipun-ginakakên ing panalitèn mênikå *metode landasan*. *Metode landasan* dipun-ginakakên awit *tafsiran naskah*-ipun cêthå bédå, saénggå wontên satunggal *naskah* ingkang langkung jangkêp tinimbang *naskah* sanèsipun. *Naskah* ingkang dipun-ginakakên minangkå *naskah landasan* inggih mênikå *naskah Sêrat Kidungan SK 143 E (SK-B)*. Ing salêbêting *suntingan teks naskah landasan*, têngtu kémawon wontên éwah-éwahanipun. Éwah-éwahan kasêbut awujud ngirangi, nggantos, sâhå nambahi aksårå utawi têngbung

ingkang dipun-lampahi minangka *pertanggungjawaban ilmiah* ingkang dipun-andharakên kanthi damêl *aparât kritik (aparatus criticus)*.

1. Asiling suntingan teks *Sêrat Kidungan* kanthi ngginakakên *metode metode landasan*

[Pupuh Dhandhangulâ]¹

ânâ kidung **rumêksâ**² ing wengi / têguh hayu luputâ ing lârâ / ³**luputâ**³ bilahi kabèh / *jim* sêtan **datan**⁴ purun / panêluhan tanânâ wani / ⁵**sakèh panggawé**⁵ âlâ / **gunaning**⁶ wong luput / ⁷**agni matêmahan**⁷ tirtâ / maling ⁸**ardâ tanânâ ngarah ing kami**⁸ / ⁹**tuju** duduk swuh sirnâ⁹ //

¹⁰**gunging pãncabâyâ samyâ**¹⁰ bali / ¹¹**sakathahing** âmâ **amirudâ**¹¹ / ¹²**wêlas asih**¹² panduluné / **sakyèhing**¹³ brâjâ luput / ¹⁴**kirâ-kirâ pan wuk sakalir**¹⁴ / **sarwiring**¹⁵ wisâ tâwâ / ¹⁶**sato krodhâ**¹⁶ tutut / kayu **aèng**¹⁷ lêmah sangar / songing landhak **guwaning**¹⁸ wong lêmah miring / **pakêkiponing**¹⁹ mêrak //

pagupakaning²⁰ warak sakalir / ²¹**nadyan ar<s>â myang sagârâ alas**²¹ / ²²**têmahan rahayu kabèh**²² / ²³**sârtâ sarirâ**²³ hayu / ²⁴**ing ngidêran**²⁴ ing widâdari / ²⁵**rinaksèng malaékat**²⁵ / ²⁶**sakathahing Râsul**²⁶ / pan dadyâ **sarirâ**²⁷ tunggal / ²⁸**ati Adam** utêku **Bagéndha Êsis**²⁸ / pangucapku **yâ Musa**²⁹ //

³⁰**napasku Nabi Isa linuwih**³⁰ / *Nabi Yakub* pamiarsaningwang / ³¹**Nabi Yusub warnaningong**³¹ / ³²**Nabi Dawud swaraku**³² / ³³**Jêng Suléman**³³ kasêktèn mami / ³⁴**Nabi Ibrahim nyawâ**³⁴ / *Édris* ing rambutku / ³⁵**Sayid Ali**³⁵ kulitingwang / *Abu Bakar* gêtih ³⁶**Sayid Umar daging**³⁶ / balung *Bagéndha Usman* //

³⁷**sungsumingsun Fatimah linuwih**³⁷ / ³⁸**Aminah** kang bêbayuning **ànggâ**³⁸ / ³⁹**Ayup** minangka ususé / ⁴⁰**sagunging wulu turuh**⁴⁰ / ⁴¹**ing sarirâ**⁴¹ tunggal lan

nabi / ⁴²**cahyaku Ya Muhkamad**⁴² / **pangucapku**⁴³ *Råsul* / pinayungan *Adam*
sarak / ⁴⁴**sampun jangkêp sakathahing nabi wali**⁴⁴ / ⁴⁵**dadyå sarirå**⁴⁵ tunggal //
⁴⁶**wiji sawiji marmané**⁴⁶ dadi / ⁴⁷**pêncar dumadi**⁴⁷ isining jagat / kasamadan
⁴⁸**déning Daté**⁴⁸ / ⁴⁹**sing åmåcå myang**⁴⁹ ngrungu / ⁵⁰**kang anurat tuwin**
nyimpêni⁵⁰ / ⁵¹**dadyå hayuning jasad**⁵¹ / ⁵²**yèn kinaryèng**⁵² sêmbur / ⁵³**sirå**
wacaknå⁵³ ing toyå / ⁵⁴**kinaryå dus rårå tuwå aglis laki**⁵⁴ / ⁵⁵**wong édan dadi**⁵⁵
 waras //

⁵⁶**lamun arså tulus**⁵⁶ nandur pari / **puwåså**⁵⁷ sawèngi sadinå / idêrånå galènggané
 / **wacanên**⁵⁸ kidung iku / ⁵⁹**datan ånå åmå kang prapti**⁵⁹ / lamun ⁶⁰**sirå apêrang**⁶⁰
 / **watêkênå**⁶¹ ing sêkul / **antukå**⁶² tigang pulukan / ⁶³**kang amangan rinakså**
déning Hyang Widdhi⁶³ / rahayu ⁶⁴**ing payudan**⁶⁴ //

⁶⁵**lamun ora**⁶⁵ biså måcå kaki / ⁶⁶**dèn wêwêrå kinaryèng jêjimid**⁶⁶ / têguh hayu
kasiyaté⁶⁷ / yèn ⁶⁸**binaktå anglurug**⁶⁸ / ⁶⁹**mungsuhirå datan udani**⁶⁹ / ⁷⁰**luput**
sanjåtå ngråtrå⁷⁰ / ⁷¹**iku sawabipun**⁷¹ / ⁷²**sabarang pakaryanirå**⁷² / ⁷³**pan**
rinakså déning Hyang Kang Måhå Suci⁷³ / **sakarsané**⁷⁴ tinêkan //

lamun ånå wong **kabåndå**⁷⁵ kaki / ⁷⁶**lan kadhêndhå wit kakèyan utang**⁷⁶ / ⁷⁷**tuwin**
wong lårå awaké⁷⁷ / **wacanên**⁷⁸ têngah dalu / ping ⁷⁹**salawé rambahan kaki**⁷⁹ /
 luwar **ingkang**⁸⁰ binåndå / ⁸¹**kang dhinêndhå**⁸¹ wurung / ⁸²**sadosané ing**
ngapurå⁸² / ⁸³**ingkang utang sinaurån ing Hyang Widdhi**⁸³ / ⁸⁴**kang agring**
dadi⁸⁴ waras //

iyå sårpå arsåyun udani / amutihå lawan anåwåå / patang puluh dinå baé / tangiå
 wêktu *subuh* / dèn asukur sabaring ati / *Insa'allåh* tinêkan / sårarsané iku /
tumra<p>⁸⁵ ring sahanak rayat / sangking sawabing ngèlmu pangikêt mami / duk
 anèng Kalijågå //

ânâ kidung ⁸⁶**atêmbang Hartati**⁸⁶ / ⁸⁷sâpâ wruhâ rêkè **araningwang**⁸⁷ / duk
ingsun ânâ⁸⁸ ing ngaré / ⁸⁹**miwah duk anèng**⁸⁹ gunung / ⁹⁰**Ki Samurtâ lan Ki**
Samurti⁹⁰ / ngalih aran **ping**⁹¹ tigâ / Artâdâyâténgsun / araningsun duk jêjâkâ /
⁹²**mangkyâ aran Ismail Jatimalêngis**⁹² / ⁹³**anèng têngahing jagad**⁹³ //

sâpâ wêruh kêmbang têpus kaki / sasat wêruh rêké hârtâ dâya / tunggal pancêr
saupé⁹⁴ / sâpâ ⁹⁵**wruh ing panuju**⁹⁵ / sasat sugih **apagêr**⁹⁶ wêsi / ⁹⁷**sinêdyan**
wong sajad⁹⁷ / ⁹⁸**kang angidung**⁹⁸ iku / ⁹⁹**bratanânâ aywâ nêndra**⁹⁹ / ¹⁰⁰**ing**
sadinâ sawêngi sawabé kaki¹⁰⁰ / ¹⁰¹**sarwâ ciniptâ ânâ**¹⁰¹ //

kang sinêdyâ tinêkan Hyang Widdhi / kang kinarsan dumadakan kêna / tur
rinaksèng Pangérané / nadyan tan wêruh iku / lamun sêdyâ mujâ samadi / sêsandi
ing nagârâ / angumbarâ wiku / dumadi sarirâ tunggal / tunggal jati swârâ amoring
Hartati / aran sêkar jêmpinâ //

¹⁰²**somahirâ ingaran panjari**¹⁰² / ¹⁰³**milu urip lawan milu pêjah**¹⁰³ / ¹⁰⁴**datan**
pisah saparané¹⁰⁴ / ¹⁰⁵**paripurnâ satuhu**¹⁰⁵ / ¹⁰⁶**yèn nirmâlâ waluyâ jati**¹⁰⁶ /
¹⁰⁷**kêna ing kéné kânâ**¹⁰⁷ / ¹⁰⁸**ing wasananipun**¹⁰⁸ / ¹⁰⁹**ajêjuluk Adisuksmâ**¹⁰⁹ /
¹¹⁰**cahyâ êning jumênêng anèng Hartati**¹¹⁰ / ¹¹¹**anom tan kênèng tuwâ**¹¹¹ //

ti(n)galânâ¹¹² kamulané yêkti / nilâ êning arané duk gêsang / duk mati layang
suksmané / lan suksmâ ngumbarèku / ing asmârâ mung râgâ yêkti / durung darbé
pêparab / duk anomé iku / ing wayah bisâ dêdolan / aran Sang Tès Jati iyâ Sang
Hartati / iku Sang Artâdâyâ //

dadi wisâ mangkyâ amartani / lamun martâ têmahâ misâyâ / marmâ artâ dâya rané /
duk lagi anèng gunung / ngalih aran asmârâ Jati / wayah tumêkèng **wardâ(h)**¹¹³ /
émot ing bunipun / linari lungâ mangétan / Ki Hartati nurut gigiring Marapi /
angancik ing Sundârâ //

114 **ânâ** ¹¹⁴**pandhitâ akaryâ** ¹¹⁴wangsit / ¹¹⁵**pindhâ kombang angajaping tawang** ¹¹⁵ /
 susah angin ¹¹⁶**ngêndi (ng)goné** ¹¹⁶ / ¹¹⁷**lawan galihing kangkung** ¹¹⁷ / ¹¹⁸**wêkasané**
langit j<a>ladri ¹¹⁸ / **isiné** ¹¹⁹ wuluh wungwang / lan gigiring **punglu** ¹²⁰ /
¹²¹**tapaking kontul anglayang** ¹²¹ / ¹²²**paksi mibêr uluké ngungkuli langit** ¹²² /
 kusumâ **jrahing** ¹²³ tawang //

wong angansu pêpikulan warih / lawan amét gêni adêdamar / tuwin kang
 srêngéngé piné / ingkang tirtâ dèn êkum / myang dahânâ murub binasmi / bumi
 kapêtak ingkang / pawânâ katiyup / tanggal pisan kapurnaman / yèn anênun sêntèk
 pisan anigasi / kudâ ngrab ing pandêngan //

ânâ kayu ¹²⁴**apurwâ sawiji** ¹²⁴ / wit buwânâ ¹²⁵**êpang kéblat papat** ¹²⁵ / agodhong
 méga **anginé** ¹²⁶ / ¹²⁷**aprâdâ pakêkuwung** ¹²⁷ / ¹²⁸**kêmbang lintang salâga** langit ¹²⁸
 / ¹²⁹**sari andaru kilat** ¹²⁹ / ¹³⁰**woh suryâ lan téngsu{n}** ¹³⁰ / **asirat** ¹³¹ bun lawan
 udan / ¹³²**apêpucuk akâsâ bungkr{r}ah pratiwi** ¹³² / ¹³³**âlâtâ bayu bajrâ** ¹³³ //

wiwitané ¹³⁴**duk anêmu candhi** ¹³⁴ / ¹³⁵**gêgêdhongan miwah wêwarangkan** ¹³⁵ /
 sihing ¹³⁶**Hyang kab<a>smi kabêh** ¹³⁶ / ¹³⁷**tanânâ janmâ kang wruh** ¹³⁷ / ¹³⁸**yèn**
wikan apurwaning dadi ¹³⁸ / candhi ¹³⁹**sagârâ wétan** ¹³⁹ / ¹⁴⁰**ingobar karuhun** ¹⁴⁰ /
¹⁴¹**Kahyangané Sang Hyang Tunggal** ¹⁴¹ / ¹⁴²**sâpâ rêké kang jumênêng mung**
Hartati ¹⁴² / ¹⁴³**katon têngahing tawang** ¹⁴³ //

Gunung Agung sagârâ Surandil / langit ikâ amêngku buwânâ / kawruhânâ ing
 artiné / gunung sagârâ umung / guntur sirnâ guwâ pasagi / langit buwânâ ruksâ /
 dadyânâ wruh iku / mudyâ-madyaning ngawiyat / mangasrâmâ ing gunung Agung
 sabumi / cêcandhi ing sagârâ //

gunung luhuré kagiri-giri / sagârâ gung datanpâ samépâ / pan sampun kawruhân
 rêké / artâ dâya puniku / datan kêna cinakrèng budi / nanging kang sampun praptâ /

ing kawasanipun / angadêg têngahing jagad / wétan kulon lor kidul ngandhap
myang nginggil / kapurbâ kawisésâ //

¹⁴⁴sagârâ gunung myang bumi langit¹⁴⁴ / ¹⁴⁵lawan ingkang amêngku buwânâ¹⁴⁵
/ ¹⁴⁶kasoring artâ¹⁴⁶ dayané / ¹⁴⁷sagârâ sat kang gunung¹⁴⁷ / ¹⁴⁸guntur sirnâ
kang m<ê>ngku bumi¹⁴⁸ / singawruh¹⁴⁹ artâ dâya / dadi¹⁵⁰ têguh timbul / ¹⁵¹lan
dadyâ paliyasing prang¹⁵¹ / ¹⁵²yèn lêlungan kang kapapag wêdi asih¹⁵² / ¹⁵³sato
galak suminggah¹⁵³ //

sagârâ gunung am<ê>ngku¹⁵⁴ bumi / surya lintang myang wong sabuwânâ / wêdi
angidhêp sakèhé / ingkang kawâsâ nêbut / pan jumênêng manungsâ jati / ngadêg
bumi sampurnâ / Hyang Suksmâ sih lulut / ywâ manungsâ tan asiyâ / Sang Hyang
Tunggal parandéné wêlas asih / Hyang Asmârâ mung râgâ //

jim prayangan pâdhâ wêdi asih / mênthak wingwrin sakyèhning drubiksâ /
rinaksèng siyang ratriné / ingkang anêmpuh lumpuh / tan tumâma ing awak mami /
kang nêdyâ tan raharjâ / sadâya linêbur / sakèhé kang nêdyâ âlâ / larud sirnâ kang
nêdyâ bêcik basuki / kang sinêdyâ waluyâ //

sakathahing upas tâwâ sami / lârâ râgâ waluyâ nirmâlâ / tulak tanggul kang
panggawé / duduk pâdhâ kawangsul / katawurag saguning singkir / Adam
Makdum sadâya / datan pâpâ ngrungu / pangucap lawan paningal / myang pangrâsâ
kang sêdyâ tumêkâ napi / pangrêksaning *malékat* //

Jabarail ingkang aninggali / marmanirâ katêtêpan *iman* / dadi <k>andêl¹⁵⁵ atiné /
Ijrâilê puniku / kang rumaksâ ing pati urip / *Israil* dadi damar / padhang jroning
kâlbu / *Mikail* kang angung sandhang / lawan pangan ing galing katêkan kapti /
sabar lan anarimâ //

siyang dalu rinaksèng Hyang Widdhi / sasêdyané tinêkan ing Hyang Suksmâ /
 kaadhêp ing janmâ akèh / karan wikuning wiku / wikan lwiring pujâ samadi / dadi
 sasêdyanirâ / mangunah linuhung / pêparab ¹⁵⁶**Hyang T<ê>gâlânâ**¹⁵⁶ / kang
 asimpên yèn *tawajuh* jroning ati / kalis sagung dursilâ //

lamun kinaryâ tunggu wong sakit / *êjin* sétan tan wani angambah / rinaksèng
malaékaté / *nabi* wali angêpung / sakyêh lârâ pâdhâ sumingkir/ ingkang sêdyâ
pitênah / marang awakipun / rinusak déning Pangèran / éblis *lanat* sato mârâ pâdhâ
 mati / tumpês tapis sadâyâ //

ânâ kidung sunângidung wêngi / bêbaratan duk amrêm winâcâ / Sang Hyang Guru
 pangadêgé / lumaku Sang Hyang Bayu / alèmbèyan Asmârâ êning / ngadêg
 pangawak téjâ / kang angidung iku / yèn kinaryâ angawulâ / myang lêlungan gusti
 gêthing dadi asih / sétan sato sumimpang //

¹⁵⁷**Ya Hu Datnyêng pamujining wêngi**¹⁵⁷ / ¹⁵⁸**balé aras sêsakané mulyâ**¹⁵⁸ /
¹⁵⁹**kirun sâkâ têngên (ng)goné**¹⁵⁹ / *wa* ¹⁶⁰**nakirun atunggu**¹⁶⁰ / **sâkâ**¹⁶¹ kiwâ
 gadané wêsi / ¹⁶²**nulak panggawé âlâ**¹⁶² / satru lawan mungsuh / ¹⁶³**pangêrêt**
taraju rijal¹⁶³ / ¹⁶⁴**andêr-andêr kulhu balik kang linêwih**¹⁶⁴ / ¹⁶⁵**ambalik lârâ**
râgâ¹⁶⁵ //

dudur ¹⁶⁶**<p>ay<u>ngé Ayatul Kursi**¹⁶⁶ / ¹⁶⁷**lungguhé atiné surat An'am**¹⁶⁷ /
 panglêburan lârâ kabèh / usuk-usuking **luhur**¹⁶⁸ / ¹⁶⁹**ing aranan têtênging langit**¹⁶⁹
 / ¹⁷⁰**inggih Nabi Muhkamad**¹⁷⁰ / ¹⁷¹**kang wêkasan iku**¹⁷¹ / atunggu **latri**¹⁷² lan
 siyang / ¹⁷³**kinédhêpan ing tumuwuh wêdi asih**¹⁷³ / ¹⁷⁴**tundhuk nêmbah**
maringwang¹⁷⁴ //

satru mungsuh kondur pâdhâ wêdi / pamidhangané *bétal mukadas* / tulak balik
 pangrêksané / pan *nabi* patang puluh / awéh wahyu ing awak mami / pânâ *nabi*

wêkasan / sabdâ *Nabi Dawud* / apêtak *Bagéndhâ Ambyah* / kinawêdén sato mârâ
pâdhâ mati / luputing wisâ gunâ //

¹⁷⁵**pêpayoné godhong dhukut**¹⁷⁵ langit / tali baratku mëndung ing tawang /
cinandhak ¹⁷⁶**yêkti tan katon**¹⁷⁶ / **arajêg**¹⁷⁷ Gunung Sèwu / jâlâ sutrâ ing luhur
mami / ¹⁷⁸**apan angrêksâ mringwang**¹⁷⁸ / **angadhangi**¹⁷⁹ mungsuh / anulak
¹⁸⁰**panggawé âlâ**¹⁸⁰ / ¹⁸¹**lârâ râgâ samyâ sumingkirâ têbih**¹⁸¹ / luput ¹⁸²**ing wisâ**
gunâ¹⁸² //

Gunung Sèwu **mangkyâ**¹⁸³ pagêr mami / ¹⁸⁴**kang umiyat samyâ sih sadâyâ**¹⁸⁴ /
¹⁸⁵**saliring kang**¹⁸⁵ âmâ kabèh / **lêlârâ**¹⁸⁶ sirnâ larut / tan tumâmâ ¹⁸⁷**ing anggâ**¹⁸⁷
mami / ¹⁸⁸**tuwin saliring**¹⁸⁸ brâjâ / tan tumâmâ mringsun / **puniki**¹⁸⁹ Sang
Rahmatullâh / rahmat jati duk jênêng wali *jasmani* / iyâ ¹⁹⁰**Sang Jati**¹⁹⁰ Mulyâ //
¹⁹¹**aranânâ râ<r>â Subaningsih**¹⁹¹ / ¹⁹²**kang tumingal samyâ sih sadâyâ**¹⁹² /
wêdi ¹⁹³**angidhêp sakèhé**¹⁹³ / ¹⁹⁴**pârâ nabi patang puluh**¹⁹⁴ / ¹⁹⁵**asung wahyu**
mring awak mami¹⁹⁵ / ¹⁹⁶**nyâtâ suwaraningwang**¹⁹⁶ / ¹⁹⁷**iya Nabi D{h}awu<d>**¹⁹⁷
/ ¹⁹⁸**pêtaku Bagéndha Ambiyah**¹⁹⁸ / ¹⁹⁹**sing angrungu sêdâyâ samiyâ asih**¹⁹⁹ /
²⁰⁰**ingkang lârâ gêlis waras**²⁰⁰ //

sunamurwâ pujining asinggih / ²⁰¹asalirâ sangking wong **<k>alânâ**²⁰¹ / Pandhitâ
punjul yêktiné / turuning *nabi* iku / pârâ wali kang angêntèni / *mukmin* kang
anarimâ / ing mangké saèstu / sing sâpâ ânâ **(ng)id<i>nâ**²⁰² / datan pègat pujiné
rahinâ wengi / sinung rêjêki Dé Hyang //

kawruhânâ têngésé kang kadil / kadi diyan urubé kang cahyâ / roh ilapi pêpadhangé /
Nabiyullah lwir kukus / Dat-Mu têtah panasing agni / apiné kawruhânâ / prabédané
iku / sayêkti roroning tunggal / tunggalênâ ing apiwang kidir kaki / datan kênèng
pinisah //

ânâ pêksi **mêngku**²⁰³ bumi langit / ²⁰⁴**manuk iku adoh pinaranan**²⁰⁴ / ²⁰⁵**sagârâ**
êrob namané²⁰⁵ / uripé manuk iku / ²⁰⁶**angimbuhi ing jagad iki**²⁰⁶ / ²⁰⁷**amindhâ**
Nabi Adam²⁰⁷ / ²⁰⁸**sukuné puniku**²⁰⁸ / ²⁰⁹**ing gunung Palwâ Jabalkat**²⁰⁹ /
²¹⁰**rambutirâ ing aran tarwiyah singgih**²¹⁰ / ²¹¹**bêbalung rijalullâh**²¹¹ //

dhâdhâ gigir lambung kanan kéring / manuk ikâ apan ing aranan / iyâ kang sêgârâ
 êrob / uripirâ satuhu / amimbuhi jagad puniki / nétranirâ sakawan / warnané
 wêwolu / apan kulité *saré'at* / gêtihirâ *tarékat* puniku kaki / ototirâ *kakékat* //

kang *makripat* dagingé puniki / jêjantungé sajatiné *sadat* / êlêdan tokid wastané /
 aténirâ linuhung / pêpusuhé *supiyah* kaki / rêmpêluné *amarah* / jantung budénipun
 / wêwadhuké *aluamah* / utêkirâ *bétal mukadas* sayêkti / pujiné nêr prakârâ //

ânâ kidung ing kadang pramati / amung tuwuhing kawasaniirâ /
ng{g}<u>nakakên²¹² sacitapné / ingkang wau puniku / kang rumaksèng sarirâ
 mami / nêkakên kang sinêdyâ / ing kawasaniipun / adhi ari-ari sirâ / mêmayungi
 laku kuwasané yêkti / **ng{g}<u>nakakên**²¹² pangarah //

gêtihipun ing rahinâ wêngi / ngrarêwangi *Allâh* Kang Kawâsâ / andadêkakên
 karsané / pusêr kawasaniipun / nguyu-uyu sabâwâ mami / anuruti panêdhâ /
 kawasane iku / jangkêp kadangingsun papat / kalimané pancêr wus dadyâ sawiji /
 tunggal sawujudingwang //

mangkyâ sirâ kadangsun kang mijil / sangking margâ inâ parêng samyâ / sadinâ
 awor ênggoné / kalawan kadangingsun / ingkang datan umijil sangking / margâ inâ
 punikâ / kumpulaningsun / dadyâ *makdum sarpin* sirâ / wêwayanganing Dat yêkti
 dadyâ kanthi / saparan datan pisah //

iyâ lamun ora angklakoni / kadangirâ pâdhâ angrancânâ / têtah urâ saciptané /
 sasêdyanirâ wurung / sartâ luput kang dipunèsthi / sakarsanirâ wigar / agagar tan

pantuk / barang sâpâ nêdhânirâ / marmâ kaki éling-élingên sayêkti / supaya waluyââ //

lamun sirâ yun **wig(n)yâ**²¹³ ing ngèlmi / dèn waskithâ kélokaning badan / ayun wruh kamokalané / yèn sirâ wruh satuhu / kaèlokan ing Suksmâ Jati / miwah ing kamokalan / pasthi sirâ wêruh / ing apêsé badanirâ / upamané lwir wong cêcangkriman kaki / batangên dèn waspâdâ //

ânâ padhang pêtêngé tan sipi / asingidan anèng ing bêbanar / ngaub ing pêpanas mangké / kagèt déning wong bingung / nguwuh-uwuhâ mamêlingi / kang têngu lagi jabang / angungkuli gunung / cébol linggih ing jêjurang / andhé kukul bathuké sundhul ing langit / tutug ing éndrâ lokâ //

dadyâ kobar yèn kalêbèng warih / lêbur luluh kalaban érnâwâ / pucuk dumadyâ bongkoté / ingkang lumpuh lumaku / amalânâ ngidêri bumi / kasilêm ing dharatan / ngambang ngancik ranu / dhêpès dhêkukul nèng jurang / *Kyai* dhalang kapurbèng wisésâ ringgit / wisan lagi alêkas //

lan dumugi lèlakoné bécik / ingkang nonton kabèh samyâ cuwâ / nanging alêgâ atiné / lan wong lumaku dulur / tan karuwan ing ngarêp buri / irêng tan wruh yèn pêthak / wahing tan karungu / mulat padhang ing nurbuwat / tanggal pisan sêdhêngé purnâmâsidhi / kèlud tambining pucang //

dâwâ sinambung cupêt ginunting / tranggânâ tibâ anjrah inglêmah / lêmbu anusu anaké / kêmasan wus binaut / tan wruh êmas salâkâ putih / sagêgêm kang buwânâ / mrutu nggéndhong gunung / sarati tanwrin ing gajah / Sang Pandhitâ purusé dipun-kêthoni / tarumpahan nèng sirah //

akêkanthèn lumayu pribadi / jâkâ tan wruh rasaning wanitâ / barancah sangâ bojoné / sêgêr kang awak lésu / ngambah laut nèng pucak ardi / arèrèn ngawang-

awang / turu jroning watu / kumudå tuwuh ing sélå / jålådårå mëndhung atêmahan
napi / anyiram tarulåtå //

anggolèki tème maksih ngungsir / lampahé kèncêng *madahab* sipat / naging tan
mawi kéblaté / pahit rasaning madu / pan gumêdêr swaraning sasi / wiyågrå nora
mångså / någå kang dèn dulu / tutut pêdhangé agasak / jrêsånålåå ngubêk-kubêg
jaladri / krèté mångså garudhå //

sånggå langit amulêting sasi / baitå sarat sumêngkèng argå / néng pucak pisan
lampahé / singåbarong lan sênuh / samyå ngungsi maring jaladri / ngumbårå gajah
singå / umpêtan jro watu / pêjah dèn untaling urang / satutugé nèng papah tirisan
mêncit / bãyå ngusi ing têtgal //

kurang sandhang lan pangan kang sugih / ingkang miskin warêg nyandhang
mangan / kang mukti susah atiné / *musakat* ingkang maju / kang anyandhang kari
mandhêlis / têkå écå tyasirå / awrat datan mikul / sadalan bêkta buruan / ingkang
sugih bêburuh sådå anangis / lawak tan nyandhang mangan //

yåtå kandhêg kêbat kadi angin / nyumêt gêni anéng jroning toyå / wutå wêruh
kéblat kabêh / angimpi tanpå turu / têtapak têtahas marang ing wêsi / landhêp tan
pasah toyå / ngangsu wadhah banyu / amibêr datan paêlar / ingkang êlar tan bangkit
mibêr gumlinting / kombå anglèng ing tawang //

tanpå suku akêbat lumaris / ingkang suku agagah prakåså / tan bangkit malaku
mangké / kang anéndrå lumayu / ingkang mêlèk datan ngalilir / kadhêmên kum ing
toyå / kapanasên asru / têkå ngêloni dahånå / kang parawan sunthi kumlinthi
mêthêti / jåkå jêbuk wus jajah //

parangmukå sêdhêngirå prapti / kang prawirå lumayu umpêtan / gègèr sajroning
kratoné / ênêng-ênêngan minggu / cêcalathon kalangkung olih / jagat kartå tan tåtå

/ wrin dalang gung bingung / wutå anuntun kang waras / ingkang lumpuh
anggéndhong ingkang lumaris / mati mikul kang gêsang //

ingkang bisu muruk kang bisangling / ingkang tuli tutur kang miyarså / sirå wêruh
ajå wabé / ing kaélokan iku / yèn wikanå sasat wruh *gâib* / batangé kang utåmå /
kamokalan iku / kulå èstri adol rujak / anèng lumpang lakiné dhéwé **n(d)ukani**²¹⁴ /
rup-urupan musthikå //

[Pupuh Sinom²¹⁵]

²¹⁶**apuranên sun angétang**²¹⁶ / ²¹⁷**lêlêmbut ing tanah Jawi**²¹⁷ / ²¹⁸**ingkang**
rumakså nagårå²¹⁸ / pårå ratuning dhêdhêmit / agung sawabé ugi / yèn apal
sadayanipun²¹⁹ / ²²⁰**apan dadyå têtulak**²²⁰ / kinaryå tunggu wong sakit / ²²¹**lêmah**
sangar kayu angkêr dadi tåwå²²¹ //

²²²**ingkang rumakså brang wétan**²²² / Durgå **nêluh**²²³ Måjåpåt / lawan Råjå
Bahurêkså / iku ratuning dhêdhêmit / ²²⁴**Bêlambangan winarni**²²⁴ / awastå Sang
Bålåbåtu / ²²⁵**aran Butå Locåyå**²²⁵ / ²²⁶**kang rumakså ing Kadhiri**²²⁶ / ²²⁷**Prabu**
Yêkså ingkang ånå Pasuruan²²⁷ //

Sidåkaryå²²⁸ ing Pacitan / **Kêduwang**²²⁹ si Klênthing Mungil / Éndrå **Yêkså ing**²³⁰
Magêtan / Jênggålå si ²³¹**Tunjung Puri**²³¹ / Prangmukå Suråbanggi /
Pananggulan²³² Abur-abur / Sapujagat ing Jipang / ²³³**Madiun Sang Kålåsêkti**²³³ /
²³⁴**pan si Korèp dhêdhêmiting**²³⁴ Prånårågå //

Singåbarong Jågarågå / ²³⁵**Majê nang Trênggilingwêsi**²³⁵ / Macan Guguh
Garobogan²³⁶ / **Kålåjånggå**²³⁷ Singåsari / Sarêngat Barukuping / ²³⁸**Balitar**
Sang²³⁸ Kålåkathung / Butå ²³⁹**Kurdå ing Råwå**²³⁹ / **Kalangbrêt**²⁴⁰ si Sêkar
Gambir / ²⁴¹**Carub Bawor ingkang anèng ing Lamongan**²⁴¹ //

Gurnitå ing **Puspålâyå**²⁴² / si Lêmpur ing Pilang Putih / ²⁴³**si Lancuk anèng**
Balora²⁴³ / ²⁴⁴**Pagambiran Kâlådurgi**²⁴⁴ / ²⁴⁵**Kêdhunggêng Nyai Jênggi**²⁴⁵ /
²⁴⁶**ing Batang si (K)lèwèr iku**²⁴⁶ / Nglasêm Kâlâprâhârå / **Sêdayu**²⁴⁷ si
 Dhindhingmurti / ²⁴⁸**Ni Janglakah ing Candhi kahyanganirå**²⁴⁸ //
²⁴⁹**ing Sêmarang Kâlâjångkå**²⁴⁹ / **Pêkalongan**²⁵⁰ Guntur Gêni / ²⁵¹**ing Pathi si**²⁵¹
 Sambung Yudå / ²⁵²**Jawarkå sårå puniki**²⁵² / ²⁵³**ing Kêndhêng**²⁵³ Nyai Ragil /
 Jâyålêlânå ing Suruh / ²⁵⁴**Butå Giling Jagalan**²⁵⁴ / ing Kêndhal si Gunting Gêni /
 Kaliwungu Gutuk Api kang rumakså //
²⁵⁵**ing <M>agêlang Sãmåhitå**²⁵⁵ / Dhadhungawuk ²⁵⁶**Gêsêng nagri**²⁵⁶ / ing Pajang
 Butå Saléwah²⁵⁷ / Måndå-måndå ing **Mêntawis**²⁵⁸ / **Pêlèrèt**²⁵⁹ Rajêg Wêsi / Kuthå
 Gêdhé Nyai Panggung / ²⁶⁰**Pêlacung Kartåsurå**²⁶⁰ / ²⁶¹**Carêbon Sétan Kabêri**²⁶¹ /
²⁶²**Juru Taman ingkang ånå Pêlayangan**²⁶² //
²⁶³**ing Karètèg pan si Sêndhal**²⁶³ / **Balébéran**²⁶⁴ Sapuangin / ²⁶⁵**si Natpådå ing**
Rangkudan²⁶⁵ / ²⁶⁶**Wadhansari ing Sarisik**²⁶⁶ / ²⁶⁷**kang ånå wånåpêti**²⁶⁷ /
 Malangkarså wastanipun / ²⁶⁸**si Sandhung ing Sawangan**²⁶⁸ / **Pamasuhan**²⁶⁹
 Dudukwarih / Buta Tukang ingkang anèng **Têgalayang**²⁷⁰ //
²⁷¹**kang ånå**²⁷¹ Kayulandhéyan / Ki Dåruna Ni Daruni / Baguskarang anèng
Roban²⁷² / ²⁷³**Kasujayan Widaningsih**²⁷³ / ²⁷⁴**Widånånggå Dalêpih**²⁷⁴ /
²⁷⁵**Pagêlung Kêdhunggarunggung**²⁷⁵ / ²⁷⁶**kang ånå Kêbaréyan**²⁷⁶ / ²⁷⁷**Citrånâyå**
kang nunggoni²⁷⁷ / ²⁷⁸**Sântåpurå ingkang ånå Alas Ngroban**²⁷⁸ //
 Aryå Tiron ing Lodhåyå / Sarpåbångså ²⁷⁹**anèng Pêning**²⁷⁹ / ²⁸⁰**si Pêrangtandhing**
Kêsångå²⁸⁰ / ing Kuwu si Ondar-andir / sétan ²⁸¹**Têlågåpasir**²⁸¹ / ²⁸²**ingkang aran**
Jåkålilung²⁸² / **Kålångadhang**²⁸³ ing Tuntang / ²⁸⁴**Bancurå Kålåbancuri**²⁸⁴ /
²⁸⁵**ingkang ngrêkså sukuné Ardi Baitå**²⁸⁵ //

Gênawati²⁸⁶ ing Séluman / ²⁸⁷**Rågawati Wringin Putih**²⁸⁷ / ²⁸⁸**Sapurègèl ing Jakarta**²⁸⁸ / ²⁸⁹**Rontog Pajajaran singgih**²⁸⁹ / ²⁹⁰**Marusari Wurangin**²⁹⁰ / **Jênggis**²⁹¹ anèng Gunung Agung / **Kulékah**²⁹² awang-awang / ²⁹³**Pêrlapå Rêbabu wukir**²⁹³ / ²⁹⁴**Ni Taluki ingkang anèng ing Tunjung Bang**²⁹⁴ //

²⁹⁵**ing pasisir Butå Kålå**²⁹⁵ / Têlacap ²⁹⁶**si Kålåsêkti**²⁹⁶ / Kålånadhah ing Toyåmas / ²⁹⁷**ing Sigaluh si Bathithil**²⁹⁷ / ²⁹⁸**ing Banjar Ki Wêwasi**²⁹⁸ / ²⁹⁹**si Konèg ing Lowanu**²⁹⁹ / ³⁰⁰**Gunung Duk Gêniyårå**³⁰⁰ / ³⁰¹**Baiburêng Parangtritis**³⁰¹ / ³⁰²**Drêmbåmohå ingkang anèng Pråbålinggå**³⁰² //

³⁰³**ki Mrêtå Sangkalbolongan**³⁰³ / ³⁰⁴**Kêdhungwinong Andongsari**³⁰⁴ / ³⁰⁵**ing Jênu si Karungkålå**³⁰⁵ / ing Pêngging Banjaransari / **agêlèn**³⁰⁶ kang winarni / ³⁰⁷**Cåndrågêni wastanipun**³⁰⁷ / Gunung Kêndhalisådå / ³⁰⁸**bêdhès putih kang nênggani**³⁰⁸ / ³⁰⁹**Butå Lémboh ing**³⁰⁹ kayanganirå //

³¹⁰**Magiri si Manglarmångå**³¹⁰ / ³¹¹**ing Gadhing si Puspåsari**³¹¹ / ³¹²**Kêtanggungan Kladung wêlah**³¹² / ³¹³**Barèngkèlan Banaspati**³¹³ / ³¹⁴**si Kocak ing Manorih**³¹⁴ / ³¹⁵**têngahing sing Sabuk Alu**³¹⁵ / **Pêlandhak**³¹⁶ Mayangkårå / nêgari **Kêdhujuwiri**³¹⁷ / **Baruklinting**³¹⁸ ingkang anèng ing Bahråwå //

³¹⁹**si Dulêk ing Pêmancingan**³¹⁹ / Guwå Langsé ³²⁰**Radèn Dèwi**³²⁰ / ingkang anèng Parangwédang / Radèn Aryå Jayèngwèsthi / kabèh ³²¹**urut pêsisir**³²¹ / ³²²**kulåwargå Ratu Kidul**³²² / ³²³**Sunan Lawung Argåpurå**³²³ / ³²⁴**Jinoli ardi Mêrapi**³²⁴ / ³²⁵**titi tamat kadi amêcah kaluwak**³²⁵ //

kang pinocung pitik tulak pitik tukang / minångkå sarånå / têtulaking jabang bayi / adoh ingkang cacing racak sarab sawan //

yå si tukang mangungkung muni ing ayun / yuwånå kêrånå / si tulak bali ing margi / jabang bayi puniku kêkasihing Hyang //

pan tinunggu ing *malèkad* siyang dalu / inggih kang rumaksa / dén êmong ing
 widâdari / pirâ-pirâ pinayungan ing Hyang Suksma //
 kinêbutan para *nabi* para *Râsul* / lan saguning para / wali *kutubur rabani* / tuwin
mukmin kukama para *ngulama* //
 samya tunggu mring ki jabang bayi iku / marmâ têbih ingkang / sri lara ki jabang
 bayi / bêbayané adoh matêmah palagan //
 ana kinjêng iya kinjêng **t<a>ngis**³²⁶ mabur / iya mencilok marang / kang sela
 sumaya nadi / dupi ngrungu ki jabang bayi karuna //
 tanja laju angidêri arsa nyuwuk / tekâ nang memala / maluya ngiling-ilingi /
 ngusadani jampi **ap{l}aling**³²⁷ Pangéran //
 sorahipun puniki ingkang winuwus / godhong pasrah ing Hyang / **b<e>rambang**³²⁸
 lembah ing ati / lawan temu tumaninahing wardaya //
 donganipun puniki ingkang winuwus / emelé mangkana / *Allâhuma adam sarpin* /
tuwin lawan alèru huwal kamullâh //
wajib juhu palalihi warobuhu / *wakayutullâh* / cêp mênêng aja anangis / jabang
 bayi tangisé muji ing suksma //
 tanja damu embunira ping telu / praptèng nétra pisan / sarwa ngampêt napas anglir /
 cêp mênênga hêh jabang bayi turua //
 pamijil étang dèdèging janmi / ing ukur mangkono / pan sapira luhuré dèdégé /
 dyan ing ukur kèpèlé pribadi / iku kang dén wilis / ing satêlasipun //
 pan sakawan étang ing pamilis / mangkrak kang sawiyos / angathingkrak lawan
 sègèdhongé / angganthelâ wilangan mungkasi / yèn mangkrak tibaning / ala
 watèkipun //

panas baranan lamun nibani / ngathingkrak kuring wong / datan bécik alêngus
 watêké / lamun tibå sêging uwong bécik / kathah wong kang asih / atiné ajuju //
 lamun nuju tibå wilanganing / iyå anggênthélå / luwih ålå wong iku watêké / doyan
 mangan sukå nabut kardi / papétangan titi / kuring wong kapungkur //
 sinarkårå puji dinå iki / lampahirå sagung pra pandhitå / dinå pitu séjé-séjé /
 ingkang sêpuh rumuhun / ri Jumungah lampahé *Nabi / Råsulullåhwasalå / låhu*
ngalaékum / apan datan dhahar sêgå / ing sadinå sawêngi sarwi amuji / yå kupiyå
 muniyå //
 rambah ping satus tigå ywå luwih / sari ratri sawabé pan angsal / kanugrahaning
 Hyang Manon / ping kalih dinå Saptu / *Sayidina Usman* darbéni / lakuné datan
 néndrå / sadintên sadalu / puji *Ya Fatah Ya Råjak* / kaping satus têtigå sarêng
 saratri / sawabé kinajrihan //
 déning makluk kabéh kaping tri / dinå *Akad* ingkang darbé lampah / Jêng *Sayidina*
Umaré / ing sadintên sadalu / datan nginang sarwi amuji / *Ya Khåyyu Ya Qåmu* /
 iyå kaping satus / têtigå sawêngénirå / pan rahayu saumuré kang nglakoni / dinå
Isnèn kaping pat //
 Kangjêng *Nabi Isa* kang darbéni / nglé *Isalam* datan nêdhå ulam / sadinå sawêngi
 baé / *Ya Råhmån Ya Råkhimu* / kaping satus tigå sawêngi / déné mangunahirå /
 jinurung Hyang Agung / sabarang sakarsanirå / kaping limå Salåså ingkang darbéni
 / Jêng *Sayid Abubakar* //
 datan dhahar tan nginum sawêngi / lan sadinå muji *Subêkhana / maliki kudas*
 cacahé / ping satus punjul têlu / ing sadalu sawabé olih / sihirå déning *Allåh* /
 kaping nêw winuwus / dinå Rêbo lampahirå / *Nabi Brahim wa'ala alihi salim* /
 cêgah tan dhahar uyah //

iyâ sadinâ lawan sawêngi / muji *subkhana* / *malikis qâhar* / ping satus têlu pétungé / déné mangunahipun / sadosané ngapurèng Widdhi / ing awal akirirâ / ping saptâ winuwus / dinâ Kêmis ingkang lampah / *Sayid Ali* tan ngunjuk toyâ sawêngi / kalawan siyangirâ //

pujinirâ *Ya Kabiru* tuwin / *Ya Mutangal* sawêngi antukâ / ping satus têlu punjulé / déné mangunahipun / sinungkuwat sabarang kardi / déning *Âllâh Ta'ala* / titi dinâ pitu / sâpâ ingkang nglakonânâ / tinarimâ ngamalé marang Hyang Widdhi / salamêt donyâ kèrat [I]

gulâ milir *masalah* ngawruhi / ingkang pangandikâ *Nabi Yullâh* / *salâllâhu wasalamé* / sakyèhing *umatingsun* / pâdhâ ngawruhânâ ing *pingil* / pratingkah alêlungan / miliyâ kang sarju / ywâ lungâ tanggal sapisan tan alaba / lunganâ tanggal ping kalih / yâiku antuk laba //

tanggal kaping têlu datan bêcik / tan alaba tanggal kaping êpat / rêkâsâ anèng parané / tanggal ping limâ iku / manggih laba ping nêr winarni / tan manggih laba ilang / karyané wong iku / tanggal ping pitu prayogâ / manggih *rahmating* Pangéran tanggal kaping / wolu agring néng paran //

tanggal ping sângâ anêmu pati / lan pakéwuh pan pâdhâ tumadhang / kaping sapuluh watêké / manggih laba rahayu / ping sawêlas iku prayogi / ing tanggal kaping rolas / tan alaba iku / ing tanggal kaping têlulas / olèh utang / tanggal ping patbêlas bêcik / néng paran manggih laba //

tanggal ping limâlas hayu olih / êmas **p<é>r<a>k**³²⁹ tanggal ping nêmbêlas / tan antuk laba tanggalé / ping pitulas rahayu / ping wolulas tuk laba malih / tanggal kaping sângâlas / bêcik lan rahayu / tanggal kaping kalih dâsâ / gêring margâ kaping salikur winarni / arusuh anèng paran //

tanggal ping rolikur hayu bécik / tanggal tëlulikur laba karya / tanggal kaping
patlikuré / bécik ping limâlikur / apan âlâ ing tanggal kaping / nêmlikur gêsang
pêjah / iya kang katêmu / kaping pitulikur âlâ / iyâ bakal têtukaran anèng margi /
ing wolulikirirâ //

olih laba sângalikur iki / antuk *rahmad* paringing Pangêran / tanggal ping tigang
dasané / nêmu utang néng purug / masalah ing tanggal wus titi / ing wong arsa
lêlungan / andikâ Jêng *Rasul* / *wa'ala alihisalam* / dipunsami ngéstokên masalah
iki / yêkti manggih raharjâ //

pêmanisé *Sangad Sayid Ali* / lamun arsa mangkat mring ngalâgâ / amical pêcak
pétunggé / ing dinâ *Akad* iku / wayangané dipun-pêcaki / pêcak sapuluh mangkat /
pangawasanipun / garudhâ kalah lan nâgâ / dinâ Sênèn wayangan nêmu pêcak bécik
/ tumuli umangkatâ //

iyâ iku pangwasané yêkti / ponang singâ kasor lan manjangan / dinâ Salâsâ béciké /
awitirâ lumaku / pêcak kalih wêlas marêngi / iku pangwasanirâ / kang singâ puniku
/ kasor kalawan dirâdâ / dinâ Rêbo umangkatâ kang prayogi / wayangan pêcak
saptâ //

déné pangwasané puniki / srêngéngé kasor lawan rêmbulan / ing dinâ Kêmis
béciké / mangkat wayangan nuju / kalih pêcak ingkang prayogi / déné
pangwasanirâ / kucing sor lan tikus / lamun ing dinâ Jumungah / kang prayogâ
umangkatâ yèn wus wanci / iyâ pêcak têtulas //

kang prayogâ kasiyâ tirèki / ingkang sonâ kasor pāncābakah / kalawan kancil
yêktiné / déné ing dinâ Saptu / umangkatâ yèn wus marêngi / pêcaking
wêwayangan / rolas ywâ langkung / déné ing pangwasanirâ / mapan pulâ kasor lan
anthukâ yakti / puniku surèng lampah //

2. Aparat Kritik

No.	<i>Sumber</i>		<i>SK-A</i>	<i>SK-B</i>	<i>Suntingan</i>
	<i>SK-A</i>	<i>SK-B</i>			
1.	-	-	[Pupuh Dhandhanggulå]	[Dhandhang]	[Pupuh Dhandhanggulå]
2.	I.1a	I.1a	rumêkså	rumakså	rumakså
3.	I.1c	I.1c	luputå	adoh ing	luputå
4.	I.1d	I.1d	tanånå	datan	datan
5.	I.1f	I.1f	miwah pênggawé	sakèh panggawé	sakèh panggawé
6.	I.1g	I.1g	gunané	gunaning	gunaning
7.	I.1h	I.1h	gêni têtumahan	agni matêumahan	agni matêumahan
8.	I.1i	I.1i	adoh angarah tanånå wani	ardå tanånå ngarah ing kami	ardå tanånå ngarah ing kami
9.	I.1j	I.1j	gunå duduk mapan sirnå	tuju duduk swuh sirnå	tuju duduk swuh sirnå
10.	I.2a	I.2a	sêkèhing lårå pan sami	gunging pångcåbåyå samyå	gunging pångcåbåyå samyå
11.	I.2b	I.2b	sêkarèhing åmå pan samyå mirudå	sakathahing åmå amirudå	sakathahing åmå amirudå
12.	I.2c	I.2c	wêlas asih	wêdi asih	wêlas asih
13.	I.2d	I.2d	sêkarèhing	sakyèhing	sakyèhing
14.	I.2e	I.2e	kadyå kapuk tibånirèki	kirå-kirå pan wuk sakalir	kirå-kirå pan wuk sakalir
15.	I.2f	I.2f	sêkèhing	saliring	saliring
16.	I.2g	I.2g	satu galak	sato krodhå	satu galak
17.	I.2h	I.2h	angkêr	aèng	aèng
18.	I.2i	I.2i	guwané	guwaning	guwaning
19.	I.2j	I.2j	pan dadi kiponing	pakêkiponing	pakêkiponing
20.	I.3a	I.3a	paguyangané	pagupakaning	pagupakaning
21.	I.3b	I.3b	kang sinêdyå ing sêgårå asat	nadyan arcå myang sagårå alas	nadyan ar<s>å myang sagårå alas

lajêngipun *tabel*

No.	<i>Sumber</i>		<i>SK-A</i>	<i>SK-B</i>	<i>Suntingan</i>
	<i>SK-A</i>	<i>SK-B</i>			
22.	I.3c	I.3c	kuwâsâ ngambah têlangé	têmahan rahayu kabèh	têmahan rahayu kabèh
23.	I.3d	I.3d	pan dadyâ salirâ	sârtâ sarirâ	sârtâ sarirâ
24.	I.3e	I.3e	ingidêran	ing ngidêran	ing ngidêran
25.	I.3f	I.3f	rinêksâ ing <i>malaékat</i>	rinaksèng <i>malaékad</i>	rinaksèng <i>malaékat</i>
26.	I.3g	I.3g	sêkarèhing <i>Râsul</i>	sakathahing <i>Rusul</i>	sakathahing <i>Râsul</i>
27.	I.3h	I.3h	salirâ	sarirâ	sarirâ
28.	I.3i	I.3i	nêtrâ <i>Adam</i> utêku <i>Bagéndha Sis</i>	ati <i>Adam</i> utêku <i>Bagéndha Êsis</i>	ati <i>Adam</i> utêku <i>Bagéndha Êsis</i>
29.	I.3j	I.3j	<i>Nabi Musa</i>	yâ <i>Musa</i>	yâ <i>Musa</i>
30.	I.4a	I.4a	ing napasku <i>Nabi Isa</i> linuwih	napasku <i>Nabi Isa</i> linêwih	napasku <i>Nabi Isa</i> linuwih
31.	I.4c	I.4c	<i>Yusup</i> ing cahyaku mangko	<i>Nabi Yusub</i> warnaningong	<i>Nabi Yusub</i> warnaningong
32.	I.4d	I.4d	<i>Nabi Dhawut</i> swaraku	<i>Nabi Dawud</i> swaraku	<i>Nabi Dawud</i> swaraku
33.	I.4e	I.4e	<i>Yang Suléman</i>	<i>Jêng Suléman</i>	<i>Jêng Suléman</i>
34.	I.4f	I.4f	<i>Ibrahim</i> nyawâ ingwang	<i>Nabi Ibrahim</i> nyawâ	<i>Nabi Ibrahim</i> nyawâ
35.	I.4h	I.4h	<i>Bagéndha Ali</i>	<i>Sayid Ali</i>	<i>Sayid Ali</i>
36.	I.4i	I.4i	daging <i>Umar</i> singgih	<i>Sayid Umar</i> daging	<i>Sayid Umar</i> daging
37.	I.5a	I.5a	ing sumsumku <i>Fêrtimah</i> linuwih	sungsumingsun <i>Fatimah</i> linêwih	sungsumingsun <i>Fatimah</i> linuwih
38.	I.5b	I.5b	kang minangkâ karahayuning badan	<i>Aminah</i> kang bêbayuning anggâ	<i>Aminah</i> kang bêbayuning anggâ
39.	I.5c	I.5c	<i>Ya Nuh</i> ing usus mangko	<i>Ayup</i> minangkâ ususé	<i>Ayup</i> minangkâ ususé
40.	I.5d	I.5d	sakarèhé wulu tumuwuh	saguning wulu turuh	saguning wulu turuh
41.	I.5e	I.5e	pan salirâ	ing sarirâ	ing sarirâ
42.	I.5f	I.5f	atiku <i>Ya Muhkamat</i>	cahyaku <i>Ya Muhkamad</i>	cahyaku <i>Ya Muhkamad</i>

lajêngipun *tabel*

No.	<i>Sumber</i>		<i>SK-A</i>	<i>SK-B</i>	<i>Suntingan</i>
	<i>SK-A</i>	<i>SK-B</i>			
43.	I.5g	I.5g	sakarèhing	pangucapku	pangucapku
44.	I.5i	I.5i	mupangaté sakarèhé pàrà <i>nabi</i>	sampun jangkêp sakathahing <i>nabi</i> wali	sampun jangkêp sakathahing <i>nabi</i> wali
45.	I.5j	I.5j	pan dadyâ salirâ	dadyâ sarirâ	dadyâ sarirâ
46.	I.6a	I.6a	wontên wiji pan mulané	wiji sawiji marmané	wiji sawiji marmané
47.	I.6b	I.6b	pan pinêncar dadi	pêncar dumadi	pêncar dumadi
48.	I.6c	I.6c	ing Édaté	déning Daté	déning Daté
49.	I.6d	I.6d	sakarèhé ingkang	sing âmacâ myang	sing âmacâ myang
50.	I.6e	I.6e	ingkang macâ miwah nyimpêni	kang anurat tuwin nimpêni	kang anurat tuwin nyimpêni
51.	I.6f	I.6f	olêh rahayu nugrahan	dadyâ hayuning <i>jasad</i>	dadyâ hayuning <i>jasad</i>
52.	I.6g	I.6g	kinaryâ ing	yèn kinaryèng	yèn kinaryèng
53.	I.6h	I.6h	lamun winâcâ	sirâ wacaknâ	sirâ wacaknâ
54.	I.6i	I.6i	pan kinaryâ adus prawan tuwâ glis laki	kinaryâ dus rârâ tuwâ aglis laki	kinaryâ dus rârâ tuwâ aglis laki
55.	I.6j	I.6j	kinaryâ adus wong édan gêlis	wong édan dadi	wong édan dadi
56.	I.8a	I.7a	lamun sirâ arsa	lamun arsa tulus	lamun arsa tulus
57.	I.8b	I.7b	apâsââ	puwâsââ	puwâsââ
58.	I.8d	I.7d	wacanâ	wacanên	wacanên
59.	I.8e	I.7e	saklir ânâ tan ânâ wani	datan ânâ ânâ kang prapti	datan ânâ ânâ kang prapti
60.	I.8f	I.7f	kinaryâ pêrang	sirâ apêrang	sirâ apêrang
61.	I.8g	I.7g	wacanên	watêkênâ	watêkênâ
62.	I.8h	I.7h	angsalâ	antukâ	antukâ
63.	I.8i	I.7i	mungsuhirâ rêp-sirêp tan ânâ wani	kang amangan rinaksâ déning Hyang Widdhi	kang amangan rinaksâ déning Hyang Widdhi

lajêngipun *tabel*

No.	<i>Sumber</i>		<i>SK-A</i>	<i>SK-B</i>	<i>Suntingan</i>
	<i>SK-A</i>	<i>SK-B</i>			
64.	I.8j	I.7j	sêparanirå	ing payudan	ing payudan
65.	I.10a	I.8a	lamun sirå nora	lamun ora	lamun ora
66.	I.10b	I.8b	lah simpênå pan kinaryå <i>jimat</i>	dèn wêwêrå kinaryèng <i>jêjimid</i>	dèn wêwêrå kinaryèng <i>jêjimid</i>
67.	I.10c	I.8c	sêpasarané	kasiyaté	kasiyaté
68.	I.10d	I.8d	yèn kinaryå pêrang pupuh	binaktå anglurug	binaktå anglurug
69.	I.10e	I.8e	tumbak bêdhil nora ngênèni	mungsuhirå datan udani	mungsuhirå datan udani
70.	I.10f	I.8f	musuhirå tan wuningå	luput sanjåtå ngråtrå	luput sanjåtå ngråtrå
71.	I.10g	I.8g	nyåtå ing puniku	iku sawabipun	iku sawabipun
72.	I.10h	I.8h	ingkang simpan dèn rumêkså	sabarang pakaryanirå	sabarang pakaryanirå
73.	I.10i	I.8i	maring wau ing Gusthênirå Yang Widdhi	pan rinakså déning Hyang Kang Måhå Suci	pan rinakså déning Hyang Kang Måhå Suci
74.	I.10j	I.8j	sakarsanirå	sakarsané	sakarsané
75.	I.9a	I.9a	kêbåndhå	kabåndå	kabåndå
76.	I.9b	I.9b	wong kadhêndhå lan wong sugih utang	lan kadhêndhå wit kakèyan utang	lan kadhêndhå wit kakèyan utang
77.	I.9c	I.9c	yogyå wacaknå kidungé	tuwin wong lårå awaké	tuwin wong lårå awaké
78.	I.9d	I.9d	wancinirå	wacanên	wacanên
79.	I.9e	I.9e	sêlawé wacanên nênggih	salawé rambahan kaki	salawé rambahan kaki
80.	I.9f	I.9f	wong kang	ingkang	ingkang
81.	I.9g	I.9g	wong kadhêndhå	kang dhinêndhå	kang dhinêndhå
82.	I.9h	I.9h	aglis nuli linuwaran	sadosané ing ngapurå	sadosané ing ngapurå
83.	I.9i	I.9i	wong kang utang sinauran mring Yang Widdhi	ingkang utang sinauran ing Hyang Widdhi	ingkang utang sinauran ing Hyang Widdhi
84.	I.9j	I.9j	wong kang lårå gêlis	kang agring dadi	kang agring dadi

lajêngipun *tabel*

No.	<i>Sumber</i>		<i>SK-A</i>	<i>SK-B</i>	<i>Suntingan</i>
	<i>SK-A</i>	<i>SK-B</i>			
85.	-	I.10h	-	tumrah	tumra<p>
86.	I.11a	I.11a	rêké Anghartati	atêmbang Hartati	atêmbang Hartati
87.	I.11b	I.11b	wêruh rêké artå dâya	wruhå rêkè araningwang	wruhå rêkè araningwang
88.	I.11c	I.11c	anèng	ånå	ånå
89.	I.11d	I.11d	duk ingsun anèng ing	miwah duk anèng	miwah duk anèng
90.	I.11e	I.11e	Ki Samurtå lan Ki Samurti	Ki Hartati lan Wi Samarti	Ki Samurtå lan Ki Samurti
91.	I.11f	I.11f	kaping	ping	ping
92.	I.11i	I.11i	Ki Hartati mêngko araningsun kaki	mangkyå aran <i>Ismail Jatimalêngis</i>	mangkyå aran <i>Ismail Jatimalêngis</i>
93.	I.11j	I.11j	såpå wêruh araning wang	anèng têngahing jagad	anèng têngahing jagad
94.	I.12c	I.12c	kusumané	sauripé	sauripé
95.	I.12d	I.12d	wêruh pan pinuju	wruh ing panuju	wruh ing panuju
96.	I.12e	I.12e	pagêring	apagêr	apagêr
97.	I.12f	I.12f	dèn rumêkså wong sêjagat	sinêdyan wong sajagad	sinêdyan wong sajagad
98.	I.12g	I.12g	wong kang ngidung	kang angidung	kang angidung
99.	I.12h	I.12h	yèn iki dèn apalênå	bratanånå aywå nêndrå	bratanånå aywå nêndrå
100.	I.12i	I.12i	ngidung iki yèn tutug barêng sawêngi	ing sadinå sawêngi sawabé kaki	ing sadinå sawêngi sawabé kaki
101.	I.12j	I.12j	adoh wong ingkang durjånå	sarwå ciniptå ånå	sarwå ciniptå ånå
102.	I.17a	I.14a	iyå iku somahing pênjaring	somahirå ingaran panjari	somahirå ingaran panjari
103.	I.17b	I.14b	iyå êning duk ingsun agêsang	milu urip lawan milu pêjah	milu urip lawan milu pêjah
104.	I.17c	I.14c	duk mati nilå arané	datan pisah saparané	datan pisah saparané
105.	I.17d	I.14d	duk ingsun anèng ing gunung	paripurnå satuhu	paripurnå satuhu
106.	I.17e	I.14e	ngalih aran Asmårå kaki	yèn nirmålå waluyå jati	yèn nirmålå waluyå jati

lajêngipun *tabel*

No.	<i>Sumber</i>		<i>SK-A</i>	<i>SK-B</i>	<i>Suntingan</i>
	<i>SK-A</i>	<i>SK-B</i>			
107.	I.17f	I.14f	wayah tumêkèng tuwå	kênå ing kéné kånå	kênå ing kéné kånå
108.	I.17g	I.14g	émut ibunipun	ing wasananipun	ing wasananipun
109.	I.17h	I.14h	Ki Pênjaring lungå ngétan	ajêjuluk Adisuksmå	ajêjuluk Adisuksmå
110.	I.17i	I.14i	Ki Hartati mênurut gigir Mêrapi	cahyå êning jumênêng anèng Hartati	cahyå êning jumênêng anèng Hartati
111.	I.17j	I.14j	anulwå marang Sunmårå	anom tan kênèng tuwå	anom tan kênèng tuwå
112.	-	I.15a	-	tigalånå	ti(n)galånå
113.	-	I.16f	-	wardå	wardå(h)
114.	I.26a	I.17a	pêndhitå pan kinaryå	pandhitå akaryå	pandhitå akaryå
115.	I.26b	I.17b	pasêmoning dadyå talining barat	pindhå kombang angajaping tawang	pindhå kombang angajaping tawang
116.	I.26c	I.17c	êndi goné	ngêndi goné	ngêndi (ng)goné
117.	I.26d	I.17d	kêlawan galihé kangkung	lawan galihing kakung	lawan galihing kangkung
118.	I.26e	I.17e	kusumaning ngancik jêladri	wêkasané langit jêladri	wêkasané langit j<a>ladri
119.	I.26f	I.17f	isining	isiné	isiné
120.	I.26g	I.17g	pulur	punglu	punglu
121.	I.26h	I.17h	tapaké kuntul ngêlayang	tapaking kontul anglayang	tapaking kontul anglayang
122.	I.26i	I.17i	manuk mibêr uluké anggolang-ngaling	paksi mibêr uluké ngungkuli langit	paksi mibêr uluké ngungkuli langit
123.	I.26j	I.17j	ngaji mring	jrahing	jrahing
124.	I.25a	I.19a	ing purwå sêjati	apurwå sawiji	apurwå sawiji
125.	I.25b	I.19b	pangirun jagat	êpang kéblat papat	êpang kéblat papat
126.	I.25c	I.19c	rumêmbé	anginé	anginé
127.	I.25d	I.19d	pêrdåpå apan kébuwung	aprådå pakêkuwung	aprådå pakêkuwung

lajêngipun *tabel*

No.	<i>Sumber</i>		<i>SK-A</i>	<i>SK-B</i>	<i>Suntingan</i>
	<i>SK-A</i>	<i>SK-B</i>			
128.	I.25e	I.19e	adoh lintang pêrdâpâ langit	kêmbang lintang salâgâ langit	kêmbang lintang salâgâ langit
129.	I.25f	I.19f	sêkar sêlâgâ wulan	sari andaru kilat	sari andaru kilat
130.	I.25g	I.19g	sêmbi kilat daru	woh suryâ lan téngsun	woh suryâ lan téngsu {n}
131.	I.25h	I.19h	siniram	asirat	asirat
132.	I.25i	I.19i	sinaménan kilat langit obar-abir	apêpucuk akâsâ bungkrah pratiwi	apêpucuk akâsâ bungk {r} ah pratiwi
133.	I.25j	I.19j	sinarotan mring Yang Suryâ	âlâtâ bayu bajrâ	âlâtâ bayu bajrâ
134.	I.16a	I.20a	rêké tan kêpsagih	duk anêmu candhi	duk anêmu candhi
135.	I.16b	I.20b	gêgodhongan ingkang kawuragan	gêgêdhongan miwah wêwarangkan	gêgêdhongan miwah wêwarangkan
136.	I.16c	I.20c	sihing Yang kabêsmi kabêh	Hyang kabêsmi kabêh	Hyang kab<a>smi kabêh
137.	I.16d	I.20d	dadyâ tan ânâ kang wêruh	tanânâ janmâ kang wruh	tanânâ janmâ kang wruh
138.	I.16e	I.20e	malah kongsi têkèng wiyati	yèn wikan apurwaning dadi	yèn wikan apurwaning dadi
139.	I.16f	I.20f	ing ngawiyat	sagârâ wétan	sagârâ wétan
140.	I.16g	I.20g	dadyâ bubar iku	ingobar karuhun	ingobar karuhun
141.	I.16h	I.20h	kapêrandhan tunggalênâ	Kahyangané Sang Hyang Tunggal	Kahyangané Sang Hyang Tunggal
142.	I.16i	I.20i	tunggal jati aran jênêng Ki Hartati	sâpâ rêké kang jumênêng mung Hartati	sâpâ rêké kang jumênêng mung Hartati
143.	I.16j	I.20j	iyâ sêkar ing jêmpinâ	katon têngahing tawang	katon têngahing tawang
144.	I.15a	I.23a	sêgârâ gunung apan mêngku bumi	sagârâ gunung myang bumi langit	sagârâ gunung myang bumi langit
145.	I.15b	I.23b	langit iku kuwâsâ rubuhâ	lawan ingkang amêngku buwânâ	lawan ingkang amêngku buwânâ

lajêngipun *tabel*

No.	<i>Sumber</i>		<i>SK-A</i>	<i>SK-B</i>	<i>Suntingan</i>
	<i>SK-A</i>	<i>SK-B</i>			
146.	I.15c	I.23c	wêruh harti	kasoring arta	kasoring arta
147.	I.15d	I.23d	kang gunung kuwasa jungkrug	sagara sat kang gunung	sagara sat kang gunung
148.	I.15e	I.23e	sêgara gung kuwasa gingsir	guntur sirna kang mangku bumi	guntur sirna kang m<ê>ngku bumi
149.	I.15f	I.23f	yèn wêruh	singawruh	singawruh
150.	I.15g	I.23g	dadya	dadi	dadi
151.	I.15h	I.23h	dadya paliyasing pêrang	lan dadya paliyasing prang	lan dadya paliyasing prang
152.	I.15i	I.23i	sêjatiné kang mungsuh norâ nêdhasi	yèn lélungan kang kapapag wêdi asih	yèn lélungan kang kapapag wêdi asih
153.	I.15j	I.23j	yèn iku dèn apalêna	sato galak suminggah	sato galak suminggah
154.	-	I.24a	-	amangku	am<ê>ngku
155.	-	I.27c	-	andêl	(k)andêl
156.	-	I.27i	-	Hyang Tigâlana	Hyang T<ê>gâlana
157.	I.18a	I.31a	pan mangkana ing pujinéki	<i>Ya Hu Datnyêng</i> pamujining wengi	<i>Ya Hu Datnyêng</i> pamujining wengi
158.	I.18b	I.31b	malih aran sangkané amulya	balé <i>aras</i> sêsakané mulya	balé <i>aras</i> sêsakané mulya
159.	I.18c	I.31c	kérun sangka ing têngéné	kirun saka têngen goné	kirun saka têngen (ng)goné
160.	I.18d	I.31d	<i>wa</i> nakérun kang atunggu	<i>wa</i> nakirun atunggu	<i>wa</i> nakirun atunggu
161.	I.18e	I.31e	sangka	saka	saka
162.	I.18f	I.31f	anulak sêkèhing braja	nulak panggawé ala	nulak panggawé ala
163.	I.18h	I.31h	anulak pégawé ala	pangêrêt <i>taraju rijal</i>	pangêrêt <i>taraju rijal</i>
164.	I.18i	I.31i	lارا راءا sumingkir kèlangkung têbih	andêr-andêr <i>kulhu balik</i> kang linêwih	andêr-andêr <i>kulhu balik</i> kang linêwih
165.	I.18j	I.31j	wong kang lارا gêlis waras	ambalik lارا راءا	ambalik lارا راءا

lajêngipun *tabel*

No.	<i>Sumber</i>		<i>SK-A</i>	<i>SK-B</i>	<i>Suntingan</i>
	<i>SK-A</i>	<i>SK-B</i>			
166.	I.19a	I.32a	molo antoling pan <i>kursi</i>	mayêngé <i>Ayatul Kursi</i>	<p>ay<u>ngé <i>Ayatul Kursi</i>
167.	I.19b	I.32b	pamidhangan ing <i>bêntal mukadas</i>	lungguhé atiné surat <i>An'am</i>	lungguhé atiné surat <i>An'am</i>
168.	I.19d	I.32d	dhuwur	luhur	luhur
169.	I.19e	I.32e	pan mangkânå panutup <i>nabi</i>	ing aranan têtênging langit	ing aranan têtênging langit
170.	I.19f	I.32f	iyå <i>nabi Muhkamat</i>	inggih <i>Nabi Muhkamad</i>	inggih <i>Nabi Muhkamad</i>
171.	I.19g	I.32g	dinuting ing <i>rasul</i>	kang wêkasan iku	kang wêkasan iku
172.	I.19h	I.32h	daluh	lati	lati
173.	I.19i	I.32i	kinawédèn bêlis lan nåtå lawan êjim	kinédhêpan ing tumuwuh wêdi asih	kinédhêpan ing tumuwuh wêdi asih
174.	I.19j	I.33j	ingkang lårå gêlis waras	tundhuk nêmbah maringwang	tundhuk nêmbah maringwang
175.	I.20a	I.34a	pêpayoning gadhong dhuwur	pêpayoné godhong dhukut	pêpayoné godhong dhukut
176.	I.20c	I.34c	tan katon mangko	yêkti tan katon	yêkti tan katon
177.	I.20d	I.34d	pan rajêku	arajêg	arajêg
178.	I.20f	I.34f	anulak pênggawé ålå	apan angrêkså mringwang	apan angrêkså mringwang
179.	I.20g	I.34g	satru lawan	angadhangi	angadhangi
180.	I.20h	I.34h	lårå juwitå	panggawé ålå	panggawé ålå
181.	I.20i	I.34i	idêr-idêr <i>Kulhu</i> balik kang linuwih	lårå rågå samyå sumingkirå têbih	lårå rågå samyå sumingkirå têbih
182.	I.20j	I.34j	luputå wiså ing	ing wiså gunå	ing wiså gunå
183.	I.21a	I.35a	rêké	mangkyå	mangkyå
184.	I.21b	I.35b	katon murupaké kang tumingal	kang umiyat samyå sih sadåyå	kang umiyat samyå sih sadåyå
185.	I.21c	I.35c	gilå sêkèh åmå kabéh	saliring kang	saliring kang
186.	I.21d	I.35d	ingkang lårå	lêlårå	lêlårå

lajêngipun *tabel*

No.	<i>Sumber</i>		<i>SK-A</i>	<i>SK-B</i>	<i>Suntingan</i>
	<i>SK-A</i>	<i>SK-B</i>			
187.	I.21e	I.35e	mring awak	ing anggâ	ing anggâ
188.	I.21f	I.35f	miwah sêkèhing	tuwin saliring	tuwin saliring
189.	I.21h	I.35h	punikâtâ	puniki	puniki
190.	I.21j	I.35j	sêjatining	Sang Jati	Sang Jati
191.	I.22a	I.36a	iyâ iku trajuning Subaning	aranânâ rājâ Subaningsih	aranânâ rā<r>â Subaningsih
192.	I.22b	I.36b	yèn lumampah samiyan asih sêdayâ	kang tumingal samyan sih sadayan	kang tumingal samyan sih sadayan
193.	I.22c	I.36c	pangidhêpé kabéh	angidhêp sakèhé	angidhêp sakèhé
194.	I.22d	-	pârâ <i>nabi</i> patang puluh	-	pârâ <i>nabi</i> patang puluh
195.	I.22e	-	asung <i>wahyu</i> mring awak mami	-	asung <i>wahyu</i> mring awak mami
196.	I.22f	-	nyâtâ suwaraningwang	-	nyâtâ suwaraningwang
197.	I.22g	-	iya <i>Nabi Dhawut</i>	-	iya <i>Nabi D{h}awu<d></i>
198.	I.22h	-	pêtaku <i>Bagéndha Ambiyah</i>	-	pêtaku <i>Bagéndha Ambiyah</i>
199.	I.22i	-	sing angrungu sêdayâ samiyâ asih	-	sing angrungu sêdayâ samiyâ asih
200.	I.22j	-	ingkang lârâ gêlis waras	-	ingkang lârâ gêlis waras
201.	-	I.37b	-	sangking wong malânâ	sangking wong <k>alânâ
202.	-	I.37h	-	idênâ	(ng)id<i>nâ
203.	I.27a	I.39a	mêngku	mangku	mêngku
204.	I.27b	I.39b	warnanipun pan kêlangkung éndah	manuk iku adoh pinaranan	manuk iku adoh pinaranan
205.	I.27c	I.39c	sêgârâ rop ing wastané	sagârâ êrob namané	sagârâ êrob namané
206.	I.27e	I.39e	angimbuhi rat jagat iki	amimbuhi ing jagad iki	angimbuhi ing jagad iki

lajêngipun *tabel*

No.	<i>Sumber</i>		<i>SK-A</i>	<i>SK-B</i>	<i>Suntingan</i>
	<i>SK-A</i>	<i>SK-B</i>			
207.	I.27f	I.39f	nétrané iyâ sêkawan	amindhâ <i>Nabi Adam</i>	amindhâ <i>Nabi Adam</i>
208.	I.27g	I.39g	tanggané wêwâlu	sukuné puniku	sukuné puniku
209.	I.27h	I.39h	kulité iyâ <i>sêri'at</i>	ing gunung <i>Palwâ Jabalkat</i>	ing gunung <i>Palwâ Jabalkat</i>
210.	I.27i	I.39i	dangingirâ ing aran <i>tarékat</i> singgih	rambutirâ ing aran <i>tarwiyah</i> singgih	rambutirâ ing aran <i>tarwiyah</i> singgih
211.	I.27j	I.39j	balungé iyâ <i>kakékat</i>	bêbalung <i>rijalullâh</i>	bêbalung <i>rijalullâh</i>
212.	-	I.42c I.42j	-	ngênakakên	ng{g}<u>nakakên
213.	-	I.46a	-	wigyâ	wig(n)yâ
214.	-	I.58i	-	nukani	n(d)ukani
215.	-	-	Pupuh Sinom	Sinom	Pupuh Sinom
216.	II.1a	II.1a	ngapuranên ingsun ngétang	apuranên sun angétang	apuranên sun angétang
217.	II.1b	II.1b	êlêmbuté nungsâ	lêlêmbut ing tanah Jawi	lêlêmbut ing tanah Jawi
218.	II.1c	II.1c	kang rumêksâ ing nêgârâ	ingkang rumaksâ nagârâ	ingkang rumaksâ nagârâ
219.	II.1f	II.1f	sêdayanipun	sadayanipun	sadayanipun
220.	II.1g	II.1g	apan kinaryâ tulak	apan dadyâ têtulak	apan dadyâ têtulak
221.	II.1i	II.1i	kayu angkêr lêmah sangar	lêmah sangar kayu angkêr dadi tâwâ	lêmah sangar kayu angkêr dadi tâwâ
222.	II.2a	II.2a	karumiyin ing brang	ingkang rumaksâ bang wétan	ingkang rumaksâ brang wétan
223.	II.2b	II.2b	têluh	nêluh	nêluh
224.	II.2e	II.2e	Bêlambangan kang winarni	Balambangan winarni	Bêlambangan winarni
225.	II.2g	II.2g	kang rumêksâ ing brang wétan	aran Butâ Locâyâ	aran Butâ Locâyâ
226.	II.2h	II.2h	Buta Locâ ing Kêdhiri	kang rumaksâ ing Kadhiri	kang rumaksâ ing Kadhiri
227.	II.2i	II.2i	Prâbâ Yêksâ ingkang anèng	Prabu Yêksâ ingkang ânâ	Prabu Yêksâ ingkang ânâ

lajêngipun *tabel*

No.	<i>Sumber</i>		<i>SK-A</i>	<i>SK-B</i>	<i>Suntingan</i>
	<i>SK-A</i>	<i>SK-B</i>			
			Giri Purå	Pasuruan	Pasuruan
228.	II.13a	II.3a	Sidåkaryå	Sidågiri karyå	Sidåkaryå
229.	II.13b	II.3b	Kêduwang	Kaduwang	Kêduwang
230.	II.13c	II.3c	ing	pa	ing
231.	II.13d	II.3d	Tunjung Sari	Tunjung Puri	Tunjung Puri
232.	II.13f	II.3f	Pênanggulan	Pananggulan	Pananggulan
233.	II.13h	II.3h	Mamiyun si Kålåsêti	Madiun Sang Kålåsêkti	Madiun Sang Kålåsêkti
234.	II.13i	II.3i	pan Ki Korêp lêlêmbuté Pânårågå	pan si Korêp dhêdhêmiting	pan si Korêp dhêdhêmiting
235.	II.3b	II.4b	Mêjênang Tringilingwêsi	Majênang Trênggilingwêsi	Majênang Trênggilingwêsi
236.	II.3c	II.4c	Gêrobogan	Garobogan	Garobogan
237.	II.3d	II.4d	Kålåjowar	Kålåjånggå	Kålåjånggå
238.	II.3f	II.4f	Bêlétar si	Balitar Sang	Balitar Sang
239.	II.3g	II.4g	Krêndhå ing Bråwå	Kurdå ing Råwå	Kurdå ing Råwå
240.	II.3h	II.4h	Kalabrèt	Kalangbrèt	Kalangbrèt
241.	II.3i	II.4i	ing Waruban awor rumêkså Nglamongan	Carub Bawor ingkang anèng ing Lamongan	Carub Bawor ingkang anèng ing Lamongan
242.	II.4a	II.5a	Suråbåyå	Puspålayå	Puspålayå
243.	II.4c	II.5c	Lancok kang anèng Blora	si Lancuk anèng Balora	si Lancuk anèng Balora
244.	II.4d	II.5d	Pêgambiran Kålådrêngki	Pagambiran Kålådurgi	Pagambiran Kålådurgi
245.	II.4e	II.5e	Kêdhunggêdhé Ki Jêngki	Kêdhunggêng Nyai Jênggi	Kêdhunggêng Nyai Jênggi
246.	II.4f	II.5f	Sêpanjang si Klèwèr iku	ing Batang si Lèwèr iku	ing Batang si (K)lèwèr iku
247.	II.4h	II.5h	Sêdayu	Sidayu	Sêdayu
248.	II.4i	II.5i	Yudalakah ing Candhi	Ni Janglakah ing Candhi	<s>i Janglakah ing Candhi

lajêngipun *tabel*

No.	<i>Sumber</i>		<i>SK-A</i>	<i>SK-B</i>	<i>Suntingan</i>
	<i>SK-A</i>	<i>SK-B</i>			
			kayanganirå	kahyanganirå	kahyanganirå
249.	II.5a	II.6a	Sêmarang Barat Katigå	ing Sêmarang Kålåjångkå	ing Sêmarang Kålåjångkå
250.	II.5b	II.6b	Pêkalongan	Pakalongan	Pêkalongan
251.	II.5c	II.6c	Pêmalang Ki	ing Pathi si	ing Pathi si
252.	II.5d	II.6d	Suwarkå ing Sukawati	Jawarkå sårå puniki	Jawarkå sårå puniki
253.	II.5e	II.6e	ing Padhas	ing Kêndhêng	ing Kêndhêng
254.	II.5g	II.6g	Butå Trênggiling Têgal	Butå Giling Jagalan	Butå Giling Jagalan
255.	II.6a	II.7a	Mêgêlang Ni Såråhitå	Ing Gagêlang Såråhitå	ing <M>agêlang Såråhitå
256.	II.6b	II.7b	Gêgês nênggih	Gêsêng nagri	Gêsêng nagri
257.	II.6c	II.7c	Sêliwah	Saléwah	Saléwah
258.	II.6d	II.7d	Mêntawis	Mantawis	Mêntawis
259.	II.6e	II.7e	Pêlèrèt	Palèrèt	Pêlèrèt
260.	II.6g	II.7g	Pragotå Suråkartå	Pêlacung Kartåsurå	Pêlacung Kartåsurå
261.	II.6h	II.7h	Carêbon Sétan Kabêri	ing Jombor Sétan Kubêri	ing Jombor Sétan Kubêri
262.	II.6i	II.7i	Taman ingkang anèng Têgal Låyå	Juru Taman ingkang ånå Pêlayangan	Juru Taman ingkang ånå Pêlayangan
263.	II.8a	II.8a	Sétan Kêrètèg ing Sêndhang	ing Karètèg pan si Sêndhal	ing Karètèg pan si Sêndhal
264.	II.8b	II.8b	pêmasuhan	Balébéran	Balébéran
265.	II.8c	II.8c	Kêrtåsånå ing Ngrakuman	si Natpåðå ing Rangkudan	si Natpåðå ing Rangkudan
266.	II.8d	II.8d	Pandhansari ing Tarisik	Wadhansari ing Sarisik	Wadhansari ing Sarisik
267.	II.8e	II.8e	ingkang anèng wånå pêki	kang ånå wånåpêti	kang ånå wånåpêti
268.	II.8g	II.8g	Sandhungan kêsawahan	si Sandhung ing Sawangan	si Sandhung ing Sawangan
269.	II.8h	II.8h	pêlabuhan	Pamasuhan	Pamasuhan
270.	II.8i	II.8i	Pêlayangan	Têgalayang	Têgalayang

lajêngipun *tabel*

No.	<i>Sumber</i>		<i>SK-A</i>	<i>SK-B</i>	<i>Suntingan</i>
	<i>SK-A</i>	<i>SK-B</i>			
271.	II.16a	II.9a	kang anèng	kang anã	kang anã
272.	II.16c	II.9c	Ngruban	Roban	Roban
273.	II.16d	II.9d	Pasungjâyã anèng Prêning	Kasujayan Widaningsih	Kasujayan Widaningsih
274.	II.16e	II.9e	Widânångkã Dalêmpik	Widânånggã Dalêpih	Widânånggã Dalêpih
275.	II.16f	II.9f	ing Gadhung Kêdhunggêrugung	Pagêlung Kêdhunggarunggung	Pagêlung Kêdhunggarunggung
276.	II.16g	II.9g	ingkang wontên Pamboréyan	kang anã Kêbaréyan	kang anã Kêbaréyan
277.	II.16h	II.9h	Citråbâyã kang jagêni	Citrånâyã kang nunggoni	Citrånâyã kang nunggoni
278.	II.16i	II.9i	Gênipurã ingkang anèng Jågârågã	Sântåpurã ingkang anã Alas Ngroban	Sântåpurã ingkang anã Alas Ngroban
279.	II.18b	II.10b	udan Biris	anèng Pêning	anèng Pêning
280.	II.18s	II.10s	Pêrangtandangé Kasånggã	si Pêrangtandhing Kêsångã	si Pêrangtandhing Kêsångã
281.	II.18e	II.10e	Têlågåpasir	Talågåpasir	Têlågåpasir
282.	II.18f	II.10f	kang aran <i>Kyai</i> Jalilung	ingkang aran Jåkålilung	ingkang aran Jåkålilung
283.	II.18g	II.10g	Kålånadhah	Kålångadhang	Kålångadhang
284.	II.18h	II.10h	Banjurã lawan Banjuri	Bancurã Kålåbancuri	Bancurã Kålåbancuri
285.	II.18i	II.10i	pan rumêksã sukuné Ardi Baitã	ingkang ngrêksã sukuné Ardi Baitã	ingkang ngrêksã sukuné Ardi Baitã
286.	II.7a	II.11a	Gêndråsari	Gênåwati	Gênåwati
287.	II.7b	II.11b	pan Ki Wandhan Waringin Putih	Rågåwati Wringin Putih	Rågåwati Wringin Putih
288.	II.7c	II.11c	si Kopèk ing Bêjajaran	Sapurègèl ing Jakarta	Sapurègèl ing Jakarta
289.	II.7d	II.11d	Sapurègèl ing Bêtawi	Rontog Pajajaran singgih	Rontog Pajajaran singgih
290.	II.7e	II.11e	Warulur ing Waringin	Marusari Wurangin	Marusari Wurangin

lajêngipun *tabel*

No.	<i>Sumber</i>		<i>SK-A</i>	<i>SK-B</i>	<i>Suntingan</i>
	<i>SK-A</i>	<i>SK-B</i>			
291.	II.7f	II.11f	ingkang	Jênggis	Jênggis
292.	II.7g	II.11g	Balékah	Kulékah	Kulékah
293.	II.7h	II.11h	Talpâ Ardi ing Mêrapi	Pêrlâpâ Rêbabu wukir	Pêrlâpâ Rêbabu wukir
294.	II.7i	II.11i	Ni Têluki ingkang anèng Tunjung Êbang	Ni Taluki ingkang anèng ing Tunjung Bang	Ni Taluki ingkang anèng ing Tunjung Bang
295.	II.10a	II.12a	pasisir si Butâ Kâlâ	ing pasisir Butâ Kâlâ	ing pasisir Butâ Kâlâ
296.	II.10b	II.12b	si Kâlâsêti	si Kâlâsêkti	si Kâlâsêkti
297.	II.10d	II.12d	Sigaluh aran si Prênthil	ing Sêgaluh si Bathithil	ing Sigaluh si Bathithil
298.	II.10e	II.12e	ing Banjaran Ki Wasi	ing Banjar Ki Wêwasi	ing Banjar Ki Wêwasi
299.	II.10f	II.12f	Kapékanèng ing Luhwanu	si Konèg ing Lowanu	si Konèg ing Lowanu
300.	II.10g	II.12g	Gunung Dhag Gêni aranyâ	Gunung Duk Gêniyârâ	Gunung Duk Gêniyârâ
301.	II.10h	II.12h	Kêbo Pêrang anèng Tritis	Baiburêng Parangtritis	Baiburêng Parangtritis
302.	II.10i	II.12i	Drêmâmohâ ingkang anèng Purbalingga	Drêmbâmohâ ingkang anèng Prâbâlinggâ	Drêmbâmohâ ingkang anèng Prâbâlinggâ
303.	II.11a	II.13a	si Kêrtâ sangkâ Balongan	ki Mrêtâ Sangkalbolongan	ki Mrêtâ Sangkalbolongan
304.	II.11b	II.13b	Kêdhunginong Andonsari	Kêdhungwinong Andongsari	Kêdhungwinong Andongsari
305.	II.11c	II.13c	Ki Karunggâlâ	ing Jênu si Karungkâlâ	ing Jênu si Karungkâlâ
306.	II.11e	II.13e	Mêgêlèn	Pagêlèn	agêlèn
307.	II.11f	II.13f	wastâ Kyai Căndrălatu	Căndrăgêni wastanipun	Căndrăgêni wastanipun
308.	II.11h	II.13h	Kêthèk Putih kang jagani	bêdhès putih kang nênggani	bêdhès putih kang nênggani
309.	II.11i	II.13i	Butâ Glêmboh ayahan	Butâ Lêmboh ing	Butâ Lêmboh ing
310.	II.14a	II.14a	Mêgiri si Manglarmungâ	Magiri si Manglarmangâ	Magiri si Manglarmangâ
311.	II.14b	II.14b	ing Gadhing Ki Puspăsari	ing Gadhing si Puspăsari	ing Gadhing si Puspăsari
312.	II.14c	II.14c	Kêtanggungan Kêlunthung	Katanggungan Kladung wêlah	Kêtanggungan Kladung wêlah

lajêngipun *tabel*

No.	<i>Sumber</i>		<i>SK-A</i>	<i>SK-B</i>	<i>Suntingan</i>
	<i>SK-A</i>	<i>SK-B</i>			
			wêlah		
313.	II.14d	II.14d	Brèngkèlan si Banaspati	Barèngkèlan Banaspati	Barèngkèlan Banaspati
314.	II.14e	II.14e	si Kèrèk ing Mênnyari	si Kocak ing Manorih	si Kocak ing Manorih
315.	II.14f	II.14f	ing têngah Ni Sabuk Alu	ingahing sing Sabuk Alu	têngahing sing Sabuk Alu
316.	II.14g	II.14g	Landhakan	Pêlandhak	Pêlandhak
317.	II.14h	II.14h	Tujung Supiri	Kêdhujuwiri	Kêdhujuwiri
318.	II.14i	II.14i	Baruklinthing	Baruklinting	Baruklinting
319.	II.24a	II.15a	Rârâ Duluk Pêmancingan	si Dulêk ing Pamancingan	si Dulêk ing Pêmancingan
320.	II.24b	II.15b	Ratu Putri	Radèn Dèwi	Radèn Dèwi
321.	II.24e	II.15e	turut pasisir	urut pêsisir	urut pêsisir
322.	II.24f	II.15f	kâlâwargâ Nyai Kidul	kulâwargâ Ratu Kidul	kulâwargâ Ratu Kidul
323.	II.24g	II.15g	sampun pêpak sêdâyâ	Sunan Lawung Argâpurâ	Sunan Lawung Argâpurâ
324.	II.24h	II.15h	pârâ mukané dhêdhêmit	Jinoli ardi Marapi	Jinoli ardi M<ê>rapi
325.	II.24i	II.15i	ugêr-ugêr kabèh rumêksâ nêgârâ	titi tamat kadi amêcah kaluwak	titi tamat kadi amêcah kaluwak
326.	-	III.6a	-	têngis	t<a>ngis
327.	-	III.7d	-	aplaling	ap{l}aling
328.	-	III.8c	-	barambang	b<ê>rambang
329.	-	VI.4b	-	parêk	p<é>r<a>k

Sasampunipun nêmtokakên *naskah* ingkang dipun-dadosakên *naskah landasan (teks SK-B)*, garapaning panalitèn *filologi* salajêngipun inggih mênikâ, ndamêl *aparât kritik*. *Aparât kritik* ing panalitèn mênikâ ngrêmbag bab éwah-éwahaning *naskah*

landasan (teks SK-B) ingkang awujud nambahi aksâra utawi têngbung sâha nyudâ aksâra utawi têngbung. Éwodéné pangrêmbagipun *aparât kritik* saking *tabel* ing nginggil kaandharakên ing ngandhap mênika.

1. Ing *teks SK-A* kasêrat ‘Pupuh Dhandhanggulâ’, wondéné ing *teks SK-B* kasêrat ‘Dhandhang’. Têgêsipun têngbung ‘Pupuh Dhandhanggulâ’ inggih mênika ‘sêkar mâcâpat Dhandhanggulâ, wondéné têngêsipun têngbung ‘Dhandhang’ inggih mênika ‘gagak’ (Poerwadarminta, 1939: 101). Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘Pupuh Dhandhanggulâ’.
2. Ing *teks SK-A* kasêrat ‘rumêksâ’, wondéné ing *teks SK-B* kasêrat ‘rumaksâ’. Têngbung ‘rumêksâ’ saking têngbung linggâ rêksâ, pikantuk sêsêlan –um-, ingkang têngêsipun ‘njâgâ’ (Poerwadarminta, 1939: 532). Têngbung ‘rumaksâ’ saking bâsâ Sansêkêrta ‘raksâ’ ingkang pikantuk sêsêlan –um-, ingkang têngêsipun ‘njâgâ, ngrêksâ’ (Poerwadarminta, 1939: 517). Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘rumaksâ’.
3. Ing *teks SK-A* kasêrat ‘**luputâ** bilahi kabèh’ ‘*terhindar dari semua marabahaya*’, têngbung *luputâ* têngêsipun ‘orâ kênâ, salah, kliru’ (Poerwadarminta, 1939: 279). Ing *teks SK-B* kasêrat ‘**adoh** ing bilahi kabèh’ ‘*jauh dari semua marabahaya*’, têngbung *adoh* ing têngêsipun ‘âmbâ antarané’ (Poerwadarminta, 1939: 2). Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘*luputâ*’.
4. Ing *SK-A* kasêrat ‘*jim sétan* **tanânâ** purun’ ingkang *terjemahan*-ipun ‘*jim setan tidak ada yang mau*’, wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘*jim sétan* **datan** purun’ ingkang *terjemahan*-ipun ‘*jim setan tidak ada yang mau*’. Têngbung ‘tanânâ’ saking têngbung Kawi ingkang têngêsipun ‘ora ânâ’ (Poerwadarminta, 1939: 589), wondéné têngbung ‘*datan*’ saking têngbung Kawi ingkang

têgêsipun ‘ora’ (Poerwadarminta, 1939: 65). Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘datan’.

5. Ing *teks SK-A* kasêrat ‘**miwah** pênggawé âlâ’ ‘*termasuk perbuatan buruk*’, têmbung miwah têgêsipun ‘muwah, lan, tur, karo, manèh’ (Poerwadarminta, 1939: 318). Ing *teks SK-B* kasêrat ‘**sakèh** panggalawé âlâ’ ‘*semua perbuatan buruk*’, têmbung sakèh têgêsipun ‘ora sêthithik’ (Poerwadarminta, 1939: 5). Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘**sakèh** panggalawé âlâ’.
6. Ing *SK-A* kasêrat ‘gunané’, wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘gunaning’. Têmbung ‘gunané’ saking têmbung linggâ gunâ pikatuk panambang -é ingkang têgêsipun ‘wataké, panggalawéné’ (Poerwadarminta, 1939: 155), wondéné têmbung ‘gunaning’ saking têmbung linggâ gunâ pikantuk panambang -ing ingkang têgêsipun ‘wataké, panggalawéné’ (Poerwadarminta, 1939: 155). Panambang -é sâhâ panambang -ing têgêsipun sami, inggih mênikâ ‘kanggo panambang nunggal têgês karo -é (-ipun)’ (Poerwadarminta, 1939: 172). Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘gunaning’.
7. Ing *SK-A* kasêrat ‘gêni’, wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘agni’. Têmbung ‘agni’ saking bâsâ Sansêkêrta ingkang têgêsipun ‘gêni’ (Poerwadarminta, 1939: 4), wondéné têmbung ‘gêni’ ingkang têgêsipun ‘sing murub nganakaké panas sârtâ sorot’ (Poerwadarminta, 1939: 144). Ing *SK-A* kasêrat ‘têmahan’, wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘matêmahan’. Têmbung ‘têmahan’ têgêsipun ‘kêdadéané’ (Poerwadarminta, 1939: 600), wondéné têmbung ‘matêmahan’ saking têmbung Kawi ingkang têgêsipun ‘malih dadi’ (Poerwadarminta, 1939: 600). Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘agni matêmahan’.

8. Ing *teks SK-A* I.1i kasêrat ‘maling **adoh** angarah tanânâ **wani**’ ‘*pencuri menjauh tiada yang akan berani*’, têngbung adoh têngêsipun ‘doh, ngêdoh’ (Poerwadarminta, 1939: 2), têngbung wani têngêsipun ‘ora wêdi’ (Poerwadarminta, 1939: 665). Ing *teks SK-B* I.1i kasêrat ‘maling **ardâ** tanânâ ngarah ing **kami**’ ‘*maling yang bernaflu tidak ada yang berani mengancam kami*’, têngbung ardâ têngêsipun ‘murkâ, hâwâ-nêpsu’ (Poerwadarminta, 1939: 18), têngbung kami têngêsipun ‘aku, kabêh’ (Poerwadarminta, 1939: 183). Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘maling **ardâ** tanânâ ngarah ing **kami**’.
9. Ing *teks SK-A* I.1j kasêrat ‘gunâ duduk mapan sirnâ’ ‘*perbuatan tebung-tenung semua binasa*’, têngbung **gunâ** têngêsipun ‘panggawé’ (Poerwadarminta, 1939: 155), têngbung **mapan** têngêsipun ‘papan, awit, nanging’ (Poerwadarminta, 1939: 295). Ing *teks SK-B* I.1i kasêrat ‘**tuju** duduk **swuh** sirnâ’ ‘*tenung-tenung semua binasa*’, têngbung tuju têngêsipun ‘têluh ditamakaké sâkâ kadohan’ (Poerwadarminta, 1939: 611), têngbung swuh têngêsipun ‘rusak, lêbur’ (Poerwadarminta, 1939: 158). Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘tuju duduk swuh sirnâ’.
10. Ing *teks SK-A* I.2a kasêrat ‘sêkêhing lârà pan sami bali’ ‘*semua rasa sakit akan sembuh*’, têngbung **sêkêhing** têngêsipun ‘akêh, ora sêthithik’ (Poerwadarminta, 1939: 5). Têngbung **lârà** têngêsipun ‘nandhang ora kêpénak ing badané’ (Poerwadarminta, 1939: 262). Ing *teks SK-B* I.2a kasêrat ‘gunging pãncâbâyâ samyâ bali’ ‘*sebesarnya marabahaya akan sembuh*’, têngbung **gunging** têngêsipun ‘gêdhê’ (Poerwadarminta, 1939: 156), têngbung **pãncâbâyâ** têngêsipun ‘bêbâyâ warnâ-warnâ’ (Poerwadarminta, 1939: 466). Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘gunging pãncâbâyâ samyâ’.

11. Ing *SK-A* kasêrat ‘sêkarèhing âma **pan samyâ mirudâ**’ ingkang *terjemahan*-ipun ‘*dari perkara hama yang terberantas semua*’ wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘sakathahing âma **amirudâ**’ ingkang *terjemahan*-ipun ‘*segala hama terberantas*’. Têmbung ‘mirudâ’ saking têmbung Kawi ingkang têngêsipun ‘minggat’ (Poerwadarminta, 1939: 318). Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘sakathahing âma amirudâ’.
12. Ing *SK-A* kasêrat ‘wêlas asih’ ingkang *terjemahan*-ipun ‘*berbelas kasihan*’ wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘wêdi asih’ ingkang *terjemahan*-ipun ‘*takut kasiahan*’. Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘wêlas asih’.
13. Ing *SK-A* kasêrat ‘sêkarèhing’ ingkang *terjemahan*-ipun ‘*semua*’ wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘sakyèhing’ ingkang *terjemahan*-ipun ‘*semua*’. Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘sakyèhing’.
14. Ing *SK-A* kasêrat ‘kadyâ kapuk tibânirèki’ ingkang *terjemahan*-ipun ‘*seperti kapuk yang terjatuh*’ wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘kirâ-kirâ pan wuk sakalir’ ingkang *terjemahan*-ipun ‘*semua doanya akan terkabul*’. Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘kirâ-kirâ pan wuk sakalir’.
15. Ing *SK-A* kasêrat ‘sêkèhing’ ingkang *terjemahan*-ipun ‘*sebanyak/semua*’ wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘saliring’ ingkang *terjemahan*-ipun ‘*semua*’. Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘saliring’.
16. Ing *SK-A* kasêrat ‘satu galak’ ingkang *terjemahan*-ipun ‘*hewan buas*’ wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘sato krodhâ’ ingkang *terjemahan*-ipun ‘*hewan yang bernaflu*’. Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘satu galak’.
17. Ing *teks SK-A* kasêrat ‘angkêr’ ingkang têngêsipun ‘ora kêna ditambah ing sabên wong margâ âna lèlêmbuté’ (Poerwadarminta, 1939: 15). Ing *teks SK-B*

kasêrat ‘aèng’ ingkang têngêsipun ‘élok, anêh’ (Poerwadarminta, 1939: 4). Dados têngbung ‘angkêr’ sâhâ ‘aèng’ béda têngêsipun, nanging botên ngéwahi makna-nipun. Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘aèng’.

18. Ing *SK-A* kasêrat ‘guwané’, wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘guwaning’. Têngbung ‘guwané’ saking têngbung linggâ guwâ ingkang pikatuk panambang -é ingkang têngêsipun ‘growongan ing gunung-gunung’ (Poerwadarminta, 1939: 158), wondéné têngbung ‘guwaning’ saking têngbung linggâ guwâ pikantuk panambang -ing ingkang têngêsipun ‘growongan ing gunung-gunung’ (Poerwadarminta, 1939: 158). Panambang -é sâhâ panambang -ing têngêsipun sami, inggih mênikâ ‘kanggo panambang nunggal têngês karo -é (-ipun)’ (Poerwadarminta, 1939: 172). Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘guwaning’
19. Ing *SK-A* kasêrat ‘pan dadi kiponing’ ingkang *terjemahan-ipun* ‘sudah menjadi tempat untuk berkubangnya (ayam, burung)’ wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘pakikiponing’ ingkang *terjemahan-ipun* ‘tempat untuk berkubangnya (ayam, burung)’. Têngbung ‘kiponing’ saking têngbung linggâ kipu ingkang pikantuk panambang -ing, déné têngbung ‘pakikiponing’ saking têngbung dwipurwâ kikipu ingkang pikantuk atêr-atêr pa- sâhâ panambang -ing. Têngêsipun têngbung ‘kipu’ inggih mênikâ ‘adus lêmah mbludhuk ânâ ing lêngokan (pitik, manuk)’ (Poerwadarminta, 1939: 224). Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘pakêkiponing’.
20. Ing *teks SK-A* kasêrat ‘paguyanggané’ ingkang têngêsipun ‘papan kanggo ngêdusi kéwan’ (Poerwadarminta, 1939: 153). *SK-B* kasêrat ‘pagupakaning’ ingkang têngêsipun ‘luwangan kêbak blêthok dianggo kungkum kébo’

- (Poerwadarminta, 1939: 156). Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘pagupakaning’.
21. Ing *teks SK-A* kasêrat ‘kisin nêdyâ sêgârâ asat’ ‘*berniat untuk malu dikarenakan laut jadi kering*’. Ing *teks SK-B* kasêrat ‘nadyan arcâ myang sagârâ alas’ ‘*walaupun arca ke laut dan hutan*’. Têmbung arcâ têngêsipun rêcâ (Poerwadarminta, 1939: 20), têngbung arcâ botên jumbuh kaliyan *konteks* ukaranipun. Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘nadyan arsâ myang sagârâ alas’.
 22. Ing *teks SK-A* kasêrat ‘kuwâsâ ngambah têngangé’ ‘*berkuasa untuk berjalan di tempat air mengalir*’. Ing *teks SK-B* kasêrat ‘têmahan rahayu kabèh’ ‘*selamatlah semuanya*’. Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘têmahan rahayu kabèh’.
 23. Ing *SK-A* kasêrat ‘pan dadyâ salirâ’, wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘sartâ sarirâ’. Têngbung ‘salirâ’ têngêsipun ‘slirâ’ (Poerwadarminta, 1939: 541), wondéné têngbung ‘sarirâ’ saking bâsâ Sansekerta, ingkang têngêsipun ‘awak, salirâ, slirâ’ (Poerwadarminta, 1939: 547). Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘sartâ sarirâ’.
 24. Ing *SK-A* kasêrat ‘ingidêran’ ingkang *terjemahan*-ipun ‘*dikelilingi*’ wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘ing ngidêran’ ingkang *terjemahan*-ipun ‘*dikelilingi*’. Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘ing ngidêran’.
 25. Ing *SK-A* kasêrat ‘rinêksâ ing malaékat’, wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘rinêksèng malaékad’. Têngbung ‘rinêksâ ing’ saking kalih têngbung rinêksâ sâhâ ing, têngbung rinêksâ saking têngbung linggâ rêksâ pikantuk sêsêlan –in-. Têngbung ‘rinêksèng’ saking têngbung linggâ rêksâ pikantuk sêsêlan –in- sâhâ

panambang -ing. Têgêsipun têngbung 'rinêksa ing' sâhâ 'rinêksèng' inggih mênika 'njâgâ' (Poerwadarminta, 1939: 532). Panyêrating têngbung 'malaékat' sâhâ 'malaékad' minangkâ *variasi* panyêrating aksâra *konsonan* /t/ sâhâ /d/. Têngbung 'malaékat' saking bâsâ Arab ingkang têngêsipun 'roh ing swargâ' (Poerwadarminta, 1939: 288). Dados ing *suntingan teks* kasêrat 'rinêksèng malaékad'.

26. Ing *SK-A* kasêrat 'sêkarèhing Râsul', wondéné ing *SK-B* kasêrat 'sakathahing Rusul'. Panyêrating têngbung 'râsul' sâhâ 'rusul' minangkâ *variasi* panyêrating aksâra swârâ /â/ sâhâ /u/. Têngbung 'râsul' saking bâsâ Arab ingkang têngêsipun 'utusan Gusti (Kangjêng Nabi)' (Poerwadarminta, 1939: 521). Dados ing *suntingan teks* kasêrat 'sakathahing Rusul'.
27. Ing *SK-A* kasêrat 'salirâ', wondéné ing *SK-B* kasêrat 'sarirâ'. Têngbung 'salirâ' têngêsipun 'slirâ' (Poerwadarminta, 1939: 541), wondéné têngbung 'sarirâ' saking bâsâ Sansekerta, ingkang têngêsipun 'awak, salirâ, slirâ' (Poerwadarminta, 1939: 547). Dados ing *suntingan teks* kasêrat 'sarirâ'.
28. Ing *teks SK-A* kasêrat 'netrâ' ingkang têngêsipun 'mâtâ adam' (Poerwadarminta, 1939: 340). Ing *teks SK-B* kasêrat 'ati' ingkang têngêsipun 'jantung, tênging râsâ kabatinaning manungsâ' (Poerwadarminta, 1939: 21). Dados ing *suntingan teks* kasêrat 'ati Adam utêku Bagéndha Êsis'.
29. Ing *SK-A* kasêrat 'Nabi Musa', wondéné ing *SK-B* kasêrat 'yâ Musa'. Kalih têngbung kasêbut têngêsipun sami inggih mênika *Nabi Musa*, wondéné ing *SK-B* mawi ancêr-ancêr têngbung 'yâ' ingkang têngêsipun 'iyâ' (Poerwadarminta, 1939: 175). Dados ing *suntingan teks* kasêrat 'yâ Musa'.

30. Ing *SK-A* kasêrat ‘ing napasku *Nabi Isa* linuwih’ ingkang *terjemahan*-ipun ‘*dinafasku Nabi Isa terpuji*’ wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘napasku *Nabi Isa* linêwih’ ingkang *terjemahan*-ipun ‘*nagasku adalah Nabi Isa terpuji*’. Panyêrating têmbung ‘ing napasku’ sâhâ ‘napasku’ bêdâ guru wilanganipun, ‘ing napasku’ kapérangan saking 4 wandâ, wondéné ‘napasku’ kapérang saking 3 wandâ. Panyêrating têmbung ‘linuwih’ sâhâ ‘linêwih’ minangkâ *variasi* panyêrating aksârâ swârâ /u/ sâhâ /ê/. Têmbung ‘linuwih’ sâhâ ‘linêwih’ kalêbêt *ragam* bâsâ Jawi Ngoko. Ing *Baoesastra Djawa* anggitanipun (Poerwadarminta, 1939: 275), têngêsipun kalih têmbung kasêbut sami, ingih mênikâ ‘pinunjul ing kawruh, luwih’. Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘napasku *Nabi Isa* linêwih’.
31. Ing *teks SK-A* kasêrat ‘Yusub ing cahyaku mangko’ ‘*Nabi Yusub di cahayuku kelak*’. Ing *teks SK-B* kasêrat ‘Nabi Yusub warnaningong’ ‘*Nabi Yusub adalah wajahku*’. Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘Nabi Yusub warnaningong’.
32. Ing *teks SK-A* kasêrat ‘*Nabi Dhawut* suwaraku’ ‘*Nabi Daud adalah suaraku*’. Ing *teks SK-B* kasêrat ‘*Nabi Dawud* swaraku’ ‘*Nabi Daud adalah suaraku*’. Panyêrating têmbung ‘*Nabi Dhawut*’ sâhâ ‘*Nabi Dawud*’ minangkâ *variasi* panyêrating aksârâ *konsonan* /dh/ kalihan /d/ sâhâ aksârâ *konsonan* /t/ kalihan /d/. Ing *SK-A* kasêrat ‘suwaraku’, wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘swaraku’. Têmbung ‘suwaraku’ têngêsipun ‘swaraku’ (Poerwadarminta, 1939: 577), wondéné têmbung ‘swaraku’ kalêbêt *ragam* bâsâ Jawi Ngoko ingkang têngêsipun ‘kêdhêring hâwâ sing tinampan ing pangrunu’ (Poerwadarminta, 1939: 583). Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘*Nabi Dawud* swaraku’.

33. Ing *SK-A* kasêrat ‘*Yang Suléman*’, wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘*Jêng Suléman*’. Têmbung ‘*Yang Suléman*’ têngêsipun ‘*Nabi Sulaiman*’, têngêsipun têmbung ‘*Yang*’ inggih mênikå ‘*Hyang, déwå*’ (Poerwadarminta, 1939: 176), wondéné têmbung ‘*Jêng*’ kalêbêt têmbung wacahan ‘*Kangjêng*’ (Poerwadarminta, 1939: 90). Dados têngêsipun ‘*Jêng Suléman*’ inggih mênikå ‘*Kanjeng Nabi Sulaiman*’. Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘*Jêng Suléman*’.
34. Ing *teks SK-A* kasêrat ‘*Ibrahim nyawå ingwang*’ ‘*Nabi Ibrahim nyawaku*’. Ing *teks SK-B* kasêrat ‘*Nabi Ibrahim nyawå*’ ‘*Nabi Ibrahim nyawa*’. Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘*Nabi Ibrahim nyawå*’.
35. Ing *SK-A* kasêrat ‘*Bagéndha Ali*’, wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘*Sayid Ali*’. Têmbung ‘*Bagéndha Ali*’ têngêsipun ‘*Bagindha Ali*’, ‘*Bagéndha*’ kalêbêt *ragam* bâså Jawi Kråmå-ngoko ingkang têngêsipun ‘sêsêbutaning ratu’ (Poerwadarminta, 1939: 25). Wondéné têmbung ‘*Sayid*’ saking bâså Arab, ingkang têngêsipun ‘sêsêbutaning wong Arab turuné *Nabi Muhkammad*’ (Poerwadarminta, 1939: 539). Dados têngêsipun ‘*Sayid Ali*’ inggih mênikå ‘sêsêbataning tiyang Arab turunipun *Nabi Muhkammad* ingkang nãmânipun *Ali*’. Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘*Sayid Ali*’.
36. Ing *teks SK-A* kasêrat ‘*daging Umar singgih*’ ‘*tentu saja dagingku Umar*’. Ing *teks SK-B* kasêrat ‘*Sayid Umar daging*’ ‘*Sayid Umar daging*’. Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘*Sayid Umar daging*’.
37. Ing *teks SK-A* kasêrat ‘ing sumsumku *Fêrtimah* linuwih’ ‘*disumsmku Fatimah terpuji*’. Ing *teks SK-B* kasêrat ‘*sungsumingsun Fatimah linêwih*’ ‘*sumsumk Fatimah terpuji*’. Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘*sungsumingsun Fatimah linêwih*’.

38. Ing *teks SK-A* kasêrat ‘kang minangkå karahayuning badan’ ‘*sebagai keselamatan diriku*’. Ing *teks SK-B* kasêrat ‘Aminah kang bêbayuning anggâ’ ‘*Aminah yang menjadi utat tempat berjalannya darah dalam badan*’. Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘Aminah kang bêbayuning anggâ’.
39. Ing *teks SK-A* kasêrat ‘Ya Nuh ing usus mangko’ ‘*Nabi Nuh di ususku kelak*’. Ing *teks SK-B* kasêrat ‘Ayup minangkå ususé’ ‘*Nabi Ayub sebagai ususnya*’. Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘Ayup minangkå ususé’.
40. Ing *teks SK-A* kasêrat ‘sakarèhé wulu tumuwuh’, têmbung ‘tumuwuh’ têngêsipun ‘dumadi (mubarang sing urip)’ (Poerwadarminta, 1939: 613). Ing *teks SK-B* kasêrat ‘saguning wulu turuh’, têmbung ‘turuh’ têngêsipun ‘banyu sing mancur sâkå ndhuwur’ (Poerwadarminta, 1939: 616). Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘saguning wulu turuh’.
41. Ing *teks SK-A* kasêrat ‘pan salirå’ ‘*dan badan*’. Ing *teks SK-B* kasêrat ‘ing sarirå’ ‘*dan badan*’. Têmbung ‘salirå’ têngêsipun ‘slirå’ (Poerwadarminta, 1939: 541), wondéné têmbung ‘sarirå’ saking bâså Sansekerta, ingkang têngêsipun ‘awak, salirå, slirå’ (Poerwadarminta, 1939: 547). Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘ing sarirå’.
42. Ing *teks SK-A* I.5f kasêrat ‘atiku’ ingkang têngêsipun ‘jantungku, têngênging råså kabatinanku’ (Poerwadarminta, 1939: 21). Ing *teks SK-B* I.5f kasêrat ‘cahyaku’ ingkang têngêsipun ‘kamulyanku’ (Poerwadarminta, 1939: 622). Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘cahyaku Ya Muhkamad’.
43. Ing *teks SK-A* kasêrat ‘sakarèhing’ ‘*semuanya*’. Ing *teks SK-B* kasêrat ‘pangucapku’ ‘*ucapanku*’. Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘pangucapku’.

44. Ing *teks SK-A* kasêrat ‘mupangaté sakarèhé pàrà *nabi*’ ‘*manfaatnya semua para nabi*’. Ing *teks SK-B* kasêrat ‘sampun jangkêp sakathahing *nabi wali*’ ‘*sudah lengkaplah semua para nabi wali*’. Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘sampun jangkêp sakathahing *nabi wali*’.
45. Ing *SK-A* kasêrat ‘pan dadyå salirå’, wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘dadyå sarirå’. Têmbung ‘dadyå’ inggih mênikå bâså rinênggå, ingkang têngêsipun ‘dadi’ (Poerwadarminta, 1939: 63). Têmbung ‘salirå’ têngêsipun ‘slirå’ (Poerwadarminta, 1939: 541), wondéné têmbung ‘sarirå’ saking bâså Sansekerta, ingkang têngêsipun ‘awak, salirå, slirå’ (Poerwadarminta, 1939: 547). Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘dadyå sarirå’.
46. Ing *SK-A* kasêrat ‘wontên wiji pan mulané’, wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘wiji sawiji marmané’. Têngêsipun têmbung ‘wiji’ inggih mênikå ‘isinging woh kang calon dadi wit, winih, bibit, uritan’ (Poerwadarminta, 1939: 662). Dados têngêsipun ‘wontên wiji’ inggih mênikå ‘ânå wiji’. Wondéné ‘wiji sawiji’ têngêsipun ‘sêtitik wiki’. Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘wiji sawiji marmané’.
47. Ing *SK-A* kasêrat ‘pan pinêncar dumadi’, wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘pêncar dadi’. Têngêsipun têmbung ‘pêncar’ inggih mênikå ‘sumêbar wråtå’ (Poerwadarminta, 1939: 484). Têmbung ‘pinêncar’ saking têmbung linggå pêncar pikantuk sêsêlan –in-. Dados têngêsipun ‘pan pinêncar’ inggih mênikå ‘disêbar’. Wondéné ‘pêncar’ têngêsipun ‘sumêbar’. Têngêsipun têmbung ‘dadi’ inggih mênikå ‘ânå, maujud såkå ing ora ânå’ (Poerwadarminta, 1939: 62). Têmbung ‘dadi’ kalêbêt *ragam* bâså Jawi Ngoko. Têmbung ‘dumadi’ saking têmbung linggå dadi pikantuk sêsêlan –um-. Dados têngêsipun ‘dadi’ inggih

- mênika 'maujud sâkâ ing ora ânâ'. Wondéné 'dumadi' têngsipun 'dadi' (Poerwadarminta, 1939: 71). Dados ing *suntingan teks* kasêrat 'pencar dadi'.
48. Ing *teks SK-A* kasêrat 'ing Êdaté' 'di Tuhannya'. Ing *teks SK-B* kasêrat 'déning Daté' 'oleh Tuhannya'. Têngsipun têngbung 'Dat' saking bâsâ Arab ingkang têngsipun 'kang mêngku sipat (kaanan)' (Poerwadarminta, 1939: 65). Têngsipun 'Êdaté' inggih mênika 'kang mêngku sipat' (Poerwadarminta, 1939: 65), panyêrating têngbung 'Êdaté' dipun-jumbuhakên kalihan guru wilanganipun. Wondéné 'Daté' têngsipun 'kang mêngku sipat'. Dados ing *suntingan teks* kasêrat 'déning Daté'.
49. Ing *teks SK-A* kasêrat 'sakarèhé ingkang' 'semua yang'. Ing *teks SK-B* kasêrat 'sing âmâcâ myang' 'yang membaca dan'. Dados ing *suntingan teks* kasêrat 'sing âmâcâ myang'.
50. Ing *teks SK-A* kasêrat 'ingkang mâcâ miwah nyimpêni', têngbung 'mâcâ' têngsipun 'nggunèkaké surasaning tulisan' (Poerwadarminta, 1939: 299). Ing *teks SK-B* kasêrat 'kang anurat tuwin nimpêni', têngbung 'anurat' ingkang têngsipun 'nulis' (Poerwadarminta, 1939: 349). Têngbung 'nyimpêni' sâhâ 'nimpêni' saking têngbung linggâ simpên. Têngbung 'nyimpêni' kalêbêt *ragam* bâsâ Jawi Krâmâ-ngoko, têngbung 'nyimpêni' saking têngbung linggâ simpên ingkang pikantuk atêr-atêr ny-. Têngsipun têngbung 'nyimpêni' inggih mênika 'ngrumati, ndhêlikaké' (Poerwadarminta, 1939: 365). Wondéné têngbung 'nimpêni' saking têngbung linggâ simpên ingkang pikantuk atêr-atêr n-. Dados ing *suntingan teks* kasêrat 'kang anurat tuwin nyimpêni'.

51. Ing *teks SK-A* kasêrat ‘olêh rahayu nugrahan’ ‘*mendapatkan keselamatan sebagai imbalannya*’. Ing *teks SK-B* kasêrat ‘dadyâ ayuning jasad’ ‘*menjadi keselamatan dirinya*’. Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘dadyâ ayuning jasad’.
52. Ing *SK-A* kasêrat ‘kinaryâ ing’, wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘yèn kinaryèng’. Têmbung ‘kinaryâ ing’ saking kalih têtumbung inggih mênikâ kinaryâ sâhâ ing, têtumbung kinaryâ saking têtumbung linggâ karya pikantuk sêsêlan –in-. Têtumbung ‘yèn kinaryèng’ saking kalih inggih mênikâ têtumbung yèn sâhâ kinaryèng, têtumbung kinaryâ saking têtumbung linggâ karya pikantuk sêsêlan – in- sâhâ panambang -ing. Têgêsipun têtumbung ‘kinaryâ ing’ sâhâ ‘yèn kinaryèng’ inggih mênikâ ‘kang nindakaké pagawéan’ (Poerwadarminta, 1939: 189). Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘yèn kinaryèng’.
53. Ing *teks SK-A* kasêrat ‘lamun winâcâ’ ‘*jikalau dibaca*’. Ing *teks SK-B* kasêrat ‘sirâ wacaknâ’ ‘*engkau bacakan*’. Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘sirâ wacaknâ’.
54. Ing *teks SK-A* kasêrat ‘pan kinaryâ adus prawan tuwâ glis laki’. Ing *teks SK-B* kasêrat ‘kinaryâ dus rârâ tuwâ aglis laki’. Têgêsipun têtumbung ‘adus’ inggih mênikâ ‘ngrêsiki awak sarânâ digêbyur ing banyu’ (Poerwadarminta, 1939: 2). Têtumbung ‘adus’ kalêbêt *ragam* bâsâ Jawi Krâmâ-ngoko. Wondéné têtumbung ‘dus’ têgêsipun ‘adus’ (Poerwadarminta, 1939: 72). Têgêsipun têtumbung ‘prawan’ inggih mênikâ ‘bocah wadon kang wis mangsané omah-omah, bocah wadon kang durung omah-omah’ (Poerwadarminta, 1939: 512). Têtumbung ‘prawan’ kalêbêt *ragam* bâsâ Jawi Krâmâ-ngoko. Wondéné têtumbung ‘rârâ’ saking bâsâ Kawi ingkang têgêsipun ‘prawan’

(Poerwadarminta, 1939: 521). Têmbung ‘aglis’ saking bâsâ Kawi ingkang têgêipun ‘gêlis, énggal’ (Poerwadarminta, 1939: 4). Wondéné têmbung ‘gêlis’ têgêsipun ‘rikat, énggal’ (Poerwadarminta, 1939: 141). Têmbung ‘gêlis’ kalêbêt *ragam* bâsâ Jawi Krāmā-ngoko. Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘kinaryâ dus rârâ tuwâ aglis laki’.

55. Ing *teks SK-A* kasêrat ‘kinaryâ adus wong édan gêlis’ *‘jikalau digunakan mandi orang gila menjadi sembuh’*. Ing *teks SK-B* kasêrat ‘wong édan dadi waras’ *‘orang gila menjadi sembuh’*. Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘wong édan dadi waras’.
56. Ing *teks SK-A* kasêrat ‘lamun sirâ arsa’. Ing *teks SK-B* kasêrat ‘lamun arsa tulus’. Têmbung ‘arsa’ saking bâsâ Kawi ingkang têgêipun ‘arêp’ (Poerwadarminta, 1939: 20). Têgêsipun têmbung ‘tulus’ inggih mênikâ ‘kêlakon têmênan, kalêksanan’ (Poerwadarminta, 1939: 612), dados têgêsipun têmbung ‘arsa tulus’ inggih mênikâ ‘bakal kêlakon têmênan’. Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘lamun arsa tulus’.
57. Ing *SK-A* kasêrat ‘apâsââ’, wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘puwâsââ’. Têmbung ‘apâsââ’ saking têmbung linggâ pâsâ ingkang pikantuk panambang –â. Têgêsipun têmbung ‘pâsâ’ inggih mênikâ ‘ora mangan ora ngombé’ (Poerwadarminta, 1939: 473). Dados têgêsipun têmbung ‘apâsââ’ inggih mênikâ ‘préntah kanggo pâsâ’. Têmbung ‘apâsââ’ kalêbêt *ragam* bâsâ Jawi Ngoko. Wondéné têmbung ‘puwâsââ’ saking têmbung linggâ pâsâ ingkang pikantuk panambang –â. Têgêsipun têmbung ‘puwâsâ’ inggih mênikâ ‘pâsâ’ (Poerwadarminta, 1939: 505). Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘puwâsââ’.

58. Ing *SK-A* kasêrat ‘wacanå’, wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘wacanên’. Têmbung ‘wacanå’ saking têmbung linggå wåcå ingkang pikantuk panambang –nå. Wondéné têmbung ‘wacanên’ saking têmbung linggå wåcå ingkang pikantuk panambang –ên. Têgêsipun têmbung ‘wåcå’ inggih mênikå ‘diunèkaké, ditêmbangaké’ (Poerwadarminta, 1939: 658). Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘wacanên’.
59. Ing *teks SK-A* kasêrat ‘saklir åmå tan ånå wani’ ‘*semua hama tidak ada yang berani*’. Ing *teks SK-B* kasêrat ‘datan ånå åmå kang prapti’ ‘*tidak ada hama yang datang*’. Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘datan ånå åmå kang prapti’.
60. Ing *SK-A* kasêrat ‘kinaryå pêrang’, wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘sirå apêrang’. Têmbung ‘apêrang’ saking têmbung linggå pêrang ingkang têngêsipun inggih mênikå ‘adu gégaman, adu kakuwatan’ (Poerwadarminta, 1939: 486). Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘sirå apêrang’.
61. Ing *teks SK-A* kasêrat ‘wacanên’ ingkang têngêsipun ‘diwacaké’ (Poerwadarminta, 1939: 658). Ing *teks SK-B* kasêrat ‘watêkênå’ ingkang têngêsipun ‘diucapaké’ (Poerwadarminta, 1939: 657). Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘watêkênå’.
62. Ing *SK-A* kasêrat ‘angsalå’, wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘antukå’. Têmbung ‘angsalå’ saking têmbung linggå angsal ingkang pikantuk panambang –å. Têngêsipun têmbung ‘angsal’ inggih mênikå ‘olèh’ (Poerwadarminta, 1939: 17). Wondéné têmbung ‘antukå’ saking têmbung linggå antuk ingkang pikantuk panambang –å. Têngêsipun têmbung ‘antuk’ inggih mênikå ‘olèh, éntuk, ulih’ (Poerwadarminta, 1939: 13). Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘antukå’.

63. Ing *teks SK-A* kasêrat ‘mungsuhiŕa rêp-sirêp tan âna wani’ ‘*mungsuhi*mu diurungkan agar tidak akan ada yang berani’. Ing *teks SK-B* kasêrat ‘kang amangan rinaksa déning Hyang Widdhi’ ‘yang memakannya akan dilindungi oleh Hyang Widdhi (Allah)’. Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘kang amangan rinaksa déning Hyang Widdhi’.
64. Ing *teks SK-A* kasêrat ‘sêparanirâ’ ingkang têngêsipun ‘sajroning lélunganmu’ (Poerwadarminta, 1939: 472). Ing *teks SK-B* kasêrat ‘payudan’ ingkang têngêsipun ‘papêrangan’ (Poerwadarminta, 1939: 457). Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘payudan’.
65. Ing *SK-A* kasêrat ‘lamun sirâ nora bisa’, wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘lamun ora bisa’. Têngêsipun têngbung ‘nora’ inggih mênika ‘ora’ (Poerwadarminta, 1939: 351). Têngêsipun têngbung ‘ora’ inggih mênika ‘kosok balèn, sulayâ karo kang kasêbut’ (Poerwadarminta, 1939: 453). Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘lamun ora bisa’.
66. Ing *teks SK-A* kasêrat ‘lah simpênâ pan kinaryâ jimat’ ingkang têngêsipun ‘dirawat, disinggahaké, disingidaké’ (Poerwadarminta, 1939: 563). Ing *teks SK-B* kasêrat ‘dèn wêwêra kinaryèng jêjimat’ ingkang têngêsipun ‘gulungên, lintingên’ (Poerwadarminta, 1939: 622). Têngbung ‘jimat’ saking bâsa Arab ingkang têngêsipun ‘barang-barang sing dianggêp duwé daya sing ngungkuli kodrat’ (Poerwadarminta, 1939: 92). Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘dèn wêwêra kinaryèng jêjimat’.
67. *Teks SK-A* kasêrat ‘sêparanirâ’ ingkang têngêsipun ‘sajroning lélunganmu’ (Poerwadarminta, 1939: 472). *Teks SK-B* kasêrat ‘kasiyaté’ ingkang

- têgêsipun ‘dayaning barang kang ngêtokaké kaluwihan’ (Poerwadarminta, 1939: 457). Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘kasiyat.
68. Ing *teks SK-A* kasêrat ‘yèn kinaryå pêrang pupuh’ têgêsipun ‘pêrang pupuh’ ingkang têgêsipun ‘pêrang amuk-amukan sing akèh pêpati’ (Poerwadarminta, 1939: 486). Ing *teks SK-B* kasêrat ‘binaktå anglurug’, têgêsipun ‘anglurug’ ingkang têgêsipun ‘mangkat pêrang’ (Poerwadarminta, 1939: 412). Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘binaktå anglurug’.
69. Ing *teks SK-A* kasêrat ‘tumbak bêdhil norå ngênèni’ ‘*tombak dan senapan tidak ada yang mengenainya*’. Ing *teks SK-B* kasêrat ‘mungsuhrå datan udani’ ‘*mungsuhamu tidak ada yang tahu*’. Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘mungsuhrå datan udani’.
70. Ing *teks SK-A* kasêrat ‘musuhrå tan wuningå’ ‘*mungsuhamu tidak akan tahu*’. Ing *teks SK-B* kasêrat ‘luput sanjåtå ngråtrå’ ‘*tidak terkena senjata yang sama*’. Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘luput sanjåtå ngråtrå’.
71. Ing *teks SK-A* kasêrat ‘nyåtå ing puniku’ ‘*sejatinya hal itu adalah kenyataan*’. Ing *teks SK-B* kasêrat ‘iku sawabipun’ ‘*itu berkahnya*’. Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘iku sawabipun’.
72. Ing *teks SK-A* kasêrat ‘ingkang simpan dèn rumêkså’ ‘*barang siapa yang menyimpannya akan dilindungi*’. Ing *teks SK-B* kasêrat ‘sabarang pakaryanirå’ ‘*apapun pekerjaannya*’. Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘sabarang pakaryanirå’.
73. Ing *teks SK-A* kasêrat ‘maring wau ing Gusthênirå Yang Widdhi’ ‘*yang tadi di Tuhanm Hyang Widdi*’. Ing *teks SK-B* kasêrat ‘pan rinakså déning Hyang

Kang Mâhâ Suci’ ‘*akan dijaga oleh Hyang Maha Suci*’. Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘pan rinaksâ déning Hyang Kang Mâhâ Suci’.

74. Ing *SK-A* kasêrat ‘sakarsanirâ’, wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘sakarsané’. Têmbung ‘sakarsanirâ’ saking têmbung linggâ karsâ ingkang pikantuk atêr-atêr sa- sâhâ panambang têmbung irâ. Wondéné têmbung ‘sakarsané’ saking têmbung linggâ karsâ ingkang pikantuk atêr-atêr sa- sâhâ panambang –é. Têgêsipun têmbung karsâ inggih mênikâ ‘arêp, karêp, kêrsâ’ (Poerwadarminta, 1939: 190). Têmbung irâ saking bâsâ Kawi ingkang têgêsipun ‘-é, -né’ (Poerwadarminta, 1939: 173). Dados têgêsipun têmbung ‘sakarsanirâ’ inggih mênikâ ‘kabéh kêkarêpané’, wondéné têgêsipun têmbung ‘sakarsané’ inggih mênikâ ‘kabéh kêkarêpané’. Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘sakarsané’.
75. Panyêrating têmbung ‘kêbândâ’ sâhâ ‘kabândâ’ minangkâ *variasi* panyêrating aksârâ swârâ /ê/ sâhâ /a/. Têmbung ‘kêbândâ’ sâhâ ‘kabândâ’ saking têmbung linggâ ‘bândâ’ ingkang têgêsipun ‘tali dianggo naléni’ (Poerwadarminta, 1939: 27). Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘kabândhâ’.
76. Ing *teks SK-A* kasêrat ‘wong kadhêndhâ lan wong sugih utang’ ‘*orang yang didenda dan orang yang banyak hutangnya*’. Ing *teks SK-B* kasêrat ‘lan kadhêndhâ wit kakèyan utang’ ‘*dan didenda karena kebanyakan hutang*’. Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘lan kadhêndhâ wit kakèyan utang’.
77. Ing *teks SK-A* kasêrat ‘yogyâ wacaknâ kidungé’ ‘*sebaiknya bacakanlah lagu pujiannya*’. Ing *teks SK-B* kasêrat ‘tuwin wong lârâ awaké’ ‘*juga orang yang sakit badannya*’. Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘tuwin wong lârâ awaké’.

78. Ing *SK-A* kasêrat ‘wancinirå’, déné ing *SK-B* kasêrat ‘wacanên’. Têmbung ‘wancinirå’ saking têmbung linggå wanci ingkang pikantuk panambang têmbung irå. Wondéné têmbung ‘wacanên’ saking têmbung linggå wacå ingkang pikantuk panambang –ên. Têgêsipun têmbung wanci inggih mênikå ‘wayah’ (Poerwadarminta, 1939: 665). Têmbung irå saking bâså Kawi ingkang têgêsipun ‘-é, -né’ (Poerwadarminta, 1939: 173). Dados têgêsipun têmbung ‘wancinirå’ inggih mênikå ‘wayahé’. Têmbung wacå têgêsipun ‘dinékaké’ (Poerwadarminta, 1939: 657). Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘wacanên’.
79. Panyêrating têmbung ‘sêlawé’ sårå ‘salawé’ minångkå *variasi* panyêrating aksårå swårå /ê/ sårå /a/. Têgêsipun têmbung ‘sêlawé’ sårå ‘salawé’ inggih mênikå ‘25’. Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘salawé rambahan kaki’.
80. Ing *teks SK-A* kasêrat ‘wong kang’ ‘*orang yang*’. Ing *teks SK-B* kasêrat ‘kang’ ‘*yang*’. Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘kang’.
81. Ing *SK-A* kasêrat ‘kadhêndhå’, wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘dhinêndhå’. Têmbung ‘kadhêndhå’ saking têmbung linggå dhêndhå ingkang pikantuk atêr-atêr ka-. Wondéné têmbung ‘dhinêndhå’ saking têmbung linggå dhêndhå ingkang pikantuk sêsêlan –in-. Têgêsipun têmbung dhêndhå inggih mênikå ‘dhuwit kang kudu dibayar minångkå paukuman’ (Poerwadarminta, 1939: 106). Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘dhinêndhå’.
82. Ing *teks SK-A* kasêrat ‘aglis nuli linuwaran’ ‘*kemudian segera dibubarkan*’. Ing *teks SK-B* kasêrat ‘sadosané ing ngapurå’ ‘*dosanya akan dimaafkan*’. Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘sadosané ing ngapurå’.

83. Ing *SK-A* kasêrat ‘wong kang utang sinauran mring Yang Widdhi’, wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘ingkang utang sinaurân ing Hyang Widdhi’. Têgêsipun têmbung mring inggih mênikå ‘ing’ (Poerwadarminta, 1939: 334). Têgêsipun têmbung Yang inggih mênikå ‘Hyang’ (Poerwadarminta, 1939: 176). Kalih têmbung kasêbut têgêsipun sami, inggih mênikå ‘Ing Hyang Widdhi’. Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘ingkang utang sinaurân ing Hyang Widdhi’.
84. Ing *teks SK-A* kasêrat ‘wong kang lårå gêlis’ ‘*orang yang sakit menjadi*’. Ing *teks SK-B* kasêrat ‘kang agring dadi’ ‘*yang sakit menjadi*’. Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘kang agring dadi’.
85. Têmbung ‘tumrah’ dipun-*sunting* dados ‘tumrap’. Têmbung ‘tumrah’ botên jumbuh kaliyan *konteks* ukaranipun. Têmbung ‘tumrah’ têgêsipun ‘tumurun-turun’ (Poerwadarminta, 1939: 614). Adhêdhasar *Baoesastra Djawa*, têmbung ‘tumrap’ têgêsipun ‘dumung ing, sumèlèh ing, mungguh, pantês’ (Poerwadarminta, 1939: 614). Têgêsipun têmbung ‘tumrap’ mênikå sampun jumbuh kaliyan *konteks* ukaranipun.
86. Ing *teks SK-A* kasêrat ‘rêké Anghartati’ ‘*konon bernama Kidung Hartati*’. Ing *teks SK-B* kasêrat ‘atêmbang Hartati’ ‘*dinyanyikan Kidung Hartati*’. Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘atêmbang Hartati’.
87. Ing *SK-A* kasêrat ‘wêruh rêké artå dâya’ ‘*konon melihat kekayaan dan kekasaanya*’, wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘wruhå rêkè araningwang’ ‘*konon melihat yang dinamakan orang*’. Têgêsipun têmbung ‘wêruh’ inggih mênikå ‘biså mingunakaké pandêlêngé’ (Poerwadarminta, 1939: 661). Têmbung ‘wruhå’ têgêsipun ‘wêruh’ (Poerwadarminta, 1939: 70). Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘wruhå rêkè araningwang’.

88. Ing *SK-A* kasêrat ‘anèng’, déné ing *SK-B* kasêrat ‘ânâ’. Têmbung ‘anèng’ saking bâsâ Kawi ingkang têngêsipun ‘ânâ ing’ (Poerwadarminta, 1939: 12). Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘ânâ’.
89. Ing *teks SK-A* kasêrat ‘duk ingsun anèng ing’ ‘*dan saya berada di*’. Ing *teks SK-B* kasêrat ‘miwah duk anèng’ ‘*dan saya berada di*’. Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘miwah duk anèng’.
90. Ing *teks SK-A* kasêrat ‘Ki Samurtâ lan Ki Samurti’ ‘*Ki Samurta dan Ki Samurti*’. Ing *teks SK-B* kasêrat ‘Ki Hartati lan Wi Samarti’ ‘*Ki Hartati dan Wi Samarti*’. Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘Ki Samurtâ lan Ki Samurti’.
91. Ing *SK-A* kasêrat ‘kaping’, wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘ping’. Têmbung ‘kaping’ têngêsipun ‘ping’ (Poerwadarminta, 1939: 188). Têmbung ‘kaping’ kalêbêt *ragam* bâsâ Jawi Krâma. Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘ping’.
92. Ing *teks SK-A* kasêrat ‘Ki Hartati mêngko araningsun kaki’ ‘*Ki Hartati kelak menjadi namaku wahai anakku*’. Ing *teks SK-B* kasêrat ‘mangkyâ aran Ismangil Jatimalêngis’ ‘*kelak bernama Ismail Jatimalengis*’. Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘mangkyâ aran Ismangil Jatimalêngis’.
93. Ing *teks SK-A* kasêrat ‘sâpâ wêruh araning wang’ ‘*siapa yang mengetahui sebutan manusia*’. Ing *teks SK-B* kasêrat ‘anèng têngahing jagad’ ‘*berada di tengah dunia*’. Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘anèng têngahing jagad’.
94. Ing *teks SK-A* kasêrat ‘kusumané’ ingkang têngêsipun ‘trah luhur, éndah bangêt’ (Poerwadarminta, 1939: 239). Ing *teks SK-B* kasêrat ‘sauripé’ ingkang têngêsipun ‘kang njalari uripé’ (Poerwadarminta, 1939: 445). Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘sauripé’.

95. Ing *SK-A* kasêrat ‘wêruh pan pinuju’, wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘wruh panuju’. Têgêsipun têngbung ‘pinuju’ inggih mênikå ‘panuju, tuju’ (Poerwadarminta, 1939: 492). Têngbung ‘ora’ kalêbêt *ragam* bâså Jawi Kråmå-ngoko. Têgêsipun têngbung ‘panuju’ inggih mênikå ‘ênggoné nuju, pinuju’ (Poerwadarminta, 1939: 465). Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘wruh panuju’.
96. Ing *SK-A* kasêrat ‘pagêring’, wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘apagêr’. Têngbung ‘pagêring’ saking têngbung linggå pagêr ingkang pikantuk panambang –ing. Têgêsipun ‘pagêr’ inggih mênikå ‘aling-aling’ (Poerwadarminta, 1939: 456). Têngbung ‘pagêr’ kalêbêt *ragam* bâså Jawi Kråmå-ngoko. Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘apagêr’.
97. Ing *teks SK-A* kasêrat ‘dèn rumêkså’ ingkang têngêsipun ‘dijågå’ (Poerwadarminta, 1939: 526). Ing *teks SK-B* kasêrat ‘sinêdyan’ ingkang têngêsipun ‘dikarêpaké’ (Poerwadarminta, 1939: 552). Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘sinêdyan wong sajagad’.
98. Ing *SK-A* kasêrat ‘ngidung’, wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘angidung’. Têngbung ‘ngidung’ saking têngbung linggå kidung ingkang pikantuk atêr-atêr N-. Têgêsipun ‘ngidung’ inggih mênikå ‘nêmbang, ngarang kidung’ (Poerwadarminta, 1939: 222). Têngbung ‘ngidung’ kalêbêt *ragam* bâså Jawi Kråmå-ngoko. Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘kang angidung’.
99. Ing *teks SK-A* kasêrat ‘yèn iki dèn apalênå’ ‘*jika ini di hafalkan*’. Ing *teks SK-B* kasêrat ‘bratanånå aywå nêndrå’ ‘*berpuasalah jangan sering tidur*’. Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘bratanånå aywå nêndrå’.

100. Ing *teks SK-A* kasêrat ‘ngidung iki yèn tutug barêng sawêngi’ ‘*pujikan ini jika selesai semalaman*’. Ing *teks SK-B* kasêrat ‘ing sadinã sawêngi sawabé kaki’ ‘*seharian dan semalaman berkahnya hai anakku*’. Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘ing sadinã sawêngi sawabé kaki’.
101. Ing *teks SK-A* kasêrat ‘adoh wong ingkang durjãna’ ‘*jauh dari orang yang bertindak durjana*’. Ing *teks SK-B* kasêrat ‘sarwã ciniptã anã’ ‘*dan diciptakan selalu ada*’. Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘sarwã ciniptã anã’.
102. Ing *SK-A* kasêrat ‘iyã iku somahing pênjaring’ ‘*iya itu istrimu kesetiaan*’, wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘somahirã ingaran panjari’ ‘*istrimu dinamakan kesetiaan*’. Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘somahirã ingaran panjari’.
103. Ing *teks SK-A* kasêrat ‘iyã êning duk ingsun agêsang’ ‘*iya berada ketika kami hidup*’. Ing *teks SK-B* kasêrat ‘milu urip lawan milu pêjah’ ‘*ikut hidup jga ikut mati*’. Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘milu urip lawan milu pêjah’.
104. Ing *teks SK-A* kasêrat ‘duk mati nilã arané’ ‘*ketika telah mati nila namanya*’. Ing *teks SK-B* kasêrat ‘datan pisah saparané’ ‘*tidak akan terpisah kemanapun perginya*’. Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘datan pisah saparané’.
105. Ing *teks SK-A* kasêrat ‘duk ingsun anèng ing gunung’ ‘*ketika aku ada di gunung*’. Ing *teks SK-B* kasêrat ‘paripurnã satuhu’ ‘*seungguh sempurna adanya*’. Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘paripurnã satuhu’.
106. Ing *teks SK-A* kasêrat ‘ngalih aran Asmãrã kaki’ ‘*mengubah namanya menjadi Asmara wahai anakku*’. Ing *teks SK-B* kasêrat ‘yèn nirmãlã waluyã jati’ ‘*jika tidak bercela akan selamat dunia akhirat*’. Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘yèn nirmãlã waluyã jati’.

107. Ing *teks SK-A* kasêrat ‘wayah tumêkèng tuwâ’ ‘*hingga waktu datangnya tua*’. Ing *teks SK-B* kasêrat ‘kênâ ing kéné kânâ’ ‘*mendapatkan (kebaikan) dimana-mana*’. Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘kênâ ing kéné kânâ’.
108. *Teks SK-A* kasêrat ‘émot ibunipun’ ‘*ingat pada ibunya*’, wondéné *SK-B* ‘ing wasananipun’ ‘*pada akhirnya*’. Ing *suntingan teks* kasêrat ‘ing wasananipun’.
109. Ing *teks SK-A* kasêrat ‘ki Pênjaring lugâ ngétan’ ‘*Ki Penjaring pergi ke timur*’. Ing *teks SK-B* kasêrat ‘ajêjuluk Adisuksmâ’ ‘*akan bergelar Suksma yang indah (utama)*’. Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘ajêjuluk Adisuksmâ’.
110. Ing *teks SK-A* kasêrat ‘ki Hartati mênurut gigir Mêrapi’ ‘*Ki Harti menyusuri lereng Gnung Merapi*’. Ing *teks SK-B* kasêrat ‘cahyâ êning jumênêng anèng Hartati’ ‘*sinar bening berada dalam hati sanubari*’. Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘cahyâ êning jumênêng anèng Hartati’.
111. Ing *teks SK-A* kasêrat ‘anulwâ marang Sunmârâ’ ‘*lalu ke Gunung Sunmara (Sindara)*’. Ing *teks SK-B* kasêrat ‘anom tan kênèng tuwâ’ ‘*selalu muda tidak pernah tua*’. Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘anom tan kênèng tuwâ’.
112. Têmbung ‘tingalânâ’ dipun-*sunting* dados ‘tingalânâ’. Têmbung ‘tingalânâ’ botên jumbuh kaliyan *Baoesastra Djawa sâhâ konteks* ukaranipun. Adhêdhasar *Baoesastra Djawa*, têmbung ‘tingalânâ’ têngêsipun ‘ênêring pandêlêngan’ (Poerwadarminta, 1939: 697). Têngêsipun têmbung ‘tingalânâ’ mênikâ sampun jumbuh kaliyan *konteks* ukaranipun.
113. Têmbung ‘wardâ’ dipun-*sunting* dados ‘wardâh’. Têmbung ‘wardâ’ botên jumbuh kaliyan *Baoesastra Djawa sâhâ konteks* ukaranipun. Adhêdhasar *Baoesastra Djawa*, têmbung ‘wardâh’ têngêsipun ‘tuwâ’ (Poerwadarminta,

- 1939: 656). Têgêsipun têmbung ‘tingalânâ’ mênikâ sampun jumbuh kaliyan *konteks* ukaranipun.
114. Ing *teks SK-A* kasêrat ‘pêndhitâ pan kinaryâ’ ‘*ada seorang pendeta yang akan membuat*’. Ing *teks SK-B* kasêrat ‘pandhitâ akaryâ’ ‘*ada seorang pendeta yang membuat*’. Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘pandhitâ akaryâ’.
115. Ing *teks SK-A* kasêrat ‘pasêmboning dadyâ talining barat’ ‘*ditambahakan seperti ikatan dari angin barat*’. Ing *teks SK-B* kasêrat ‘pindhâ kombang angajab ing tawang’ ‘*seperti (menirukan) seekor kumbang melayang di angkasa*’. Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘pindhâ kombang angajab ing tawang’.
116. Ing *SK-A* kasêrat ‘êndi goné’, wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘ngêndi goné’. Têgêsipun ‘êndi’ inggih mênikâ ‘pitakonan nggênahaké panggonan’ (Poerwadarminta, 1939: 121). Têmbung ‘ngêndi’ têgêsipun inggih mênikâ ‘pitakonan nggênahaké panggonan’ (Poerwadarminta, 1939: 392). Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘ngêndi nggoné’.
117. Ing *SK-A* kasêrat ‘kêlawan galihé kangkung’, wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘lawan galihing kakung’. Têgêsipun têmbung ‘kêlawan’ inggih mênikâ ‘karo, lan’ (Poerwadarminta, 1939: 203). Têmbung ‘kêlawan’ kalêbêt *ragam* bâsâ Jawi Krâmâ-ngoko. Têgêsipun têmbung ‘lawan’ inggih mênikâ ‘karo, lan, ugâ’ (Poerwadarminta, 1939: 263). Têmbung ‘lawan’ saking bâsâ Kawi. Têmbung ‘galihé’ saking têmbung linggâ galih pikatuk panambang -é ingkang têgêsipun ‘ati, pangrasaning ati’ (Poerwadarminta, 1939: 129). wondéné têmbung ‘galihing’ saking têmbung linggâ galih pikantuk panambang -ing ingkang têgêsipun ‘ati, pangrasaning ati’ (Poerwadarminta, 1939: 129). Panambang -é

såhå panambang –ing têngêsipun sami, inggih mênikå ‘kanggo panambang nunggal têngês karo –é (-ipun)’ (Poerwadarminata, 1939: 172). Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘lawan galihing kangkung’.

118. Ing *teks SK-A* kasêrat ‘kusumaning’ ingkang têngêsipun ‘trah luhur, éndah bangêt’ (Poerwadarminata, 1939: 239). Ing *teks SK-B* kasêrat ‘wêkasané’ ingkang têngêsipun ‘wasånå, pungkasan’ (Poerwadarminata, 1939: 659). Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘wêkasané langit jaladri’.
119. Ing *SK-A* kasêrat ‘isining’, wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘isiné’. Têmbung ‘isining’ saking têmbung linggå isi pikatuk panambang -ing ingkang têngêsipun ‘kang ånå ing sajroning’ (Poerwadarminata, 1939: 174). Wondéné têmbung ‘isiné’ saking têmbung linggå isi pikantuk panambang -é ingkang têngêsipun ‘kang ånå ing sajroning’ (Poerwadarminata, 1939: 174). Panambang –é såhå panambang –ing têngêsipun sami, inggih mênikå ‘kanggo panambang nunggal têngês karo –é (-ipun)’ (Poerwadarminata, 1939: 172). Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘isiné’.
120. Ing *SK-A* kasêrat ‘pulur’, wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘punglu’. Têmbung ‘pulur’ têngêsipun ‘antèn-antèning wit’ (Poerwadarminata, 1939: 501). wondéné têmbung ‘punglu’ têngêsipun ‘mimis cilik’ (Poerwadarminata, 1939: 503). Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘punglu’.
121. Ing *SK-A* kasêrat ‘tapaké kuntul ngêlayang’, wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘tapaking kontul anglayang’. Têmbung ‘tapaké’ saking têmbung linggå tapak pikatuk panambang -é ingkang têngêsipun ‘tilasing sikil’ (Poerwadarminata, 1939: 592). Wondéné têmbung ‘tapaking’ saking têmbung linggå tapak pikantuk panambang -ing ingkang têngêsipun ‘tilasing sikil’ (Poerwadarminata,

1939: 592). Panambang –é sâhâ panambang –ing têngêsipun sami, inggih mênikâ ‘kanggo panambang nunggal têngês karo –é (-ipun)’ (Poerwadarminta, 1939: 172). Panyêrating têngbung ‘kuntul’ sâhâ ‘kontul’ minangkâ *variasi* panyêrating aksârâ swârâ /u/ sâhâ /o/. Têngbung ‘ngêlayang’ saking têngbung linggâ nglayang ingkang têngêsipun ‘mabur tanpâ kêbêr-kêbêr’ (Poerwadarminta, 1939: 404). Wondéné têngbung ‘anglayang’ saking têngbung linggâ nglayang pikantuk atêr-atêr a- ingkang têngêsipun ‘mabur tanpâ kêbêr-kêbêr’ (Poerwadarminta, 1939: 404). Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘tapaking kontul anglayang’.

122. Ing *SK-A* kasêrat ‘manuk mibêr uluké anggolang-ngaling’, wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘paksi mibêr uluké ngungkuli langit’. Têngbung ‘manuk’ têngêsipun ‘bângsâ kéwan iwèr’ (Poerwadarminta, 1939: 291), wondéné têngbung ‘paksi’ ingkang têngêsipun ‘manuk’ (Poerwadarminta, 1939: 459). Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘paksi mibêr uluké ngungkuli langit’.
123. Ing *teks SK-A* kasêrat ‘ngaji mring’ ‘*mengaji di*’. Ing *teks SK-B* kasêrat ‘jrahing’ ‘*tersebar merata*’. Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘jrahing’.
124. Ing *SK-A* kasêrat ‘ing purwâ’, wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘apurwâ’. Têngbung ‘purwâ’ têngêsipun ‘wiwitan, kang ndisik, bukani’ (Poerwadarminta, 1939: 504). Têngêsipun têngbung ‘ing purwâ’ sâhâ ‘apurwâ’ sami, inggih mênikâ ‘ingkang miwiti, wiwitanipun’. Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘apurwâ’.
125. Ing *teks SK-A* kasêrat ‘wit buwânâ pangirun jagat’ ‘*pohon dunia adalah Kirun yang ada di dunia*’. Ing *teks SK-* kasêrat ‘wit buwânâ êpang kéblat papat’ ‘*pohon dunia bercabang empat kiblat*’. Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘wit buwânâ êpang kéblat papat’.

126. Ing *teks SK-A* kasêrat ‘rumêmbé’ ingkang têngêsipun ‘sêmi, tuwuh’ (Poerwadarminta, 1939: 526). Ing *teks SK-B* kasêrat ‘anginé’ ingkang têngêsipun ‘lakuning hâwâ’ (Poerwadarminta, 1939: 15). Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘anginé’.
127. Ing *teks SK-A* kasêrat ‘pêrdâpâ apan kébuwung’ ‘*berhiaskan apa yang cembung*’. Ing *teks SK-B* kasêrat ‘aprâdâ pakêkuwung’ ‘*berhiaskan paku cembung*’. Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘aprâdâ pakêkuwung’.
128. Ing *teks SK-A* kasêrat ‘adoh lintang pêrdâpâ langit’ ‘*jauhnya bintang ujungnya langit*’. Ing *teks SK-B* kasêrat ‘kêmbang lintang salâgâ langit’ ‘*berbunga bintang-bintang yang berkelap kelip di langit*’. Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘kêmbang lintang salâgâ langit’.
129. Ing *teks SK-A* kasêrat ‘sêkar sêlâgâ wulan’ ‘*bunga yang kelopaknya bulan*’. Ing *teks SK-B* kasêrat ‘sari andaru kilat’ ‘*yang bertunaskan kilatan sinar dan petir*’. Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘sari andaru kilat’.
130. Ing *teks SK-A* kasêrat ‘sêmbi kilat daru’ ‘*bertunas kilatan sinar dan petir*’. Ing *teks SK-B* kasêrat ‘woh Suryâ lan téngsun’ ‘*berbuah matahari dan bulan*’. Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘woh Suryâ lan téngsun’.
131. Ing *teks SK-A* kasêrat ‘siniram’ ‘*disiram*’. Ing *teks SK-B* kasêrat ‘asirat’ ‘*bercahaya*’. Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘asirat’.
132. Ing *teks SK-A* kasêrat ‘sinambénan kilat langit obar-abir’ ‘*ucapannya kilat yang dilangit terang*’. Ing *teks SK-B* kasêrat ‘apêpucuk akâsâ bungkrah pratiwi’ ‘*yang berujung angkasa dan yang berpangkal bumi*’. Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘apêpucuk akâsâ bungkrah pratiwi’.

133. Ing *teks SK-A* kasêrat ‘sinarotan mring Yang Suryå’ ‘*bercahayakan dari Hyang Surya*’. Ing *teks SK-B* kasêrat ‘ålåtå bayu bajrå’ ‘*pohon merambatnya angin dan kilat*’. Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘ålåtå bayu bajrå’.
134. Ing *teks SK-A* kasêrat ‘wiwitané rêké tan kêpsagih’ ‘*pada awal mulanya ketika menemukan*’. Ing *teks SK-B* kasêrat ‘duk anêmu candhi’ ‘*pada awalnya ketika menemukan candi*’. Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘duk anêmu candhi’.
135. Ing *teks SK-A* kasêrat ‘gêgodhongan ingkang kawurangan’ ‘*yang berwujudkan daun-daun yang kekurangan*’. Ing *teks SK-B* kasêrat ‘gêgêdhongan miwah wêwarangkan’ ‘*yang berwujudkan gedung dan berpagar benteng*’. Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘gêgêdhongan miwah wêwarangkan’.
136. Ing *teks SK-A* kasêrat ‘sihing Yang kabêsmi kabêh’ ‘*belas kasihannya Tuhan akan terbakar semua*’. Ing *teks SK-B* kasêrat ‘sihing Hyang kabêsmi kabêh’ ‘*belas kasihan Tuhan akan terbakar sema*’. Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘Hyang kabasmi kabêh’.
137. Ing *teks SK-A* kasêrat ‘dadyå tan ånå kang wêruh’ ‘*menjadi tidak ada melihatnya*’. Ing *teks SK-B* kasêrat ‘tan ånå janmå kang wruh’ ‘*tidak ada manusia yang melihatnya*’. Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘tanånå janmå kang wruh’.
138. Ing *teks SK-A* kasêrat ‘malah kongsi têkèng wiyati’ ‘*ketika datang dari langit*’. Ing *teks SK-B* kasêrat ‘yèn wikan apurwaning dadi’ ‘*andaikata (manusia) mengetahinya akan asal mula kejadian*’. Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘yèn wikan apurwaning dadi’.

139. Ing *teks SK-A* kasêrat ‘candhi ing ngawiyat’ ‘*candi yang berada di langit*’. Ing *teks SK-B* kasêrat ‘candhi sagâra wétan’ ‘*candi yang berada timur laut*’. Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘sagâra wétan’.
140. Ing *teks SK-A* kasêrat ‘dadyâ bubar iku’ ‘*itu menjadi selesai*’. Ing *teks SK-B* kasêrat ‘ingobar karuhun’ ‘*terbakar terlebih dahulu*’. Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘ingobar karuhun’.
141. Ing *teks SK-A* kasêrat ‘kapêrandhan tunggalênâ’ ‘*terikat menjadi satu*’. Ing *teks SK-B* kasêrat ‘Kahyangané Sang Hyang Tunggal’ ‘*persemayaman Sang Hyang Tunggal (Yang Maha Esa)*’. Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘Kahyangané Sang Hyang Tunggal’.
142. Ing *teks SK-A* kasêrat ‘tunggal jati aran jênêng Ki Hartati’ ‘*menjadi satu dan bernama Ki Hartati*’. Ing *teks SK-B* kasêrat ‘sâpâ rêké kang jumênêng mung Hartati’ ‘*siapakah konon yang bertakhta hanyalah Hartati*’. Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘sâpâ rêké kang jumênêng mung Hartati’.
143. Ing *teks SK-A* kasêrat ‘iyâ sêkar ing jêmpinâ’ ‘*iya itu bunga keselamatan*’. Ing *teks SK-B* kasêrat ‘katon têngahing tawang’ ‘*tampak di tengah angkasa*’. Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘katon têngahing tawang’.
144. Ing *teks SK-A* kasêrat ‘sêgâra gunung apan mêngku bumi’ ‘*laut, gunung yang menguasai bumi*’. Ing *teks SK-B* kasêrat ‘sagâra gunung myang bumi langit’ ‘*laut, gunung dan bumi langit*’. Têmbung ‘sêgâra’ têngêsipun ‘sagâra’ (Poerwadarminta, 1939: 552), wondéné têmbung ‘sagâra’ têngêsipun ‘kêndhonganing banyu asin sing jêmbar bangêt nasabi sapérangan bumi’ (Poerwadarminta, 1939: 538). Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘sagâra gunung myang bumi langit’.

145. Ing teks *SK-A* kasêrat ‘langit iku kuwâsâ rubuhâ’ ‘*langit it berkasa untuk roboh*’. Ing teks *SK-B* kasêrat ‘suryâ lintang myang wong sabuwânâ’ ‘*matahari dan bintang juga manusia satu bumi*’. Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘suryâ lintang myang wong sabuwânâ’.
146. Ing teks *SK-A* kasêrat ‘yèn wêruh arti dâyané’ ‘*jika melihat arti kekuasaanya*’. Ing teks *SK-B* kasêrat ‘wêdi angidhêp sakèhé’ ‘*takut melihat semuanya*’. Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘wêdi angidhêp sakèhé’.
147. Ing teks *SK-A* kasêrat ‘kang gunung kuwâsâ jungkrug’ ‘*yang gunung berkuasa untuk roboh*’. Ing teks *SK-B* kasêrat ‘ingkang Kawâsâ nêbut’ ‘*yang berkuasa berkata*’. Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘wêdi angidhêp sakèhé’.
148. Ing teks *SK-A* kasêrat ‘sêgârâ gung kuwâsâ gingsir’ ‘*laut yang luas berkasa untuk berubah*’. Ing teks *SK-B* kasêrat ‘pan jumênêng manungsâ jati’ ‘*akan bertahta sebagai manusia sejati*’. Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘pan jumênêng manungsâ jati’.
149. Ing teks *SK-A* I.15f kasêrat ‘yèn wêruh arti dâyâ’ ‘*jika melihat arti kekuasaanya*’. Ing teks *SK-B* I.24f kasêrat ‘ngadêg bumi sampurnâ’ ‘*berdiri di bumi yang sempurna*’. Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘ngadêg bumi sampurnâ’.
150. Ing *SK-A* kasêrat ‘dadyâ’, wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘dadi’. Têmbung ‘dadyâ’ inggih mênikâ bâsâ rinênggâ, ingkang têngêsipun ‘dadi’ (Poerwadarminta, 1939: 63). Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘dadi’.
151. Ing teks *SK-A* kasêrat ‘dadyâ paliyasing pêrang’ ‘*menjadi andalan peperangan*’. Ing teks *SK-B* kasêrat ‘ywâ manungsâ tan asiya’ ‘*tidak akan ada*’.

manusia yang berbelas kasihan'. Dados ing *suntingan teks* kasêrat 'ywâ manungsâ tan asiyâ'.

152. Ing *teks SK-A* kasêrat 'sêjatiné kang mungsuh norâ nêdhasi' '*sejatinya yang mungsuh tidak akan ada yang mengenainya*'. Ing *teks SK-B* kasêrat 'Sang Hyang Tunggal paran déné wêlas asih' '*Sang Hyang Tunggal (Allah) kelak akan berbelas kasihan*'. Dados ing *suntingan teks* kasêrat 'Sang Hyang Tunggal paran déné wêlas asih'.
153. Ing *teks SK-A* kasêrat 'yèn iku dèn apalênâ' '*itu jika dihafalkan*'. Ing *teks SK-B* kasêrat 'Hyang Asmâra mung raga' '*Hyang Asmara hanyalah badan*'. Dados ing *suntingan teks* kasêrat 'Hyang Asmâra mung raga'.
154. Têmbung 'amangku' dipun-*sunting* dados 'amêngku'. Têmbung 'amangku' botên jumbuh kaliyan *konteks* ukaranipun. Têmbung 'amangku' têngêsipun 'nyèlèhaké ing pangkon, ngadhêpaké' (Poerwadarminta, 1939: 291), wondéné têmbung 'amêngku' têngêsipun 'nguwasani' (Poerwadarminta, 1939: 310). Têmbung ingkang jumbuh kaliyan *konteks* ukaranipun, inggih mênikâ têmbung 'amêngku'.
155. Têmbung 'andêl' dipun-*sunting* dados 'kandêl'. Têmbung 'andêl' botên jumbuh kaliyan *konteks* ukaranipun. Têmbung 'andêl' têngêsipun 'wong kang pracâyâ' (Poerwadarminta, 1939: 12), wondéné têmbung 'kandêl' têngêsipun 'ora tipis' (Poerwadarminta, 1939: 184). Têngêsipun têmbung 'kandêl' mênikâ sampun jumbuh kaliyan *konteks* ukaranipun. Pramila ing *suntingan teks* kasêrat 'kandêl'.
156. Têmbung 'Hyang Tigâlânâ' dipun-*sunting* dados 'Hyang Têgâlânâ'. Têmbung 'Hyang Tigâlânâ' botên jumbuh kaliyan *konteks* ukaranipun. 'Hyang

Têgålânâ' têngêsipun 'Tuhan yang Maha Ikhlas'. Têngêsipun têngbung 'Hyang Têgålânâ' mênikâ sampun jumbuh kaliyan *konteks* ukaranipun. Pramila ing *suntingan teks* kasêrat Hyang Têgålânâ'.

157. Ing *teks SK-A* kasêrat 'pan mangkânâ ing pujinéki' 'dan beginilah ucapan pujiannya'. Ing *teks SK-B* kasêrat 'Ya Hu Dat nyèng pamujining wengi' 'Ya Hu Datnyèng ucapan pujian pada malam hari'. Dados ing *suntingan teks* kasêrat 'Ya Hu Dat nyèng pamujining wengi'.
158. Ing *teks SK-A* kasêrat 'malih aran sangkané amulyâ' 'berganti nama dari kemuliyaaan'. Ing *teks SK-B* kasêrat 'balé aras sêsakané mulyâ' 'serambi arasy (surga) bertiang kemuliaan'. Dados ing *suntingan teks* kasêrat 'balé aras sêsakané mulyâ'.
159. Ing *SK-A* kasêrat 'kêrun sângkâ ing têngêné' ingkang *terjemahan*-ipun 'kirun tiang di kanannya'. Têngêsipun têngbung 'sângkâ' inggih mênikâ 'sâkâ' (Poerwadarminta, 1939: 544). Ing *SK-B* kasêrat 'kirun sâkâ têngên goné' ingkang *terjemahan*-ipun 'kirun tiang yang bertempat di kanan'. Dados ing *suntingan teks* kasêrat 'kirun sâkâ têngên (ng)goné'.
160. Ing *SK-A* kasêrat 'wa nakêrun kang atunggu' ingkang *terjemahan*-ipun 'dan Nakir yang menunggu'. Wondéné ing *SK-B* kasêrat 'wa nâkirun atunggu' ingkang *terjemahan*-ipun 'dan Nakir yang menunggu'. Dados ing *suntingan teks* kasêrat 'wa nâkirun atunggu'.
161. Ing *SK-A* kasêrat 'sângkâ', wondéné ing *SK-B* kasêrat 'sâkâ'. Têngêsipun têngbung 'sângkâ' inggih mênikâ 'sâkâ' (Poerwadarminta, 1939: 544), wondéné têngbung 'sâkâ' têngêsipun 'cagak sangganing payon' (Poerwadarminta, 1939: 539). Dados têngêsipun têngbung 'sângkâ' sâhâ

- ‘sångkå’ sami, inggih mênikå ‘cagak sangganing payon’. Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘såkå’.
162. Ing *SK-A* kasêrat ‘anulak sêkèhing bråjå’ ingkang *terjemahan*-ipun ‘*menolak semua bahaya*’. Wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘nulak panggawé ålå’ ingkang *terjemahan*-ipun ‘*menolak perbuatan buruk*. Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘nulak panggawé ålå’.
163. Ing *teks SK-A* kasêrat ‘anulak pêngawé ålå’ ‘*menolak perbuatan jahat*’. Ing *teks SK-B* kasêrat ‘pangêrêt taraju rijal’ ‘*penyekatnya ta’ajul-rijal*’. Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘pangêrêt taraju rijal’.
164. Ing *teks SK-A* kasêrat ‘lårå rågå sumingkir kêlangkung têbih’ ‘*segala penyakit pergilah menjauh*’. Ing *teks SK-B* kasêrat ‘andêr-andêr kulhu balik kang linêwih’ ‘*penopangnya “Qulhu” baik yang ampuh*’. Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘andêr -andêr kulhu balik kang linêwih’.
165. Ing *teks SK-A* kasêrat ‘wong kang lårå gêlis waras’ ‘*orang yang sakit menjadi cepat sembuh*’. Ing *teks SK-B* kasêrat ‘ambalik lårå rågå’ ‘*sembuhlah sakit badan*’. Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘ambalik lårå rågå’.
166. Ing *SK-A* kasêrat ‘molo antoling pan *kursi*’, wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘mayêngé *Ayatul Kursi*’. Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘payungé *Ayatul Kursi*’.
167. Ing *teks SK-A* kasêrat ‘pamidhangan ing *bêntal mukadas*’ ‘*pundaknya yang berada di betal mukadas*’. Ing *teks SK-B* kasêrat ‘lunguhé Atiné surat *An’am*’ ‘*yang duduk didalam hatinya ialah surat Al-An’am*’. Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘lunguhé Atiné surat *An’am*’.

168. Ing *SK-A* kasêrat ‘usuk-usuku dhuwur’ ingkang *terjemahan-ipun* ‘kasau-kasauku ada di atas (atap)’. Wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘usuk-usuking luhur’ ingkang *terjemahan-ipun* ‘kasau-kasau di atas (atap)’. Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘usuk-usuking luhur’.
169. Ing *teks SK-A* kasêrat ‘pan mangkânâ panutup nabi’ ‘yang demikianlah yang menjadi penutupnya para nabi’. Ing *teks SK-B* kasêrat ‘ing aranan têtênging langit’ ‘yang bernama di bagian dalam langit’. Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘ing aranan têtênging langit’.
170. Ing *teks SK-A* kasêrat ‘iyâ nabi Muhkamat’ ‘ialah itu Nabi Muhammad’. Ing *teks SK-B* kasêrat ‘inggih Nabi Muhkamad’ ‘ialah Nabi Muhammad’. Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘inggih Nabi Muhkamad’.
171. Ing *teks SK-A* kasêrat ‘dinuting ing rasul’ ‘diutus oleh rasul’. Ing *teks SK-B* kasêrat ‘kang wêkasan iku’ ‘yang terakhir itu’. Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘kang wêkasan iku’.
172. Ing *SK-A* kasêrat ‘daluh’, wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘latri’. Têmbung ‘daluh’ kalêbêt *ragam bâsâ* Jawi Krâmâ ingkang têtêgêsipun inggih mênikâ, ‘bêngi, wêngi’ (Poerwadarminta, 1939: 64), wondéné têmbung ‘latri’ saking bâsâ Kawi ingkang têtêgêsipun ‘bêngi, ratri’ (Poerwadarminta, 1939: 263). Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘latri’.
173. Ing *teks SK-A* kasêrat ‘kinawédèn bêlis sanâtâ lawan êjim’ ‘merasa takut kumpulan setan dan jin’. Ing *teks SK-B* kasêrat ‘kinédhêpan ing tumuwuh wêdi asih’ ‘menjadi kasih dan sayang’. Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘kinédhêpan ing tumuwuh wêdi asih’.

174. Ing *teks SK-A* kasêrat ‘ingkang lårå gêlis waras’ ‘*yang sakit akan segera menjadi sembuh*’. Ing *teks SK-B* kasêrat ‘tundhuk nêmbah maringwang’ ‘*taklul dan hormat kepadaku (Nabi Muhammad)*’. Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘tundhuk nêmbah maringwang’.
175. Ing *SK-A* kasêrat ‘pêpayoning gadhong dhuwur’, wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘pêpayoné godhong dhukut’. Têmbung ‘pêpayoning’ kalêbêt têmbung dwipurwå, saking têmbung linggå payon pikatuk panambang -ing ingkang têngêsipun ‘krakab tutuping omah kang digawé atêp’ (Poerwadarminta, 1939: 457). Wondéné têmbung ‘pêpayoné’ kalêbêt têmbung dwipurwå, saking têmbung linggå payon pikantuk panambang -é ingkang têngêsipun ‘krakab tutupé omah’ (Poerwadarminta, 1939: 457). Panambang -é sårå panambang – ing têngêsipun sami, inggih mênikå ‘kanggo panambang nunggal têngês karo –é (-ipun)’ (Poerwadarminta, 1939: 172). Dados wontên ing *suntingan teks* kasêrat ‘pêpayoné godhong dhukut’.
176. *SK-A* kasêrat ‘tan katon mangko’ ingkang *terjemahan-ipun* ‘*akan terlihat nanti/kelak*’. Wondéné *SK-B* kasêrat ‘yêkti tan katon’ ‘*sebenarnya akan terlihat*’. Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘yêkti tan katon’.
177. Ing *SK-A* kasêrat ‘pan rajêku’, wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘arajêg’. Têmbung ‘pan rajêku’ têngêsipun inggih mênikå, ‘pagêr kang digawé sårå kayu’ (Poerwadarminta, 1939: 516), wondéné têmbung ‘arajêg’ têngêsipun ‘apagêr’ (Poerwadarminta, 1939: 516). Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘arajêg’.
178. *SK-A* kasêrat ‘anulak pênggawé ålå’ ‘*penolak perbuatan jahat*’. *SK-B* kasêrat ‘apan angrêkså mringwang’ ‘*yang menjaga diriku*’. Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘apan angrêkså mringwang’.

179. Ing *teks SK-A* kasêrat 'satru lawan' '*mungsuh dilawan*'. Ing *teks SK-B* kasêrat 'angadhangi' '*menghalangi*'. Dados ing *suntingan teks* kasêrat 'angadhangi'.
180. Ing *teks SK-A* kasêrat 'lâra juwitâ' '*perembupan yang sakit*'. Ing *teks SK-B* kasêrat 'panggawé âlâ' '*perbuatan buruk*'. Dados ing *suntingan teks* kasêrat 'panggawé âlâ'.
181. Ing *teks SK-A* kasêrat 'dêr-idêr Kulhu balik kang linuwih' '*penopangnya Qulhu balik yang ampuh*'. Ing *teks SK-B* kasêrat 'lâra râgâ samyâ sumingkirâ têbih' '*sakit badan menyingkirlah jauh*'. Dados ing *suntingan teks* kasêrat 'lâra râgâ samyâ sumingkirâ têbih'.
182. Ing *teks SK-A* kasêrat 'luputâ wisâ ing' '*terhindar dari bisa yang*'. Ing *teks SK-B* kasêrat 'ing wisâ gunâ' '*oleh bisa dan guna*'. Dados ing *suntingan teks* kasêrat 'ing wisâ gunâ'.
183. Ing *teks SK-A* kasêrat 'rêké' '*konon*'. Ing *teks SK-B* kasêrat 'mangkyâ' '*kelak*'. Dados ing *suntingan teks* kasêrat 'mangkyâ'.
184. Ing *teks SK-A* kasêrat 'katon murupaké kang tumingal' '*terlihat menghidupkan yang terlihat*'. Ing *teks SK-B* kasêrat 'kang umiyat samyâ sih sadâyâ' '*semua yang melihatnya akan mencintainya*'. Dados ing *suntingan teks* kasêrat 'kang umiyat samyâ sih sadâyâ'.
185. Ing *teks SK-A* kasêrat 'gilâ sêkèh âmâ kabéh' '*semua hama akan takut semua*'. Ing *teks SK-B* kasêrat 'saliring kang' '*semua yang*'. Dados ing *suntingan teks* kasêrat 'saliring kang'.
186. Ing *SK-A* kasêrat 'ingkang lâra sirnâ larut' '*yang sakit lenyap*'. Wondéné ing *SK-B* kasêrat 'lêlâra sirnâ larut' ingkang *terjemahan-ipun* '*segala penyakit lenyap*'. Dados ing *suntingan teks* kasêrat 'lêlâra sirnâ larut'.

187. Ing *SK-A* kasêrat ‘mring awak’ ingkang *terjemahan-ipun* ‘*di badan*’. Ing *SK-B* kasêrat ‘ing anggâ’ ingkang *terjemahan-ipun* ‘*di badan*’. Têmbung ‘anggâ’ saking bâsâ Sansekerta ingkang tegesipun ‘awak’ (Poerwadarminta, 1939: 14). Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘ing anggâ’.
188. Ing *SK-A* kasêrat ‘miwah sêkèhing brâjâ’ ingkang *terjemahan-ipun* ‘*begitu juga dengan semua senjata*’. Wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘tuwin saliring brâjâ’ ingkang *terjemahan-ipun* ‘*begitu pula semua senjata*’. Têmbung ‘saliring’ saking bâsâ Kawi ingkang tegesipun ‘sakèhé, sakabèhing’ (Poerwadarminta, 1939: 541). Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘tuwin saliring brâjâ’.
189. Ing *SK-A* kasêrat ‘punikâtâ’ ingkang *terjemahan-ipun* ‘*itukan*’. Ing *SK-B* kasêrat ‘puniki’ ingkang *terjemahan-ipun* ‘*inilah*’. Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘puniki’.
190. Ing *SK-A* kasêrat ‘iyâ sêjatining mulyâ’ ingkang *terjemahan-ipun* ‘*iya itu sejatinya mulia*’. Wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘iyâ Sang Jati Mulyâ’ ingkang *terjemahan-ipun* ‘*iya Sang Jati Mulia*’. Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘iyâ Sang Jati Mulyâ’.
191. Ing *SK-A* kasêrat ‘iyâ iku trajuning Subaning’ ingkang *terjemahan-ipun* ‘*iya itu trajunya Subaning*’. Wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘aranânâ rājā Subaningsih’ ingkang *terjemahan-ipun* ‘*dinamakan raja Subaningsih*’. Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘aranânâ rārā Subaningsih’.
192. Ing *teks SK-A* kasêrat ‘yèn lumampah samiyâ asih sêdâyâ’ ‘*jika berjalan yang melihatnya semua akan berbelas kasihan*’. Ing *teks SK-B* kasêrat ‘kang tumingal samyâ sih sadâyâ’ ‘*yang melihatnya semua pada berbelas kasihan*’. Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘kang tumingal samyâ sih sadâyâ’.

193. Ing *SK-A* kasêrat ‘pangidhêpé kabéh’ ingkang *terjemahan*-ipun ‘*terpesonalah semua*’. Wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘angidhêp sakèhé’ ingkang *terjemahan*-ipun ‘*mempesonalah semua*’. Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘angidhêp sakèhé’.
194. Ing *SK-A* kasêrat ‘asung wahyu mring awak mami’ ingkang *terjemahan*-ipun ‘*memberikan wahyu di badan kami*’. Wondéné ing *SK-B teks*-ipun pàdå mênikå botên kasêrat. Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘asung wahyu mring awak mami’.
195. Ing *SK-A* kasêrat ‘nyåtå suwaraningwang’ ingkang *terjemahan*-ipun ‘*sunngguh nyata suwaranya orang*’. Wondéné ing *SK-B teks*-ipun pàdå mênikå botên kasêrat. Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘nyåtå suwaraningwang’.
196. Ing *SK-A* kasêrat ‘nyåtå suwaraningwang’ ingkang *terjemahan*-ipun ‘*sunngguh nyata suwaranya orang*’. Wondéné ing *SK-B teks*-ipun pàdå mênikå botên kasêrat. Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘asung wahyu mring awak mami’.
197. Ing *SK-A* kasêrat ‘iya Nabi Dhawut’ ingkang *terjemahan*-ipun ‘*ialah Nabi Daud*’. Wondéné ing *SK-B teks*-ipun pàdå mênikå botên kasêrat. Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘iya Nabi Dawud’.
198. Ing *SK-A* kasêrat ‘pêtaku Bagéndha Ambiyah’ ingkang *terjemahan*-ipun ‘*bentakaku adalah Baginda Ambiyah*’. Wondéné ing *SK-B teks*-ipun pàdå mênikå botên kasêrat. Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘pêtaku Bagéndha Ambiyah’.
199. Ing *SK-A* kasêrat ‘sing angrungu sêdâyå samiyå asih’ ‘*yang mendengarkan semuanya akan berbelas kasihan*’. Wondéné ing *SK-B teks*-ipun botên kasêrat. Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘sing angrungu sêdâyå samiyå asih’.

200. Ing *SK-A* kasêrat ‘ingkang lårå gêlis waras’ ingkang *terjemahan*-ipun ‘yang sakit menjadi sembuh;’. Wondéné ing *SK-B teks*-ipun botên kasêrat. Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘ingkang lårå gêlis waras’.
201. Ukårå ‘sangking wong malånå’ dipun-*sunting* dados ‘sangking wong kalånå’. Ukårå ‘sangking wong malånå’ botên jumbuh kaliyan *konteks* ukaranipun. Ukårå ‘sangking wong kalånå’ têngêsipun ‘dari orang yang berkelana’. Têngêsipun têngbung ‘sangking wong kalånå’ mênikå sampun jumbuh kaliyan *konteks* ukaranipun.
202. Têngbung ‘idênå’ dipun-*sunting* dados ‘ngidinå’. Têngbung ‘idênå’ botên jumbuh kaliyan *konteks* ukaranipun. Adhêdhasar *Baoesastra Djawa*, têngbung ‘ngidinå’ têngêsipun ‘ora têngenan’ (Poerwadarminta, 1939: 399). Têngêsipun têngbung ‘ngidinå’ mênikå sampun jumbuh kaliyan *konteks* ukaranipun. Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘ngidinå’.
203. Ing *teks SK-A* kasêrat ‘mêngku’ ingkang têngêsipun ‘nguwasani, ngêrèhaké’ (Poerwadarminta, 1939: 309). Ing *teks SK-B* kasêrat ‘mangu’ ingkang têngêsipun ‘nyèlèhaké ing pangkon’ (Poerwadarminta, 1939: 291). Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘mêngku’.
204. Ing *teks SK-A* kasêrat ‘warnanipun kêlangkung éndah’ ‘warnanya terlihat sangatliah indah’. Ing *teks SK-B* kasêrat ‘manuk iku adoh pinaranan’ ‘burung itu jauh berkelana’. Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘manuk iku adoh pinaranan’.
205. Ing *SK-A* kasêrat ‘sêgårå rop ing wastané’ ‘laut pasanglah namanya’. Wondéné *SK-B* kasêrat ‘sagårå êroh namané’ ingkang *terjemahan*-ipun ‘laut pasanglah namanya’. Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘sagårå êrob namané’.

206. Ing *SK-A* kasêrat ‘angimbuhi rat jagat iki’ ingkang *terjemahan*-ipun ‘bertambah di dunia ini’. Wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘amimbuhi ing jagad iki’ ingkang *terjemahan*-ipun ‘menambahkan kepada dunia ini’. Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘angimbuhi ing jagad iki’.
207. Ing *teks SK-A* kasêrat ‘nétrané iyâ sêkawan’ ‘matanya empat’. Ing *teks SK-B* kasêrat ‘amindhâ Nabi Adam’ ‘diibaratkan seperti Nabi Adam’. Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘amindhâ Nabi Adam’.
208. Ing *teks SK-A* kasêrat ‘tanggané wêwalu’ ‘tangannya delapan’. Ing *teks SK-B* kasêrat ‘sukuné puniku’ ‘kakinya itu’. Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘sukuné puniku’.
209. Ing *teks SK-A* kasêrat ‘kulité iyâ sêri’at’ ‘klitnya ialah syariat’. Ing *teks SK-B* kasêrat ‘ing gunung Palwâ Jabalkat’ ‘di Gunung Palwa Jabalkat’. Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘ing gunung Palwâ Jabalkat’.
210. Ing *teks SK-A* kasêrat ‘dangingirâ ing aran tarêkat singgih’ ‘dangingnya yang awalnya dinamakan tarikat’. Ing *teks SK-B* kasêrat ‘rambutirâ ing aran tarwiyah singgih’ ‘rambutnya yang awalnya dinamakan tarwiyah’. Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘rambutirâ ing aran tarwiyah singgih’.
211. Ing *teks SK-A* kasêrat ‘balungé iyâ kakékat’ ‘tulangnya ialah hakikat’. Ing *teks SK-B* kasêrat ‘bêbalung rijalullâh’ ‘bertulang rijalullah’. Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘bêbalung rijalullâh’.
212. Têmbung ‘ngênakakên’ dipun-*sunting* dados ‘nggunakakên’. Têmbung ‘ngênakakên’ botên jumbuh kaliyan *konteks* ukaranipun. Adhêdhasar *Baoesastra Djawa*, têmbung ‘nggunakakên’ têngêsipun ‘maéka ing liyan sarânâ gunâ-gawé’ (Poerwadarminta, 1939: 401). Têngêsipun têmbung ‘nggunakakên’

mênika sampun jumbuh kaliyan *konteks* ukaranipun. Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘nggunakakên’.

213. Têmbung ‘wigyâ’ dipun-*sunting* dados ‘wignya’. Têmbung ‘wigyâ’ botên jumbuh kaliyan *konteks* ukaranipun. Adhêdhasar *Baoesastra Djawa*, têmbung ‘wignya’ têngesipun ‘wasis, pintêr’ (Poerwadarminta, 1939: 663). Têngesipun têmbung ‘wignya’ mênika sampun jumbuh kaliyan *konteks* ukaranipun.
214. Têmbung ‘nukani’ dipun-*sunting* dados ‘ndukani’. Têmbung ‘nukani’ botên jumbuh kaliyan *konteks* ukaranipun. Adhêdhasar *Baoesastra Djawa*, têmbung ‘ndukani’ têngesipun ‘nyêngêni’ (Poerwadarminta, 1939: 71). Têngesipun têmbung ‘ndukani’ mênika sampun jumbuh kaliyan *konteks* ukaranipun.
215. Ing *SK-A* kasêrat ‘Pupuh Sinom’ ingkang *terjemahan*-ipun ‘*lagu Sinom*’. Wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘Sinom’ ‘godhog asêm ênom’. Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘Pupuh Sinom’.
216. Ing *SK-A* kasêrat ‘ngapuranên ing sun ngétang’ ingkang *terjemahan*-ipun ‘*maafkanlah saya menghitung*’. Wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘apuranên sun angétang’ ingkang *terjemahan*-ipun ‘*maafkanlah saya menghitung*’. Dados ing *suntingan teks* kasêrat kasêrat ‘apuranên sun angétang’.
217. Ing *SK-A* kasêrat ‘lêlêmbuté nungså Jawi’ ingkang *terjemahan*-ipun ‘*para hantunya tanah Jawa*’. Wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘lêlêmbut ing tanah Jawi’ ingkang *terjemahan*-ipun ‘*para hantu di tanah Jawa*’. Dados ing *suntingan teks* kasêrat kasêrat ‘lêlêmbut ing tanah Jawi’.
218. Ing *SK-A* kasêrat ‘kang rumêkså ing nêgårå’ ‘*yang menjaga di negara*’. Wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘ingkang rumakså nagårå’ ‘*yang menjaga di negara*’. Dados ing *suntingan teks* kasêrat kasêrat ‘ingkang rumakså nagårå’.

219. Ing *SK-A* kasêrat ‘sêdayanipun’, wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘sadayanipun’. Têmbung ‘sêdayanipun’ têngêsipun inggih mênikå, ‘sakabèhé, sadâyânipun’ (Poerwadarminta, 1939: 552), wondéné têngbung ‘sadayanipun’ têngêsipun ‘sakabèhé’ (Poerwadarminta, 1939: 537). Dados têngêsipun têngbung ‘sêdayanipun’ sâhå ‘sadayanipun’ sami, inggih mênikå ‘sakabèhé’. Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘sadayanipun’.
220. Ing *SK-A* kasêrat ‘kinaryå tulak’, wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘dadyå têtulak’. Têmbung ‘tulak’ têngêsipun inggih mênikå, ‘sarånå sing dianggo mbalèkaké lélarå’ (Poerwadarminta, 1939: 612). Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘dadyå têtulak’.
221. Ing *SK-A* kasêrat ‘kayu angkêr lêmah sangar’ ingkang *terjemahan*-ipun ‘*pohon angker dan tanah angker*’. Wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘lêmah sangar kayu angkêr dadi tâwå’ ingkang *terjemahan*-ipun ‘*tanah angker dan pohon angker menjadi tawar*’. Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘lêmah sangar kayu angkêr dadi tâwå’.
222. Ing *teks SK-A* kasêrat ‘karumiyin ing Brang Wétan’ ‘*yang pertama yang berada di sebelah timur*’. Ing *teks SK-B* kasêrat ‘ingkang rumakså Bang Wétan’ ‘*yang menjaga di sebelah timur*’. Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘ingkang rumakså Bang Wétan’.
223. Ing *SK-A* kasêrat ‘têluh’, wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘nêluh’. Têmbung ‘têluh’ têngêsipun inggih mênikå, ‘tênung sing biså agawé laraning liyan’ (Poerwadarminta, 1939: 600), wondéné têngbung ‘nêluh’ têngêsipun ‘ngunå-gawé, têluh’ (Poerwadarminta, 1939: 342). Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘nêluh’.

224. Ing *SK-A* kasêrat ‘Bêlambangan kang winarni’, wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘Balambangan winarni’. Panyêrating têmbung ‘Bêlambangan’ sâhâ ‘Balambangan’ minangkâ *variasi* panyêrating aksârâ swârâ /ê/ sâhâ /a/. Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘Bêlambangan winarni’.
225. Ing *teks SK-A* kasêrat ‘kang rumêksâ ing Brang Wétan’ ‘yang menjaga di sebelah timur’. Ing *teks SK-B* kasêrat ‘aran Butâ Locâyâ’ ‘dinamakan buta Locaya’. Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘aran Butâ Locâyâ’.
226. Ing *SK-A* kasêrat ‘Buta Locâ ing Kêdhiri’ ‘Buta Loca di Kediri’, wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘kang rumaksâ ing Kadhiri’ ‘yang menjaga di Kediri’. Panyêrating têmbung ‘Kadhiri’ sâhâ ‘Kêdhiri’ minangkâ *variasi* panyêrating aksârâ swârâ /ê/ sâhâ /a/. Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘kang rumaksâ ing Kêdhiri’.
227. Ing *SK-A* kasêrat ‘Prâbâ Yêksâ ingkang anèng Giri Purâ’ ‘Prabu Yeksa yang ada di Giripura’, wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘Prabu Yêksâ ingkang ânâ Pasuruan’ ‘Prabu Yeksa yang ada di Pasuruan’. Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘Prabu Yêksâ ingkang ânâ Pasuruan’.
228. Ing *SK-A* kasêrat ‘Sidâkaryâ’ ‘Sidakarya’, wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘Sidâgiri karyâ’ ‘Sidagiri bertugas’. Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘Sidâkaryâ’.
229. Ing *SK-A* kasêrat ‘Kêduwang’, wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘Kaduwang’. Panyêrating têmbung ‘Kêduwang’ sâhâ ‘Kaduwang’ minangkâ *variasi* panyêrating aksârâ swârâ /ê/ sâhâ /a/. Kêduwang inggih mênikâ salah satunggaling panggêdhéning lélêmbat ingkang wontên ing Bang Wétan (Endraswara, 2004: 20). Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘Kêduwang’.

230. Ing *SK-A* kasêrat ‘ing’ ‘*di*’, wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘pâ’. Têmbung ‘pâ’ botên wontên têngêsipun. Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘ing’.
231. Ing *SK-A* kasêrat ‘Tunjung Sari’, wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘Tunjung Puri’. Tunjung Puri inggih mênikå salah satunggaling panggêdhéning lélêmbat ingkang wontên ing Bang Wétan (Endraswara, 2004: 20). Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘Tunjung Puri’.
232. Ing *SK-A* kasêrat ‘Pênanggulan’, wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘Pananggulan’. Panyêrating têmbung ‘Pênanggulan’ sâhå ‘Pananggulan’ minångkå *variasi* panyêrating aksårå swårå /ê/ sâhå /a/. Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘Pênanggulan’.
233. Ing *SK-A* kasêrat ‘Mamiyun si Kålåsêti’, wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘Madiun Sang Kålåsêkti’. Panyêrating têmbung ‘Mamiyun’ sâhå ‘Madiun’ minångkå *variasi* panyêrating aksårå *konsonan* /m/ sâhå /d/. Madiun Sang Kålåsêkti inggih mênikå salah satunggaling panggêdhéning lélêmbat ingkang wontên ing Bang Wétan (Endraswara, 2004: 20). Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘Madiun Sang Kålåsêkti’.
234. Ing *SK-A* kasêrat ‘pan Ki Korèp lélêmbuté Pånårågå’, wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘pan si Korèp dhêdhêmiting’. Têmbung ‘lélêmbuté’ têngêsipun inggih mênikå, ‘dhêmité’ (Poerwadarminta, 1939: 270), wondéné têmbung ‘dhêdhêmiting’ têngêsipun ‘lélêmbuté (roh sing dêdunung ing papan sing angkêr)’ (Poerwadarminta, 1939: 106). pan si Korèp dhêdhêmiting inggih mênikå salah satunggaling panggêdhéning lélêmbat ingkang wontên ing Bang Wétan (Endraswara, 2004: 20). Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘pan si Korèp dhêdhêmiting’.

235. Ing *SK-A* kasêrat ‘Mêjênang Tringgilingwêsi’, wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘Majênang Trênggilingwêsi’. Panyêrating têmbung ‘Mêjênang’ sâhâ ‘Majênang’ minangkâ *variasi* panyêrating aksârâ swârâ /ê/ sâhâ /a/. Panyêrating têmbung ‘Tringgilingwêsi’ sâhâ ‘Trênggilingwêsi’ minangkâ *variasi* panyêrating aksârâ swârâ /i/ sâhâ /ê/. Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘Majênang Trênggilingwêsi’.
236. Ing *SK-A* kasêrat ‘Gêrobogan’, wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘Garobogan’. Panyêrating têmbung ‘Gêrobogan’ sâhâ ‘Garobogan’ minangkâ *variasi* panyêrating aksârâ swârâ /ê/ sâhâ /a/. Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘Gêrobogan’.
237. Ing *teks SK-A* kasêrat ‘Kâlâjowar’ têngsipun inggih mênikâ ‘nâma lêlêmbat ingkang namanipun Kâlâjowar’. Wontên ing *teks SK-B* kasêrat ‘Kâlâjonggâ’ têngsipun inggih mênikâ ‘nâma lêlêmbat ingkang namanipun Kalajongga’. Kalajongga inggih mênikâ salah satunggaling panggêdhéning lêlêmbat ingkang wontên ing Bang Têngah (Endraswara, 2004: 21). Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘Kâlâjonggâ’.
238. Ing *SK-A* kasêrat ‘Bêlêtar’, wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘Balitar’. Panyêrating têmbung ‘Bêlêtar’ sâhâ ‘Balitar’ minangkâ *variasi* panyêrating aksârâ swârâ /ê/ sâhâ /a/. Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘Balitar’.
239. Ing *teks SK-A* kasêrat ‘Butâ Krêndhâ’ têngsipun inggih mênikâ ‘nâma lêlêmbat ingkang namanipun Buta Krendha’. Ing *teks SK-B* kasêrat ‘Butâ Kurdâ’ têngsipun inggih mênikâ ‘nâma lêlêmbat ingkang namanipun Buta Kurda’. Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘Butâ Kurdâ’.

240. Ing *teks SK-A* kasêrat ‘Kalabrèt’ têngêsipun inggih mênikå ‘nåmå lêlêmbat ingkang namanipun Kalabrèt’. Ing *teks SK-B* kasêrat ‘Kalangbrèt’ têngêsipun inggih mênikå ‘nåmå lêlêmbat ingkang namanipun Kalangbrèt’. Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘Kalangbrèt’.
241. Ing *teks SK-A* kasêrat ‘ing Waru Banawor’ ‘*di Waru Banawor*’. Ing *teks SK-B* kasêrat ‘Carub Bawor’ têngêsipun inggih mênikå ‘nåmå lêlêmbat ingkang namanipun Carub Bawor’. Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘Carub Bawor ingkang anèng ing Lamongan’.
242. Ing *teks SK-A* II.4a kasêrat ‘Suråbåyå’ têngêsipun inggih mênikå ‘kithå ingkang namanipun Surabaya’. Ing *teks SK-B* II.5a kasêrat ‘Puspålåyå’ têngêsipun inggih mênikå ‘nåmå kithå ingkang namanipun Puspålaya’. Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘Puspålåyå’.
243. Ing *SK-A* kasêrat ‘si Lancok’, wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘si Lancuk’. Panyêrating têngbung ‘si Lancok’ sårå ‘si Lancuk’ minångkå *variasi* panyêrating aksårå swårå /o/ sårå /u/. si Lancuk inggih mênikå salah satunggaling panggêdhéning lêlêmbat ingkang wontên ing Bang Têngah (Endraswara, 2004: 21). Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘si Lancuk anèng Balora’.
244. Ing *SK-A* kasêrat ‘Pêgambiran’, wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘Pagambiran’. Panyêrating têngbung ‘Pêgambiran’ sårå ‘Pagambiran’ minångkå *variasi* panyêrating aksårå swårå /ê/ sårå /a/. Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘Pagambiran Kålådurgi’.
245. Ing *SK-A* kasêrat ‘Kêdhunggêdhé Ki Jêngki’ ‘*di Kedhunggedhe ada Ki Jenggi*’, wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘Kêdhunggêng Nyai Jênggi’ ‘*di*

Kedhunggeng ada Nyai jenggi'. Dados ing *suntingan teks* kasêrat 'Kêdhunggêng Nyai Jênggi'.

246. Ing *teks SK-A* kasêrat 'Sêpanjang si Klèwèr iku'. 'Sêpanjang' têngsipun inggih mênikå 'nåmå papan ingkang namanipun Sêpanjang'. Ing *teks SK-B* kasêrat 'ing Batang si Lèwèr iku'. Ing Batang si Klèwèr iku inggih mênikå salah satunggaling panggêdhéning lèlêmbat ingkang wontên ing Bang Têngah (Endraswara, 2004: 21). Dados ing *suntingan teks* kasêrat 'ing Batang si Klèwèr iku'.
247. Ing *SK-A* kasêrat 'Sêdayu', wondéné ing *SK-B* kasêrat 'Sidayu'. Panyêrating têngbung 'Sêdayu' sårå 'Sidayu' minångkå *variasi* panyêrating aksårå swårå /ê/ sårå /i/. Dados ing *suntingan teks* kasêrat 'Sêdayu'.
248. Ing *teks SK-A* kasêrat 'Yudalakah ing Candhi kayanganirå'. 'Yudalakah' têngsipun inggih mênikå 'nåmå lèlêmbat ingkang namanipun Yudalakah'. Ing *teks SK-B* kasêrat 'Ni Janglakah ing Candhi kahyanganirå'. 'Ni Janglakah' têngsipun inggih mênikå 'nåmå lèlêmbat ingkang namanipun Ni Janglakah'. Têngbung nyai têngsipun 'panyêbutning wong tuwå wadon' (Poerwadarminta, 1939: 344). Têngbung 'kayanganirå' têngsipun inggih mênikå, 'padununging pårå déwå, kahyanganirå' (Poerwadarminta, 1939: 180), wondéné têngbung 'kahyanganirå' têngsipun 'panggoné pårå déwå' (Poerwadarminta, 1939: 180). Dados têngsipun têngbung 'kayanganirå' sårå 'kahyanganirå' sami, inggih mênikå 'papanipun pårå déwå'. Dados ing *suntingan teks* kasêrat 'si Janglakah ing Candhi kahyanganirå'.
249. Ing *teks SK-A* kasêrat 'Sêmarang Barat Katiga' têngsipun inggih mênikå 'nåmå lèlêmbat ingkang namanipun Barat Katiga'. Ing *teks SK-B* kasêrat 'ing

Sêmarang Kâlâjongkå' têngsipun inggih mênikå 'nåmå lêlêmbat ingkang namanipun Kalajongka'. Ing Sêmarang Kâlâjongkå inggih mênikå salah satunggaling panggêdhéning lêlêmbat ingkang wontên ing Bang Têngah (Endraswara, 2004: 21). Dados ing *suntingan teks* kasêrat 'ing Sêmarang Kâlâjongkå'.

250. Ing *SK-A* kasêrat 'Pêkalongan', wondéné ing *SK-B* kasêrat 'Pakalongan'. Panyêrating têmbung 'Pêkalongan' sâhå 'Pakalongan' minångkå *variasi* panyêrating aksårå swårå /ê/ sâhå /a/. Dados ing *suntingan teks* kasêrat 'Pêkalongan'.
251. Ing *teks SK-A* kasêrat 'Pêmalang' têngsipun inggih mênikå 'salah satunggaling kithå ingkang namanipun Pemaalng'. Ing *teks SK-B* kasêrat 'ing Pathi' têngsipun inggih mênikå 'salah satunggaling kithå ingkang namanipun Pathi ingkang mapan ing Jawi Têngah'. Dados ing *suntingan teks* kasêrat 'ing Pathi'.
252. Ing *teks SK-A* kasêrat 'Suwarkå ing Sukawati' '*Suwarka yang berasal dari Sukawati*'. Ing *teks SK-B* kasêrat 'Jawarkå sâkå puniki' '*Jawarka yang berasal dari tempat ini*'. Dados ing *suntingan teks* kasêrat 'Jawarkå sâkå puniki'.
253. Ing *teks SK-A* kasêrat 'ing Padhas' têngsipun inggih mênikå 'papan ingkang namanipun Padhas'. Ing *teks SK-B* kasêrat 'ing Kêndhêng' têngsipun inggih mênikå 'papan ingkang namanipun Kêndhêng'. Dados ing *suntingan teks* kasêrat 'ing Kêndhêng'.
254. Ing *teks SK-A* kasêrat 'Butå Tringgiling Têgal' '*Buta Tringgiling yang berada di Tegal*'. Ing *teks SK-B* kasêrat 'Butå Giling Jagalan' '*Buta Giling yang berada di Jagalan*'. Dados ing *suntingan teks* kasêrat 'Butå Giling Jagalan'.

255. Ing *SK-A* kasêrat ‘Mêgêlang Ni Sâmahitâ’, wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘ing Gagêlang Sâmahitâ’. Panyêrating têmbung ‘Mêgêlang’ sâhâ ‘ing Gagêlang’ minangkâ *variasi* panyêrating aksârâ swârâ /ê/ sâhâ /a/. Ing Gagêlang Sâmahitâ inggih mênikâ salah satunggaling panggêdhéning lêlêmbat ingkang wontên ing Bang Têngah (Endraswara, 2004: 21). Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘ing Magêlang Sâmahitâ’.
256. Ing *teks SK-A* kasêrat ‘gêgês nênggih’ ‘tersebutlah di Geges’. Ing *teks SK-B* kasêrat ‘Gêsêng nagri’ ‘di negara Geseng’. Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘Gêsêng nagri’.
257. Ing *SK-A* kasêrat ‘Sêliwah’, wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘Saléwah’. Panyêrating têmbung ‘Sêliwah’ sâhâ ‘Saléwah’ minangkâ *variasi* panyêrating aksârâ swârâ /i/ sâhâ /é/. Saléwah inggih mênikâ salah satunggaling panggêdhéning lêlêmbat ingkang wontên ing Bang Têngah (Endraswara, 2004: 21). Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘Saléwah’.
258. Ing *SK-A* kasêrat ‘Mêntawis’, wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘Mantawis’. Panyêrating têmbung ‘Mêntawis’ sâhâ ‘Mantawis’ minangkâ *variasi* panyêrating aksârâ swârâ /ê/ sâhâ /a/. Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘Mêntawis’.
259. Ing *SK-A* kasêrat ‘Pêlèrèt’, wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘Palèrèt’. Panyêrating têmbung ‘Pêlèrèt’ sâhâ ‘Palèrèt’ minangkâ *variasi* panyêrating aksârâ swârâ /ê/ sâhâ /a/. Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘Pêlèrèt’.
260. Ing *teks SK-A* kasêrat ‘Pragotâ Surâkârtâ’ ‘Pragota di Surakarta’. Ing *teks SK-B* kasêrat ‘Pêlacung Kartâsurâ’ ‘Pelancung di Kartasura’. Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘Pêlacung Kartâsurâ’.

261. Ing *teks SK-A* kasêrat ‘Carêbon Sétan Kabêri’. ‘Carêbon’ têngêsipun inggih mênikå ‘kithå ingkang namanipun Cirêbon’. Ing *teks SK-B* kasêrat ‘ing Jombor Sétan Kubêri’. ‘ing Jombor’ têngêsipun inggih mênikå ‘papan ingkang namanipun Jombor’. Panyêrating têngbung ‘Sétan Kabêri’ sâhå ‘Sétan Kubêri’ minångkå *variasi* panyêrating aksårå swårå /a/ sâhå /u/. Carêbon Sétan Kabêri inggih mênikå salah satunggaling panggêdhéning lélêmbat ingkang wontên ing Bang Kilèn (Endraswara, 2004: 21). Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘Carêbon Sétan Kabêri’.
262. Ing *teks SK-A* kasêrat ‘Taman ingkang anèng Têgal Lâyå’ ‘Têgalâyå’ têngêsipun inggih mênikå ‘papan ingkang namanipun Tegalaya’. Ing *teks SK-B* kasêrat ‘Juru Taman ingkang ånå Pêlayangan’ ‘Pêlayangan’ têngêsipun inggih mênikå ‘papan ingkang namanipun Pêlayangan’. Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘Juru Taman ingkang ånå Pêlayangan’.
263. Ing *SK-A* kasêrat ‘Sétan Kêrètèg ing Sêndhang’ ‘*Sétan Kêrètèg yang berada di Sêndhang*’. Wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘ing Karètèg pan si Sêndhal’ ‘*yang berada di Karètèg adalah si Sêndhal*’. Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘ing Karètèg pan si Sêndhal’.
264. Ing *teks SK-A* kasêrat ‘pêmasuhan’ têngêsipun inggih mênikå ‘papan ingkang namanipun pêmasuhan/papan kanggé wêwijikan’. Ing *teks SK-B* kasêrat ‘Balébéran’ têngêsipun inggih mênikå ‘papan ingkang namanipun Balébéran’. Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘Balébéran’.
265. *SK-A* kasêrat ‘Kêrtåsånå ing Ngrakuman’ ‘*Kertasana yang berada di Rakman*’. Ing *teks SK-B* kasêrat ‘Si Natpåðå ing Rangkudan’ ‘*Si Natpada yang berada di Rangkudan*’. Dados ing *suntingan teks* kasêrat Si Natpåðå ing Rangkudan’.

266. Ing *SK-A* kasêrat ‘Pandhansari ing Tarisik’, wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘Wandhansari ing Sarisik’. Panyêrating têmbung ‘Pandhansari’ sâhâ ‘Wandhansari’ minangkâ *variasi* panyêrating aksârâ *konsonan* /p/ sâhâ /w/. Têgêsipun ‘Pandhansari’ sâhâ ‘Wandhansari’ inggih mênikâ ‘naming lèlêmbat ingkang namanipun Pandhansari’. Panyêrating têmbung ‘Tarisik’ sâhâ ‘Sarisik’ minangkâ *variasi* panyêrating aksârâ *konsonan* /t/ sâhâ /s/. Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘Wandhansari ing Sarisik’.
267. Ing *SK-A* kasêrat ‘ingkang anèng Wânâpêki’, wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘kang ânâ Wânâpêti’. Panyêrating têmbung ‘Wânâpêki’ sâhâ ‘Wânâpêti’ minangkâ *variasi* panyêrating aksârâ *konsonan* /k/ sâhâ /t/. Têgêsipun ‘Wânâpêki’ sâhâ ‘Wânâpêti’ inggih mênikâ ‘wânâ ingkang dipun-tanêmi buah-buahan’. Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘kang ânâ Wânâpêti’.
268. Ing *SK-A* kasêrat ‘Sandhungan kêsawahan’ ‘*Sandung yang ada di Kesawahan*’. Wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘si Sandhung ing Sawangan’ ‘*si Sandung yang ada di Sawangan*’. Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘si Sandhung ing Sawangan’.
269. Ing *teks SK-A* kasêrat ‘Pêlabuhan’ têngêsipun inggih mênikâ ‘papan ingkang namanipun Pêlabuhan’. Ing *teks SK-B* kasêrat ‘Pamasuhan’ têngêsipun inggih mênikâ ‘papan ingkang dipun-ginakakên kanggé wêwijikan’. ‘Pêlabuhan’ têngêsipun inggih mênikâ ‘papan ingkang dipun-ginakakên kanggé labuh’ (Poerwadarminta, 1939: 254). ‘Pamasuhan’ têngêsipun inggih mênikâ ‘papan ingkang dipun-ginakakên kanggé wêwijikan’ (Poerwadarminta, 1939: 297). Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘Pamasuhan’.

270. Ing *teks SK-A* kasêrat ‘Pêlayangan’ têngêsipun inggih mênika ‘papan ingkang namanipun Pelayangan’. Ing *teks SK-B* kasêrat ‘Têgalayang’ têngêsipun inggih mênika ‘papan ingkang namanipun Têgalayang’. Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘Têgalayang’.
271. Ing *SK-A* kasêrat ‘kang anèng’ ‘yang ada di’. Wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘kang anã’ ‘yang ada di’. Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘kang anã’.
272. Ing *SK-A* kasêrat ‘Ngruban’, wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘Roban’. Têngêsipun ‘Ngruban’ sãhã ‘Roban’ inggih mênika ‘papan ingkang namanipun Roban’. Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘Roban’.
273. Ing *teks SK-A* kasêrat ‘Pasungjãyã anèng Prêning’ ‘Pasungjaya yang berada di Rawapening’. Ing *teks SK-B* kasêrat ‘Kasujayan Widaningsih’ ‘di Kasujayan Widaningsih’. Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘Kasujayan Widaningsih’.
274. Ing *SK-A* kasêrat ‘Widãnãngkã Dalêmpik’, wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘Widãnãnggã Dalêpih’. Panyêrating têmbung ‘Widãnãngkã’ sãhã ‘Widãnãnggã’ minãngkã *variasi* panyêrating aksarã *konsonan* /k/ sãhã /g/. Têngêsipun ‘Widãnãngkã’ sãhã ‘Widãnãnggã’ inggih mênika ‘namaning lëlêmbat ingkang namanipun Widãnãngkã’. Panyêrating têmbung ‘Dalêmpik’ sãhã ‘Dalêpih’ minãngkã *variasi* panyêrating aksarã *konsonan* /k/ sãhã /h/. Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘Widãnãnggã Dalêpih’.
275. Ing *teks SK-A* kasêrat ‘ing Gadhung Kêdhung Gêrugung’ ‘di Gadhung Kedung Gerugung’. Ing *teks SK-B* kasêrat ‘Pagêlung Kêdhung Garunggung’ ‘di Pagelung Kedhung Garunggung’. Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘Pagêlung Kêdhung Garunggung’.

276. Ing *SK-A* kasêrat ‘ingkang wontên Pamboréyan’, wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘kang âna Kêbaréyan’. Têmbung ‘wontên’ têngêsipun inggih mênikâ, ‘âna’ (Poerwadarminta, 1939: 669), wondéné têngêsipun ‘âna’ têngêsipun ‘dumuning ing’ (Poerwadarminta, 1939: 10). Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘kang âna Kêbaréyan’.
277. Ing *SK-A* kasêrat ‘Citrâbâyâ kang jagêni’, wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘Citrânâyâ kang nunggoni’. Panyêrating têngêsipun ‘Citrânâyâ’ sâhâ ‘Citrâbâyâ’ minangkâ *variasi* panyêrating aksârâ *konsonan* /n/ sâhâ /b/. Têngêsipun ‘Citrânâyâ’ sâhâ ‘Citrâbâyâ’ inggih mênikâ ‘naming lèlêmbat ingkang namanipun Citrânâyâ’, Têngêsipun ‘jagêni’ têngêsipun inggih mênikâ, ‘rumêksâ’ (Poerwadarminta, 1939: 76), wondéné têngêsipun ‘nunggoni’ têngêsipun ‘ngrêksâ, nunggoni’ (Poerwadarminta, 1939: 349). Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘Citrânâyâ kang nunggoni’.
278. Ing *teks SK-A* kasêrat ‘Gêni Purâ ingkang anèng Jâgârâgâ’ ‘*Geni Pura yang berada di Jagaraga*’. Ing *teks SK-B* kasêrat ‘Sontapurâ ingkang âna Alas Ngroban’ ‘*Sontapura yang berada di Alas Roban*’. Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘Sontapurâ ingkang âna Alas Ngroban’.
279. Ing *teks SK-A* kasêrat ‘Udan Biris’ têngêsipun inggih mênikâ ‘papan ingkang namanipun Udan Biris’. Ing *teks SK-B* kasêrat ‘anèng Pêning’ têngêsipun inggih mênikâ ‘kithâ ingkang namanipun Râwâpêning’. Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘anèng Pêning’.
280. Ing *SK-A* kasêrat ‘Pêrangtandangé Kasanggâ’, wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘si Pêrangtandhing Kêsanggâ’. Panyêrating têngêsipun ‘Kasanggâ’ sâhâ ‘Kêsanggâ’ minangkâ *variasi* panyêrating aksârâ swârâ /ê/ sâhâ /a/. Têngêsipun ‘Kêsanggâ’

sâhâ ‘Kêsanggâ’ inggih mênikâ ‘papan ingkang namanipun Kêsanggâ’. Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘si Pêrangtandhing Kêsanggâ’.

281. Ing *SK-A* kasêrat ‘Têlâgâpasir’, wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘Talâgâpasir’. Panyêrating têmbung ‘Têlâgâpasir’ sâhâ ‘Têlâgâpasir’ minangkâ *variasi* panyêrating aksârâ swârâ /ê/ sâhâ /a/. Têgêsipun ‘Têlâgâpasir’ sâhâ ‘Talâgâpasir’ inggih mênikâ ‘papan ingkang namanipun Tlâgâpasir’. Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘Têlâgâpasir’.
282. Ing *SK-A* kasêrat ‘kang aran Kyai Jalilung’, wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘ingkang aran Jâkâlilung’. Têmbung ‘kang’ têngêsipun ‘sing’ (Poerwadarminta, 1939: 186). Têmbung ‘kang’ kalêbêt *ragam* bâsâ Jawi Ngoko. Wondéné têngêsipun têmbung ‘ingkang’ inggih mênikâ ‘kang, sing’ (Poerwadarminta, 1939: 172). Têmbung ‘ingkang’ kalêbêt *ragam* bâsâ Jawi Krâmâ. Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘ingkang aran Jâkâlilung’.
283. Ing *teks SK-A* kasêrat ‘Kâlânadhah’ têngêsipun inggih mênikâ ‘nâma lêlêmbat ingkang namanipun Kâlânadhah’. Ing *teks SK-B* kasêrat ‘Kâlângadhang’ têngêsipun inggih mênikâ ‘nâma lêlêmbat ingkang namanipun Kâlângadhang’. Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘Kâlângadhang’.
284. Ing *SK-A* kasêrat ‘Banjurâ lawan Banjuri’, wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘Bancurâ Kâlâbancuri’. Panyêrating têmbung ‘Banjurâ lawan Banjuri’ sâhâ ‘Bancurâ Kâlâbancuri’ minangkâ *variasi* panyêrating aksârâ *konsonan* /j/ sâhâ /c/. Têgêsipun ‘Banjurâ lawan Banjuri’ sâhâ ‘Bancurâ Kâlâbancuri’ inggih mênikâ ‘Bancurâ makatên ugi kaliyan Bancuri’. Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘Bancurâ Kâlâbancuri’.

285. Ing *SK-A* kasêrat ‘pan rumêkså sukuné Ardi Baitå’, wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘ingkang ngrêkså sukuné Ardi Baitå’. Têmbung ‘rumêkså’ saking têmbung linggâ ‘rêkså’ ingkang pikantuk sêsêlan -um-. Wondéné têmbung ‘ngrêkså’ saking têmbung linggâ ‘rêkså’ ingkang pikantuk atêr-atêr N-. Têgêsipun têmbung ‘rêkså’ inggih mênikå ‘njågå’ (Poerwadarminta, 1939: 532). Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘ingkang ngrêkså sukuné Ardi Baitå’.
286. Ing *teks SK-A* kasêrat ‘Gêndråsari’ têgêsipun inggih mênikå ‘nåmå lêlêmbat ingkang namanipun Gêndråsari’. Ing *teks SK-B* kasêrat ‘Gênåwati’ têgêsipun inggih mênikå ‘nåmå lêlêmbat ingkang namanipun Gênåwati’. Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘Gênåwati’.
287. Ing *teks SK-A* kasêrat ‘pan Ki Wandhan Waringin Putih’ têgêsipun inggih mênikå ‘nåmå lêlêmbat ingkang namanipun Ki Wandhan’. Ing *teks SK-B* kasêrat ‘Rågåwati Wringin Putih’ têgêsipun inggih mênikå ‘nåmå lêlêmbat ingkang namanipun Ragawati’. Têmbung ‘waringin’ têgêsipun ‘wit bângså prih’ (Poerwadarminta, 1939: 657). Têmbung ‘wringin’ têgêsipun ‘wit bângså prih’ (Poerwadarminta, 1939: 670). Kalih têmbung kasêbut têgêsipun sami, inggih mênikå ‘wit bângså prih’. Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘Rågåwati Wringin Putih’.
288. Ing *teks SK-A* kasêrat ‘Si Kopèk ing Pêjajaran’ ‘*Si Kopek yang berada di Pejajaran*’. Ing *teks SK-B* kasêrat ‘Sapu Règèl ing Jakarta’ ‘*Sapu Regel yang berada di Jakarta*’. Sapu Règèl ing Jakarta inggih mênikå salah satunggaling panggêdhéning lêlêmbat ingkang wontên ing Bang Kilèn (Endraswara, 2004: 21). Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘Sapu Règèl ing Jakarta’.

289. Ing *teks SK-A* kasêrat ‘Sapurègêl ing Bêtawi’ ‘*Sapuregel yang berada di Betawi*’. Ing *teks SK-B* kasêrat ‘Rontog Pajajaran singgih’ ‘*Rontog tersebutlah di Pajajaran*’. Rontog Pajajaran singgih Jakarta inggih mênikå salah satunggaling panggêdhéning lèlêmbat ingkang wontên ing Bang Kilèn (Endraswara, 2004: 21). Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘Rontog Pajajaran singgih’.
290. Ing *teks SK-A* kasêrat ‘Warulur ing Waringin’. ‘Warulur’ têngêsipun inggih mênikå ‘nåmå lèlêmbat ingkang namanipun Warulur’. Ing *teks SK-B* kasêrat ‘Marusari Wurangin’. ‘Marusari’ têngêsipun inggih mênikå ‘nåmå lèlêmbat ingkang namanipun Marusari’. Panyêrating têngbung ‘Waringin’ sâhå ‘Wuringin’ minångkå *variasi* panyêrating aksårå swårå /a/ sâhå /u/. Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘Marusari Wurangin’.
291. Ing *teks SK-A* kasêrat ‘ing’ ingkang têngêsipun inggih mênikå ‘ingkang’. Ing *teks SK-B* kasêrat ‘Jênggis’ têngêsipun inggih mênikå ‘nåmå lèlêmbat ingkang namanipun Jênggis’. Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘Jênggis’.
292. Ing *SK-A* kasêrat ‘Balékah’, wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘Kulékah’. Panyêrating têngbung ‘Balékah’ sâhå ‘Kulékah’ minångkå *variasi* panyêrating aksårå *konsonan* /b/ sâhå /k/. Têngêsipun ‘Balékah’ sâhå ‘Kulékah’ inggih mênikå ‘lèlêmbat ingkang namanipun Balékah’. Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘Kulékah’.
293. Ing *teks SK-A* kasêrat ‘Talpå Ardi ing Mêrapi’ ‘*Talpa Ardi yang berada di Merapi*’. Ing *teks SK-B* kasêrat ‘Pêrlpå Rêbabu wukir’ ‘*Perlapa di Gunung Merbabu*’. Dados wontên ing *suntingan teks* kasêrat ‘Pêrlpå Rêbabu wukir’.

294. Ing *SK-A* kasêrat ‘Ni Têluki ingkang anèng Tunjung Êbang’, wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘Ni Taluki ingkang anèng ing Tunjung Bang’. Panyêrating têmbung ‘Ni Têluki’ sâhâ ‘Ni Taluki’ minangkâ *variasi* panyêrating aksârâ swârâ /ê/ sâhâ /a/. Têgêsipun ‘Ni Têluki’ sâhâ ‘Ni Têluki’ inggih mênikâ ‘lêlêmbat ingkang namanipun Ni Taluki’. Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘Ni Taluki ingkang anèng ing Tunjung Bang’.
295. Ing *teks SK-A* kasêrat ‘pasisir si Butâ Kâlâ’ ‘yang ada pesisir adalah si Buta Kala’. Ing *teks SK-B* kasêrat ‘ing pasisir si Butâ Kâlâ’ ‘yang berada di pesisir Buta Kala’. Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘ing pasisir si Butâ Kâlâ’.
296. Ing *teks SK-A* kasêrat ‘si Kâlâsêti’ têngêsipun inggih mênikâ ‘nâma lêlêmbat ingkang namanipun si Kâlâsêti’. Ing *teks SK-B* kasêrat ‘si Kâlâsêkti’ têngêsipun inggih mênikâ ‘nâma lêlêmbat ingkang namanipun si Kâlâsêkti’. Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘si Kâlâsêkti’.
297. Ing *teks SK-A* kasêrat ‘Sigaluh aran Si Prênthil’ ‘di Sigaluh bernama Si Prentil’. Ing *teks SK-B* kasêrat ‘ing Sêgaluh Si Bathithil’ ‘di Sigaluh bernama Si Bathithil’. Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘ing Sêgaluh Si Bathithil’.
298. Ing *teks SK-A* kasêrat ‘ing Banjaran Ki Wasi’ ‘di Banjaran Ki Wasi’. Ing *teks SK-B* kasêrat ‘ing Banjar Ki Wêwasi’ ‘di Banjar Ki Wewasi’. Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘ing Banjar Ki Wêwasi’.
299. Ing *teks SK-A* kasêrat ‘Kapék anèng ing Luhwanu’ ‘Kapek yang ada di Luhwanu’. Ing *teks SK-B* kasêrat ‘si Konèg ing Lowanu’ ‘si Koneg yang berada di Lowanu’. Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘si Konèg ing Lowanu’.
300. Ing *teks SK-A* kasêrat ‘Gunung Dhag Gêni aranyâ’. ‘Gêni aranyâ’ têngêsipun inggih mênikâ ‘nâma lêlêmbat ingkang namanipun Gêni’. Ing *teks SK-B*

kasêrat ‘Gunung Duk Gêniyârâ’. ‘Gêniyârâ’ têngsipun inggih mênika ‘nâma lêlêmbat ingkang namanipun Gêniyârâ’. Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘Gunung Duk Gêniyârâ’.

301. Ing *teks SK-A* kasêrat ‘Kêbo Pêrang anèng Tritis’ ‘*Kebo Perang yang ada di Parangtritis*’. Ing *teks SK-B* kasêrat ‘Baiburêng Parangtritis’ ‘*Baibrenng yang ada di Parangtritis*’. Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘Baiburêng Parangtritis’.
302. Ing *teks SK-A* kasêrat ‘Drêmâmohâ ingkang anèng Purbalingga’ ‘*Dremamoha yang ada di Purbalingga*’. Ing *teks SK-B* kasêrat ‘Drêmbâmohâ ingkang anèng Prâbâlinggâ’ ‘*Drembamoha yang ada di Prabalingga*’. Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘Drêmbâmohâ ingkang anèng Prâbâlinggâ’.
303. *SK-A* kasêrat ‘si Kêrtâ sângkâ Balongan’ ‘*si Kerta dari Bolongan*’. *SK-B* kasêrat ‘ki Mrêtâ Sangkalbolongan’ ‘*Ki Mreta yang ada di Sangkalbolong*’. Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘ki Mrêtâ Sangkalbolongan’.
304. Ing *teks SK-A* kasêrat ‘Kêdhunginong Andonsari’ ‘*Kedunginong yang ada di Andonsari*’. Ing *teks SK-B* kasêrat ‘Kêdhungwinong Andongsari’ ‘*Kedungwinong yang berada di Andongsari*’. Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘Kêdhungwinong Andongsari’.
305. *SK-A* kasêrat ‘Ki Karunggâlâ’ ‘*Ki Karungkala*’. *SK-B* kasêrat ‘ing Jênu si Karungkâlâ’ ‘*di Jenu si Karungkala*’. Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘ing Jênu si Karungkâlâ’.
306. *SK-A* kasêrat ‘Magêlèn’, wondéné *SK-B* kasêrat ‘Pagêlèn’. Panyêrating têngbung ‘Magêlèn’ sâhâ ‘Pagêlèn’ minangkâ *variasi* panyêrating aksârâ *konsanan* /m/ sâhâ /p/. Dados wontên ing *suntingan teks* kasêrat ‘agêlèn’.

307. Wontên *teks SK-A* kasêrat ‘wastå Kyai Cåndrålalu’ ‘*bernama Kyai Candalatu*’. Wontên ing *teks SK-B* kasêrat ‘Cåndrågêni wastanipun’ ‘*Candrageni namanya*’. Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘Cåndrågêni wastanipun’.
308. Ing *SK-A* kasêrat ‘kêthèk putih kang jagani’, wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘bêdhès putih kang nênggani’. Têmbung ‘kêthèk’ têngêsipun inggih mênikå, ‘kéwan bângså munyuk, lutung’ (Poerwadarminta, 1939: 221), wondéné têmbung ‘bêdhès’ têngêsipun ‘kêthèk’ (Poerwadarminta, 1939: 37). Têmbung ‘jagêni’ têngêsipun inggih mênikå, ‘rumêkså’ (Poerwadarminta, 1939: 76), wondéné têmbung ‘nênggoni’ têngêsipun ‘nunggoni’ (Poerwadarminta, 1939: 343). Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘bêdhès putih kang nênggani’.
309. Ing *teks SK-A* kasêrat ‘Butå Glêmboh ayahan’ ‘*Buta Glemboh yang ada di*’. Ing *teks SK-B* kasêrat ‘Butå Lémboh ing’ ‘*Buta Lemboh yang ada di*’. Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘Butå Lémboh ing’.
310. Ing *teks SK-A* kasêrat ‘Mêgiri si Manglarmungå’ ‘*di Imogiri si Manglarmunga*’. Ing *teks SK-B* kasêrat ‘Magiri si Manglarmångå’ ‘*di Imogiri si Manglarmanga*’. Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘Magiri si Manglarmångå’.
311. Ing *teks SK-A* kasêrat ‘ing Gadhing Ki Puspåsari’ ‘*di Gading Ki Puspasari*’. Ing *teks SK-B* kasêrat ‘ing Gadhing si Puspåsari’ ‘*di Gading si Puspasari*’. Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘ing Gadhing si Puspåsari’.
312. Ing *teks SK-A* kasêrat ‘Kêtanggungan Kêlunthung wêlah’ ‘*Ketanggungan yang ada di Keluntung welah*’. Ing *teks SK-B* kasêrat ‘Katanggungan Kladung

- wêlah' *'Katanggungan di Kladung welah'*. Dados ing *suntingan teks* kasêrat 'Kêtanggungan Kladung wêlah'.
313. Ing *teks SK-A* kasêrat 'Brèngkèlan si Banaspati' *'di Brengkelan si Banaspati'*. Ing *teks SK-B* kasêrat 'Barèngkèlan Banaspati' *'di Barangkelan Banaspati'*. Dados ing *suntingan teks* kasêrat 'Barèngkèlan Banaspati'.
314. Ing *teks SK-A* kasêrat 'si Kèrèk ing Mên-yari' *'si Kerek di Menyari'*. Ing *teks SK-B* kasêrat 'si Kocak ing Manorih' *'si Kocak di Manorih'*. Dados ing *suntingan teks* kasêrat 'si Kocak ing Manorih'.
315. Ing *teks SK-A* kasêrat 'ing têngah Ni Sabuk Alu' *'di tengah Ni Sabk Alu'*. Ing *teks SK-B* kasêrat 'ingahing sing Sabuk Alu' *'Sabuk Alu yang ada di tengah'*. Dados ing *suntingan teks* kasêrat 'têngahing sing Sabuk Alu'.
316. Ing *teks SK-A* kasêrat 'Landhakan' têngêsipun inggih mênika 'papan ingkang namanipun Landhakan'. Ing *teks SK-B* kasêrat 'Pêlandhak' têngêsipun inggih mênika 'papan ingkang namanipun Pêlandhak'. Dados ing *suntingan teks* kasêrat 'Pêlandhak'.
317. Ing *teks SK-A* kasêrat 'Tujung Supiri' têngêsipun inggih mênika 'salah satunggaling papan ingkang namanipun Tujung Supiri'. Ing *teks SK-B* kasêrat 'Kêdhujuwiri' têngêsipun inggih mênika 'salah satunggaling papan ingkang namanipun Kêdhujuwiri'. Dados ing *suntingan teks* kasêrat 'Kêdhujuwiri'.
318. Ing *SK-A* kasêrat 'Baruklinthing', wondéné ing *SK-B* kasêrat 'Baruklinthang'. Panyêrating têngbung 'Baruklinthing' sâhâ 'Baruklinthang' minangka *variasi* panyêrating aksâra swâra /i/ sâhâ /a/. Dados ing *suntingan teks* kasêrat 'Baruklinthing'.

319. Ing *teks SK-A* kasêrat ‘Råå Duluk Pêmancingan’ ‘*rara Duluk di Pémancingan*’. Ing *teks SK-B* kasêrat ‘si Dulêk ing Pamancingan’ ‘*si Dulek yang ada di pémancingan*’. Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘si Dulêk ing Pêmancingan’.
320. Ing *teks SK-A* kasêrat ‘Ratu Putri’ ‘*Ratu Putri*’. Ing *teks SK-B* kasêrat ‘Radèn Dèwi’ ‘*Raden Dewi*’. Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘Radèn Dèwi’.
321. Ing *SK-A* kasêrat ‘urut pasisir’, wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘turut pêsisir’. Têmbung ‘urut’ têngsipun inggih mênikå, ‘urut, runtut’ (Poerwadarminta, 1939: 446), wondéné têmbung ‘turut’ têngsipun ‘runtut’ (Poerwadarminta, 1939: 616). Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘turut pêsisir’.
322. Ing *SK-A* kasêrat ‘kålåwargå Nyai Kidul’, wondéné ing *SK-B* kasêrat ‘kulåwargå Ratu Kidul’. Panyêrating têmbung ‘kålåwargå’ sårå ‘kulåwargå’ minångkå *variasi* panyêrating aksårå swårå /å/ sårå /u/. Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘kulåwargå Ratu Kidul’.
323. Ing *teks SK-A* kasêrat ‘sampung pêpak sêdåyå’ ‘*sudah lengkaplah semua*’. Ing *teks SK-B* kasêrat ‘Sunan Lawung Argåpurå’ ‘*Sunan Lawung yang berada di Argapura*’. Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘Sunan Lawung Argåpurå’.
324. Ing *SK-A* kasêrat ‘påå mukané dhêdhêmit’ ‘*para pemimpin para hantu*’. Ing *teks SK-B* kasêrat ‘Jinoli Ardi Marapi’ ‘*Jinoli yang berada di Gunung Merapi*’. Dados wontên ing *suntingan teks* kasêrat ‘Jinoli Ardi Mêrapi’.
325. Ing *SK-A* kasêrat ‘ugêr-ugêr kabèh rumêkså nêgårå’ ‘*para penunggu yang menjaga negara*’. *SK-B* kasêrat ‘titi tamat kadi amêcah kaluwak’ ‘*selesailah sudah seperti memecah buah buah pucung*’. Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘titi tamat kadi amêcah kaluwak’.

326. Têmbung ‘têngis’ dipun-*sunting* dados ‘tangis’. Têmbung ‘têngis’ botên jumbuh kaliyan *konteks* ukaranipun. Têmbung ‘têngis’ kalêbêt bâsâ Jawi Krâmâ-ngoko ingkang têngêsipun ‘bângsâ walang saing muni ing wayah wengi’ (Poerwadarminta, 1939: 602). Têmbung ‘tangis’ têngêsipun ‘swârâ pasambatê wong sing lagi susah kanti ngêtokaké luh’ (Poerwadarminta, 1939: 592). Têngêsipun têmbung ‘tangis’ mênikâ sampun jumbuh kaliyan *konteks* ukaranipun. Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘tangis’.
327. Têmbung ‘aplaling’ dipun-*sunting* dados ‘apaling’. Têmbung ‘aplaling’ botên jumbuh kaliyan *konteks* ukaranipun. Adhêdhasar *Baoesastra Djawa*, têmbung ‘apaling’ têngêsipun ‘bisâ dingêrtini’ (Poerwadarminta, 1939: 17). Têngêsipun têmbung ‘apaling’ mênikâ sampun jumbuh kaliyan *konteks* ukaranipun. Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘apaling’.
328. Têmbung ‘barambang’ dipun-*sunting* dados ‘bêrambang’. Têmbung ‘barambang’ botên jumbuh kaliyan *konteks* ukaranipun. Adhêdhasar *Baoesastra Djawa*, têmbung ‘bêrambang’ têngêsipun ‘bawang rupané abang’ (Poerwadarminta, 1939: 59). Têngêsipun têmbung ‘bêrambang’ mênikâ sampun jumbuh kaliyan *konteks* ukaranipun. Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘bêrambang’.
329. Têmbung ‘parêk’ dipun-*sunting* dados ‘pérak’. Têmbung ‘parêk’ botên jumbuh kaliyan *konteks* ukaranipun. Têmbung ‘parêk’ kalêbêt bâsâ Jawi Krâmâ-ngoko ingkang têngêsipun ‘cêdhak, marêk’ (Poerwadarminta, 1939: 472). Têmbung ‘pérak’ têngêsipun ‘slâkâ’ (Poerwadarminta, 1939: 481). Têngêsipun têmbung ‘pérak’ mênikâ sampun jumbuh kaliyan *konteks* ukaranipun. Dados ing *suntingan teks* kasêrat ‘pérak’.

F. *Terjemahan Teks Sêrat Kidungan* sâhâ Pangrêmbagipun

Terjemahan teks ingkang dipun-ginakakên ing panalitèn mênikâ, *terjemahan harfiah*, *terjemahan isi*, sâhâ *terjemahan bebas*. *Terjemahan teks* ing panalitèn mênikâ ngéwahi bâsâ saking basaning *teks* utawi bâsâ *sumber*-ipun inggih mênikâ bâsâ Jawi dhatêng bâsâ *sasaran*-ipun inggih mênikâ bâsâ Indonèsia. Sadèrèngipun dipun-damêl alih bâsâ kanthi ngginakakên bâsâ Indonèsia, bâsâning *teks Sêrat Kidungan* dipun-éwahi rumiyin saking bâsâ Jawi Ngoko-alus dados bâsâ Jawi Krâma. Ancasipun dipun-éwahi dados bâsâ Jawi Krâma, inggih mênikâ kanggé mangêrtosi kanthi cêthâ ngéngingi bab jêjêr, wasêsâ, lêsan, sâhâ katrangan. Bab mênikâ kanggé nggampilakên sâhâ njumbuhakên nggarap *terjemahan*. Bab mênikâ kadamêl amargi dhapukaning *terjemahan* ugi adhêdhasar urutaning jêjêr, wasêsâ, lêsan, sâhâ katrangan. Ing *terjemahan teks* wontên têmbung ingkang botên dipun-*terjemah*-akên, nanging bab mênikâ dipun-andharakên ing cathêthan *terjemahan*. Katrangan ngéngingi cathêthan *terjemahan teks SK* kanthi tandhâ ⁽¹⁾, ⁽²⁾, ⁽³⁾, Wondéné asiling *terjemahan teks Sêrat Kidungan* saha cathêthan *terjemahan* panalitèn mênikâ kaandharakên kados ing ngandhap mênikâ.

1. *Terjemahan Teks Sêrat Kidungan*

<i>Suntingan teks Sêrat Kidungan</i>	<i>Alih bâsâ Jawi Krâma teks Sêrat Kidungan</i>	<i>Terjemahan teks Sêrat Kidungan</i>
[Pupuh Dhandhanggulâ] ¹ ânâ kidung rumêksâ ² ing wêngi / têguh hayu luputâ ing lârâ / ³ luputâ ³ bilahi kabèh	[Pupuh Dhandhanggulâ] Wontên pêpuji kanggé njagi ing wanci dalû, supados sagêd kêbal têguh wilujêng	[Pupuh Dhandhanggulâ] Ânâ kidung rumêksâ ing wêngi (<i>ada lagu pujian untuk menjaga di malam</i>)

lajêngipun *tabel*

<i>Suntingan teks Sêrat Kidungan</i>	<i>Alih bâsa Jawi Kråmå teks Sêrat Kidungan</i>	<i>Terjemahan teks Sêrat Kidungan</i>
<p>/ <i>jim</i> sétan datan⁴ purun / panêluhan tanânâ wani / ⁵sakèh panggawé⁵ âlå / gunaning⁶ wong luput / ⁷agni matêmahan⁷ tirtâ / maling ⁸ardâ tanânâ ngarah ing kami⁸ / ⁹tuju duduk swuh sirnâ⁹ //</p>	<p>têbih saking sêsakit, têbih saking godhâ rêncânâ, ugi <i>jim</i> sétan ugi botên nyakêti, têluh ugi botên tumâmâ, sadâyâ gunâ-gunâ tiyang tinêbihnâ, grâmâ ing toyâ, pandung ingkang tumuju ing kami, makatên ugi gunâ sâhâ duduk tumâmâ.</p>	<p><i>hari= Sang Sabda Kun yaitu Sang Guru Jati/Yang menyabdakan Kun Fayakun), supaya kebal; selamat; terhindar dari penyakit, juga terhindar darisegala rintangan, jin dan setan tiada yang berani menggoda,terhindar dari penyebab santet (teluh), semua perbuatan buruk/jelek, wataknya orang yang bersalah, terhindar dari api (kebakaran) air (kebanjiran), pencuri tamak; tenung akan hilang tidak akan mengena.</i></p>
<p>¹⁰gunging pāncābāyā samyā¹⁰ bali / ¹¹sakathahing āmā amirudā¹¹ / ¹²wêlas asih¹² panduluné / sakyèhing¹³ brājā luput / ¹⁴kirā-kirā pan wuk sakalir¹⁴ / sarwiring¹⁵ wisā tāwā / ¹⁶sato krodhā¹⁶ tutut / kayu aèng¹⁷ lêmah sangar / songing landhak guwaning¹⁸ wong lêmah miring / pakêkiponing¹⁹ mêrak //</p>	<p>Sakathahing pāncābāyā ingkang badhé dhatêng lajêng sami wangsul botên saèstu, sakathahing āmā ingkang ndadosakên sami sumingkir têbih, sadâyâ wau namung gadhah raos wêlas sâhâ asih, sadâyâ tumidaking tumitah mêtsthi kémawon wontên lêpatipun, saupami kéngingâ kédah tansah pasrah sumarah, saupami kénging wisā sagêd dados tawar, saupamiâ kêpêthuk sato kéwan ingkang galak sagêd dados tutut, mênâpâ déné manawi ngambah ing wit-witan ingkang</p>	<p><i>Berbagai marabahaya akan kembali ke asalnya, semua hama terberantas, semua yang memandang akan berbelas kasihan, semua senjata tidak ada yang mengenai, semua doanya akan terkabul, semua racun menjadi tawar, binatang buas menjadi jinak, pohon aneh tanah angker (didiami makhluk halus), songing landhak guwaning wong lêmah miring / pakêkiponing mêrak (liang landak dijadikan gua untuk orang bertanah</i></p>

lajêngipun *tabel*

<i>Suntingan teks Sêrat Kidungan</i>	<i>Alih bâsâ Jawi Kråmå teks Sêrat Kidungan</i>	<i>Terjemahan teks Sêrat Kidungan</i>
	angkêr tuwin siti ingkang sangar, landhak guwaning wong lêmah miring pakêkiponing mêrak: mênikå namung pralambang ingkang anêdahakên wiwitaning dumadosipun manungså lantaran saking kakung tuwin wanitå.	<i>miring, dan tempat merak bermandi pasir=awal mulanya terjadinya manusia dari seorang ayah dan ibu, yakni cara bapak menitikkan benih kepada ibu terlebur dalam persetubuhan).</i>
pagupakaning ²⁰ warak sakalir / ²¹ nadyan ar<s>å myang sagårå alas ²¹ / ²² têmahan rahayu kabèh ²² / ²³ sårta sarirå ²³ hayu / ²⁴ ing ngidêran ²⁴ ing widådari / ²⁵ rinaksèng malaékat ²⁵ / ²⁶ sakathahing Råsul ²⁶ / pan dadyå sarirå ²⁷ tunggal / ²⁸ ati Adam utêku Bagéndha Ésis ²⁸ / pangucapku yå Musa ²⁹ //	Pagupakaning warak sakalir: katrangakên wijing manungså wau sagêd ndadosakên wujud, sanadyan badhé tindak dhatêng sêgantên sårå alas, manungså sagêdå dados rahayu sadaya, lajêng sagêd mawujud jênggêrênging sarirå, ingidêrakên dêning pårå widadari, manungså ugi rinêkså déning malaikat ⁽¹⁾ , tuwin rinêkså sakathahing utusanipun Gusti Ållåh ⁽²⁾ , sadåyå wau dumunung dados sêtunggal wontên ing badanipun manungså, ati kulå Adam ⁽³⁾ utêk kulå Bagenda Esis ⁽⁴⁾ , pangandikan kulå Musa ⁽⁵⁾ .	Pagupakaning warak sakalir (<i>tempat berkubangnya semua badak=bibit manusia itu dapat berwujud</i>), walaupun akan datang ke laut (<i>dan</i>) hutan, akhirnya selamat semuanya, dan diri (badan) yang selamat, dikelilingi oleh bidadari, dijaga malaekat ⁽¹⁾ (<i>manusia itu juga dijaga oleh malaikat</i>), semua utusan Allah ⁽²⁾ , akan menjadi satu badan, berhati Adam ⁽³⁾ (=hati sanubari, hati siri, hati ati maknawi) otakku bagenda Esis ⁽⁴⁾ , ucapanku ya Musa ⁽⁵⁾ .
³⁰ napasku Nabi Isa linuwih ³⁰ / <i>Nabi Yakub</i> pamiarsaningwang / ³¹ Nabi Yusub warnaningong ³¹ / ³² Nabi Dawud swaraku ³² / ³³ Jêng Suléman ³³ kasêktèn mami / ³⁴ Nabi Ibrahim nyawå ³⁴ / Édris	Napas kulå <i>Nabi Isa</i> linangkung ⁽⁶⁾ , <i>Nabi Yakub</i> ⁽⁷⁾ minångkå pamiyarsanipun manungså, <i>Nabi Yusub</i> ⁽⁸⁾ minångkå rupanipun manungså, <i>Nabi Daud</i> ⁽⁹⁾ swårå kulå, <i>Kangjêng Sulaiman</i> ⁽¹⁰⁾ kasêktênipun	<i>Nafasku ialah Nabi Isa terpuji</i> ⁽⁶⁾ , <i>Nabi Yakub</i> ⁽⁷⁾ sebagai pendengaranku, <i>Nabi Yusub</i> ⁽⁸⁾ wajahku, <i>Nabi Daudlah</i> ⁽⁹⁾ suaraku, <i>Kanjeng Sulaiman</i> ⁽¹⁰⁾ adalah kesaktianku, <i>Nabi Ibrahim</i> ⁽¹¹⁾

lajêngipun *tabel*

<i>Suntingan teks Sêrat Kidungan</i>	<i>Alih bâsâ Jawi Kråmå teks Sêrat Kidungan</i>	<i>Terjemahan teks Sêrat Kidungan</i>
ing rambutku / ³⁵ Sayid Ali ³⁵ kulitingwang / <i>Abu Bakar</i> gêtih ³⁶ Sayid Umar daging ³⁶ / balung <i>Bagéndha Usman</i> //	kulå, <i>Nabi Ibrahim</i> ⁽¹¹⁾ minångkå nyåwå kulå, <i>Nabi Idris</i> ⁽¹²⁾ minångkå rikmå kulå, <i>Sayid Ali</i> ⁽¹²⁾ minångkå kulit kulå, <i>Abu Bakar</i> ⁽¹⁴⁾ gêtih kulå <i>Sayid Umar</i> daging kulå, Balung kulå <i>Baginda Usman</i> .	<i>nyawaku, Nabi Idris</i> ⁽¹²⁾ <i>di</i> rambutku, <i>Sayid Ali</i> ⁽¹³⁾ kulitku, <i>Abu Bakar</i> ⁽¹⁴⁾ <i>darahku Sayid Umar dagingku,</i> <i>tulangku Baginda Usman.</i>
³⁷ sungsumingsun Fatimah linuwih ³⁷ / ³⁸ Aminah kang bêbayuning ånggå ³⁸ / ³⁹ Ayup minångkå ususé ³⁹ / ⁴⁰ saguning wulu turuh ⁴⁰ / ⁴¹ ing sarirå ⁴¹ tunggal lan <i>nabi</i> / ⁴² cahyaku Ya Muhkamad ⁴² / pangucapku ⁴³ <i>Råsul</i> / pinayungan <i>Adam</i> sarak / ⁴⁴ sampun jangkêp sakathahing nabi wali ⁴⁴ / ⁴⁵ dadyå sarirå ⁴⁵ tunggal //	Sungsum kulå <i>Siti Fatimah</i> ⁽¹⁵⁾ linangkung, <i>Aminah</i> ⁽¹⁶⁾ minångkå rahayunipun badan, <i>Ayub</i> minångkå ususipun, saguning wulu turuh, sadåyå kålå wau dumunung dados sêtunggal kaliyan <i>nabi</i> , cahya kulå <i>Nabi Muhammad</i> , pangucap kulå <i>råsul</i> , pinayungan déning <i>Adam sarak</i> , sampun pêpak sadåyå <i>nabi wali</i> , sadåyå kålå wau dumunung dados sêtunggal ing badan manungså.	<i>Sungsumku ialah Siti Fatimah</i> ⁽¹⁵⁾ yang <i>terpuji, Aminah</i> ⁽¹⁶⁾ yang menjadi urat <i>tempat berjalannya darah dalam</i> <i>badan, Ayub sebagai ususnya,</i> <i>sebanyak air yang mengalir</i> <i>digunakan untuk bersuci sebelum</i> <i>shalat, menjadi satu dalam diriku dan</i> <i>nabi, kemuliaanku adalah Nabi Muhammad,</i> <i>perkataanku para rasul,</i> <i>dinaungi oleh syariat Nabi Adam,</i> <i>telah lengkaplah semua Nabi-yullah,</i> <i>(semoga) menjadi satu dalam diriku.</i>
⁴⁶ wiji sawiji marmané ⁴⁶ dadi / ⁴⁷ pêncar dumadi ⁴⁷ isining jagat / kasamadan ⁴⁸ déning Daté ⁴⁸ / ⁴⁹ sing åmåcå myang ⁴⁹ ngrungu / ⁵⁰ kang anurat tuwin nyimpêni ⁵⁰ / ⁵¹ dadyå hayuning jasad ⁵¹ / ⁵² yèn kinaryèng ⁵² sêmbur / ⁵³ sirå wacaknå ⁵³ ing toyå / ⁵⁴ kinaryå dus rårå tuwå aglis laki ⁵⁴ / ⁵⁵ wong édan dadi ⁵⁵	Satunggal wiji sagêdå dados gêsang, lajêng sagêd pêncar dados mapintên- pintên èwu angêbaki jagad, gêsangipun titah mênikå sadåyå kasamadan déning Dating Pangèran, tiyang ingkang maos såhå ingkang mirêngakên, ingkang nyêrat tuwin ingkang ngrimati, sadåyå sami pikantuk kawilujêngan salampah-	<i>Setitik biji (hidup) dapat menjadi,</i> <i>tersebar menjadi seisi dunia, terjaga</i> <i>oleh zat-Nya, yang membaca maupun</i> <i>yang mendengarkan, yang menulis</i> <i>maupun menyimpan, (semoga)</i> <i>menjadi keselamatan diri, dapat</i> <i>dipakai sebagai obat (dengan</i> <i>disemburkan), engkau bacakan di</i>

lajêngipun *tabel*

<i>Suntingan teks Sêrat Kidungan</i>	<i>Alih bâsâ Jawi Kråmå teks Sêrat Kidungan</i>	<i>Terjemahan teks Sêrat Kidungan</i>
waras //	lampahipun, <i>Sêrat Kidungan</i> mênikå manawi kawatêkakên ing toyå lajêng kasêmburakên idunipun, manawi kanggé siram déning prawan ingkang sampun kasêp lajêng tumuntên sagêd angsal jodho, manawi kanggé siram tiyang ingkang sakit éwah tumuntên saras.	<i>dekat air, dapat dijadikan air mandi untuk gadis tua segera berjodoh, orang gila menjadi sembuh.</i>
⁵⁶ lamun arsa tulus ⁵⁶ nandur pari / puwåså ⁵⁷ sawêngi sadina / idêrånå galênggané / wacanên ⁵⁸ kidung iku / ⁵⁹ datan ånå åmå kang prapti ⁵⁹ / lamun ⁶⁰ sirå apêrang ⁶⁰ / watêkênå ⁶¹ ing sêkul / antukå ⁶² tigang pulukan / ⁶³ kang amangan rinaksa déning Hyang Widdhi ⁶³ / rahayu ⁶⁴ ing payudan ⁶⁴ //	Wondéné manawi badhé nanêm pantun supados sagêd lêstari, wilujêng tuwin botên katrajang déning åmå, nglampahånå siyam sadintên sadalu botên dhahar mênåpå-mênåpå, lajêng angidêrånå galênganing sabin, kanthi amujiyå, kadadosanipun sakathahing åmå lajêng sami ajih, saupami badhé mangsah pêrang, puji kålå wau kawatêkå ing sêkul, kadamêlå tigang pulukan lajêng kadhahar, ingkang dhahar dipunjågå déning Ållåh, ing wasånå sami wilujêng sadåyå.	<i>Jika hendak berhasil menanam padi, berpuasalah semalan dan sehari, kelilingilah pematangnya, bacakanlah lagu pujian itu, tidak ada hama yang datang, jika engkau hendak berperang, bacakanlah itu (lagu pujian) pada nasi, sampai dapat tiga suapan, yang memakan dijaga oleh Hyang Widdhi (Allah), selamatlah dalam peperangan.</i>
⁶⁵ lamun ora ⁶⁵ biså mãcå kaki / ⁶⁶ dèn wêwêrå kinaryèng jêjimat ⁶⁶ / têguh hayu kasiyaté ⁶⁷ / yèn ⁶⁸ binaktå anglurug ⁶⁸ / ⁶⁹ mungsuhirå datan udani ⁶⁹ / ⁷⁰ luput sanjåtå ngråtrå ⁷⁰ / ⁷¹ iku sawabipun ⁷¹ /	Wondéné manawi botên sagêd maos Kidung mênikå, Kidung mênikå sagêd dipunsimpên minångkå jimat, mugi-mugi sagêdå dados têguh sårå rahayu kasiyatipun, manawi dipunbêktå pêrang,	<i>Jika tidak bisa membaca hai anakku, gulunglah untuk dijadikan jimat, sentosa dan selamat kasiyatnya, jika dibawa untuk pergi berperang, mungsuhamu tidak ada yang tau, tidak</i>

lajêngipun *tabel*

<i>Suntingan teks Sêrat Kidungan</i>	<i>Alih bâsâ Jawi Kråmå teks Sêrat Kidungan</i>	<i>Terjemahan teks Sêrat Kidungan</i>
⁷² sabarang pakaryanirâ ⁷² / ⁷³ pan rinaksâ déning Hyang Kang Mâhâ Suci ⁷³ / sakarsané ⁷⁴ tinêkan //	mêngsah kitâ rumaos giris, linêpatnâ saking sadâyâ sanjâtâ, mênikâ ingkang dados sawabipun, mênâpâ kémawon pakaryanipun, tansah dipunjâgâ déning Hyang Inggang Mâhâ Suci, mugi-mugi sadâyâ ingkang dados pangésthinipun sagêd tinêkan.	<i>terkena senjata yang sama, itu berkahnya, apapun pekerjaannya, akan dilindungi oleh Hyang Maha Suci (Allah), apa yang dicita-citakan akan tercapai.</i>
lamun ânâ wong kabândâ ⁷⁵ kaki / ⁷⁶ lan kadhêndhâ wit kakèyan utang ⁷⁶ / ⁷⁷ tuwin wong lârâ awaké ⁷⁷ / wacanên ⁷⁸ têngah dalu / ping ⁷⁹ salawé rambahan kaki ⁷⁹ / luwar ingkang ⁸⁰ binândâ / ⁸¹ kang dhinêndhâ ⁸¹ wurung / ⁸² sadosané ing ngapurâ ⁸² / ⁸³ ingkang utang sinaurân ing Hyang Widdhi ⁸³ / ⁸⁴ kang agring dadi ⁸⁴ waras //	Manawi wontên tiyang ingkang kabândâ, sârtâ tiyang ingkang kadhêndhâ tuwin tiyang kêkathahên sêsambutan nanging rêkaos panyauripun, tuwin tiyang ingkang sawêg nandhang sêsakit, prayoginipun maos Kidung mênikâ wanci têngah dalu, ingkang dipunrambah kaping sêlawé, tiyang ingkang kabândâ sagêd luwar, sârtâ tiyang ingkang kadhêndhâ inggih sagêd wurung, sadâyâ dosanipun sagêd dipun-ngapuntêni, tiyang ingkang kêkathahên sêsambutan lajêng dipunsaur déning Allah, tiyang ingkang kataman sêsakit dados waras.	<i>Jika ada orang yang terikat hai anakku, dan didenda karena kebanyakan hutang, juga orang yang sakit badannya, bacakan di tengah malam, bacakanlah sebanyak dua puluh lima kali hai anakku, terlepaslah yang terikat itu, yang didenda batal, dosanya akan dimaafkan, yang berhutang akan dibayarkan oleh Hyang Widdhi (Allah), yang sakit menjadi sembuh.</i>
iyâ sâpâ arsayun udani / amutihâ lawan anâwââ / patang puluh dinâ baé / tangiâ wêktu <i>subuh</i> / dên asukur sabaring ati / <i>Insa'allâh</i> tinêkan / sâkarsané iku /	Sintên kémawon ingkang badhé mangêrtosi, kêparêngâ mêtak ⁽¹⁷⁾ sâhâ anâwââ ⁽¹⁸⁾ , kawandâsâ dintên, wungu saré kaangkahâ wanci tabuh 4.30 énjing, ,	<i>Siapa yang mau tau, sebaiknya berpuasa putih⁽¹⁷⁾ dan berpuasa putihlah⁽¹⁸⁾, empat puluh hari saja, bangunlah pada waktu subuh,</i>

lajêngipun *tabel*

<i>Suntingan teks Sêrat Kidungan</i>	<i>Alih bâsâ Jawi Krâma teks Sêrat Kidungan</i>	<i>Terjemahan teks Sêrat Kidungan</i>
tumra <p> ⁸⁵ ring sahanak rayat / saking sawabing ngèlmu pangikêt mami / duk anèng Kalijâgâ //	manawi têtên inggih sagêd tinarimah déning Âllâh, sagêd kadumugên mênâpâ pangêsthinipun, sartâ kénging kaagêm mitulungi sanak sadhèrèk, putrâ wayah tuwin sanès-sanèsipun, saking sawabing ngèlmi ingkang sampun dipun-lampahi lajêng dipunikêt, déning Kangjêng Sunan nalikâ wontên ing dhusun kalijâgâ.	<i>bersyukur serta bersabar hatilah, Insya Allah akan tercapai, segala yang dicita-citakan itu, juga kepada anak istri, oleh berkah ilmu yang mengubah kami, sejak berada di kalijaga.</i>
ânâ kidung ⁸⁶ atêmbang Hartati ⁸⁶ / ⁸⁷ sâpâ wruhâ rêkè araningwang ⁸⁷ / duk ingsun ânâ ⁸⁸ ing ngaré / ⁸⁹ miwah duk anèng ⁸⁹ gunung / ⁹⁰ Ki Samurtâ lan Ki Samurti ⁹⁰ / ngalih aran ping ⁹¹ tigâ / Artâdayâténgsun / araningsun duk jêjâkâ / ⁹² mangkyâ aran <i>Ismail Jatimalêngis</i> ⁹² / ⁹³ anèng têngahing jagad ⁹³ //	Wontên kidung ingkang sêjatosipun inggih ki Hartati, sintên ingkang mangrêtos nâma kitâ (kidung), nalikâ kitâ taksih jumênêng ing ngaré, tuwin nalikâ taksih jumênêng wontên ing rédi, Ki Samurtâ tuwin Ki Samurti, sabên pindhah panggénan santun nâma ngantos kaping tigâ, kawicaksanan tuwin kuwâsâ, paraban kitâ (kidung) nalikâ taksih jêjâkâ, inggih anâma <i>Ismail Jatimalengis</i> , ingkang mapan wontên ing satêngahing jagad.	<i>Ada lagu pujian yang dinyanyikan (bernama) Hartati (Allah), siapa yang mengetahui namaku, ketika aku ada di dataran rendah (tanah datar), dan ketiga ada di gunung, Ki Samurta dan Ki Samurti, berubah napa tiga kali, hartalah hidayatku, namaku ketika masih jejak, kelak bernama Ismail Jatimalengis, berada di tengah dunia.</i>
sâpâ wêruh kembang têpus kaki / sasat wêruh rêké hârtâ dayâ / tunggal pancêr sauripe ⁹⁴ / sâpâ ⁹⁵ wruh ing panuju ⁹⁵ / sasat sugih apagêr ⁹⁶ wêsi / ⁹⁷ sinêdyan wong sajagad ⁹⁷ / ⁹⁸ kang angidung ⁹⁸ iku /	Sintên ingkang sagêd mangêrtosi dhatêng têpâ salirâ, prasasat sagêd sapatêmon kaliyan Sang Hyang Guru, manungsâ sajagad mênikâ pancêripun namung satunggal, sintên ingkang sagêd nuju	<i>Siapa melihat kembang tepus hai anakku, sama halnya konon dengan harta dan daya, bersumber satu dalam hidupnya, barang siapa dapat terpesona, sama saja dengan orang</i>

lajêngipun *tabel*

<i>Suntingan teks Sêrat Kidungan</i>	<i>Alih bâsâ Jawi Krâma teks Sêrat Kidungan</i>	<i>Terjemahan teks Sêrat Kidungan</i>
⁹⁹ bratanânâ aywâ nêndrâ ⁹⁹ / ¹⁰⁰ ing sadinâ sawêngi sawabé kaki ¹⁰⁰ / ¹⁰¹ sarwâ ciniptâ ânâ ¹⁰¹ //	karêping sanès, tiyang ingkang sampun mlêbêt luwanganipun, ing saênggèn-ênggèn tansah dipun-trêsnani ing sanès, tiyang ingkang pangangên-angênipun muji saè, manawi dipunlampahi kanthi siyam sâhâ botên rêmên saré, ingkang dipun-lampahi sadintên sadalu sawabipun, ingkang tansah ciniptâ.	<i>kaya yang rumahnya berpagar besi, itulah yang dikehendaki oleh orang sedunia, yang melagukan lagu pujian itu, berpuasalah jangan sering tidur, sehari semalam berkahnya ya anakku, dan diciptakan ada.</i>
kang sinêdyâ tinêkan Hyang Widdhi / kang kinarsan dumadakan kêna / tur rinaksèng Pangérané / nadyan tan wêruh iku / lamun sêdyâ mujâ samadi / sêsandi ing nagârâ / angumbarâ wiku / dumadi sarirâ tunggal / tunggal jati swârâ amoring Hartati / aran sêkar jêmpinâ //	Mênâpâ ingkang dipungayuh sagêd kadumugên, karsanipun ing sabên dintên asring kalêgan, mênâpâ malih jinangkung ing Pangèranipun, tiyang mênikâ nadyan dèrèng mangêrtos dhatêng gêlaring ngêlmi, manawi niat nindakakên mujâ sêmèdi, ingkang makatên mênikâ namung pasêmon, ingkang dipunwastani ngumbârâ mênikâ, sadâyâ kâlâ wau dumunung dados sêtunggal wontên ing badanipun manungsâ, Sang Sabdâ inggih karsâ ingkang linangkung, kawastanan sasêkaring jampi ingkang sagêd anyarasakên.	<i>Yang dikendaki dikabulkan oleh Hyang Widdhi (Allah), yang diinginkan kebetulan berhasil, apalagi yang dijaga Pangerannya (Tuhannya), walaupun kita tidak mengetahui (Tuhan) itu, akan tetapi jika berniat bersemedi, yang sejati di negara, mengumbaralah pendeta yang bertapa, menjadilah berbadan tunggal, bersatu kesejatiannya bercampur dengan perasaan, bernama bunga kesembuhan.</i>
¹⁰² somahirâ ingaran panjari ¹⁰² / ¹⁰³ milu urip lawan milu pêjah ¹⁰³ / ¹⁰⁴ datan pisah saparané ¹⁰⁴ / ¹⁰⁵ paripurnâ satuhu ¹⁰⁵ /	Sêjatosipun tiyang èstri mênikâ minângkâ kancuhanipun tiyang kakung (garwanipun) ingkang dipun-wastani	<i>Istrimu itu dinamakan kesetiaan⁽¹⁹⁾, (ia) ikut hidup dan ikut mati, tidak akan terpisah kemanapun perginya,</i>

lajêngipun *tabel*

<i>Suntingan teks Sêrat Kidungan</i>	<i>Alih bâsâ Jawi Kråmå teks Sêrat Kidungan</i>	<i>Terjemahan teks Sêrat Kidungan</i>
¹⁰⁶ yèn nirmålå waluyå jati ¹⁰⁶ / ¹⁰⁷ kênå ing kéné kånå ¹⁰⁷ / ¹⁰⁸ ing wasananipun ¹⁰⁸ / ¹⁰⁹ ajêjuluk Adisuksmå ¹⁰⁹ / ¹¹⁰ cahyå êning jumênêng anèng Hartati ¹¹⁰ / ¹¹¹ anom tan kênèng tuwå ¹¹¹ //	rahså ⁽¹⁹⁾ , rahså mênikå inggih nalikå gêsang utawi kanggé bënjing namawi pêjah, dados dhatêng ing pundi kémawon rahså kasêbut tumut botên pisah, gêsang ingkang tanpå sangsayå, ing wasananipun sagêd saras lahir batosipun, kengin kanggé gêsang ing donyå tuwin ing akhir, déné kadadosanipun, botên sanès inggih namung jumênêngipun pribadi, ing alam ngriku ugi wontên cahyå wêning ingkang katingal, botên ênèm tuwin botên sagêd sêpuh.	<i>suungguh sempurna adanya, jika tidak bercela selamat dunia akhirat, mendapatkan (kebaikan) dimana- mana, pada akhirnya, (kita) akan bergelar Suksma yang indah (utama), sinar bening berada dalam hati sanubari, selalu muda tidak pernah tua.</i>
ti(n)galånå ¹¹² kamulané yêkti / nilå êning arané duk gêsang / duk mati layang suksmané / lan suksmå ngumbarèku / ing asmårå mung rågå yêkti / durung darbé pêparab / duk anomé iku / ing wayah biså dêdolan / aran Sang Tès Jati iyå Sang Hartati / iku Sang Artådåyå //	Katingalånå kamulanipun ingkang sayêktos, wêkdal gêsang ing donyå, nanging manawi ing jamaning pêjah botên pêrlu dipun-tulungi déning cahyå, ingkang katêmbungakên suksmå ingkang ngumbårå, sajatosipun tumrap kaalusan inggih mênikå ingkang mêngkoni raga, dèrèng gadhah paraban, nalikå taksih timur, taksih sagêd dêdolan, dipunwastani Sang Hyang Jati kaliyan Sang Hartati, artå tuwin dayå.	<i>Lihatlah asalmu sesungguhnya, nila jernihlah namanya ketika masih hidup, ketika telah mati terbanglah sukmanya, dan sukma mengembara itu, dalam asmara (percintaan) ketika berseraga sesungguhnya, belum mempunyai gelar panggilan. Ketika masih muda (kanak-kanak) itu, ketika telah bisa bermain, itulah yang dinamakan Sang Tes Jati (Tuhan Yang Sebenarnya) juga Sang Hartati (Sang Hati Nurani), itu Sang Artadaya (Sang Berharta dan Berkekuatan).</i>

lajêngipun *tabel*

<i>Suntingan teks Sêrat Kidungan</i>	<i>Alih bâsâ Jawi Kråmå teks Sêrat Kidungan</i>	<i>Terjemahan teks Sêrat Kidungan</i>
dadi wisâ mangkyâ amartani / lamun martâ têmahâ misâyâ / marmâ artâ dâya rané / duk lagi anèng gunung / ngalih aran asmâra Jati / wayah tumêkèng wardâ(h) ¹¹³ émut ing bunipun / linari lungâ mangétan / Ki Hartati nurut gigiring Marapi / angancik ing Sundâra //	Wiwitaning asmâ karsâ utawi dâya, mênikâ tumrapipun gêsang akhir dados wisâ, ingkang kawastanan artâ sâhâ dâya, nalikâ taksih wontên ing rêdi, asmanipun santun dados Sang Hyang Jati, sarêng dumugining titimangsâ, émut dhatêng biyungipun, mlajar mangêtan, Ki Hartati nurut gigiripun rêdi Mêrapi ⁽²⁰⁾ , salajêngipun dhatêng rêdi Sindâra ⁽²¹⁾ .	<i>Menjadi bisa dapat mematikan, jika mati akan menjadi pengharapan, karna itulah bernama harta dan daya, ketika sedang berada di gunung, berganti nama asmara sejati, ketika saatnya menjadi tua, barulah teringat kepada ibunya, berlari pergi ke timur, Ki Hartati menyusuri lereng Merapi⁽²⁰⁾ lalu pergi ke Sindara⁽²¹⁾.</i>
ânâ ¹¹⁴ pandhitâ akaryâ ¹¹⁴ wangsit / ¹¹⁵ pindhâ kombang angajaping tawang ¹¹⁵ / susah angin ¹¹⁶ ngêndi (ng)goné ¹¹⁶ / ¹¹⁷ lawan galihing kangkung ¹¹⁷ / ¹¹⁸ wêkasané langit j<a>ladri ¹¹⁸ / ¹¹⁹ isiné ¹¹⁹ wuluh wungwang / lan gigiring punglu ¹²⁰ / ¹²¹ tapaking kontul anglayang ¹²¹ / ¹²² paksi mibêr uluké ngungkuli langit ¹²² / kusumâ jrahing ¹²³ tawang //	Wontên pandhitâ ingkang damêl wangsit, pindhâ kados kombang ingkang angajap ing tawang, susah angin wontên pundi papanipun, tuwin kadospundi galihing kangkung, ing pungkasanipun langit kaliyan sêgantên, isinipun wuluh wungwang, sâhâ gigiring punglu, tapakipun kontul anglayang, pêksi mibêr ulukipun nglangkungi langit, kusuma jrah wontên ing tawang.	<i>Ada seorang pendeta yang membuat pesan, seperti (menirukan) seekor kumbang melayang di angkasa, susah angin ngêndi nggoné (= sarang angin dimanakah tempatnya?, jawabanya dari pertanyaan itu adalah jantung), lawan galihing kangkung (=dan ruas batang kangkung, maksudnya adalah suksma), wêkasané langit jaladri (=batas akhirnya langit dan laut, keterangannya laut jinem yaitu pâncâ-mâyâ/lima hal yang tersamarkan), isiné wuluh wungwang (=isinya tabung bambu yang tak berujung-pangkal, maksudnya adalah angan-angan/pemikiran), lan gigiring</i>

lajêngipun *tabel*

<i>Suntingan teks Sêrat Kidungan</i>	<i>Alih bâsâ Jawi Kråmå teks Sêrat Kidungan</i>	<i>Terjemahan teks Sêrat Kidungan</i>
		<p>punglu (=dan punggung sebuah bulatan, keterangannya adalah Allah ada dimana-mana), tapaking kontul anglayang (=bekas telapak kaki burung kontul/burung sawah yang sedang melayang, keterangannya adalah angan-angan atau pemeikiran), paksi mibêr uluké ngungkuli langit (=burung terbang melambungnya melebihi dari langit, keterangannya adalah angan-angan atau pemikiran), kusumå jrahing tawang (bunga tersebar rata di langit, keterangannya adalah angan-angan).</p>
<p>wong angangsu pêpikulan warih / lawan amèt gêni adêdamar / tuwin kang srêngéngé piné / ingkang tirtå dèn êkum / myang dahånå murub binasmi / bumi kapêtak ingkang / pawånå katiyup / tanggal pisan kapurnaman / yèn anênun sêntèg pisan anigasi / kudå ngrab ing pandêngan //</p>	<p>Wontên tiyang ingkang mêndhêt toyå mawi pikulan toyå, tuwin tiyang ingkang amèt gêni adêdamar, tuwin ingkang srêngéngé piné, ingkang tirtå dipunginakakên kanggé ngungkum, sartå dahånå ingkang murub binasmi, bumi kapêtak ingkang, pawånå katiyup, tanggal pisan kapurnaman, nalikå anênun sêntèg pisan anigasi, kudå ngrab saking paningalan.</p>	<p>Wong angangsu pêpikulan warih (=ada orang yang mengambil air berpikulkan air: keterangannya: orang mencari ilmu itu, haruslah sudah berbekal kemampuan), lawan amèt gêni adêdamar (=dan mengambil api membawa obor, keterangannya: orang yang mencari kebenaran, haruslah berbekal kejernihan pikiran untuk menerima kebenaran itu), tuwin kang srêngéngé</p>

lajêngipun *tabel*

<i>Suntingan teks Sêrat Kidungan</i>	<i>Alih bâsâ Jawi Kråmå teks Sêrat Kidungan</i>	<i>Terjemahan teks Sêrat Kidungan</i>
		<p>piné (=juga yang matahari dijemur), ing kang tirtå dèn êkum (=yang air direndam, keterangannya: orang yang berusaha mencapai ketentraman, haruslah mau bergaul dengan guru yang telah sempurna ilmu pengetahuannya), myang dahânå murub binasmi (=serta api menyala dibakar, keteranganya: orang yang sedang marah lalu dihasut supaya makin marah), bumi kapêtak ing kang (=bumi (tanah) dikubur sedangkan, keteranganya: jasad dikuburkan dalam tanah), pawânå katiyup (=angin ditiup, keteranganya: keluar masuknya nafas itu terpengaruh oleh suasana) , tanggal pisan kapurnaman (=tanggal satu (bulan Jawa) bulan purnama keteranganya: kejernihan hati itu jika mendapat pertolongan dari roh ilafi seketka itu juga dapat pengertian yang luar biasa), yèn anênun sêntèg pisan anigasi (=jika menenun sekali menggerakkan selesailah, keterangannya: perasaan</p>

lajêngipun *tabel*

<i>Suntingan teks Sêrat Kidungan</i>	<i>Alih bâsâ Jawi Kråmå teks Sêrat Kidungan</i>	<i>Terjemahan teks Sêrat Kidungan</i>
		<i>yang jernih itu dapat memberikan keterangan yang pasti cocok), kudå ngrab ing pandêngan (=kuda berlari menghilang dari pandangan, keterangannya: angan-angan).</i>
<p>ånå kayu¹²⁴ apurwå sawiji¹²⁴ / wit buwånå¹²⁵ êpang kéblat papat¹²⁵ / agodhong mégå anginé¹²⁶ / ¹²⁷ aprådå pakêkuwung¹²⁷ / ¹²⁸ kêmbang lintang salågå langit¹²⁸ / ¹²⁹ sari andaru kilat¹²⁹ / ¹³⁰ woh suryå lan téngsu{n}¹³⁰ / asirat¹³¹ bun lawan udan / ¹³² apêpucuk akåså bungk{r}ah pratiwi¹³² / ¹³³ ålåtå bayu bajrå¹³³ //</p>	<p>Wontên kajêng ingkang apurwå dados satunggal, wit buwånå êpang kéblat sakawan (=ingkang têngsipun jumênêngêngipun suksmå kaliyan rågå), ronipun mégå angin (=dumunungipun napsu ing badan sakojur), aprådå déning pakêkuwung, sêkar lintang salågå langit sari andaru kilat woh suryå téngsu, asirat êmbun tuwin jawah (=toyå gêsang, sagêd anggêsangi raosing pångcådryå), apêpucuk angkåså bungkah pratiwi (=kêmpaling jiwa tuwin rågå saèstunipun dâyyå dinåyå), ålåtå déning angin bajrå (=napas mênikådados têtangsuling rågå).</p>	<p>Ånå kayu apurwå sawiji (=ada sebatang kayu yang berasal dari sesuatu, itulah yang dinamakan sajarotul-yakin (keyakinan dengan segalanya), wit buwånå êpang kéblat papat (=pohon dunia bercabang empat kiblat, keterangannya: kehadiran sukma dengan raga, dengn peralatannya yang empat, yaitu kåndhå/ucapan; warnå/wujud; ambu/bau; råså/rasa), agodhong mégå anginé (=berdaun awan anginnya), aprådå pakêkuwung (=berhiaskan paku yang cembung), kêmbang lintang salågå langit (=berbunga bintang-bintang yang berkelap kelip di langit), sari andaru kilat (=bertunaskan kilatan sinar dan petir), woh suryå lan téngsu (=berbuah matahari dan bulan), asirat bun lawan udan (=diperciki</p>

lajêngipun *tabel*

<i>Suntingan teks Sêrat Kidungan</i>	<i>Alih bâsâ Jawi Kråmå teks Sêrat Kidungan</i>	<i>Terjemahan teks Sêrat Kidungan</i>
		<i>embun dan hujan), apêpucuk akâsâ bungkah pratiwi (=berujung angkasa dan berpangkal bumi), âlâtâ bayu bajrâ (=pohon merambatnya angin dan kilat).</i>
wiwitané ¹³⁴ duk anêmu candhi ¹³⁴ / ¹³⁵ gêgêdhongan miwah wêwarangkan ¹³⁵ / / sihing ¹³⁶ Hyang kab<a>smi kabèh ¹³⁶ / ¹³⁷ tanânâ janmå kang wruh ¹³⁷ / ¹³⁸ yèn wikan apurwaning dadi ¹³⁸ / candhi ¹³⁹ sagârâ wétan ¹³⁹ / ¹⁴⁰ ingobar ¹⁴⁰ karuhun ¹⁴⁰ / ¹⁴¹ Kahyangané Sang Hyang ¹⁴¹ Tunggal ¹⁴¹ / ¹⁴² sâpâ rêké kang jumênêng ¹⁴² mung Hartati ¹⁴² / ¹⁴³ katon têngahing ¹⁴³ tawang ¹⁴³ //	wiwitanipun nalikâ manggihakên candhi gêgêdhongan miwah wêwarangkan, sihing Hyang kabasmi sadayâ, botên wontên janmå ingkang mangrêtos, manawi wikan apurwaning dados, candhi ingkang wontên ing sagârâ wétan, ingobar karuhun, Kahyanganipun Sang Hyang Tunggal, sintênâ ingkang jumênêng inggih namung Hartati, katingal saking têngahing tawang.	wiwitané duk anêmu candhi (=awal mulanya ketika menemukan candhi, yang dikiaskan dengan candi itu ialah sifat), berwujud gedung dan berpagar benteng, kasih Tuhan terbakar semua, tiada manusia yang melihatnya (mengetahuinya), andaikata (manusia) mengetahinya asal mula kejadian, candi di timur laut, terbakar terlebih dahulu, persemayaman Sang Hyang Tunggal (Yang Maha Esa), siapakah konon yang bertakhta hanyalah Hartati, tampak di tengah angkasa.
Gunung Agung sagârâ Surandil / langit ikâ amêngku buwânâ / kawruhânâ ing artiné / gunung sagârâ umung / guntur sirnâ guwâ pasagi / langit buwânâ ruksâ / dadyânâ wruh iku / mudyâ madyaning ngawiyat / mangasrâma ing Gunung Agung sabumi / cêcandhi ing sagârâ //	Rêdi Agung sagârâ Surandil, langit mênikâ amêngku buwânâ, kawruhânâ ing artinipun, rêdi sagârâ umung, guntur sirnâ guwâ pasagi, langit buwânâ dados ruksâ, ingkang ndadosakên bab mênikâ dipun- sumurupi, mudyâ madyaning ngawiyat, mangasrâma ing Rêdi Agung sabumi,	Gunung Agung sagârâ Surandil (= Gunung Agung dan laut Surandil, sekedar perumpamaan yang menunjukkan berusaha mempelajari ilmu pengetahuan yang sangat baik), langit itu menguasai dunia, ketahuilah akan artinya, gunung dan langit yang

lajêngipun *tabel*

<i>Suntingan teks Sêrat Kidungan</i>	<i>Alih bâsâ Jawi Kråmå teks Sêrat Kidungan</i>	<i>Terjemahan teks Sêrat Kidungan</i>
	cêcandhi ing sagårå.	<i>bergemuruh, guruh lenyap guwa tertata rapi, langit dan dunia rusak, menjadi tidak ada mengetahui hal itu, memuja di tengah langit, berasramakan di Gunung Agung seluas dunia, bercandi di laut.</i>
gunung luhuré kagiri-giri / sagårå gung datanpå samépå / pan sampun kawruhån rêké / artå dâya puniku / datan kêna cinakrèng budi / nanging kang sampun praptå / ing kawasanipun / angadêg têngahing jagad / wétan kulon lor kidul ngandhap myang nginggil / kapurbå kawiséså //	Wontên rêdi ingkang luhuripun kagiri-giri, sagårå agung botêb samépå, pan sampun kawruhån rêké, artå dâya mênikå, botên pikanthuk cinakrèng budi, nanging ingkang sampun praptå, ing kawasanipun, jumênêng ing satêngahing jagad, wétan kulén lèr kidul ngandhap dhatêng nginggil, kapurbå kawiséså.	<i>Ada gunung tingginya bukan main, dan laut yang luasnya tidak terbatas, itulah konon yang telah diketahui, harta dan kekuatan itu, tidak dapat diperkirakan oleh pikiran, akan tetapi yang sudah datang, dalam penguasaannya, berdiri di tengah alam, timur barat utara selatan bawah ke atas, dikuasainya.</i>
¹⁴⁴ sagårå gunung myang bumi langit ¹⁴⁴ / ¹⁴⁵ lawan ingkang amêngku buwånå ¹⁴⁵ / ¹⁴⁶ kasoring artå ¹⁴⁶ dayané / ¹⁴⁷ sagårå sat kang gunung ¹⁴⁷ / ¹⁴⁸ guntur sirnå kang m<ê>ngku bumi ¹⁴⁸ / ¹⁴⁹ singawruh ¹⁴⁹ artå dâya / ¹⁵⁰ dadi ¹⁵⁰ têguh timbul / ¹⁵¹ lan dadyå paliyasing prang ¹⁵¹ / ¹⁵² yèn lêlungan kang kapapag wêdi asih ¹⁵² / ¹⁵³ sato galak suminggah ¹⁵³ //	Sagantên rêdi tuwin bumi langit, tuwin ingkang amêngku buwånå, kasoring artå dayanipun, sagantên asat amargi rêdi, guntur sirnå ingkang nguaosi bumi, ingkang kêrså ngawruhi artå dâya, andadosakên têguh timbul, sårå sagêd minangkå paliyasing pêrang, manwi badhé têtindhakkan ingkang kapapag sami wêlas asih, sato galak sami suminggah.	<i>Laut gunung dan bumi langit, dan yang menguasai dunia, kalahnya harta dan kekuasaanya, laut menjadi kering oleh gunung, guruh hilang oleh penguasa dunia, barang siapa mengetahui harta dan kekuasaan, menjadi ketabahan, dan menjadi penolaknya perang, jika bepergian yang bertemu dengan siapapun harus menghormati dan berkasih sayang,</i>

lajêngipun *tabel*

<i>Suntingan teks Sêrat Kidungan</i>	<i>Alih bâsâ Jawi Kråmå teks Sêrat Kidungan</i>	<i>Terjemahan teks Sêrat Kidungan</i>
		<i>binatang buaspun bersembunyi.</i>
sagårå gunung am<ê>ngku ¹⁵⁴ bumi / suryå lintang myang wong sabuwånå / wêdi angidhêp sakèhé / ingkang kawåså nêbut / pan jumênêng manungså jati / ngadêg bumi sampurnå / Hyang Suksmå sih lulut / ywå manungså tan asiyå / Sang Hyang Tunggal parandéné wêlas asih / Hyang Asmårå mung rågå //	Sêgantên sâhå rêdi ingkang amêngku bumi, suryå lintang dhatêng tiyang sabuwånå, sadâyå sami ajrih pangidhêpipun, ingkang nguwaosi nêbut, ingkang jumênêng manungså ingkang sayêktos, jumênêng ing bumi sampurnå, Hyang Suksmå dados asih sâhå lulut, ywå manungså ingkang botên asih, Sang Hyang Tunggal parandéné dados rumaos wêlas asih, Hyang Asmårå namung rågå.	<i>Laut dan gunung yang menguasai bumi, matahari dan bintang juga manusia satu bumi, takut melihat semuanya, yang berkuasa berkata, akan bertahta sebagai manusia sejati, berdiri di bumi yang sempurna, Hyang Suksma menjadi cinta dan asih, Hyang Asmara hanyalah badan. kepadanya, tidak akan ada manusia yang berbelas kasihan, Sang Hyang Tunggal (Allah) kelak akan berbelas kasihan</i>
<i>jim</i> prayangan pådha wêdi asih / mëndhak wingwrin sakyèhning drubikså / rinaksèng siyang ratriné / ingkang anêmpuh lumpuh / tan tumåmå ing awak mami / kang nêdyå tan raharjå / sadâyå linêbur / sakèhé kang nêdyå ålå / larud sirnå kang nêdyå bécik basuki / kang sinêdyå waluyå //	Upami kapêthuk <i>jim</i> pêri prayangan inggih sami rumaos ajrih piyambak, mênåpå malih sakathahing drubikså sami mëndhak piyambak utawi rumaos wêlas, dados rumêkså sadintên sadalu, sintên ingkang sumêdyå nêmpuh, têmanhipun lumpuh piyambak, botên sagêd tumåmå ing badan kitå, ingkang ngarah amrih pêjah, sakathahing tiyang ingkang sumêdyå mëndamêl awon, sadâyå ugi kasirnakakên, namung ingkang sumêdyå saé sagêd lêstari, amargi katarik saking	<i>Jin dan makhluk halus akan berbelas kasihan semua, menunduk takut kepada segala arwah penunggu, yang menjaganya malam dan siang, yang menyerangnya akan lumpuh, tidak akan mengenai diriku, yang berniat tidak baik, semua akan dilebur, semuanya yang berniat buruk, hancur lebur sedangkan yang beniat baik akan selamat, yang dikehendaknya akan terakbul.</i>

lajêngipun *tabel*

<i>Suntingan teks Sêrat Kidungan</i>	<i>Alih bâsâ Jawi Kråmå teks Sêrat Kidungan</i>	<i>Terjemahan teks Sêrat Kidungan</i>
	adhêping pênggalih namung dhatêng kawilujêngan.	
sakathahing upas tâwâ sami / lårå rågå waluyâ nirmålå / tulak tanggul kang panggawé / duduk pådha kawangsul / katawurag sagunging singkir / Adam Makdum sadâyâ / datan pãpã ngrungu / pangucap lawan paningal / myang pangråså kang sêdyâ tumêkå napi / pangrêksaning <i>malékat</i> //	Sadâyâ upas-upasan ingkang anggéning ing sariranipun sami tawar, sêsakiting sarirå tumuntên saras kados ing wingi uni malih, amargi sampun dipuntulak utawi sampun mawi pagêr milå sêsakitipun lajêng wangsul dhatêng asalipun ingkang mëndamêl, upami dipuntuju duduk déning sanès ugi botên sagêd dumugi nanging malah wangsul dhatêng ingkang mëndamêl, upami wontên tiyang ingkang nandukakên ngèlminipun sihir lajêng botên sagêd dados, sadâyâ tiyang ingkang nganggé ngèlmi <i>Ngadam Makdum</i> , kadostå: dongå; puji; raos pangraos; tuwin ingkang ngêpalakên ciptanipun, sadâyâ wau lajêng botên pãjå-pãjå mangêrtos, dâya ingkang agêng wau mênikå minångkå wujuding pangrêksanipun <i>malékat</i> .	<i>Segala macam bisa dapat menjadi tawar, sakit pada badan sembuh tak berbekas, sebagai penolak dan pembendung kepada yang berbuat segala sihir kemudian tersebar, oleh Adam Makdum semuanya, tidak perbuatan nista yang mendengar, pengucapan dan penglihatan, dan persaan yang berbuat akan tercapai tanpa adanya, penjagaan malaikat.</i>
<i>Jabarail</i> ingkang aninggali / marmanirå katêtêpan <i>iman</i> / dadi <k> andêl ¹⁵⁵ atiné / <i>Ijråilé</i> puniku / kang rumakså ing pati urip / <i>Israil</i> dadi damar / padhang jroning <i>kålbû</i>	Kajawi kaparingan dâya saking panguwaosipun Sang Guru Jati <i>Malékat Jibril</i> ugi anarimå paring dâya, pramilå tiyang kasêbut sagêd kadunungan <i>iman</i> ,	<i>Malaikat Jibril yang bertugas memeriksanya, karna itu kemantapan imanmu, yang menjadikan tebal hatinya, Malaikat Ijrailah, yang</i>

lajêngipun *tabel*

<i>Suntingan teks Sêrat Kidungan</i>	<i>Alih bâsâ Jawi Kråmå teks Sêrat Kidungan</i>	<i>Terjemahan teks Sêrat Kidungan</i>
/ <i>Mikail</i> kang angsumg sandhang / lawan pangan ing galing katêkan kapti / sabar lan anarimå //	ing wusananipun têkadipun lajêng dados santoså, gêsang pêjah katarik dipunrêkså déning <i>Ijrail</i> , <i>Israil</i> ingkang dados damaripun salêbêting pênggalih, tuwin <i>Mikail</i> ingkang paring sandhang têdhå, sartå sagêd andhatêngakên mênåpåkémawon ingkang dados karsanipun, nanging dhêdhasaring pênggalih kêdah narimah sartå sabar.	<i>menjaga dikala hidup dan mati, Malaikat Israil menjadi penerang, yang menerangi dalam kalbu, Malaikat Mikail yang memberikan pakaian, dan makanan yang menjalar sampai tercapailah apa yang diangan-angankan, ialah sabar dan berserah diri.</i>
siyang dalu rinaksèng Hyang Widdhi / sasêdyané tinêkan ing Hyang Suksmå / kaadhêp ing janmå akèh / karan wikuning wiku / wikan lwiring pujå samadi / dadi sasêdyanirå / mangunah linuhung / pêparab ¹⁵⁶ Hyang T<ê>gålånå ¹⁵⁶ / kang asimpên yèn <i>tawajuh</i> jroning ati / kalis sagung dursilå //	Salampah-lampahipun siyang tuwin dalu tansah jinangkung déning Pangèran, mênåpå ingkang dados kêsanipun sagêd dumugi ing Pangèran, linutan ing sêsami, ingkang kadunungan dâya kados makatên mênikå kénging kawastanan guruning pårå guru, amargi sagêd mangêrtos tuwin sampun sagêd nindakakên patraping mujå sêmèdi, tuwin sagêd andhatêngakên mangunah ingkang utami, tiyang kasêbut kénging sinêbut Hyang Têngalånå, tiyang ingkang gadhah ngèlmi ingkang makatên manawi têkadipun sagêd tumêmên ing salaminipun, sagêd linêpatakên saking pakêwêd.	<i>Siyang dan malam selalu dilindungi dan dijaga oleh Hyang Widdhi (Allah), apa yang menjadi kehendaknya sampai kepada Hyang Suksma, dihadap oleh orang banyak, dinamakan pendeta utama, mengetahui wujudnya berbakti (kepada Allah), menjadi kehendaknya, kehendaknya yang terpuji, bergelar Hyang Tengelana (Yang Tulus Ikhlas), barang siapa yang menyimpannya jika dimantapkan dalam hati, akan terhindar dari segala tindakan buruk.</i>

lajêngipun *tabel*

<i>Suntingan teks Sêrat Kidungan</i>	<i>Alih bâsâ Jawi Kråmå teks Sêrat Kidungan</i>	<i>Terjemahan teks Sêrat Kidungan</i>
lamun kinaryå tunggu wong sakit / <i>êjin</i> sêtan tan wani angambah / rinaksèng <i>malaékaté</i> / <i>nabi</i> wali angêpung / sakyêh lårå pådhå sumingkir/ ingkang sêdyå <i>pitênah</i> / marang awakipun / rinusak déning Pangèran / éblis <i>lanat</i> sato mårå pådhå mati / tumpês tapis sadåyå //	Manawi kanggé anênggani tiyang sakit, <i>jim</i> sêtan lajêng botên purun ngambah ing ngriku, amargi dipunrêkså déning <i>malèkat</i> -ipun, <i>nabi</i> wali sami sayuk rumêkså, sêsakitipun lajêng sami sumingkir sadåyå, ingkang sumêdyå mitênah dhatêng badanipun ingkang sakit, lajêng dipunlêbur déning Pangèran, saking agênging dayanipun <i>gaib</i> , sagêd kinêringan sagunging titah, ing wasånå sagêd têguh tuwin rahayu.	<i>Jika dijadikan penunggu orang sakit, jin dan setan tidak ada yang berani mendatangnya, dijaga oleh malaikatnya, para nabi dan para wali mengepungnya, segala macam penyakit akan menyingkir, yang berniat memfitnah, terhadap diriku, akan dirusak oleh Tuhan, iblis terkutuk dan binatang buas yang datang akan mati, akan ditumpas habis semuanya.</i>
ånå kidung sunångidung wêngi / bêbaratan duk amrêm winåcå / Sang Hyang Guru pangadêgé / lumaku Sang Hyang Bayu / alèmbèyan Asmårå êning / ngadêg pangawak téjå / kang angidung iku / yèn kinaryå angawulå / myang lèlungan gusti gêthing dadi asih / sêtan sato sumimpang //	Wotên pêpuji ingkang kulå tindakakên ing wanci dalu, nêtrå mêmêm liyêp-liyêp kanthi nurutakên lampahing napas ingkang mlêbêt tuwin mêdal saking grånå, gagasaning angên-angên sampun ngantos ngambyang-ambyang, mëlênging ciptå sarånå hênêng hêning, patraping sarirå jumênêng jêjêg kados déné téjå, ingkang nglampahi muji kalawau, sasampunipun tumindak makatên ing sabên dalu manawi badhé kanggé angabdi, utawi kêkésahan sawabipun upami Gusti sêngit lajêng dados trêsnå, utawi kapêthuk sato tuwin sêtan sadåyå	<i>Ada lagu pujian yang saya nyanyikan pada malam hari, bêbaratan duk amrêm winåcå (diibaratkan ketika terpejam membacanya: shalat da'im), Sang Hyang Guru yang berdiri, yang berjalan Syang Hyang Bayu, yang berlenggang Asmara murni, ngadêg pangawak téjå (berdiri berbadan sinar: sinar yang lurus), yang berlagu itu, jika digunakan untuk mengabdi, dan bepergian tuan (majikan) yang benci menjadi sayang, setan dan hewan buas menyimpang.</i>

lajêngipun *tabel*

<i>Suntingan teks Sêrat Kidungan</i>	<i>Alih bâsâ Jawi Kråmå teks Sêrat Kidungan</i>	<i>Terjemahan teks Sêrat Kidungan</i>
¹⁵⁷ <i>Ya Hu Datnyêng pamujining wêngi</i> ¹⁵⁷ / ¹⁵⁸ <i>balé aras sêsakané mulyå</i> ¹⁵⁸ / ¹⁵⁹ <i>kirun sårå têngên (ng)goné</i> ¹⁵⁹ / <i>wa</i> ¹⁶⁰ <i>nakirun atunggu</i> ¹⁶⁰ / <i>sårå</i> ¹⁶¹ <i>kiwå</i> <i>gadané wêsi</i> / ¹⁶² <i>nulak panggawé ålå</i> ¹⁶² / <i>satru lawan mungsuh</i> / ¹⁶³ <i>pangêrêt taraju</i> <i>rijal</i> ¹⁶³ / ¹⁶⁴ <i>andêr-andêr kulhu balik kang</i> <i>linêwih</i> ¹⁶⁴ / ¹⁶⁵ <i>ambalik lårå rågå</i> ¹⁶⁵ //	sami sumingkir piyambak. Dados sarananipun manawi dalu kanthi amuji: <i>Ya Hu Datnyêng</i> ⁽²²⁾ , anggênipun muji <i>shalat daim</i> ⁽²³⁾ kanthi angawasakên pucuking grånå sartå anggumêlêngakên lêbêt wêdalipun napas, <i>Malékat Kirun</i> manggên ing bolongan grånå ingkangsisih têngên, wondéné <i>Wana</i> <i>Kirun</i> ingkang rumêkså, ing bolongan grånå sisih kiwå kanthi amundhi gådå tosan, anulak pandamêl ingkang sumêdyå ngawoni, mênåpå malih satru tuwin mêngsah, lampahing <i>shalat daim</i> mawi gandhêngan lampahing mupus inggih mênikå angin ingkang anjog ing nêtrå, andêr-andêr <i>kulhu balik</i> ⁽²⁴⁾ ingkang linangkung, sagêd amangsulakên sêsakiting badan.	<i>Ya Hu Datnyêng</i> ⁽²²⁾ pamujining wêngi (= <i>Ya Hu Datnyêng ucapan pujian</i> <i>pada shalat daim</i> ⁽²³⁾ : <i>ialah</i> <i>Muhammad; Hu ialah hidup;</i> <i>Datnyêng ialah Allah</i>), <i>balé aras</i> <i>sêsakané mulyå</i> (=serambi <i>arasy/surga bertiang kemuliaan:</i> <i>ketika mengucapkan pujian pada</i> <i>shalat da'im itu, dengan memandang</i> <i>pujuk hidung kita</i>), <i>kirun sårå têngên</i> nggoné (=Kirun nama tiang yang bertempat di kanan: Malaikat Kirun bertempat dalam lubang hidung yang sebelah kanan), <i>nakirun atunggu</i> (=adapun Nakir/Malaikat Nakir yang menunggunya), <i>sårå kiwå gadané wêsi</i> (=tiang kiri dengan pemukul besinya: adapun Nakir yang menjaga dalam lubang hidung yang sebelah kiri dengan memanggul gada pemukul dari besi), menolak perbuatan jahat , segala macam musuh, penyekatnya <i>ta'ajul-tijal, penopangnya "Qulhu"</i> <i>balik</i> ⁽²⁴⁾ yang ampuh, sembuhlah bagi

lajêngipun *tabel*

<i>Suntingan teks Sêrat Kidungan</i>	<i>Alih bâsâ Jawi Kråmå teks Sêrat Kidungan</i>	<i>Terjemahan teks Sêrat Kidungan</i>
<p>dudur¹⁶⁶ <p>ay<u>ngé <i>Ayatul Kursi</i>¹⁶⁶ / ¹⁶⁷lungguhé atiné surat <i>An'am</i>¹⁶⁷ / panglêburan lårå kabèh / usuk-usuking ¹⁶⁸luhur¹⁶⁸ / ¹⁶⁹ing aranan têtênging ¹⁶⁹langit¹⁶⁹ / ¹⁷⁰inggihi <i>Nabi Muhkamad</i>¹⁷⁰ / ¹⁷¹kang wêkasan iku¹⁷¹ / atunggulatri¹⁷² lan siyang / ¹⁷³kinédhêpan ing tumuwuh wêdi asih¹⁷³ / ¹⁷⁴tundhuk nêmbah maringwang¹⁷⁴ //</p>	<p>Anêdahakên palênggahan ing <i>ngaras</i> <i>kursi</i> utawi <i>Betal Makmur</i>, ingkang lênggahipun wontên salêbêting jantung, dayanipun sagêd dados panulaking sadâyå sêsakit, rêncånå ingkang dumunung ing nginggil, mênikå dipun- wastani sagolongan dumunung wontên ing angên-angên, miturut hakékating ngêlmi, cahyå ingkang sagêd amungkasi sakathahing rêncånå, kêwajibanipun rumêkså ing siyang dalu, gadhah dâya dipun-luluti sagunging tumuwuh sami wêlas asih, sami rumaos ajrih dhatêng kitå.</p>	<p><i>yang sakit badan.</i> <i>Dudur</i> (=kayu yang digunakan untuk rangka atap rumah) <i>Ayatul-Kursi</i> , yang duduk didalam hatinya ialah surat <i>Al-An'am</i>, sebagai penghancur semua penyakit, kasau-kasau yang ada di atas, yang bernama bagian dalamlangit, iya itu Nabi Muhammad, yang terakhir itu, yang menunggu malam dan siang, (Nabi Muhammad) yang dihadap (oleh segala makhluk) menjadi kasih dan sayang, taklul dan hormat kepadaku (Nabi Muhammad).</p>
<p>satru mungsuh kondur pådha wêdi / pamidhangané <i>bétal mukadas</i> / tulak balik pangrêksané / pan <i>nabi</i> patang puluh / awéh wahyu ing awak mami / pånå <i>nabi</i> wêkasan / sabdå <i>Nabi Dawud</i> / apêtak <i>Bagéndha Ambyah</i> / kinawêdén sato mårå pådha mati / luputing wiså gunå //</p>	<p>Satru mêngsah sami kondur awit sami ajrih, pamidhanganipun wontên ing <i>bétal</i> <i>mukadas</i>, tulak balik ingkang dados pangrêksanipun, inggihi mênikå pårå <i>nabi</i> sêkawan-dåså, paring wahyu ing badan kitå, makatên mênikå pånå saking <i>nabi</i> ingkang pungkasan, sabdå <i>Nabi Dawud</i>, apêtak <i>Bagéndha Ambyah</i>⁽²⁵⁾, kinawêdén sato ingkang dhatêng sami pêjah, luputing wiså ingkang gunå.</p>	<p><i>Lawan dan musuh pulang karena</i> <i>takut, pundaknya ada di Baitul-</i> <i>mukadas, tulak baliklah penjaganya,</i> <i>segenap nabi yang empat puluh,</i> <i>memberi wahyu kepadaku, yang habis</i> <i>(wahyu) pada nabi terakhir, sabda</i> <i>dari Nabi Daud, bentakan Baginda</i> <i>Ambyah</i>⁽²⁵⁾, ditakuti oleh hewan buas yang mati, segala bisa dan duna-guna tidak mengena.</p>

lajêngipun *tabel*

<i>Suntingan teks Sêrat Kidungan</i>	<i>Alih bâsâ Jawi Kråmå teks Sêrat Kidungan</i>	<i>Terjemahan teks Sêrat Kidungan</i>
¹⁷⁵ pêpayoné godhong dhukut ¹⁷⁵ langit / tali baratku mëndung ing tawang / cinandhak ¹⁷⁶ yêkti tan katon ¹⁷⁶ / arajêg ¹⁷⁷ Gunung Sèwu / jâlâ sutra ing luhur mami / ¹⁷⁸ apan angrêksa mringwang ¹⁷⁸ / angadhangi ¹⁷⁹ mungsuh / anulak ¹⁸⁰ panggawé ala ¹⁸⁰ / ¹⁸¹ lara raga samya sumingkira têbih ¹⁸¹ / luput ¹⁸² ing wisâ guna ¹⁸² //	Payonipun saking ron dhukut langit, ingkang dipun-gambarakên dados mëndung ing tawang, ingkang cinandhak sayêktosipun botên katingal, arajêg déning Rêdi Sèwu, jâlâ minangka pangaribawaning piyandêl kitâ, wondéné ingkang angrêksa ing badan kitâ sami wilujêng, ingkang anulak manawi wontên mêngsah andhatêngi, utawi anulak ingkang sumêdyâ mëndamêl awon, tumraping sêsakit ingkang tumuju dhatêng kitâ sami sumingkira têbih, sanadyan dipungunani ing jâpâ manta tuwin kénging wisâ inggih botên sagêd tumamâ.	Pêpayoné godhong dhukut langit (=atapnya daun rumput langit: diibaratkan sebagai ilmu), tali baratku mëndung ing tawang (=tali anginku ialah mendung di angkasa: suwasana), digapai sejatinya tidak terlihat, berpagarkan Gunung Sewu, jala sutra di atasku, yang menjaga diriku, menghadang musuh, menolak perbuatan jahat, sakit badan menyingkirlah jauh, segala bisa dan guna-guna tidak mengena.
Gunung Sèwu mangkyâ ¹⁸³ pagêr mami / ¹⁸⁴ kang umiyat samya sih sadâya ¹⁸⁴ / ¹⁸⁵ saliring kang ¹⁸⁵ amâ kabèh / lêlara ¹⁸⁶ sirnâ larut / tan tumamâ ¹⁸⁷ ing angga ¹⁸⁷ mami / ¹⁸⁸ tuwin saliring ¹⁸⁸ brâjâ / tan tumamâ mringsun / puniki ¹⁸⁹ Sang Rahmatullâh / rahmat jati duk jênêng wali jasmani / iyâ ¹⁹⁰ Sang Jati ¹⁹⁰ Mulyâ //	Santosaning priyandêl kitâ wau kaupamèkakên kados déné gadhah pagêr Rêdi Séwu, sintên ingkang nyumurupi dhatêng kitâ katingal sami wêlas asih sadâyâ, sakathahing amâ sami sirnâ sadâyâ, sartâ linêpatakên saking sêsakit, ingkang tumamâ ing badan kitâ, tuwin sadâyâ brâjâ, ingkang tumamâ ing badan kitâ, ingkang makatên mênika têngesipun namung sih rahmatullah, inggih rahmad	Gunung Sewu kelak menjadi pagarku, semua yang melihatnya akan mencintainya, semua yang hama, semua penyakit lebur, tidak ada yang mengenai badanku, juga semua senjata, tidak ada uang mengenai diriku, itulah Sang Rahmat Allah, rahmat sejati yang bernama wakil kejasmanian, ialah Sang Jati Mulia (Allah)

lajêngipun *tabel*

<i>Suntingan teks Sêrat Kidungan</i>	<i>Alih bâsâ Jawi Kråmå teks Sêrat Kidungan</i>	<i>Terjemahan teks Sêrat Kidungan</i>
	jati mênikå sajatosipun ingkang jumênêng Pangéraning rågå, inggih pêparab sang Jati Mulyå.	
¹⁹¹ aranåná rå<r>å Subaningsih ¹⁹¹ / ¹⁹² kang tumingal samyå sih sadåyå ¹⁹² / wêdi ¹⁹³ angidhêp sakèhé ¹⁹³ / ¹⁹⁴ pårå nabi patang puluh ¹⁹⁴ / ¹⁹⁵ asung wahyu mring awak mami ¹⁹⁵ / ¹⁹⁶ nyåtå suwaraningwang ¹⁹⁶ / ¹⁹⁷ iya Nabi <i>D{h}awu<d></i> ¹⁹⁷ / ¹⁹⁸ pêtaku Bagéndha <i>Ambiyah</i> ¹⁹⁸ / ¹⁹⁹ sing angrungu sêdåyå samiyå asih ¹⁹⁹ / ²⁰⁰ ingkang lårå gêlis waras ²⁰⁰ //	Inggih mênikå ingkang dipun-wastani råå Subaningsih, sintên ingkang mirsani sami asih sadåyå, sadåyå sami ajrih anggênipun anghidhêp, pårå nabi ingkang sakawan-dåså, tansah paring wahyu dhatêng badan kitå, inggih mênikå Nabi Daud, anêdahakên bilih pêta kulå Baginda Ambyah, ingkang mirêngakên sami asih sadåyå, ingkang nandhang sêssakit dados saras.	<i>Panggilah rara Subaningsih, yang melihatnya akan mencintainya, takut menyembah, segenap nabi yang empat puluh, memberi wahyu kepadaku, benar suwaraku, ialah Nabi Daud, bentakanku Baginda Ambyah, yang mendengarkan akan dicintai semua, yang sakit segera sembuh.</i>
sunamurwå pujining asinggih / ²⁰¹ asalirå sangking wong <k>alåná ²⁰¹ / Pandhitå punjul yêktiné / turuning nabi iku / pårå wali kang angêntèni / mukmin kang anarimå / ing mangké saèstu / sing sårå åná (ng)id<i>nå ²⁰² / datan pêgat pujiné rahinå wêngi / sinung rêjêki Dé Hyang //	Kulå ingkang miwiti pujining asinggih, badan kulå saking tiyang ingkang ngalåná, sêjatosipun pandhitå mênikå linuhung yêktosipun, ingkang makatên mênikå ingkang dados turunaning pårå nabi, pårå wali ingkang tansah ngrantosi, tiyang-tiyang mukmin ingkang narimå, bab mênikå samangké saèstu, sintên ingkang kêrså ngidinå, botên dipun-pêgat pujinipun ing wanci dalu, tansah pinaringan rêjêki déning Allåh.	<i>Ialah saya yang memulai pujian, tubuhnya berasal dari seorang pengelana, sejatinya pendeta itu diluhurkannya, itu adalah keturunan nabi, para wali yang menungguninya, orang-orang mukmin yang menerimanya, kelak ini dibenarkan, siapapun yang mau mengamalkannya, tidak akan terputus pujinya dimalam hari, diberikan rejeki oleh Allah.</i>

lajêngipun *tabel*

<i>Suntingan teks Sêrat Kidungan</i>	<i>Alih bâsâ Jawi Kråmå teks Sêrat Kidungan</i>	<i>Terjemahan teks Sêrat Kidungan</i>
kawruhânâ têngêsé kang kadil / kadi diyan urubé kang cahyâ / roh ilapi pêpadhangé / <i>Nabiyullâh</i> lwir kukus / Dat-Mu têtêlah panasing agni / apiné kawruhânâ / prabédané iku / sayêkti roroning tunggal / tunggalênâ ing apiwang kidir kaki / datan kênèng pinisah //	Ingang kêrsâ ngawruhi têngêsipun inggang kadil, mênikâ kados déné diyan inggang nggêsangi cahyâ, roh ilapi inggang asung pêpadhangipun, Nabiyullâh kados kukus, Âllâh kados déné têtêlah panasing gêni, pramilâ langkung prayogi gêninipun dipun-kawruhi, inggang dados bédanipun, sajatosipun kêkalih mênikâ satunggal, tunggal ing kancâ kaliyan kidir, inggang botên sagêd kapisahakên	<i>Amalkanlah artinya keadilan itu, diibaratkan seperti lampu yang menyalakan cahaya, roh ilapi sebagai penerangnya, Nabi Allah berwujud seperti asap, Tuhanmu bagaikan panasnya api, apinya amalkanlah, perbedaan itu, sejatinya keduanya satu, jadikanlah satu di berkawan dengan kidir wahai anakku, hal tersebut tidak dapat dipisahkan.</i>
ânâ pêksi mêngku ²⁰³ bumi langit / ²⁰⁴ manuk iku adoh pinaranan ²⁰⁴ / ²⁰⁵ sagârâ êrob namané ²⁰⁵ / uripé manuk iku / ²⁰⁶ angimbuhi ing jagad iki ²⁰⁶ / ²⁰⁷ amindhâ Nabi Adam ²⁰⁷ / ²⁰⁸ sukuné puniku ²⁰⁸ / ²⁰⁹ ing gunung Palwâ Jabalkat ²⁰⁹ / ²¹⁰ rambutirâ ing aran tarwiyah singgih ²¹⁰ / ²¹¹ bêbalung rijalullâh ²¹¹ //	Wontên manuk inggang nguwaosi bumi tuwin langit, manuk mênikâ têbih paranipun, inkang makatên mênikâ dipun-wastani sagârâ êrob, gêsangipun manuk kasêbut, dados nyêbar wrâtâ ing donyâ mênikâ, kados déné Nabi Adam, samparanipun, wontên ing rêdi Palwâ Jabalkat, rikmanipun inggang dipun-wastani tarwiyah, balungipun rijalullah.	<i>Ada burung yang menguasai bumi dan langit, burung itu jauh berkelana, laut pasanglah namanya, hidupnya burung itu, menambahkan kepada dunia ini, diibaratkan seperti Nabi Adam, kakinya itu, di Gunung Palwa Jabalkat, rambutnya yang awalnya dinamakan tarwiyah, bertulang rijalullah.</i>
dhâdhâ gigir lambung kanan kéring / manuk ikâ apan ing aranan / iyâ kang sêgârâ êrob / uripirâ satuhu / amimbuhi jagad puniki / nétranirâ sakawan / warnané wêwolu / apan kulité saré'at / gêtihirâ	Jâjâ pêngkêran lambung iring kiwâ tuwin têngên, manuk mênikâ inggang dados têtêngêripun, inggih inggang sagârâ êrob, gêsangipun nyâtâ, nyêbar wrâtâ ing donyâ mênikâ, nétranipun sêkawan,	<i>Dada punggung dan lambung disebelah kanan kiri, burung ituakan menjadi namanya, ialah laut pasang, hidupmu nyata, menambah di dunia ini, matamu empat, warnanya</i>

lajêngipun *tabel*

<i>Suntingan teks Sêrat Kidungan</i>	<i>Alih bâsâ Jawi Kråmå teks Sêrat Kidungan</i>	<i>Terjemahan teks Sêrat Kidungan</i>
<i>tarékat</i> puniku kaki / ototirå <i>kakékat</i> //	warnanipun wolu ⁽²⁶⁾ , wondéné kulitipun <i>syariat</i> ⁽²⁷⁾ , rahipun <i>tarékat</i> ⁽²⁸⁾ duh nggèr, ototipun <i>hakékat</i> ⁽²⁹⁾ .	<i>delapan</i> ⁽²⁶⁾ , <i>kulinya syariat</i> ⁽²⁷⁾ , <i>sedangkan darahmu tarikat</i> ⁽²⁸⁾ itu hai <i>anakku, ototmu hakekat</i> ⁽²⁹⁾ .
kang <i>makripat</i> dagingé puniki / jêjantungé sajatining <i>sadat</i> / êlêdan tokid wstané / aténirå linuhung / pêpusuhé <i>supiyah</i> kaki / rêmpêluné <i>amarah</i> / jantung budénipun / wêwadhuké <i>aluamah</i> / utêkirå <i>bétal mukadas</i> sayêkti / pujiné nêr prakårå //	Ingang <i>makrifat</i> ⁽³⁰⁾ (lampahing raos) inggih daging mênikå, sêjatosipun jantung mênikå <i>sadat</i> , dhêdhasaring têkadipun mawi tokit, pênggalihipun inggang linuhung ⁽³¹⁾ , pêpusuhipun inggih mênikå <i>supiyah</i> , pênggalihipun <i>amarah</i> , jantung budinipun, padharanipun <i>aluamah</i> , utêkipun <i>betal mukadas</i> inggang sayêktos, pujinipun ênêm prakawis.	Sebagai <i>makrifat</i> ⁽³⁰⁾ ialah dagingnya ini, jantungnya ialah <i>syahadat sejati</i> , lidahnya <i>taukhidlah namanya</i> , hatinyalah yang terpuji ⁽³¹⁾ , limpanya adalah yang disebut dengan <i>sufiyah ya anakku</i> , hatinya adalah <i>amarah</i> , jantung budinya, perutnya yang besar adalah <i>lawwamah</i> , otaknya <i>betal mukadas sejati</i> , pujinya enam permasalahan.
ånå kidung ing kadang pramati / amung tuwuhing kawasanirå / ng{g}<u>nakakên ²¹² sacitapné / inggang wau puniku / kang rumaksèng sarirå mami / nêkakên kang sinêdyå / ing kawasaniipun / adhi ari-ari sirå / mêmayungi laku kuwasané yêkti / ng{g}<u>nakakên ²¹² pangarah //	Wontên puji tumrap dhatêng sadhèrèk kitå piyambak, mênggah kuwajibanipun amomong dhatêng gêsang kitå, inggih mênikå inggang sagêd ngawontênakên ing saciptå, inggang makatên mênikå, inggang rumêkså ing badan kitå, gadhah panguwaos, sagêd andhatêngakên ing karsanipun, adhi ari-ari mênikå, panguwaosipun anggayomi ing salampah-lampah kitå, sagêd andhatêngakên mênapå ing dados panggayuh.	Ada lagu pujian yang bersaudarakan karib, hanya tumbuh menurut kekuasaanya, menggunakan ciptaanya, yang itu tadi, mendatangkan yang kehendaknya, menurut kekuasaanya, adik tembunimu (ari-arimu), yang memayungi laku kekuasaan sejati, menggunakan pedoman

lajêngipun *tabel*

<i>Suntingan teks Sêrat Kidungan</i>	<i>Alih bâsâ Jawi Kråmå teks Sêrat Kidungan</i>	<i>Terjemahan teks Sêrat Kidungan</i>
gêtihipun ing rahinâ wêngi / ngraréwangi <i>Āllāh</i> Kang Kawâsâ / andadékakên karsané / pusêr kawasaniipun / nguyu-uyu sabâwâ mami / anuruti panêdhâ / kawasane iku / jangkêp kadangingsun papat / kalimané pancêr wus dadyâ sawiji / tunggal sawujudingwang //	Wondéné tumrap rah ing wanci dalu, mbiyantu <i>Āllāh</i> Inggang Mâhâ Kawâsâ, ndadosakên mênâpâ ing sakarsaniipun, tumrap pusêr kuwasaniipun, nguyu-uyu ing sasolah bâwâ kitâ, inggih mênikâ anuruti ing panyuwun kitâ, sampun jangkêp kuwasaniipun sadhèrèk kitâ sêkawan, jangkêpipun gangsal dumunung ing pancêr dados satunggal, kêmpal kaliyan wujud kitâ.	<i>Darahnya di malam hari, membant Allah Yang Maha Kuasa, menjadikan kehendak-Nya, pusarlah kekuasaanya, membunyikan suaramu, menuruti (mengabulkan) permohonan, itulah kekuasaaaanya, lengkaplah sudah saudaraku yang keempat, kelimanya inti sudah menjadi satu, bersatu menjadi satu wujud denganku.</i>
mangkyâ sirâ kadangsun kang mijil / sangking margâ inâ parêng samyâ / sadinâ awor ênggoné / kalawan kadangingsun / inggang datan umijil sangking / margâ inâ punikâ / akumpulaningsun / dadyâ <i>makdum sarpin</i> sirâ / wêwayanganing Dat yêkti dadyâ kanthi / saparan datan pisah //	Sadhèrèk kitâ inggang lahir sarêng sadintên saking margâ inâ, wondéné inggang botên mêdal saking margâ inâ, piyambakipun dados <i>makdum sarpin</i> , jumênêngipun dados wêwayangan kitâ, sadâyâ kâlâwau sagêd dados kancâ, dhatêng ing pundi purug kitâ botên pisah.	<i>Kelak aku dan saudaraku yang lahir, dari liang rahim bersama-sama, sehari bercampur tempatnya, begitu juga saudaraku, yang lahir dari, liang rahim itu, berkumpul bersama mereka denganku, menjadi makdum sarpinmu, ialah bayang-bayang Zat (kuasa Allah) menjadi penyerta semuanya, kemanapun tidak terpisah</i>
iyâ lamun ora angklakoni / kadangirâ pâdhâ angrancânâ / têmah urâ saciptané / sasêdyanirâ wurung / sartâ luput kang dipunèsthi / sakarsanirâ wigar / agagar tan pantuk / barang sâpâ nêdhânirâ / marmâ kaki éling-élingên sayêkti / supaya	Manawi botên dipun-lampahi ing kawilujêngan, sadhèrèkipun lajêng sami angrêncânâ, amargi botên dipun- sumêrêpi inggih mênikâ sagêd kadadosan pikiranipun lajêng urâ botên kantên- kantên, ing wasaniipun mênâpâ inggang	<i>Jika tidak dijalankan, saudara- saudaramu akan menggoda, akhirnya batallah segala kehendaknya, segala niat wurung, dan melesetlah segala yang diharapkan, sekendaknya gagal, batal tidak terlaksana, barang siapa</i>

lajêngipun *tabel*

<i>Suntingan teks Sêrat Kidungan</i>	<i>Alih bâsâ Jawi Kråmå teks Sêrat Kidungan</i>	<i>Terjemahan teks Sêrat Kidungan</i>
waluyåå //	dipungayuh lêpat, tuwin mênâpâ ing karsanipun wigar, botên sagêd kadumugên, kadadosan ingkang makatên mênikå, namung saking panyuwunan, pramilå kitå kêdah tansah émut kanthi sayêktos, supados sagêd saras.	<i>memintanya, oleh sebab itu hai anakku ingat-ingatlah sejatinya, agar menjadi sembuh.</i>
lamun sirå yun wig(n)yå ²¹³ ing ngèlmi / dèn waskithå kélokaning badan / ayun wruh kamokalané / yèn sirå wruh satuhu / kaèlokan ing Suksmå Jati / miwah ing kamokalan / pasthi sirå wêruh / ing apêsé badanirå / upamané lwir wong cêcangkriman kaki / batangên dèn waspådå //	Manawi kitå badhé wignyå ing ngèlmi, kêdah waskithå dhatêng kélokaning badan, supados sagêd nyumurupi kamokalanipun, manawi kitå nyumurupi kanthi satuhu, kaélokanipun wontên ing Suksmå Jati, tuwin ing kamokalinipun, mênâpâ ingkang dados karsanipun <i>Allåh</i> kita sagêd nyumurupi, nalikå pikantuk apês ing badan kitå, manawi wontên tiyang ingkang cangkriman ⁽³²⁾ , batangên kanthi waspådå.	<i>Jika engkau akan pandai dalam berilmu, segeralah mawas diri terhadap kejelekan pribadi, akan melihat ketidakbenarannya, jika engkau melihat kenyataannya, kejelekannya di Suksma Jati, begitu juga ketidakbenarannya, karsanya Allah engkau akan melihatnya, jika dirimu mendapatkan kesialan, jikalau berwujud orang yang sedang bertebak-tebakan⁽³²⁾ hai anakku, tebaklah dengan hati-hati.</i>
ånå padhang pêtêngé tan sipi / asingidan anèng ing bêbanar / ngaub ing pêpanas mangké / kagèt déning wong bingung / nguwuh-uwuhå mamêlingi / kang têngu lagi jabang / angungkuli gunung / cébol linggih ing jêjurang / andhé kukul bathuké sundhul ing langit / tutug ing éndrå lokå //	Wontên padhang ingkang pêtêngipun sipi, asingidan wontên ing bêbanar, samangké ngaub ing pêpanas, kêjot pênggalhipun awit wontênipun tiyang bingung, nguwuh-uwuhakên ingkang mamêlingi, ingkang têngu taksih jabang, sagêd angungkuli rêdi, tiyang cébol	<i>Ada terang gelapnya gelap sekali, disembunyikan pada tempat yang terang, berteduh ketika cuaca yang panasnya terik nanti, ketika matahari terik nanti, terkejut karena orang yang kebingungan, panggilannya memintanya untuk segera datang,</i>

lajêngipun *tabel*

<i>Suntingan teks Sêrat Kidungan</i>	<i>Alih bâsâ Jawi Kråmå teks Sêrat Kidungan</i>	<i>Terjemahan teks Sêrat Kidungan</i>
	lênggah ing jêjurang, andhé kukul palarapanipun sagêd nyundhul langit, sagêd dumugi ing éndrâ lokå.	<i>ketika tengu masih bayi, tingginya bisa melebihi gunung, orang cebol yang duduk di tepi jurang, diibaratkan sebagai jerawat dijidat yang melebihi langit, sampai di penguasa dunia.</i>
dadyå kobar yèn kalêbèng warih / lêbur luluh kalaban érnåwå / pucuk dumadyå bongkoté / ingkang lumpuh lumaku /amalånå ngidêri bumi / kasilêm ing dharatan / ngambang ngancik ranu / dhêpès dhêkukul nèng jurang / <i>Kyai</i> dhalang kapurbèng wiséså ringgit / wisan lagi alêkas //	Dados kobar manawi kalêbèng déning toyå, lêbur luluh kalaban ing sagara, pucuk dados bongkotipun, ingkang lumpuh sagên têtindhakan, amalånå kanthi angidêri bumi, nyilêm ing dharatan, ngambang ngancik ranu, dhêpès dhêkukul wontên ing jurang, <i>Kyai</i> dhalang kapurbå wiséså ringgit, wiwitanipun nêmbé dipun-wiwiti.	<i>Menjadi terbakar jika tenggelam oleh air, hilang tak berbekas tenggelam dalam laut, ujung menjadi batangnya,yang lumpuh bisa berjalan, amalkanlah dengan mengitari bumi, menyelam di daratan, mengapung diatas air, duduknya bersembunyi di jurang, Kyai dalang pada awalnya menguasai wayang kulit, ketika sudah dimulai.</i>
lan dumugi lêlakoné bêcik / ingkang nonton kabèh samyå cuwå / nanging alêgå atiné / lan wong lumaku dulur / tan karuwan ing ngarêp buri / irêng tan wruh yèn pêthak / wahing tan karungu / mulat padhanging nurbuwat / tanggal pisan sêdhêngé purnâmåsidi / kêlud tambining pucang //	Sampun dumugi lêlakonipun ingkang bêcik, sadåyå ingkang nyumurupi sami cuwå, nanging alêgå pênggalhipun, sâhå tiyang ingkang tindhak kanthi dulur, botên karuwan ing ngajêng tuwin wingking, cêmêng botên sagêd sumêrêp bilih pêthak, wahing botên mirêng, mulat padhanging nurbuwat, tanggal pisan nalikå purnâmåsidi, dipun-kêludi kanthi ngginakakên tambining pucang.	<i>Dan sampailah pada perbutan yang baik, semua yang melihatnya akan kecewa, akan tetapi puas hatinya, dan orang yang berjalannya beiringan, tidak teratur yang ada di depan dan belakang, hitam tidak terlihat jika putih, bersin tak terdengar, memperhatikan terangnya cahaya yang tersebar, tanggal satu bersamaan dengan bulan purnama,</i>

lajêngipun *tabel*

<i>Suntingan teks Sêrat Kidungan</i>	<i>Alih bâsa Jawi Kråmå teks Sêrat Kidungan</i>	<i>Terjemahan teks Sêrat Kidungan</i>
		<i>dibersihkan dengan akar gantungnya pohon jambe.</i>
dåwå sinambung cupêt ginunting / tranggåånå tibå anjrah inglêmah / lêmbru anusu anaké / kêmasan wus binaut / tan wruh êmas salåkå putih / sagêgêm kang buwånå / mrutu nggêndhong gunung / sarati tanwrin ing gajah / Sang Pandhitåpurusé dipun-kêthoni / tarumpahan nèng sirah //	Ingang panjang dipunsambung déné ingang cupêt dipungunting, lintang tibå anjrah ing lêmah, lêmbru anusu anakipun, kêmasan sampun binaut, botên sumêrêp êmas salåkå pêthak, sagêgêm ingkang buwånå, mrutu gêndhong rêdi, sarati wantun kaliyan gajah, Sang Pandhitå purusipun dipun-kêthoni, tarumpahan ing muståkå.	<i>Yang panjang disampung sedangkan yang pendek digunting, lintang jatuh tersungkur di tanah, sapi menyusu kepada anaknya, penjual emas yang sudah lihai dalam berjualan, tidak melihat jika emas logam yang berwarna putih, satu genggam tanah yang luas, mrutu menggondong gunung, pawang gajah tidak takut pada gajah, sang pendeta alat kelaminnya di tutupi kupluk, alas kaki ada di kepala.</i>
akêkanthèn lumayu pribadi / jåkå tan wruh rasaning wanitå / barancah sângå bojoné / sêgêr kang awak lésu / ngambah laut nèng pucak ardi / arèrèn ngawang-awang / turu jroning watu / kumudå tuwuh ing sélå / jålådårå mêndhung atêman nabi / anyiram tarulåtå //	Akêkanthèn lumayu pribadi, jåkå botên mangrêtos rasaning wanitå, barancah déning sângå garwanipun, sêgêr ingkang awakipun lésu, ngambah sêgantên dhatêng pucak rêdi, suméné ing awang- awang, saré wontên ing salêbêting watu, kumudå tuwuh ing sélå, langit mêndhung atêman nabi, anyiram tarulåtå.	<i>Sambil bergandengan berlari dirinnya, pria yang belum menikah tidak melihat rasanya seorang wanita, tidak diterima oleh kesembilan istrinya, menjadi segar yang badannya lesu, mencapai laut di puncak gunung, beristirahat di langit, tidur didalam batu, bunga tanjung tumbuh di sungai, langit mendung menjadi tidak ada apa-apa, menyirami dedaunan.</i>

lajêngipun *tabel*

<i>Suntingan teks Sêrat Kidungan</i>	<i>Alih bâsâ Jawi Kråmå teks Sêrat Kidungan</i>	<i>Terjemahan teks Sêrat Kidungan</i>
anggolèki têtumu maksih ngungsir / lampahé kêngcêng <i>madahab</i> sipat / naging tan mawi kéblaté / pahit rasaning madu / pan gumêdêr swaraning sasi / wiyâgrâ nora mângsâ / nâgâ kang dèn dulu / tutut pêdhangé agasak / jrêsânâlââ ngubêk-kubêg jaladri / krèté mângsâ garudhâ //	Madosi têtumu maksih kanthi ngungsir, lampahipun kêngcêng <i>madahab</i> sipat, naging botên mawi kéblatipun, pahit rasaning madu, gumêdêr swaraning sasi, wiyâgrâ botên mângsâ, nâgâ ingkang botên dulu, tutut pêdhangipun ingkang agasak, jrêsânâlââ ngubêk-kubêg jaladri, krèté mângsâ garudhâ.	<i>Mencari temu dengan masih mengejar, jalannya cepat keblat empat sifatnya, akan tetapi tidak dengan keblatnya, pahit rasanya madu, dan menjadi ramai suaranya bulan, harimau tidak memangsa, naga yang akan melihatnya, pedangnya tidak bisa untuk memotong, tebakkanlah untuk mengobrak-abrik laut, anak buaya memangsa garuda.</i>
sânggâ langit amulêting sasi / baitâ sarat sumêngkèng argâ / néng pucak pisan lampahé / singâbarong lan sênuk / samyâ ngungsi maring jaladri / ngumbârâ gajah singâ / umpêtan jro watu / pêjah dèn untaling urang / satutugé nèng papah tirisian mêngcit / bâyâ ngusi ing têngal //	Sânggâ langit amulêting sasi, baitâ sarat sumêngkèng rêdi, wontên ing pucak pisan lampahipun, singâbarong sâhâ sênuk, sami ngungsi dhatêng jaladri, ingkang ngumbârâ gajah sâhâ singâ, umpêtan ing salêbêting watu, pêjah amargi dipu-untal urang, saparipunanipun wontên ing papah tirisian mêngcit, bâyâ ngusi dhatêng têngal.	<i>Menyanga langit menali bulan, kapal sebagai sarana menaiki gunung, di puncak sekali jalannya, singa dan tapir , pada mengungsi di laut, yang berkelana gajah dan singa, bersembunyi di dalam batu, mati dimakan udang, selesainya di pelepah pohon kelapa yang tinggi, buaya mengungsi di kebun.</i>
kurang sandhang lan pangan kang sugih / ingkang miskin warêg nyandhang mangan / kang mukti susah atiné / <i>musakat</i> ingkang maju / kang anyandhang kari mandhêlis / têkâ écâ tyasirâ / awrat datan mikul / sadalan bêkta buruan / ingkang sugih	Inkang sugih kirang sandhang tuwin pangan, ingkang miskin tuwuk nyandhang tuwin nêdhâ, ingkang mukti susah pênggalhipun, <i>musakat</i> ingkang maju, ingkang anyandhang kari mandhêlis, dumugi écâ pênggalhipun,	<i>Yang kaya kekurangan pakaian dan makanan, yang miskin terpenuhi pakaian dan makanan, yang senang akan susah hatinya, orang miskin yang maju, yang berpakaian tertinggal, datang senang hatinya,</i>

lajêngipun *tabel*

<i>Suntingan teks Sêrat Kidungan</i>	<i>Alih bâsâ Jawi Kråmå teks Sêrat Kidungan</i>	<i>Terjemahan teks Sêrat Kidungan</i>
bêburuh sâdâ anangis / lawak tan nyandhang mangan //	awrat awit botên dipikul, sadalan bêkta buruan, ingkang sugih bêburuh sâdâ anangis, lawak botên nyandhang tuwin nêdhâ.	<i>sulit tidak memikul dijalan membawa hasil buruan, yang kaya bekerja mencari upah sambil menangis, dirinya tidak berpakaian dan makan.</i>
yâtâ kandhêg kêbat kadi angin / nyumêt gêni anéng jroning toyâ / wutâ wêruh kéblat kabêh / angimpi tanpâ turu / têmpak têdhas marang ing wêsi / landhêp tan pasah toyâ / ngangsu wadhah banyu / amibêr datan paêlar / ingkang êlar tan bakit mibêr gumlinting / kombâ anglèng ing tawang //	Samanggké kandhêg kêbat kadi angin, nyumêt gêni wonting salêbêting toyâ, wutâ nyumurupi sadâyâ kéblat, ngimpi kanthi botên turu, têmpak têdhas dhatêng ing wêsi, landhêp botên dipunpasah ing toyâ, mên dhêt wadhah toyâ, amibêr botên mawi paêlar, ingkang êlar botên sagêd bangkit mibêr gumlinting, kadosdéné anglèng ing tawang.	<i>Kemudian terpaksa untuk berhenti sejenak seperti angin, menyalakan api di dalam air, yang buta melihat semua kiblat, bermimpi tanpa tidur, tombak tidak dapat mengenai besi, tidak akan tajam jika diasah dengan air, orang yang mengambil air dengan wadahnya, terbang tanpa menggunakan sayap, sayapnya tidak akan bisa digunakan untuk terbang di atas tanah, diibaratkan seperti hilang pikiran di langit</i>
tanpâ suku akêbat lumaris / ingkang suku agagah prakâsâ / tan bangkit malaku mangké / kang anéndrâ lumayu / ingkang mëlèk datan ngalilir / kadhêmên kum ing toyâ / kapanasên asru / têkâ ngêloni dahânâ / kang parawan sunthi kumlinthi mêthêti / jâkâ jêbuk wus jajah //	Inkang botên gadhah suku sagêd mlajar kanthi lumaris, wondéné ingkang sukunipun gagah prakâsâ, samanggé botên sagêd tindhakan, ingkang wungu sagêd mlajar, ingkang mëlèk tanpâ ngalilir, kasrêpên awit dipunêkom ing toyâ, bêtêr awit asru, dhatêng lajêng ngêloni gêni, ingkang prawan sunthi kumlinthi mêthêti, jâkâ jêbuk sampun	<i>Tanpa kaki dapat berjalan cepat, yang kakinya gagah perkasa, tidak dapat berjanan nanti, yang tertidur akan berlari, yang tidak tidur tidak akan terbangun, kedinginan ketika berendam di air, kepanasan, ketika datang tidur dengan memeluk api, yang gadis muda salah tingkah dengan mencentikan carinya, pemuda</i>

lajêngipun *tabel*

<i>Suntingan teks Sêrat Kidungan</i>	<i>Alih bâsâ Jawi Kråmå teks Sêrat Kidungan</i>	<i>Terjemahan teks Sêrat Kidungan</i>
	jajah.	<i>tuwa sudah banyak pengalamannya.</i>
parangmukå sêdhêngirå prapti / kang prawirå lumayu umpêtan / gègèr sajroning kratoné / ênêng-ênengan minggu / cêcalathon kalangkung olih / jagat kartå tan tåtå / wrin dalang gung bingung / wutå anuntun kang waras / ingkang lumpuh anggéndhong ingkang lumaris / mati mikul kang gêsang //	Parangmukå sinambi prapti, ingkang prawirå mlajar umpêtan, gègèr wontên ing salêbêting kratonipun, sami mëndêl minggu, cêcalathon botên pikantuk, jagat kartå botên katåtå, nyumêrêpi dalang agung ingkang bingung, wutå anuntun ingkang saras, ingkang lumpuh anggéndhong ingkang lumaris, pêjah mikul ingkang gêsang.	<i>Ketika mungsuh sambil menunggu kedatangannya, yang perwira berlari sembunyi, terjadilh keributan kratonnya, hening tak bersuara, berbicara diperbolehkan, dunia menjadi tentran tertata, melihat dalangb esar yang kebingungan, orang buta menggandheng yang sehat, yang lumpuh menggendong yang berjalan, yang mati memikul yang hidup.</i>
ingkang bisu muruk kang bisangling / ingkang tuli tutur kang miyarså / sirå wêruh ajå wabé / ing kaélokan iku / yèn wikanå sasat wruh <i>gâib</i> / batangé kang utåmå / kamokalan iku / kulå èstri adol rujak / anèng lumpang lakiné dhéwé n(d)ukani ²¹⁴ / rup-urupan musthikå //	Inkang bisu sagêd muruk dhatêng ingkang botên bisu, ingkang tuli sagêd nyumurupi, sintên kémawon ingkang nyumurupi sampun nggantos wabé, bab mênikå wujud kaélokan, manawi nyumurupi sami mawon kaliyan nyumurupi <i>gâib</i> , batanganipun ingkang utami, kamokalan kasêbut, tiyang èstri ingkang sadé rujak, wontên ing lumpang kakungipun piyambak (garwanipun) dukå, sami kémawon kaliyan urup-urupanipun musthikå.	<i>Yang bisu mengajar yang bisa berbicara, yang tuli berbicara dengan yang melihat, engkau yang melihatnya janganlah mengharapkan berkah, di keindahan itu, jika melihatnya sama seperti melihat gaib, tebaklah yang utama, hal itu tidak dapat terlaksana, seorang wanita menjual rujak, ketika berada di lumpang suaminya sendiri memarahinya, sama ajinya dengan sebuah mustika.</i>

lajêngipun *tabel*

<i>Suntingan teks Sêrat Kidungan</i>	<i>Alih bâsâ Jawi Krâmâ teks Sêrat Kidungan</i>	<i>Terjemahan teks Sêrat Kidungan</i>
<p>[Pupuh Sinom²¹⁵] ²¹⁶apuranên sun angétang²¹⁶ / ²¹⁷lêlêmbut ing tanah Jawi²¹⁷ / ²¹⁸ing kang rumaksâ nagârâ²¹⁸ / pârâ ratuning dhêdhêmit / agung sawabé ugi / yèn apal sadayanipun²¹⁹ / ²²⁰apan dadyâ têtulak²²⁰ / kinaryâ tunggu wong sakit / ²²¹lêmah sangar kayu angkêr dadi tâwâ²²¹ //</p>	<p>[Pupuh Sinom] Kulâ nyuwun angungging samudrâ pangaksami awit badhé miwiti ngétang lêlêmbut ing tanah Jawi, ing kang nguwaosi nagârâ, pârâ ratuning dhêdhêmit, ing kang agung sawabipun, manawi apal sadayanipun, sagêd dipun- ginakakên kanggé têtulak, nalikâ nêngga tiyang sakit, siti sangar kajêng ing kang angkêr dados tâwâ.</p>	<p>[Pupuh Sinom] <i>Maafkanlah saya mengitung, makhluk halus yang bedara di Tanah Jawa, yang menjaga negara, para raja hantu, yang juga besar berkah (kewibawaanya). Jika hafal semuanya, dapatlah dipakai sebagai penolak, digunakan sebagai penunggu orang sakit, pohon ajaib yang angker dan tanah yang angker menjadi tawa.</i></p>
<p>²²²ing kang rumaksâ brang wétan²²² / Durgâ nêluh²²³ Mâjâpâit / lawan Râjâ Bahurêksâ / iku ratuning dhêdhêmit / ²²⁴Bêlambangan winarni²²⁴ / awastâ Sang Bâlâbâtu / ²²⁵aran Butâ Locâyâ²²⁵ / ²²⁶kang rumaksâ ing Kadhiri²²⁶ / ²²⁷Prabu Yêksâ ing kang ânâ Pasuruan²²⁷ //</p>	<p>In kang nguwaosi ing sisih wétan, Durgâ ing kang nêluh ing Mâjâpait, sâhâ Râjâ Bahurêksâ, mênikâ ratunipun dhêdhêmit, Bêlambangan papanipun, ing kang naminipun Sang Bâlâbâtu, ing kang dipun-têngêri Butâ Locâyâ, ing kang nguwaosi ing Kêdhiri, Prabu Yêksâ ing Pasuruan.</p>	<p><i>Yang menjaga di sebelah timur, Durga neluh di Majapait, dan Raja Bahureksa, itu rajanya para hantu, Belambanganlah tempatnya, yang bernama Sang Balabatu, bernama Buta Locaya, yang menjaga di Kediri, PrabuYeksa yang berada di Pasuruan.</i></p>
<p>Sidākaryâ²²⁸ ing Pacitan / Kêduwang²²⁹ si Klênthing Mungil / Éndrâ Yêksâ ing²³⁰ Magêtan / Jênggâlâ si ²³¹Tunjung Puri²³¹ / Prangmukâ Surâbanggi / Pananggulan²³² Abur-abur / Sapujagat ing Jipang / ²³³Madiun Sang Kâlâsêkti²³³ / ²³⁴pan si Korèp dhêdhêmiting²³⁴ Prânârâgâ //</p>	<p>Sidākaryâ ing Pacitan, ing Kêduwang si Klênthing Mungil, Éndrâ Yêksâ ing Magêtan, ing Jênggâlâ si Tunjung Puri, Prangmukâ ing Surâbanggi, ing kang wontên Pananggulan Abur-abur, Sapujagat ing Jipang, ing kang wontên Madiun Sang Kâlâsêkti, wondéné Korèp</p>	<p><i>Sidakarya yang ada di pacitan, di Keduwang si Klenting mungil, endra Yeksa di Magetan, di Jenggala si Tunjung Puri, pemberontak di Surabanggi, di Penanggulan Abur- abur, Sapujagat di Jipang, di Madiun Sang Kalasekti, adapun si Korep</i></p>

lajêngipun *tabel*

<i>Suntingan teks Sêrat Kidungan</i>	<i>Alih bâsa Jawi Kråmå teks Sêrat Kidungan</i>	<i>Terjemahan teks Sêrat Kidungan</i>
	dhêdhêmit ingkang wontên Prånârågâ.	<i>hantu di Panaraga.</i>
Singåbarong Jågârågâ / ²³⁵ Majênang Trênggilingwêsi ²³⁵ / Macan Guguh Garobogan ²³⁶ / Kålåjånggâ ²³⁷ Singåsari / Sarêngat Barukuping / ²³⁸ Balitar Sang ²³⁸ Kålåkathung / Butå ²³⁹ Kurdå ing Råwå ²³⁹ / Kalangbrêt ²⁴⁰ si Sêkar Gambir / ²⁴¹ Carub Bawor ingkang anèng ing Lamongan ²⁴¹ //	Singåbarong ingkang wontên Jågârågâ, ing Majênang Trênggilingwêsi, Macan Guguh ing Garobogan, Kålåjånggâ ing Singåsari, ingkang wontên Sarêngat Barukuping, ingkang wontên Balitar Sang Kålåkathung, Butå Kurdå ingkang wontên ing Råwå, ingkang wontên Kalangbrêt si Sêkar Gambir, Carub Bawor ingkang wontên Lamongan.	<i>Singabarong di Jagaraga, di Majenang Trenggilingwesi, Macan Guguh di Grobogan, Kalajangga di Singasari, di Sarengat Barukuping, di Blitar Sang Kalakutung, raksasa mengamuk di rawa, di Kalangbret si Sekar Gambir, Carub Bawor yang berada di Lamongan.</i>
Gurnitå ing Puspålâyå ²⁴² / si Lêmpur ing Pilang Putih / ²⁴³ si Lancuk anèng Balora ²⁴³ / ²⁴⁴ Pagambiran Kålådurgi ²⁴⁴ / ²⁴⁵ Kêdhunggêng Nyai Jênggi ²⁴⁵ / ²⁴⁶ ing Batang si (K)lèwèr iku ²⁴⁶ / Nglasêm Kålåpråhårå / Sêdayu ²⁴⁷ si Dhindhingmurti / ²⁴⁸ Ni Janglakah ing Candhi kahyanganira ²⁴⁸ //	Gurnitå ingkang wontên Puspålâyå, si Lêmpur ingkang wontên Pilang Putih, si Lancuk ingkang wontên Balora, ingkang wontên Pagambiran Kålådurgi, ingkang wontên Kêdhunggêng Nyai Jênggi, ingkang wontên Batang si Lèwèr,	<i>Gurnita di Puspalaya, si Lempur di Pilang Putih, si Lancuk di Blora, di Pagambiran Kaladurgi, di Kedhunggeng Nyai Jenggi, di Batang si Lewer itu, di Nglasem Kalaprahara,</i>
²⁴⁹ ing Sêmarang Kålåjångkå ²⁴⁹ / Pêkalongan ²⁵⁰ Guntur Gêni / ²⁵¹ ing Pathi si ²⁵¹ Sambung Yudå / ²⁵² Jawarkå saka puniki ²⁵² / ²⁵³ ing Kêndhêng ²⁵³ Nyai Ragil / Jåyålêlånå ing Suruh / ²⁵⁴ Butå Giling Jagalan ²⁵⁴ / ing Kêndhal si Gunting Gêni / Kaliwungu Gutuk Api kang rumakså //	Inkang wontên ing Sêmarang Kålåjångkå ingkang wontên Pêkalongan . Guntur Gêni , ingkang wontên ing Pathi si Sambung Yudå , Jawarkå saking papan ngriki , ingkang wontên ing Kêndhêng Nyai Ragil , Jåyålêlånå ingkang wontên ing Suruh , Butå Giling ingkang wontên	<i>Di Semarang Klajangka, di Pekalongan Guntur Geni, di Pati si Sambung Tuda, Jawarka dari sini, di Kendheng Nyai Ragil, Jayalelana di Suruh, Buta Giling di Jagalan, di Kendal si Gunting Geni, di Kaliwungu Gutuk Api yang menjaganya.</i>

lajêngipun *tabel*

<i>Suntingan teks Sêrat Kidungan</i>	<i>Alih bâsa Jawi Kråmå teks Sêrat Kidungan</i>	<i>Terjemahan teks Sêrat Kidungan</i>
	Jagalan' ingkang wontên ing Kêndhal si Gunting Gêni, ingkang wontên Kaliwungu Gutuk Api ingkang nguwaosi	
²⁵⁵ ing <M>agêlang Sãmâhitâ ²⁵⁵ / Dhadhungawuk ²⁵⁶ Gêsêng nagri ²⁵⁶ / ing Pajang Butâ Saléwah ²⁵⁷ / Mândâ-mândâ ing Mëntawis ²⁵⁸ / Pêlèrèt ²⁵⁹ Rajêg Wêsi / Kuthâ Gêdhé Nyai Panggung / ²⁶⁰ Pêlacung Kartâsurâ ²⁶⁰ / ²⁶¹ Carêbon Sétan Kabêri ²⁶¹ / ²⁶² Juru Taman ingkang ânâ Pêlayangan ²⁶² //	Ingang wontên Magêlang Sãmâhitâ' Dhadhungawuk ingkang wontên Gêsêng nagri' ingkang wontên ing Pajang Butâ Saléwah, Mândâ-mândâ ingkang wontên Mëntawis, ingkang wontên Pêlèrèt Rajêg Wêsi, ingkang wontên Kuthâ Gêdhé Nyai Panggung, Pêlacung ingkang wontên Kartâsurâ, ingkang wontên Jombor Sétan Kubêri, Juru Taman ingkang wontên Pêlayangan.	<i>Di Magelang Samahita, Dhadhungawuk di Geseng nagri, di Pajang Buta Salewah, manda-manda di Menatawis, di Pleret Rajeg Wesi, di Kota Gedhe Nyai Panggung, Pelancung di Kartasura, di Jombor Setan Kuberi, Juru Taman yang da di Pelayangan.</i>
²⁶³ ing Karètèg pan si Sêndhal ²⁶³ / Balébéran ²⁶⁴ Sapuangu / ²⁶⁵ si Natpâdâ ing Rangkudan ²⁶⁵ / ²⁶⁶ Wadhansari ing Sarisik ²⁶⁶ / ²⁶⁷ kang ânâ wânâpêti ²⁶⁷ / Malangarsâ wastanipun / ²⁶⁸ si Sandhung ing Sawangan ²⁶⁸ / ²⁶⁹ Pamasuhan Dudukwarih / Buta Tukang ingkang anèng Têgalayang ²⁷⁰ //	Ingang wontên Karètèg si Sêndhal, Balébéran ingkang wontên Sapuangu, si Natpâdâ ingkang wontên Rangkudan, Wadhansari ingkang wontên Sarisik, ingkang wontên wânâpêti, Malangarsâ wastanipun, si Sandhung ingkang wontên Sawangan, Pamasuhan Dudukwarih, Buta Tukang ingkang wontên Têgalayang.	<i>Di Kareteg di Sendhal, Baleberan di Sapu Angin, si Natpada di Rangkudan, Wandhansari di Sarisik, yang ada di hutan peti, Malangarsa namanya, si Sandhung di Sawangan, di tempat mencuci Dudukwarih, Buta Tukang yang ada di Tegalayang.</i>
²⁷¹ kang ânâ ²⁷¹ Kayulandhéyan / Ki Dârûna Ni Daruni / Baguskarang anèng Roban ²⁷² / ²⁷³ Kasujayan Widaningsih ²⁷³ / ²⁷⁴ Widânangga Dalêpih ²⁷⁴ / ²⁷⁵ Pagêlung	Ingang wontên Kayulandhéyan, Ki Dârûna kaliyan Ni Daruni, Baguskarang ingkang wontên Roban, ingkang wontên Kasujayan Widaningsih, ingkang wontên	<i>Yang berada di Kayulandheyan, Ki Daruna dan Ni Daruni, Baguskarang ada di Roban, di Kasujayan Widaningsih, di Widanangga Dalepih,</i>

lajêngipun *tabel*

<i>Suntingan teks Sêrat Kidungan</i>	<i>Alih bâsâ Jawi Krâma teks Sêrat Kidungan</i>	<i>Terjemahan teks Sêrat Kidungan</i>
Kêdhunggarunggung ²⁷⁵ / ²⁷⁶ kang anâ Kêbaréyan ²⁷⁶ / ²⁷⁷ Citrânâyâ kang nunggoni ²⁷⁷ / ²⁷⁸ Sântâpurâ ingkang anâ Alas Ngroban ²⁷⁸ //	Widânanggâ Dalêpih, Pagêlung ingkang wontên Kêdhunggarunggung, ingkang wontên Kêbaréyan, Citrânâyâ ingkang nguwaosi, Sântâpurâ ingkang wontên Alas Ngroban.	<i>Pagelung di Kedhunggarunggung, yang ada di Kebareyan, Citranaya yang menungguinya, Santapura yang ada di Alas Roban.</i>
Aryâ Tiron ing Lodhâyâ / Sarpâbângsâ ²⁷⁹ anèng Pêning ²⁷⁹ / ²⁸⁰ si Pêrangtandhing Kêsângâ ²⁸⁰ / ing Kuwu si Ondar-andir / ²⁸¹ Têlâgâpasir ²⁸¹ / ²⁸² ingkang aran Jâkâlilung ²⁸² / Kâlângadhang ²⁸³ ing Tuntang / ²⁸⁴ Bancurâ Kâlâbancuri ²⁸⁴ / ²⁸⁵ ingkang ngrêksâ sukuné Ardi Baitâ ²⁸⁵ //	Aryâ Tiron ingkang wontên ing Lodhâyâ, Sarpâbângsâ ingkang wontên Râwâpêning, si Pêrangtandhing ingkang wontên Kêsângâ, ingkang wontên Kuwu si Ondar-andir, sétan ingkang wontên Têlâgâpasir, ingkang wastanipun Jâkâlilung, Kâlângadhang ingkang wontên Tuntang, Bancurâ mênâpâ déné Kâlâbancuri, ingkang nguwaosi wontên sukuning rêdi Baitâ.	<i>Arya Tiron di Lodhaya, Sarpabangsa ada di Rawapening, si Perangtandhing di Kesanga, di Kuwu si Ondar-andir, setan di Telagapasir, yang bernama Jakalilung, Kalangadhang di Tuntang, Bancuri atau Kalabancuri, yang menjaga di kaki Gunung Perau.</i>
Gênâwati ²⁸⁶ ing Séluman / ²⁸⁷ Râgâwati Wringin Putih ²⁸⁷ / ²⁸⁸ Sapurègèl ing Jakarta ²⁸⁸ / ²⁸⁹ Rontog Pajajaran singgih ²⁸⁹ / ²⁹⁰ Marusari Wurangin ²⁹⁰ / Jênggis ²⁹¹ anèng Gunung Agung / Kulékah ²⁹² awang-awang / ²⁹³ Pêrlâpâ Rêbabu wukir ²⁹³ / ²⁹⁴ Ni Taluki ingkang anèng ing Tunjung Bang ²⁹⁴ //	Gênâwati ingkang wontên Séluman, Râgâwati ingkang wontên Wringin Putih, Sapurègèl ingkang wontên iJakarta, wiwitanipun Rontog ingkang wontên Pajajaran, Marusari ingkang wontên Wurangin, Jênggis ingkang wontên rêdi Agung, Kulékah ingkang wontên awang-awang, Pêrlâpâ ingkang wontên rêdi Rêbabu, Ni Taluki ingkang wontên Tunjung Bang.	<i>Genawati di Seluman, Ragawati di Wringin Putih, Sapuregel di Jakarta, Rontog di Pajajaran awalnya, Marusari di Wurangin, Jenggis ada di Gunung Agung, Kulekah di angkasa, Perlapa di Gunung Merbabu, Ni Taluki yang berada di Tunjung Bang.</i>

lajêngipun *tabel*

<i>Suntingan teks Sêrat Kidungan</i>	<i>Alih bâsa Jawi Kråmå teks Sêrat Kidungan</i>	<i>Terjemahan teks Sêrat Kidungan</i>
²⁹⁵ ing pasisir Butå Kålå ²⁹⁵ / Têlacap ²⁹⁶ si Kålåsêkti ²⁹⁶ / Kålånadhah ing Toyåmas / ²⁹⁷ ing Sigaluh si Bathithil ²⁹⁷ / ²⁹⁸ ing Banjar Ki Wêwasi ²⁹⁸ / ²⁹⁹ si Konèg ing Lowanu ²⁹⁹ / ³⁰⁰ Gunung Duk Gêniyåra ³⁰⁰ / ³⁰¹ Baiburêng Parangtritis ³⁰¹ / ³⁰² Drêmbåmohå ingkang anèng Pråbålinggå ³⁰² //	Ingkang wontên pasisir Butå Kålå, ingkang wontên Cilacap si Kålåsêkti, Kålånadhah ingkang wontên Toyåmas, ingkang wontên Sigaluh si Bathithil, ingkang wontên Banjar Ki Wêwasi, si Konèg ingkang wontên Lowanu, ingkang wontên Gunung Duk Gêniyåra, Baiburêng Parangtritis, Drêmbåmohå ing wontên Pråbålinggå.	<i>Di pesisir Buta Kala, di Cilacap si Kalasekti, Kalanadhah di Banyumas, di Segaluh si Bathithil, di Banjar ki Wewasi, si Koneg di Lowanu, di Gunung Duk Geniyara, Baibureng di Parangtritis, Drebmamoha yang ada di Prabalingga.</i>
³⁰³ ki Mrêtå Sangkalbolongan ³⁰³ / ³⁰⁴ Kêdhungwinong Andongsari ³⁰⁴ / ³⁰⁵ ing Jênu si Karungkålå ³⁰⁵ / ing Pêngging Banjaransari / agêlèn ³⁰⁶ kang winarni / ³⁰⁷ Cåndrågêni wastanipun ³⁰⁷ / Gunung Kêndhalisådå / ³⁰⁸ bêdhès putih kang nênggani ³⁰⁸ / ³⁰⁹ Butå Lémboh ing ³⁰⁹ kayanganirå //	Ki Mrêtå ingkang wontên Sangkalbolongan, Kêdhungwinong ingkang wontên Andongsari, ingkang wontên Jênu si Karungkålå, ingkang wontên Pêngging Banjaransari, Bagêlèn ingkang wastanipun, Cåndrågêni wastanipun, ingkang wontên Gunung Kêndhalisådå, bêdhès putih ingkang wontên nênggani, Butå Lémboh ingkang wontên kayanganirå.	<i>Ki Mreta di Sangkalbolongan, Kedhungwinong di Andongsari, di Jenu si Karungkala, di Pengging Banjaransari, di Bagelen yang disebut, Candrageni namanya, di Gunung Kendhalisada, kera putih yang menjaganya, Buta Lemboh di kahyangannya.</i>
³¹⁰ Magiri si Manglarmångå ³¹⁰ / ³¹¹ ing Gadhing si Puspåsari ³¹¹ / ³¹² Kêtanggungan Kladung wêlah ³¹² / ³¹³ Barèngkèlan Banaspati ³¹³ / ³¹⁴ si Kocak ing Manorih ³¹⁴ / ³¹⁵ têngahing sing Sabuk Alu ³¹⁵ / Pêlandhak ³¹⁶ Mayangkårå	Ingkang wontên Imagiri si Manglarmångå, ingkang wontên Gadhing si Puspåsari, Kêtanggungan ingkang wontên Kladung wêlah, ingkang wontên Barèngkèlan Banaspati, si Kocak ingkang wontên Manorih, ingkang	<i>Yang berada di Imagiri si Manglarmanga, di Gandhing si Puspasari, Katanggungan di Kladung welah, di Barengkelan Banaspati, si Kocak di Manoreh, yang berada di tengah Sabk Alu, Pelandhak</i>

lajêngipun *tabel*

<i>Suntingan teks Sêrat Kidungan</i>	<i>Alih bâsâ Jawi Kråmå teks Sêrat Kidungan</i>	<i>Terjemahan teks Sêrat Kidungan</i>
/ nêgari Kêdhujuwiri ³¹⁷ / Baruklinting ³¹⁸ ingkang anèng ing Bahråwå //	wontên têngah Sabuk Alu, Pêlandhak Mayangkårå, ingkang wontên nêgari Kêdhujuwiri, Baruklinting ingkang wontên Ambaråwå.	<i>Mayangkara, di negara Kedhujuwiri, Baruklintang yang berada di Ambarawa.</i>
³¹⁹ si Dulêk ing Pêmancingan ³¹⁹ / Guwå Langsé ³²⁰ Radèn Dèwi ³²⁰ / ingkang anèng Parangwédang / Radèn Aryå Jayèngwèsthi / kabèh ³²¹ urut pèsisir ³²¹ / ³²² kulåwargå Ratu Kidul ³²² / ³²³ Sunan Lawung Argåpurå ³²³ / ³²⁴ Jinoli ardi Mêrapi ³²⁴ / ³²⁵ titi tamat kadi amêcah kaluwak ³²⁵ //	Si Dulêk ingkang wontên Pêmancingan, ingkang wontên Guwå Langsé Radèn Dèwi, ingkang wontên Parangwédang, Radèn Aryå Jayèngwèsthi, sadåyå urut pèsisir, inggih mênika kulåwargå Ratu Kidul, Sunan Lawung ingkang wontên Argåpurå, Jinoli ingkang wontên rêdi Mêrapi, kanthi makatên sampun rampung kados déné amêcah kaluwak.	<i>Si Dulek di Pemancingan, di Gua Langse Raden dewi, yang berada di Parangwedang, Raden Arya Jayengwesthi, semuanya sepanjang pesisir, keluarga Ratu Kidul, Sunan Lawung di Argapura, Jinoli di Gunung Merapi, selesailah sudah seperti memecah buah buah pucung (pengantar bahwa bait penutup Sinom hendak pindah ke Pucung).</i>
kang pinocung pitik tulak pitik tukung / minångkå sarånå / têtulaking jabang bayi / adoh ingkang cacing racak sarab sawan //	Ingkang pinocung (pinoncung= têtêngêr bilih sêkar dados Pocung) pitik tulak pitik tukung, minångkå sarånå, têtulakipun jabang bayi, têbih saking cacing racak sarab sawan.	<i>Yang menjadi jamu (dengan kata pinoncung= woh pucung kang wis tua lan wis diolah, diisyaratkan bahwa lagunya menjadi sêkar Pocung), adalah ayam tulak dan ayam tukung sebagai sarana, penolak bala untuk si jabang bayi, agar terjauh dari cacing kremi (cacing perut) dan gangguan penyakit.</i>

lajêngipun *tabel*

<i>Suntingan teks Sêrat Kidungan</i>	<i>Alih bâsâ Jawi Kråmå teks Sêrat Kidungan</i>	<i>Terjemahan teks Sêrat Kidungan</i>
yâ si tukang mangungkung muni ing ayun / yuwânâ kêrânâ / si tulak bali ing margi / jabang bayi puniku kêkasihing Hyang //	Inggih mênikâ si tukang mangungkung ingkang swaranipun ayun, yuwânâ kêrânâ, si tulak wangsul ing margi, jabang bayi mênikâ kêkasihing Hyang.	<i>Iyalah si ayam tukang (ayam tersebut) yang mengengkan suaranya dari depan, selamat karenanya, si tulak (ayam tersebut) mengembalikannya ke jalan, adapun bayi itu kekasih (Allah).</i>
pan tinunggu ing <i>malèkad</i> siyang dalu / inggih kang rumaksâ / dén êmong ing widâdari / pirâ-pirâ pinayungan ing Hyang Suksmâ //	Ingang mêkatên mênikâ dipuntênggâ déning <i>malèkad</i> siyang dalu, inggih ingkang nguwaosi, tansah dipunêmong déning widâdari, ingkang dipun-payungi déning Hyang Suksmâ.	<i>Yang ditunggu oleh malaekad siang dan malam, yang menjaganya, diasuh oleh bidadari, sudah baik dipayungi oleh Hyang Suksma (Allah).</i>
kinêbutan pârâ <i>nabi</i> pârâ <i>Râsul</i> / lan saguning pârâ / wali <i>kutubur rabani</i> / tuwin <i>mukmin</i> kukâmâ pârâ <i>ngulama</i> //	Ingang dipun-kêbutakên déning pârâ <i>nabi</i> sâhâ pârâ <i>Râsul</i> , sartâ saguning pârâ, wali <i>kutubur rabani</i> , tuwin <i>mukmin</i> kukâmâ pârâ <i>ngulama</i> .	<i>dikipasi para nabi dan para rasul. Dan semua para wali kutubur rabani, lagi para mu'min para ahli hukum yaitu para ulama.</i>
samyâ tunggu mring ki jabang bayi iku / marmâ têbih ingkang / sri lârâ ki jabang bayi / bêbayané adoh matêmah palagan //	Tansah nênggâ jabang bayi mênikâ, supados têbih saking, sri sêsakiting ki jabang bayi, bêbayanipun nêbih matêmah dhatêng palagan.	<i>Semuanya menunggu bayi itu, karena itu jauhlah, hilanglah penyakit bayi itu, marabahayanya jauh menjadi peperangan.</i>
ânâ kinjêng iyâ kinjêng t<a>ngis ³²⁶ mabur / iyâ ménclok marang / kang sêlâ sumâyâ nadi / dupi ngrungu ki jabang bayi karunâ //	Wontên kinjêng inggih kinjêng tangis mabur, inggih ménclok dhatêng, sêlâ sumâyâ nadi, dupi mirêng ingkang ki jabang bayi karunâ.	<i>Ada seekor capung ialah capung tangis terbang, ia (capung tersebut) hinggap pada batu yang kemudian ke sungai, ketika mendengar bayi menangis.</i>

lajêngipun *tabel*

<i>Suntingan teks Sêrat Kidungan</i>	<i>Alih bâsâ Jawi Kråmå teks Sêrat Kidungan</i>	<i>Terjemahan teks Sêrat Kidungan</i>
tånjå laju angidêri arså nyuwuk / tékå nang mêmålå / maluyå ngiling-ilingi / ngusadani jampi ap{l}aling ³²⁷ Pangéran //	Salajêngipun mlajar angidêri arså nyuwuk, dhatêng ingkang mêmålå, maluyå ngiling-ilingi, ngusadani jampi apaling Pangéran.	<i>Kemudian digunakan untuk berkeliling mau mendoakannya, berkeliling untuk datang kepada penyakit kulit, menjawabnya dengan mengingat-ingat, mengusahakan diberikan jamu yang dimengerti oleh Pangeran (Allah).</i>
sorahipun puniki ingkang winuwus / godhong pasrah ing Hyang / b<ê>rambang ³²⁸ lêmbah ing ati / lawan têmu tumaninahing wardâya //	Sorahipun makatên ingkang winuwus, ron pasrah dhatêng Hyang, bêrambang lêmbah ing manah, tuwin têmu katêntremaning wardâya.	<i>Ini digambarkan dengan ucapan, daun berserah diri kepada Hyang (Allah), bawang merah merendahkan diri, begitu juga dengan umbi temunya ketentraman hati.</i>
donganipun puniki ingkang winuwus / êmèlé mangkånå / <i>Ållåhuma adam sarpin / tuwin lawan alèru huwal kamullåh //</i>	Donganipun ingkatên ingkang winuwus, êmèlênipun makatên: <i>Ållåhuma adam sarpin, tuwin lawan alèruhu walkamullåh.</i>	<i>Doanya inilah yang diucapkan, demikianlah doanya, Ållåhuma adam syarofin tuwin lawan alèru huwal kamullåh.</i>
wajib juhu palalihi warobuhu / wakayutullåh / cêp mênêng åjå anangis / jabang bayi tangisé muji ing suksmå //	<i>Wajib juhu palalihi warobuhu, wakayutullåh, cêp mëndêlå sampun ngantos anangis, jabang bayi tangisipun muji dhatêng suksmå.</i>	<i>Wajib juhu palalihi warobuhu, wakayutullåh, diamlah jangan menangis, tangisnya bayi memuji Suksma (Allah).</i>
tånjå damu êmbunirå ping têlu / praptèng nétrå pisan / sarwå ngampêt napas anglir / cêp mênêngå hèn jabang bayi turuå //	Salajêngipun damu êmbun-êmbunanipun kaping tigå, praptèng nétrå sapisan, sarwi ngampêt napas anglir, cêp mëndêlå jabang bayi tilêmå.	<i>Tiuplah embun-embunanya sebanyak tiga kali, kemudian tiuplah ke matanya sekali, ketika meniupkannya dengan menahan napas, diamlah wahai bayi tidurlah.</i>

lajêngipun *tabel*

<i>Suntingan teks Sêrat Kidungan</i>	<i>Alih bâsa Jawi Kråmå teks Sêrat Kidungan</i>	<i>Terjemahan teks Sêrat Kidungan</i>
pamijil étang dêdêging janmi / ing ukur mangkono / pan sapirå luhuré dêdêgé / dyan ing ukur kêpêlé pribadi / iku kang dén wilis / ing satêlasipun //	Pamijilipun (pamijil= têtêgêr bilih sêkar dados Mijil) ngétang dêdêgipun janmi, inggih angènipun ngukur makatên, botên sapintên luhuripun dêdêging janmi, dyan ingkang ukur kêpêlipun pribadi, mênika ingkang wilis, dumugi satêlasipun.	<i>Keluarlah (dengan kata pamijil= keluar, diisyaratkan bahwa lagunya menjadi mijil) menghitung tinggi badannya manusia, kelak mengukurnya, tidak seberapa tinggi badannya, kemudian mengukur kepalanya sendiri, itu yang di hitung, sampai selesai.</i>
pan sakawan étang ing pamilis / mangkrak kang sawiyos / angathingkråk lawan sêgêdhongé / angganthéla wilangan mungkasi / yèn mangkrak tibaning / ålå watêkipun //	Ingang kaping sakawan inggih mênika ngétang pamilisipun, mangkrak ingkang sawiyos, lênggah jêgang tuwin sêgêdhongipun, tibanipun wilangan ingkang mungkasi, manawi mangkrak dhawahipun, awon watêkipun.	<i>Yang keempat adalah menghitung dengan bilangan, dengan berteriak untuk mengawalinya (menghitung), duduk dengan mengangkat kaki sebelah terhadap gudang penyimpanannya, sampailah pada bilangan terakhir, jika berteriak pada bilangan terakhir, buruk wataknya.</i>
panas baranan lamun nibani / ngathingkrak kuring wong / datan bêcik alêngus watêké / lamun tibå sêging uwong bêcik / kathah wong kang asih / atiné ajuju //	Bêntèring baranan tansah nibani, lênggah jêgang kuring tiyang, botên saé manawi alêngus watêkipun, tansah dhawah sêging tiyang bêcik, kathah tiyang ingkang asih, pênggalhipun ajuju.	<i>Panasnya di tempat yang terang akan meneranginya, duduk dengan mengakat satu kakinya mebelakaning orang, tidak baik mengungkit-ungkit wataknya, namun jika tiba saatnya orang baik yang meninggal dunia, banyak orang yang berbelas kasihan, hatinya akan meneruskannya (berbaik baik)</i>

lajêngipun *tabel*

<i>Suntingan teks Sêrat Kidungan</i>	<i>Alih bâsâ Jawi Kråmå teks Sêrat Kidungan</i>	<i>Terjemahan teks Sêrat Kidungan</i>
lamun nuju tibå wilanganing / iyå anggênthêlå / luwih ålå wong iku watêké / doyan mangan sukå nabut kardi / papétangan titi / kuring wong kapungkur //	Nalikå dumugining wilanganipun, inggih kanthi amungkasi, watêkipun tiyang kasêbut langkung awon, rêmên dhahar rêmên makaryå, papétanganipun sampun rampung, kuring tiyang kapungkur.	<i>Bilamana sampai pada bilangannya, ialah sampai untuk mengakhiri, lebih buruk watak orang itu, suka makan suka bekerja, perhitungan selesai, hanya orang tersebut yang selesai melakukannya.</i>
sinarkårå puji dinå iki / lampahirå sagung pra pandhitå / dinå pitu séjé-séjé / ingkang sêpuh rumuhun / ri Jumungah lampahé <i>Nabi / Råsulullåhwasalål / låhu ngalaékum</i> / apan datan dhahar sêgå / ing sadinåsawêngi sarwi amuji / yå kupiyå muniyå //	Sinarkårå (Sinarkårå=têtêr bilih sêkar salajêngipun dados Dhandhanggulå) pamujinipun dintên mênikå, lampahipun sagung pra pandhitå, pitu dintên bédå-bédå, ingkang langkung sêpuh rumiyén, inggih mênikå dintên Jumungah lampahipun <i>Nabi, Råsulullåhwasalål, låhu ngalaékum</i> , botên dhahar sêkul, sadintên sadalu sarwi amuji, inggih kupiyå nyuwårå	<i>Pemanisnya (dengan kata sinarkårå=gulå, diisyaratkan bahwa lagunya menjadi Dhandhanggulå) doa hari ini, perjalanannya sebesar para pendeta. Tujuh hari berbeda-beda, yang paling tua dahulu, hari Jum'at perjalanan Nabi, rasulullah wa sallahu 'alaikum, tidak makan nasi, sehari semalam dan berdoa, ialah diusahakan untuk diucapkannya.</i>
rambah ping satus tigå ywå luwih / sari ratri sawabé pan angsal / kanugrahaning Hyang Manon / ping kalih dinå Saptu / <i>Sayidina Usman</i> darbéni / lakuné datan néndrå / sadintên sadalu / puji <i>Ya Fatah Ya Råjak</i> / kaping satus têtigå sarêng saratri / sawabé kinajrihan //	Dipun-ambali kaping satus tigå langkung, sari dalu sawabipun pikantuk, kanugrahanipun Hyang Manon, kaping kalih dintên Saptu, <i>Sayidina Usman</i> ingkang darbéni, lampahipun botên néndrå, sadintên sadalu, pujinipun <i>Ya Fatah Ya Råjak</i> , kaping satus tigå sadalu, sawabipun kinajrihan.	<i>Ulangi sampai seratus tiga jangan lebih, indahnya malam karena mendapatkan berkah karena mendapatkan, anugrah dari Hyang Manon (Allah). Yang kedua hari Sabtu, Sayidina Usman yang memilikinya, doanya Yaa Fatah (Yang Pembuka Pintu Rahmad) Yaa Rajak (Yang Maha Pemberi Rizki), sampai</i>

lajêngipun *tabel*

<i>Suntingan teks Sêrat Kidungan</i>	<i>Alih bâsâ Jawi Kråmå teks Sêrat Kidungan</i>	<i>Terjemahan teks Sêrat Kidungan</i>
		<i>seratus tiga bersama selama semalaman, mendapatkan berkah karena ketakutan.</i>
déning makluk kabéh kaping tri / dinå <i>Akad</i> ingkang darbé lampah / Jêng <i>Sayidina Umaré</i> / ing sadintên sadalu / datan nginang sarwi amuji / <i>Ya Khayyu Ya Qåmu</i> / iyå kaping satus / têtigå sawêngénirå / pan rahayu saumuré kang nglakoni / dinå <i>Isnèn</i> kaping pat //	Déning sadâyå makluk ingkang kaping tigå, dintên <i>Minggu</i> ingkang darbéni lampahipun, Jêng <i>Sayidina Umaré</i> , ing sadintên sadalu, botên nginang sarwi amuji, <i>Ya Khayyu Ya Qåmu</i> , inggih kaping satus, tigå sadalu, rahayu saumuripun ingkang nglampahi, ingkang kaping sêkawan dintên <i>Sènèn</i> .	<i>Oleh semua makhluk yang ketiga, hari Minggu yang memiliki jalannya, Kanjeng Syaidina Umar, yang sehari semalam, dengan menginang sambil berdoa, Yaa Khayyu (Yang Maha Hidup) Yaa Qayyumu (Yang Berdiri Sendiri), iya sampai seratus, tiga semalaman, akan selamat seumurnyayang melaksanakan, hari Senin yang ke empat.</i>
Kangjêng <i>Nabi Isa</i> kang darbéni / nglé <i>Isalam</i> datan nêdhå ulam / sadinå sawêngi baé / <i>Ya Råhmån Ya Råkhimu</i> / kaping satus tigå sawêngi / déné mangunahirå / jinurung Hyang Agung / sabarang sakarsanirå / kaping limå Salåså ingkang darbéni / Jêng <i>Sayid Abubakar</i> //	Kangjêng <i>Nabi Isa</i> ingkang darbéni, Kangjêng <i>Nabi Isa</i> ‘laihisalam botên dhahar ulam, sadintên sadalu kémawon, <i>Ya Råhmån Ya Råkhimu</i> , kaping satus tigå sadalu, wondéné mangunahipun jinurung déning Hyang Agung, sabarang sakarsanipun, kaping gangsal Salåså ingkang darbéni, Jêng <i>Sayid Abubakar</i> .	<i>Kanjeng Nabi Isa yang memilikinya, Kanjeng Nabi Isa ‘laihisalam tidak makan ikan, sehari semalam saja, Yaa Rahman (Yang Maha Pemurah) Yaa Rakhiimu (Yang Maha Penyayang), sampai seratus tiga semalaman, akan tetapi keimannya, ditolong Hyang Sgung (Allah), semua yang diharapkannya, yang kelima Selasa yang memilikinya, Kanjeng Sayidina Abu Bakar.</i>

lajêngipun *tabel*

<i>Suntingan teks Sêrat Kidungan</i>	<i>Alih bâsâ Jawi Kråmå teks Sêrat Kidungan</i>	<i>Terjemahan teks Sêrat Kidungan</i>
datan dhahar tan nginum sawêngi / lan sadinâ muji <i>Subêkhana</i> / <i>maliki kudas</i> cacahé / ping satus punjul têlu / ing sadalu sawabé olih / sihirâ déning <i>Âllâh</i> / kaping nêl winuwus / dinâ Rêbo lampahirâ / <i>Nabi Ibrahim wa'ala alihi salim</i> / cêgah tan dhahar uyah //	Botên dhahar sâhâ ngunjuk sadalu, sadintên muji <i>Subêkhana</i> , <i>maliki kudas</i> cacahipun, kaping satus langkung tigâ, ing sadalu sawabipun pikantuk, sihipun déning <i>Âllâh</i> , kaping ênêl winuwus, dintên Rêbo lampahipun, <i>Nabi Ibrahim wa'ala alihi salim</i> , botên dhahar kaliyan sarêm.	<i>Tidak makan dan minum semalaman, dan seharian berdoa Subêkhana (Maha Suci Allah), maliki kudas (Yang Maha Merajai dan Maha Suci) jumlahnya sampai seratus lebih tiga, di malam mendapatkan berkah, belas kasihan dari Allah, yang keenam membicarakan, hari Rabu perjalannya Nabi Ibrahim wa'ala alihi salim, tidak makan dengan garam.</i>
iyâ sadinâ lawan sawêngi / muji <i>subkhana</i> / <i>malikis qâhar</i> / ping satus têlu pétungé / déné mangunahipun / sadosané ngapurèng Widdhi / ing awal akirirâ / ping saptâ winuwus / dinâ Kêmis ingkang lampah / <i>Sayid Ali</i> tan ngunjuk toyâ sawêngi / kalawan siyangirâ //	Inggih sadintên tuwin sadalu, kanthi muji <i>subkhana</i> , <i>malikis qâhar</i> , kaping satus tigâ étanganipun, wondéné mangunahipun, sadosanipun dipun-ngapurâ déning Hyang Widdhi, saking wiwitan dumugi pungkasan, kaping pitu winuwus, dintên Kêmis minangkâ lampahipun, <i>Sayid Ali</i> botên ngunjuk toyâ sadalu, tuwin siyangipun.	<i>Iyalah sehari lagi semalam, berdoa subkhana malikis qahhaar (Maha Suci Allah Yang Maha Memaksa), sampai seratus tiga hitungannya, dikarenakan ada kelebihanannya, (yaitu) dosanya dimaafkan oleh Widdhi (Allah), di awal samapi akhir, yang ke tujuh membicarakan, hari Kamis yang dijalankan, Sayid Ali tidak minum air semalam, lagi di siangnya.</i>
pujinirâ <i>Ya Kabiru</i> tuwin / <i>Ya Mutangal</i> sawêngi antukâ / ping satus têlu punjulé / déné mangunahipun / sinungkuwat sabarang kardi / déning <i>Âllâh Ta'ala</i> / titi dinâ pitu / sâpâ ingkang nglakonân /	Pujinipun <i>Ya Kabiru</i> tuwin, <i>Ya Mutangal</i> sadalu kedah pikantuk, kaping satus tigâ langkung, wondéné mangunahipun, sinungkuwat sabarang kardi, déning <i>Âllâh Ta'ala</i> , sampun rampung kapitu	<i>Doanya Yaa Kabiiru (Yang Maha Besar) juga Yaa Mutangal (Yang Maha Tinggi) semalam dapatlah, sampai seratus lebihnya tiga, dikarenakan ada kelebihanannya,</i>

lajêngipun *tabel*

<i>Suntingan teks Sêrat Kidungan</i>	<i>Alih bâsâ Jawi Kråmå teks Sêrat Kidungan</i>	<i>Terjemahan teks Sêrat Kidungan</i>
tinarimå ngamalé marang Hyang Widdhi salamêt donyå kèrat [I]	dintên mênikå, sintên kémawon ingkang kêrså anglampahi, amalipun tansah dipuntampi déning Hyang Widdhi, slamêt ing donyå tuwin akérat.	<i>dibeikan kekuatan atas semua tindakannya, oleh Allah Ta'ala, selesailah ketujuh hari, siapa yang mengamalkannya, diterima segala amalnya kepada Hyang Widdhi (Allah), selamat dunia akirat.</i>
gulå milir <i>masalah</i> ngawruhi / ingkang pangandikå <i>Nabi Yullåh / salållåhu wasalamé / sakyèhing umatingsun / pådha ngawruhånå</i> ing <i>pingil / pråtingkah alêlungan / miliyå kang sarju / ywå lungå tanggal sapisan tan alaba / lunganå tanggalping kalih / yåiku antuk laba //</i>	Gêndhis (Gulå=têtêr bilih sêkar salajêngipun dados Dhandhanggulå) dados milir nalika nyinaoni, ingkang pangandikå <i>Nabi Yullåh, salållåhu wasalamé, sakathahing umatingsun, sami nyinaoni ingkang pingil, bab pråtingkah têtindakan, miliyå ingkang sarju, ywå têtindakan tanggal sapisan botên pikantukalaba, têtindakan tanggal kaping kalih, inggih pikantuk laba.</i>	<i>Manis (dengan kata gulå= gulå, diisyaratkan bahwa lagunya menjadi Dhandhanggulå) seperti aliran air dalam mempelajari, perkataan Nabi Yullåh salållåhu wasalam, sebanyaknya umatku (umat Nabi Muhammad), pada mengamalkannya di perhitungan, tindakan ketika bepergian, pilihlah yang sesuai dengan hatinya, jangan pergi pada tanggal satu tidak mendapatkan laba, pergilah tanggal kedua, yaitu mendapat laba.</i>
tanggal kaping têlu datan bêcik / tan alaba tanggal kaping êpat / rêkåså anèng parané / tanggal ping limå iku / manggih laba ping nêrn winarni / tan manggih laba ilang / karyané wong iku / tanggal ping pitu prayogå / manggih <i>rahmating</i> Pangéran	Tanggal kaping tigå botên saé, botên pikantuk alaba tanggal kaping sakawan, rêkaos wontên ing paranipun, tanggal kaping gangsal mênikå, manggih laba kaping ênêrn winarni, botên manggih laba ical, pakaryanipun tiyang kasêbut,	<i>Tanggal yang ke tiga tidak baik, tidak mendapatkan laba tanggal yang keempat, kesulitan ketika bepergian, tanggal yang kelima itu, mendapatkan laba yang keenam yang menceritakan, tidak mendapatkan laba hilang,</i>

lajêngipun *tabel*

<i>Suntingan teks Sêrat Kidungan</i>	<i>Alih bâsâ Jawi Kråmå teks Sêrat Kidungan</i>	<i>Terjemahan teks Sêrat Kidungan</i>
tanggal kaping / wolu agring néng paran //	tanggal kaping pitu prayogi, manggih <i>rahmating</i> Pangéran tanggal kaping, wolu nandhang sakit ing paran.	<i>pekerjaan orang itu, tanggal ketujuh baik, menemukan rahmatnya Pangeran (Allah) tanggal yang kedelapan sakit di perjalanan.</i>
tanggal ping sângâ anêmu pati / lan pakéwuh pan pãdhâ tumadhang / kaping sapuluh watêké / manggih laba rahayu / ping sawêlas iku prayogi / ing tanggal kaping rolas / tan alaba iku / ing tanggal kaping têtulas / olèh utang / tanggal ping patbêlas bécik / néng paran manggih laba //	tanggal kaping sângâ manggihakên pêpati, sãhâ lingsêm dhatêng pêpãdhâ, kaping sêdãsa watêkipun, manggih laba rahayu, kaping sawêlas mênikã prayogi, ing tanggal kaping kalih-wêlas, botên manggihakên alaba mênikã, ing tanggal kaping tigã-wêlas, manggih sêsambutan, tanggal kaping sakawanwêlas saé, wontên ing paran manggih laba.	<i>Tanggal yang kesembilan akan menemukan kematian, dan malu ketika akan bertindak, yang kesepuluh wataknya, menemukan laba keselamatan, yang kesebelas itu baik, di tanggal yang kedua belas tidak mendapatkan laba itu, di tanggal yang ketiga belas, mendapatkan hutang, tanggal yang keempat belas baik, di perjalanan menemukan laba.</i>
tanggal ping limãlas hayu olih / êmas p<é>r<a>k ³²⁹ tanggal ping nêmbêlas / tan antuk laba tanggalé / ping pitulas rahayu / ping wolulas tuk laba malih / tanggal kaping sângãlas / bécik lan rahayu / tanggal kaping kalih dãsa / gêring margã kaping salikur winarni / arusuh anèng paran //	Tanggal kaping gangsal-wêlas manggih hayu, êmas pérak tanggal kaping ênêmbêlas, botên manggih laba tanggalipun, kaping pitulas rahayu, ingkang kaping wolulas manggih laba malih, ing tanggal kaping sângãlas, saé sãhâ rahayu, ing tanggal kaping kalih dãsa, nandhang sêsakit awit ingkang kaping salikur winarni, arusuh wontên ing paran.	<i>Tanggal yang kelima belas baik mendapatkan, emas perak tanggal yang keenam belas, tidak akan mendapatkan laba tangganya yang ketujuh belas selamat, yang kedelapan belas mendapatkan laba lagi, tanggal yang kesembilan belas, baik dan selamat tanggal yang keduapuluh, sakit karena yang keduapuluh satu menceritakan, kerusakan di perjalanan.</i>

lajêngipun *tabel*

<i>Suntingan teks Sêrat Kidungan</i>	<i>Alih bâsâ Jawi Kråmå teks Sêrat Kidungan</i>	<i>Terjemahan teks Sêrat Kidungan</i>
tangal ping rolikur hayu bêcik / tanggal têtulikur laba karya / tanggal kaping patlikuré / bêcik ping limålikur / apan ålå ing tanggal kaping / nêmlikur gêsang pêjah / iya kang katêmu / kaping pitulikur ålå / iya bakal têtukuran anèng margi / ing wolulikurirå //	Ing tangal kaping kalih-likur hayu saé, ing tanggal tigå-likur manggih laba ing pakaryanipun, ing tanggal kaping sêkawan-likuripun, saé kaping salawé, awon ing tanggal kaping, nêmlikur gêsang pêjah, inggih ingkang manggih, kaping pitulikur awon, inggih manggih têtukuran wontên ing margi, ing wolulikuripun.	<i>Tanggal keduapuluh dua selamat baik, tanggal duapuluh tiga (mendapatkan) laba bekerja, tanggal yang keduapuluh empatnya, baik yang keduapuluh lima, mulai buruk di tanggal yang, keduapuluh enam (akan) meningal, iya yang bertemu, yang keduapuluh tujuh buruk, iya akan bertengkar di jalan, diduapuluh delapan.</i>
olih laba sângålikur iki / antuk <i>rahmad</i> paringing Pangêran / tanggal ping tigang dasané / nêmu utang néng purug / masalah ing tanggal wus titi / ing wong arsa lélungan / andikå Jêng <i>Rasul</i> / <i>wa'ala alihisalam</i> / dipunsami ngéstokên masalah iki / yêkti manggih raharjå //	Manggih laba sângålikur mênikå, manggih <i>rahmad</i> paringing Pangêran, ing tanggal kaping tigang-dasanipun, manggih sêsambutan wontên ing purug, bab tanggal sampun purnå, sintênå tiyang ingkang badhé têtindhakan, pangandikanipun Kangjêng <i>Rasul</i> , <i>wa'ala alihisalam</i> , dipunsami ngéstokên bab mênikå, sayêktosipun manggih raharjå.	<i>Mendapatkan laba duapuluh sembilan ini, mendapatkan rahmat pemberian Pangeran (Allah), tanggal yang ketigapuluhnya, menemukan hutang di perjalanan, perkara ditanggal (orang yang mau bepergian) sudah selesai, di orang yang mau bepergian, perkataan Kanjeng rasul wa'ala alihisalam, masalah ini bersama diperhatikan, (karena) benar-benar menemukan keselamatan.</i>
pêmanisé <i>Sangad Sayid Ali</i> / lamun arsa mangkat mring ngalågå / amical pêcak pêtunggé / ing dinå <i>Akad</i> iku / wayangané dipun-pêcaki / pêcak sapuluh mangkat /	Pêmanisipun (Pêmanisipun= têtêr bilih sêkar salajêngipun dados Dhandhanggulå) <i>Sangad Sayid Ali</i> , lamun arsa tindhak ring ngalågå, amical pêcak	<i>Pemanisnya (dengan kata pêmanisé= pemanisnya, diisyaratkan bahwa lagunya menjadi Dhandhanggulå) Sangad Sayid Ali, jika akan berangkat</i>

lajêngipun *tabel*

<i>Suntingan teks Sêrat Kidungan</i>	<i>Alih bâsâ Jawi Kråmå teks Sêrat Kidungan</i>	<i>Terjemahan teks Sêrat Kidungan</i>
pangawasanipun / garudhå kalah lan någå / dinå Sênèn wayangan ném pêcak bêcik / tumuli umangkata //	pétunggiipun, wontên ing dintên <i>Akad mênikå</i> , wayanganipun dipun-pêcaki, pêcak dumugi sadåså salajêngipun tindhakå, pangawasanipun, garudhå kasor déning någå, dintên Sênèn wayangan êném pêcak prayoginipun, tumuli tindhakå.	<i>di medan laga, memilah ukuran panjang dengan telapak kaki adalah hitungannya, di hari Minggu itu bayangannya diukur dengan panjang telapak kaki, setelah dihitung sepanjang telapak kaki sampai sepuluh berangkatlah, penglihatannya, garuda kalah oleh naga, hari Senin bayangannya enam kurang panjang telapak kaki baik, kemudian berangkatlah.</i>
iyå iku pangwasané yêkti / ponang singå kasor lan manjangan / dinå Salåså bêciké / awitirå lumaku / pêcak kalih wêlas marêngi / iku pangwasanirå / kang singå puniku / kasor kalawan dirådå / dinå Rêbo umangkata kang prayogi / wayangan pêcak saptå //	Inggih mênikå pangwasanipun yêktos, ponang singå kasor déning manjangan, dintên Salåså prayoginipun, miwiti anggènipun tindhakan, pêcak kalih wêlas marêngi, bab mênikå pangwasanipun, ingkang singå mênikå, kasor kalawan gajah, dintên Rêbo prayoginipun kanggé tindhakan , wayanganipun pêcak dumugi pitu.	<i>Iya itu penguasa yang sejati, yang singa dikalahkan oleh kijang, hari Selasa baiknya, dimulai ketika berjalan, ukuran panjangnya sampai dengan dua belas diperbolehkan, itu penguasanya, yang singa itu, kalah melawan gajah, sebaiknya berangkatlah di hari Rabu, ukuran panjangnya bayangann tujuh.</i>
déné pangwasané puniki / srêngéngé kasor lawan rêmbulan / ing dinå Kêmis bêciké / mangkat wayangan nuju / kalih pêcak ingkang prayogi / déné pangwasanirå / kucing sor lan tikus /	Wondéné pangawasanipun mênikå, srêngéngé kasor déning rêmbulan, wontên ing dintên Kêmis prayoginipun, tindhak dhatêng wayanganipun, kalih pêcak ingkang prayogi, wondéné	<i>Akan tetapi penglihatannya hari ini, matahari kalah melawan bulan, di hari Kamis baiknya, berangkat bayangannya kepada, dua ukuran panjangnya yang terbaik, akan tetapi</i>

lajêngipun *tabel*

<i>Suntingan teks Sêrat Kidungan</i>	<i>Alih bâsâ Jawi Kråmå teks Sêrat Kidungan</i>	<i>Terjemahan teks Sêrat Kidungan</i>
lamun ing dinå Jumungah / kang prayogå umangkata yèn wus wanci / iya pêcak tëlulas //	pangwasanipun, kucing kasor déning tikus, lamun wontên ing dintên Jumungah, ingkang prayogi tindhakupun manawi sampun dumugi ing wancinipun, inggih pêcak ing tigå-wêlas.	<i>penguasanya, kucing kalah oleh tikus, kemudian di hari Jum;at, yang terbaik berangkat jika sudah waktunya, iya itu hitungan panjangnya tiga belas.</i>
kang prayogå kasiyatirèki / ingkang sonå kasor pâncåbakah / kalawan kancil yêktiné / déné ing dinå Saptu / umangkata yèn wus marêngi / pêcaking wêwayangan / rolas ywå langkung / déné ing pangwasanirå / mapan pulå kasor lan canthukå yakti / puniku surèng lampah //	Inkang prayogi kasiyatipun, ingkang sonå kasor déning pâncåbakah, kalawan kancil yêktinipun, wodéné ing dintên Saptu, tindhakkå manawi sampun dipun-parêngi, pêcaking wêwayanganipun, kalih-wêlas langkung, wondénè ing pangwasanipun, mapan dhatêng kasor sâhå canthukå yêktos, bab mênikå lampahipun surèng.	<i>Yang terbaik adalah kasiyatnya, yang anjing terkalahkan oleh makian, sejatinya melawan kancil, kan tetapi di hari Sabtu, berangkatlah jika sudah diperbolehkan, hitungan bayangannya, lebih dari dua belas, akan tetapi penguasanya, bertempatpula kekalahan dan apapun yang ujungnya membengkok memang benar, hal tersebut adalah perjalanan keberanian dalam peperang.</i>

2. Cathêthan *Terjemahan*

Cathêthan *terjemahan* ing panalitèn mênikå minångkå *pertanggungjawaban* saking *terjemahan teks SK* ingkang sampun dipun-garap. Cathêthan *terjemahan* dipundamêl kanggé nggampilakên nêgêsi têmbung-têmbung ingkang angèl dipun-*terjemah-*

- d. *Malaékat Ngijrail* lênggahipun wontên ing daging.
2. Sakathahing rasul, tegesipun: tuwin rinêksa sakathahing utusanipun Gusti Allâh, katranganipun: raos. Mênggah raos ingkang dumunung ing manungsa (Wiryapanitra, 1979: 13) mênika kapérang dados 3 golongan ingkang kaandharakên ing ngandhap mênika.
- Raos sêjati, dumunung datêlênging manah, kawastanan rahsaning Suksma, inggih mênika ingkang dados pangrêtosaning tumrap *gaib*.
 - Raos *kadim*, dumunung ing manah dados raos pagraos, inggih mênika ingkang sagêd mbédakakên lêrês tuwin lêpat.
 - Raos jawi, dumunung wontên ing pãncãdriyã, inggih mênika pucuking driji sagêd anêdahakên barang ingkang kasar tuwin alus. Tutuk sagêd ngraosakên lêgi tuwin gurih, grãnã sagêd ngraosakên wangi tuwin bacin, nétrã sagêd ngraosakên padhang tuwin pêtêng, karnã sagêd angraosakên suwantên sorã tuwin liri.
3. Ati *Adam*, têngesipun: ati mênika asalipun saking titipaning biyung, sagêd dados ratuning badan, manawi kirang satiti inggih badhé dhawah sêngsãrã lèlampahanipun. Ingkang makatên mênika sdipun-sanépakakên *Nabi Adam*, inggih dados manungsa ingkang wiwitan. Wondéné ati mênika kapérang dados 3 prakawis (Wiryapanitra, 1979: 13) ingkang kaandharakên ing ngandhap mênika.
- Ati *sanubari*, pakartining kanggé ngrimati kawruh pãncãdriyã utawi kanggé angraos-ngraosakên.
 - Ati *siri*, pakaryanipun nuwuhakên karêp ingkang dèrèng kawêdal krêtêg.

- c. *Ati maknawi*, pakartinipun nuwuhakên raosing pangêrtosan dhatêng *gaib* (karsa ingkang wiwitan).
4. Utêkku *Bagéndha Ésis*, têngêsipun: utêk mênika asalipun saking titipaning biyung, kénging kanggé mikir-mikir utawi imbang-ngimang sadâyâ lèlampahan ingkang badhé kita lampahi, sagêdâ katêtapan *iman* éling. Kados makatên mênika dipun-sanépakakên *Bagindha Ésis*, inggih katêtêpan *iman* éling, sagêd dados panuntunipun para *Nabi* (Wiryapanitra, 1979: 14).
 5. Pangucapku ya *Musa*, têngêsipun: pangandikan mênika asalipun saking jantung, éwâ déné manawi sagêd sampurnâ, inggih dumugi ing *insan kamil* (dunuging pagêsangan ingkang lèrés). Inggih makatên mênika dipun-sanépakakên *Nabi Musa* (Wiryapanitra, 1979: 14). *Nabi Musa as* inggih tansah mundhi dhawuh pangandikaning *Allah*, lajêng sagêd dados panuntunipun tiyang golongan *Bani Israil*, saking tanah Mêsir dhatêng tanah Kénangan. (Mujib 2006: 35).
 6. Napas kulâ *Nabi Isa* linuwih, têngêsipun: napas mênika dados têtangsuling badan. Manawi sagêd anggumêlêngakên lampahing napas ingkang saking nglêbêt utawi njawi, saèstunipun sagêd nuwuhakên kanyataning karsa ingkang linangkung. Inggih makatên mênika kaupamèkakên kados déné *Nabi Isa as*, inggih dados têtangsuling agami (Wiryapanitra, 1979: 14).
 7. *Nabi Yakub as* mênika satunggaling *Nabi* ingkang têtêp ngabêkti dhatêng Gusti *Allah*, sarta tansah rêmên niling-nilingakên sasmitâ dhawuhing Pangèran.
 8. *Nabi Yusuf as* mênika satunggaling *Nabi* ingkang lèlampahanipun wiwit alit nandhang papâ sangsârâ, jalaran kénging panganiâyâ, naning sangsaranipun

kalawau namung dados waraning kalêrêsan, inggih mênikå lajêng sagêd jumênêng adipati wontên ing nêgari Mêsir (Mujib 2006: 34-35).

9. *Nabi Daud as* mênikå satunggaling *Nabi* ingkang wiwit alit dados juru méndå, katarik saking kamursidanipun tuwin swaranipun saé, lajeng saged dados jumênêng *Nabi* utawi ugi jumênêng Nåtå.
10. *Kangjêng Sulaiman* mênikå inggih jumênêng *Nabi* sartå inggih jumênêng Nåtå. Kagungan kasêktén ingkang linangkung, inggih mênikå dipun-luluti pårå Nåtå ing sakiwå têngênipun sartå pårå wadyå balanipun sadâyå sami sêtyå tuhu sumungkêm ing gusti.
11. *Nabi Ibrahim as* mênikå satunggaling *Nabi* ingkang santoså kapitadosanipun dhatêng Gusti Ållåh. salampah-lampahipun namung mituhu dhatêng dhawuh pangandikaning Ållåh (Mujib 2006: 34).
12. *Nabi Idris* inggih mênikå *keturunan* ingkang kaping ênêm saking *Nabi Adam*. *Nabi Idris* putrå saking *Yarid bin Mihla'iel bin Qinan bin Anusy bin Syith bin Adam as*.
13. *Sayid Ali* inggih mênikå salah satunggaling kluwårgå *Nabi Muhammad* ingkang ngrasuk agami Islam ingkang sapisanan sårå minångkå *Kalifah* ingkang dipun-pilih déning *Nabi Muhammad SAW*.
14. *Abu Bakar* inggih mênikå *Kalifah* ingkang sapisanan sasampunipun *Nabi Muhammad* tilar donyå. *Abu Bakar* salah satunggaling *Kalifah* ingkang pikantuk gêlar *Khulafaur Rasyidin* (*Khalifah* ingkang dipun-paringi pitêdhah).
15. *Fatimah* inggih mênikå putri ingkang pungkasan saking *Nabi Muhammad* kaliyan garwanipun *Khadijah*.
16. *Aminah* inggih mênikå ibunipun *Nabi Muhammad*.

17. Mutih inggih mênika siyam ingkang namung dhahar sêkul kémawon sâhâ tansah ngunjuk toyâ ing sarwi pêthak (Hartanta, 2010: 144).
18. Anâwâ dipun-sêbut ugi laku mutih, inggih mênika siyam ingkang namung dhahar sâhâ ngunjuk ingkang botên mawi sarêm (Hartanta, 2010: 145).
19. Somahirâ ingaran panjari, tegesipun: ingkang minangkâ kancuhanipun dipun-wastani rahsâ, inggih mênika rahsaning Suksmâ (Wiryapanitra, 1979: 121).
Rahsâ inggih mênika râsâ *terdalam* (Endrasawara, 2009:322)
20. Gigiring Mêrapi mênika ulâ-ulâ, têngesipun rêdi Mêrapi mênika rêdi latu, miturut hakékating ngèlmi, latu mênika rah, wondéné lampahipun rah ingkang agêng mênika mêdal ing ulâ-ulâ. Pramilâ sasampunipun wiji tumitis ing biyung, Ingsun lajêng minggah nurut ulâ-ulâ (Wiryapanitra, 1979: 35-36).
21. Sindârâ mênika guwâ garbaning biyung (wadhah bêbayi), dunungipun wontên ing têngah-têngah, antawisipun: *Bêtal Mukadas* kaliyan *Bêtal Makmur*.
Pramilâ wiji lajêng dhatêng wadhah bêbayi (Wiryapanitra, 1979: 36).
22. Yahudatnyèng têngesipun: Ya mênika *Nabi Muhammad SAW*, hu mênika hurip, datnyèng mênika *Allâh*, katranganipun: *shâlât daim* (Wiryapanitra, 1979: 55).
23. *Shâlât Daim* inggih mênika *tingkatan shâlât* ingkang kaping sakawan sasampuniun *shâlât jama'ah*, *shâlât wusthâ* sâhâ *shâlât kaji* (Hariwijaya, 2006: 259).
24. *Qulhu balik* inggih mênika waosan mantra ingkang awujud maos aksârâ Jâwâ saking ingkang aksârâ pungkasan dumugi aksârâ wiwitanipun, inggih mênika saking aksârâ Jâwâ ngâ dumugi aksârâ Jâwâ hâ (Wiryapanitra, 1979: 80).
25. *Bagëndha Ambyah* inggih mênika parâgâ ing *Sêrat Mênak* ingkang ajêjuluk *Amir Ambyah*, ugi dipunsêbut Wong Agung Jayèngrânâ saking Mêkah.

26. Warnanipun wolu inggih tégêsipun: roh Ilapi mênikå gadhah sorot 8 prakawis.
Wodéné 8 sorot kasêbut inggih mênikå: cahyå (1) cêmêng, (2) abrit, (3) jêné, (4) pêthak, (5) ijêm, (6) ijêm nêm, (7) jambon, tuwin (8) wungu (Wiryapanitra, 1979: 145).
27. Kulitipun *syariat*, katranganipun: anêdahakên prabotaning ngèlmi kêdah mawi *syariat* (tumindaking rågå) (Wiryapanitra, 1979: 145).
28. Rahipun *tarékat*, katranganipun: anêdahakên prabotaning ngèlmi kêdah mawi *tarékat* (tumindaking manah) (Wiryapanitra, 1979: 145).
29. Ototipun *hakékat*, katranganipun: anêdahakên prabotaning ngèlmi kêdah mawi *hakékat* (tumindaking jiwa) (Wiryapanitra, 1979: 145).
30. Ingkang *makrifat*, katranganipun: anêdahakên prabotaning ngèlmi kêdah mawi *makrifat* (tumindaking raos) (Wiryapanitra, 1979: 145).
31. Pênggalhipun ingkang linuhung, katranganipun: håwå *napsu* minångkå prabotaning manungså (Wiryapanitra, 1979: 146). Håwå napsuning manungså kasêbuy kapérang dados 4, inggih mênikå:
 - a. *supiyah* inggih mênikå napsu manungså ingkang rêmên dhatêng bandå donyå kémawon.
 - b. *amarah* inggih mênikå napsu manungså ingkang rêmên dukå.
 - c. *mutmainah* inggih mênikå napsu manungså ingkang rêmên ngibadah dhumatêng Gusti Ållåh.
 - d. *aluwamah* inggih mênikå napsu manungså ingkang rêmên mêjahi.
32. Cangkriman inggih mênikå têtêmbungan utawi unén-unén ingkang kêdah dipunbatang (Padmosoekotjo, 1858: 82).

BAB V PANUTUP

A. Dudutan

Asiling panalitèn sâhâ pangrêmbagipun *naskah SK-A* sâhâ *naskah SK-B* sampun dipun-andharakên ing bab IV. Adhêdhasar pangrêmbagipun ing bab IV, sagêd dipun-pêndhêt dudutanipun ingkang kaandharakên ing ngandhap mênikâ.

1. *Inventarisasi naskah Sêrat Kidungan*

Inventarisasi naskah Sêrat Kidungan ing panalitèn mênikâ dipun-garap kanthi *studi katalog* sâhâ nyumurupi piyambak kawontênaning *naskah*. Saking asiling *inventarisasi naskah Sêrat Kidungan* kapanggihakên 24 *eksemplar naskah Sêrat Kidungan*. *Naskah-naskah* kasêbut kasimpên ing Ngayogyâkartâ sâhâ Surâkârtâ. Ing *Muséum Sânanbudâyâ Ngayogyâkartâ bagian pernaskahan* kapanggihakên 12 *eksemplar naskah* kasêrat carik, sâhâ 1 *eksemplar naskah* kasêrat Latin. Ing *Perpustakaan Widyâbudâyâ Kraton Ngayogyâkartâ Hadiningrat* kapanggihakên 4 *eksemplar naskah* ingkang kasêrat carik.

Ing *Perpustakaan Purâ Pakualaman* kapanggihakên 1 *eksemplar naskah* kémawon ingkang kasêrat carik. Ing *Perpustakaan Sânapustakâ Kraton Surâkârtâ Hadiningrat* kapanggihakên 2 *eksemplar naskah* cithak, sâhâ 1 *eksemplar naskah sêratan carik*. Ing *Perpustakaan Rêksâpustakâ Kadipatèn Mangkunêgaran* kapanggihakên 2 *eksemplar naskah* cithak, sâhâ 1 *eksemplar naskah sêratan carik*.

2. *Kawontênaning naskah Sêrat Kidungan*

a. *Naskah Sêrat Kidungan SK 143 C/SK-A*

Naskah SK-A salah satunggaling *naskah koleksi Muséum Sânanbudâyâ Ngayogyakartâ*. Irah-irahaning *naskah* kasêbut kacathêt wontên *Katalog Induk*

Naskah-naskah Nusantara Museum Sānābudāyā Yogyakarta Jilid I (Behrend, 1990: 659) kanthi nomêr *koleksi SK 143 C*. *Naskah* taksih sagêd kawaos, sanadyan wontên sapérangan dlancang ingkang radi cêmêng awit mangsi *fotokopi*.

Teks Sêrat Kidungan kasêrat mawi aksârâ Jâwâ, wujud ing aksârâ ngêtumbar ingkang kasêrat miring mangiwâ kanthi tandhêsaning mangsi tipis. Basaning *teks Sêrat Kidungan* inggih mênikâ bâsâ Jawi gagrag anyar, nanging ing sapérangan *teks* ngginakakên têngbung saking bâsâ Arab sâhâ bâsâ Kawi, *ragam* bâsâ ingkang dipun-ginakakên *ragam* bâsâ Jawi Krâmâ-ngoko.

Naskah SK-A kapérang saking 4 *teks*, inggih mênikâ pupuh Dhandhanggulâ kanggé *teks Kidung Rumêksâ Ing Wêngi*, Sinom kanggé *teks Ngétang Lêlêmbat ing Tanah Jawi*, Kinanthi kanggé *teks Dongâ Kanggé Mëndêlakên/Nolak supados Bayi Botên Rêwèl*, tuwin Pangkur kanggé *teks Dongâ Kanggé Bayi supados botên Dipungodhâ déning Bêthari Durgâ*.

b. *Naskah Sêrat Kidungan SK 143 E/ SK-B*

Naskah SK-B salah satunggaling *naskah koleksi Muséum Sānābudāyā Ngayogyakarta*. Irah-irahaning *naskah* kasêbut kacathêt ing *Katalog Induk Naskah-naskah Nusantara Museum Sānābudāyā Yogyakarta Jilid I* (Behrend, 1990: 659) kanthi nomêr *koleksi SK 143 E*. Sêrataning *naskah SK-B* taksih sagêd kawaos. *Teks SK-B* kasêrat mawi aksârâ Jâwâ wondéné wujud ing aksârâ kanggé nyêrat *SK-B* inggih mênikâ, kombinasi (ngêtumbar kaliyan mucuk êri) ingkang kasêrat miring mangiwâ.

Basaning *teks* ingkang dipun-ginakakên bâsâ Jawi gagrag anyar, nanging ing sapérangan *teks* ngginakakên têngbung saking bâsâ Arab sâhâ bâsâ Kawi, *ragam* bâsâ ingkang dipun-ginakakên *ragam* bâsâ Jawi Krâmâ-ngoko. Cacahing

pupuh *teks Sêrat Kidungan* wontên 7 pupuh, inggih mênika pupuh Dhandhanggulå kanggé nyêrat *teks Kidung Rumêksa Ing Wengi*, Sinom kanggé nyêrat *teks Ngétang Lêlêmbut ing Tanah Jawi*, Pucung kanggé nyêrat *teks Saråå Têtulak Jabang Bayi*, Mijil kanggé nyêrat *teks Candraning Manungså*, Dhandhanggulå kanggé nyêrat *teks Lampahing Dintên*, Dhandhanggulå kanggé nyêrat *teks Pangandikaning Nabi*, tuwin pupuh Dhandhanggulå kanggé nyêrat *teks Ajaran Sayid Ali*.

3. *Transliterasi Standar SK-A sårå SK-B*

Metode transliterasi ing panalitèn mênika *metode transliterasi standar*. *Metode transliterasi standar* inggih mênika, cårå anggènipun damêl alih tulis sêratan aksårå Jåwå dhatêng aksårå latin. Têmbung utawi ukårå ingkang dipuncithak kandêl, mratandani bilih têmbung utawi ukårå kasêbut bédå antawisipun asiling *transliterasi standar teks SK-A sårå SK-B*. Cathêtan sanèsipun ngéngingi andharan asiling *transliterasi standar teks SK-A sårå SK-B* kaandharakên kanthi *catatan kaki* ingkang mapan ing sangandhaping sabên kacanipun.

4. *Têtandhingan teks Sêrat Kidungan*

- a. Têtandhingan kathahing pådå *SK-A sårå SK-B*, *SK-A* sadåyå gunggunging wontên 79 pådå, wondéné *SK-B* sadåyå gunggungipun wontên 105 pådå.
- b. Têtandhingan aksårå utawi *diksi* ingkang kasêrat bédå nanging botên ngéwahi têngesipun kapanggihakên 185 aksårå utawi *diksi* ingkang panyêrating aksårå utawi *diksi* bédå nanging botên ngéwahi. Ingkang dados dhasar panyêrating aksårå utawi *diksi* bédå nanging botên ngéwahi têngesipun awit wontênipun pamilihing têmbung (Ngoko, Kråmå, Båså Sansêkêrta, Båså Kawi, sårå Båså

Arab), panyêrating panambang (-e, -ing, -na, -ên, sâhâ -a). Pérangan mênikâ ingkang ndadosakên wontênipun *varian teks Sêrat Kidungan*.

- c. Têtandhingan bédaning têngbung ingkang béda têngsipun kapanggihakên 133 têngbung ingkang béda têngsipun.
- d. Têtandhingan bédaning guru wilangan wontên pàdâ-pàdâ tartamtu kapanggihakên 69 têtandhingan. Ing dados dhasaring bédâ guru wilangan wontên pàdâ-pàdâ tartamtu awit wontên 1-5 wandâ ingkang botên jumbuh kaliyan paugêran guru wilangan ingkang sampun gumathok.

5. *Suntingan teks Sêrat Kidungan*

Suntingan teks Sêrat Kidungan dipun-wiwiti kanthi ndamêl *transliterasi standar*. Dados *suntingan teks Sêrat Kidungan* dipun-garap adhêdhasar asiling *transliterasi standar teks Sêrat Kidungan SK-A sâhâ SK-B*. *Metode suntingan ingkang* dipun-ginakakên ing panalitèn mênikâ *metode suntingan landasan*. *Metode landasan* dipun-ginakakên awit *tafsiran naskah*-ipun cêthâ bédâ, saénggâ wontên satunggal *naskah* ingkang langkung jangkêp tinimbang *naskah* sanèsipun. Salajêngipun éwah-éwahanipun ingkang awujud ngirangi, nggantos, sâhâ nambahi aksarâ utawi têngbung dipun-cathêt ing *aparât kritik*.

6. *Terjemahan teks Sêrat Kidungan*

Metode terjemahan teks ingkang dipun-ginakakên inggih mênikâ, *terjemahan harfiah*, *terjemahan isi*, sâhâ *terjemahan bebas*. *Metode terjemahan harfiah*, *terjemahan isi* utawi maknâ, sâhâ *terjemahan bebas* dipun-garap kanthi *kontekstual*. *Terjemahan teks* panalitèn mênikâ ngéwahi bâsâ saking basaning teks utawi bâsâ *sumber*-ipun inggih mênikâ bâsâ Jawi dhatêng bâsâ sasaran-ipun inggih mênikâ bâsâ Indonèsia. Sadèrèngipun dipun-damêl alih bâsâ kanthi ngginakakên

bâsâ Indonêsia, bâsâning *teks Sêrat Kidungan* dipun-éwahi rumiyin saking bâsâ Jawi Ngoko-Alus dados bâsâ Jawi Krâmâ. Ing *terjemahan teks* wontên têmbung ingkang botên dipun-*terjemah*-akên, nanging bab mênikâ dipun-andharakên ing cathêthan *terjemahan*.

B. Pamrayogi

Adhêdhasar panalitèn *teks Sêrat Kidungan* ingkang sampun dipun-garap têmtu kémawon wontên pamrayoginipun. Pamrayogi kasêbut kaandharakên ing ngandhap mênikâ.

1. *Teks Sêrat Kidungan* taksih prêlu dipuntliti malih kajumbuhakên kaliyan bab agami Islam, piwulang, sastrâ, mênapâ déné bab sanèsipun.
2. Panalitèn *naskah-naskah* kinâ, mliginipun *naskah-naskah* Jawi taksih prêlu dipun-garap kanggé nglêstantunakên isining *naskah*. Sasanèsipun kanggé nglêstantunakên isining *naskah* ugi kanggé nglêstantunakên piwulang ing salêbêting *naskah* ingkang taksih sagêd dipun-jumbuhakên ing pagêsan masarakat samênikâ.

C. Implikasi

Asil panalitèn sâhâ pangrêmbagipun sampun dipun-andharakên ing bab IV. Adhêdhasar asil panalitèn sâhâ pangrêmbagipun kasêbut wontên *implikasi*-nipun. Wondéné *implikasi* panalitèn mênikâ kanggé lingkungan perguruan tinggi mliginipun ing Jurusan Pendidikan Bahasa Daerah, panalitèn mênikâ sagêdâ paring *alternatif wawasan* bab cârâ ngêcakakên ngèlmi *filologi* kanggé mbêdhah *naskah Jawi*.

KAPUSTAKAN

A. Manuskrip

Sêrat Kidungan. Muséum Sânbudâya perpustakaan bagian pernaskahan, nomor koleksi SK 143 C.

———. Muséum Sânbudâya perpustakaan bagian pernaskahan, nomor kolesi SK 143 E.

B. Pustaka

Anggota IKAPI. 2006. *Pedoman Umum Ejaan Bahasa Jawa Huruf Latin Yang Disempurnakan*. Yogyakarta: Kanisius.

Anonim. 2009. *Katalog Buku Terjemahan Tahun 1970 Perpustakaan Radyapustaka Surakarta*. Muséum Radyapustaka Surakarta.

Baroroh-Baried, Siti. 1985. *Pengantar Teori Filologi*. Jakarta: Pusat Pembinaan dan Pengembangan Bahasa Departemen Pendidikan dan Kebudayaan.

Behrend T.E. 1990. *Katalog Induk Naskah-Naskah Nusantara Muséum Sonobudoyo Yogyakarta Jilid I*. Jakarta: Djambatan.

Behrend T.E. dan Titik Pudjiastuti. 1997a. *Katalog Induk Naskah-naskah Fakultas Sastra Universitas Indonesia Jilid 3-A*. Jakarta: Yayasan Obor Indonesia.

———. 1997b. *Katalog Induk Naskah-naskah Fakultas Sastra Universitas Indonesia Jilid 3-B*. Jakarta: Yayasan Obor Indonesia.

Damayanti, Eni Kusumastuti. 1995. *Tinjauan Filologi Sêrat Cândrârini. Skripsi SI*. Yogyakarta: Program Studi Pendidikan Bahasa Jawa, Jurusan Pendidikan Bahasa Daerah. FPBS IKIP Yogyakarta.

Darusuprpta. 1984. "Beberapa Masalah Kebahasa dalam Penelitian Naskah". *Widyaparwa* Nomor 26 Oktober. Yogyakarta: Balai Penelitian Bahasa Departemen P & K.

———. 1990. *Kritik Teks*. Makalah Seminar Bahasa dan Sastra Jawa. Jurusan Pendidikan Bahasa Daerah. FPBS IKIP Yogyakarta.

———. 2002. *Pedoman Penulisan Aksara Jawa*. Yogyakarta: Yayasan Pustaka Nusantara.

Djamaris, Edwar. 2002. *Metode Penelitian Filolofi*. Jakarta: CV Manasco.

- Djamaris, Edwar. 1977. *Filologi dan Cara Kerja Penelitian Filologi*. Jakarta: Pusat Pembinaan dan Pengembangan Bahasa.
- Endraswara, Suwardi. 2004. *Dunia Hantu Orang Jawa*. Yogyakarta: Narasi.
- . 2009. *Sampyuh Seks Jawa Agung*. Yogyakarta: Kuntul Press.
- Florida, Nancy K. 1981. *Javanese Language Manuscripts of Surakarta, Central Java: a Preliminary Descriptive Catalog Volume IV*. Cornell University Ithaca New York: Southeast Asia Program.
- . 2000. *Javanese Literatur in Surakarta Manuscripts Volume II Manuscripts of The Mangkunegaran*. New York: Southeast Asia Program Cornell University.
- Girardet, Nikolaus. 1983. *Descriptive Catalogue of the Javanese Manuscripts and Printed Book in the Main Libraries of Surakarta and Yogyakarta*. Wiesbaden: Franz Steiner Verlag GMBH.
- Hariwijaya. 2006. *Islam Kêjawên*. Yogyakarta: Gelombang Pasang.
- Hartarta, Arif. 2010. *Mantra Pêngasih*. Yogyakarta: Kreasi Wacana.
- Ismaun, Banin. 1996. “Mengenal Ragam Bahasa Jawa dan Perkembangannya”. Makalah yang disampaikan pada Kongres Bahasa Jawa II di Batu, Malang.
- Lindsay, Jennifer, R.M. Soetanto, dan Alan Feinstein. 1994. *Katalog Induk Naskah-naskah Nusantara: Kraton Yogyakarta. Jilid 2*. Jakarta: Djambatan.
- Mardiarsito. 1981. *Kamus Bahasa Jawa Kuna-Indonesia*. Ende-Flores: Penerbit Nusa Indah.
- Marwoto. Tanpa tahun. *Buku Tuntunan Karawitan*. Sala: Putra Jaya.
- Mujib, Abdul. 2006. *Ilmu Pendidikan Islam*. Kencana: Jakarta.
- Mulyani, Hesti. 2002. “Bentuk dan Isi Ajaran KGPA Mangkunegara IV dalam Naskah Sriyadnya. Artikel dalam Litera Jurnal Penelitian Bahasa, Sastra dan Pengajaran, tahun 1 no 1, hlm. 141. Yogyakarta: Fakultas Bahasa dan Seni Universitas Negeri Yogyakarta.
- . 2008. *Komprehensi Tulis*. Diktat (untuk Kalangan Sendiri) Program Studi Pendidikan Bahasa Jawa Jurusan Pendidikan Bahasa Daerah Fakultas Bahasa dan Seni Universitas Negeri Yogyakarta.

- Mulyani, Hesti . 2009a. *Teori Pengkajian Filologi*. Diklat (untuk Kalangan Terbatas) Mata Kuliah Filologi Jawa pada Jurusan Pendidikan Bahasa Daerah Fakultas Bahasa dan Seni Universitas Negeri Yogyakarta.
- . 2009b. *Membaca Manuskrip Jawa. Gegaran Mata Kuliah Membaca Manuskrip Lanjut*. Jurusan Pendidikan Bahasa Daerah Fakultas Bahasa dan Seni Universitas Negeri Yogyakarta.
- . 2010. *Komprehensi Tulis Jawa. Gegaran Mata Kuliah Komprehensi Tulis Jawa*. Jurusan Pendidikan Bahasa Daerah Fakultas Bahasa dan Seni Universitas Negeri Yogyakarta.
- Purwadi. 2002. *Kamus Jawa-Indonesia*. Widyatama: Yogyakarta.
- Poerwadarminta. W.J.S. 1939. *Baoesastra Djawa*. Groningen, Batavia: J.B Wolters' Uitgevers-Maatschappij N.V.
- Robson, Stuart. 1994. *Prinsip-prinsip Filologi Indonesia*. RUL: Jakarta.
- Saktimulya, Sri Ratna. 2005. *Katalog Naskah-naskah Perpustakaan Pura Pakualaman*. Jakarta: Yayasan Obor Indonesia.
- Sulastin-Sutrisno. 1981. *Relevansi Studi Filologi*. Pidato Pengukuhan Jabatan Guru Besar dalam Ilmu Filologi pada Fakultas Sastra dan Kebudayaan Universitas Gadjah Mada Yogyakarta. Yogyakarta: Fakultas Sastra dan Kebudayaan Universitas Gadjah Mada Yogyakarta
- Suroto. 1984. *Pelestarian Naskah Lama dan Penyebarannya dalam Catatan Ringkas tentang Transliterasi, Terjemahan dan Saduran*. Paper persyaratan Mata Kuliah Metode Kritik Teks S2 Universitas Gadjah Mada.
- Warsidi. 2005. *Tinjauan Filologi Sêrat Sangulârâ. Skripsi S1*. Program Studi Pendidikan Bahasa Jawa, Jurusan Pendidikan Bahasa Daerah. Fakultas Bahasa dan Seni Universitas Negeri Yogyakarta.
- Widodo-Mukhtar. 2000. *Konstruksi ke Arah Penelitian Deskripsi*. Yogyakarta: Avyrouz.
- Wiryapanitra. 1979. *Sêrat Kidungan Kawêdhar*. Jakarta: Departemen P dan K Proyek Penerbitan Buku Sastra Indonesia dan Daerah.

LAMPIRAN

TEKS SÊRATAN TANGAN UTAWI SÊRATAN CARIK
SÊRAT KIDUNGAN SK 143C
KASIMPÊN ING MUSÉUM SANĀBUDĀYĀ NGAYOGYĀKARTĀ

Handwritten text in a stylized script, likely a form of Javanese or Balinese script, arranged in approximately 12 horizontal lines. The script is highly decorative and cursive, with many flourishes and ligatures. The text is written on a light-colored, textured background.

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 840. 841. 842. 843. 844. 845. 846. 847. 848. 849. 850. 851. 852. 853. 854. 855. 856. 857. 858. 859. 860. 861. 862. 863. 864. 865. 866. 867. 868. 869. 870. 871. 872. 873. 874. 875. 876. 877. 878. 879. 880. 881. 882. 883. 884. 885. 886. 887. 888. 889. 890. 891. 892. 893. 894. 895. 896. 897. 898. 899. 900. 901. 902. 903. 904. 905. 906. 907. 908. 909. 910. 911. 912. 913. 914. 915. 916. 917. 918. 919. 920. 921. 922. 923. 924. 925. 926. 927. 928. 929. 930. 931. 932. 933. 934. 935. 936. 937. 938. 939. 940. 941. 942. 943. 944. 945. 946. 947. 948. 949. 950. 951. 952. 953. 954. 955. 956. 957. 958. 959. 960. 961. 962. 963. 964. 965. 966. 967. 968. 969. 970. 971. 972. 973. 974. 975. 976. 977. 978. 979. 980. 981. 982. 983. 984. 985. 986. 987. 988. 989. 990. 991. 992. 993. 994. 995. 996. 997. 998. 999. 1000.

၆၀၆

အသံသယတို့ကို ဖယ်ရှားပစ်လိုက်ရန်

မိမိတို့၏ အသံသယကို ဖယ်ရှားပစ်လိုက်ရန်

အသံသယတို့ကို ဖယ်ရှားပစ်လိုက်ရန်

အသံသယတို့ကို ဖယ်ရှားပစ်လိုက်ရန်

အသံသယတို့ကို ဖယ်ရှားပစ်လိုက်ရန်

အသံသယတို့ကို ဖယ်ရှားပစ်လိုက်ရန်

အသံသယတို့ကို ဖယ်ရှားပစ်လိုက်ရန်

အသံသယတို့ကို ဖယ်ရှားပစ်လိုက်ရန်

အသံသယတို့ကို ဖယ်ရှားပစ်လိုက်ရန်

အသံသယတို့ကို ဖယ်ရှားပစ်လိုက်ရန်

အသံသယတို့ကို ဖယ်ရှားပစ်လိုက်ရန်

Imp 8.

၁၇၁၁ ခု ဇူလိုင်လ ၁၀ ရက်နေ့

Handwritten signature

Handwritten signature: *John H. Johnson*

$\frac{1}{2} \times \frac{1}{2} = \frac{1}{4}$

[illegible]

၁၈၇၂ ခုနှစ် ဇန်နဝါရီလ ၁ ရက်နေ့

24

Ernym Dnys an jachson

27/11/1902

2000

[illegible]

[illegible]

10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 840. 841. 842. 843. 844. 845. 8

[illegible]

Case 12.

Handwritten signature: *Wm. Lloyd Garrison*

an my on my in the air and on

[Faint handwritten signature]

Wm. L. G. & Co. 1870

The [illegible] [illegible]

Don't forget to write to me soon!

Levele van de heer van de Looze van 1792

1870
 1871
 1872
 1873
 1874
 1875
 1876
 1877
 1878
 1879
 1880
 1881
 1882
 1883
 1884
 1885
 1886
 1887
 1888
 1889
 1890
 1891
 1892
 1893
 1894
 1895
 1896
 1897
 1898
 1899
 1900
 1901
 1902
 1903
 1904
 1905
 1906
 1907
 1908
 1909
 1910
 1911
 1912
 1913
 1914
 1915
 1916
 1917
 1918
 1919
 1920
 1921
 1922
 1923
 1924
 1925
 1926
 1927
 1928
 1929
 1930
 1931
 1932
 1933
 1934
 1935
 1936
 1937
 1938
 1939
 1940
 1941
 1942
 1943
 1944
 1945
 1946
 1947
 1948
 1949
 1950
 1951
 1952
 1953
 1954
 1955
 1956
 1957
 1958
 1959
 1960
 1961
 1962
 1963
 1964
 1965
 1966
 1967
 1968
 1969
 1970
 1971
 1972
 1973
 1974
 1975
 1976
 1977
 1978
 1979
 1980
 1981
 1982
 1983
 1984
 1985
 1986
 1987
 1988
 1989
 1990
 1991
 1992
 1993
 1994
 1995
 1996
 1997
 1998
 1999
 2000
 2001
 2002
 2003
 2004
 2005
 2006
 2007
 2008
 2009
 2010
 2011
 2012
 2013
 2014
 2015
 2016
 2017
 2018
 2019
 2020
 2021
 2022
 2023
 2024
 2025
 2026
 2027
 2028
 2029
 2030
 2031
 2032
 2033
 2034
 2035
 2036
 2037
 2038
 2039
 2040
 2041
 2042
 2043
 2044
 2045
 2046
 2047
 2048
 2049
 2050
 2051
 2052
 2053
 2054
 2055
 2056
 2057
 2058
 2059
 2060
 2061
 2062
 2063
 2064
 2065
 2066
 2067
 2068
 2069
 2070
 2071
 2072
 2073
 2074
 2075
 2076
 2077
 2078
 2079
 2080
 2081
 2082
 2083
 2084
 2085
 2086
 2087
 2088
 2089
 2090
 2091
 2092
 2093
 2094
 2095
 2096
 2097
 2098
 2099
 2100
 2101
 2102
 2103
 2104
 2105
 2106
 2107
 2108
 2109
 2110
 2111
 2112
 2113
 2114
 2115
 2116
 2117
 2118
 2119
 2120
 2121
 2122
 2123
 2124
 2125
 2126
 2127
 2128
 2129
 2130
 2131
 2132
 2133
 2134
 2135
 2136
 2137
 2138
 2139
 2140
 2141
 2142
 2143
 2144
 2145
 2146
 2147
 2148
 2149
 2150
 2151
 2152
 2153
 2154
 2155
 2156
 2157
 2158
 2159
 2160
 2161
 2162
 2163
 2164
 2165
 2166
 2167
 2168
 2169
 2170
 2171
 2172
 2173
 2174
 2175
 2176
 2177
 2178
 2179
 2180
 2181
 2182
 2183
 2184
 2185
 2186
 2187
 2188
 2189
 2190
 2191
 2192
 2193
 2194
 2195
 2196
 2197
 2198
 2199
 2200
 2201
 2202
 2203
 2204
 2205
 2206
 2207
 2208
 2209
 2210
 2211
 2212
 2213
 2214
 2215
 2216
 2217
 2218
 2219
 2220
 2221
 2222
 2223
 2224
 2225
 2226
 2227
 2228
 2229
 2230
 2231
 2232
 2233
 2234
 2235
 2236
 2237
 2238
 2239
 2240
 2241
 2242
 2243
 2244
 2245
 2246
 2247
 2248
 2249
 2250
 2251
 2252
 2253
 2254
 2255
 2256
 2257
 2258
 2259
 2260
 2261
 2262
 2263
 2264
 2265
 2266
 2267
 2268
 2269
 2270
 2271
 2272
 2273
 2274
 2275
 2276
 2277
 2278
 2279
 2280
 2281
 2282
 2283
 2284
 2285
 2286
 2287
 2288
 2289
 2290
 2291
 2292
 2293
 2294
 2295
 2296
 2297
 2298
 2299
 2300
 2301
 2302
 2303
 2304
 2305
 2306
 2307
 2308
 2309
 2310
 2311
 2312
 2313
 2314
 2315
 2316
 2317
 2318
 2319
 2320
 2321
 2322
 2323
 2324

The following is a list of the names of the persons who have been named in the above list of names.

Handwritten signature: *John W. ...*

1870

Page 15

၁။ နေရာတော်၌ နေထိုင်ရာ၌ နေရာတော်၌ နေထိုင်ရာ၌
 ၂။ နေရာတော်၌ နေထိုင်ရာ၌ နေရာတော်၌ နေထိုင်ရာ၌
 ၃။ နေရာတော်၌ နေထိုင်ရာ၌ နေရာတော်၌ နေထိုင်ရာ၌
 ၄။ နေရာတော်၌ နေထိုင်ရာ၌ နေရာတော်၌ နေထိုင်ရာ၌
 ၅။ နေရာတော်၌ နေထိုင်ရာ၌ နေရာတော်၌ နေထိုင်ရာ၌
 ၆။ နေရာတော်၌ နေထိုင်ရာ၌ နေရာတော်၌ နေထိုင်ရာ၌
 ၇။ နေရာတော်၌ နေထိုင်ရာ၌ နေရာတော်၌ နေထိုင်ရာ၌
 ၈။ နေရာတော်၌ နေထိုင်ရာ၌ နေရာတော်၌ နေထိုင်ရာ၌
 ၉။ နေရာတော်၌ နေထိုင်ရာ၌ နေရာတော်၌ နေထိုင်ရာ၌
 ၁၀။ နေရာတော်၌ နေထိုင်ရာ၌ နေရာတော်၌ နေထိုင်ရာ၌

Geo. A. H.

၁။ မြန်မာနိုင်ငံတော်
 ၂။ အထွေထွေ
 ၃။ အကျဉ်းချုပ်
 ၄။ အကျဉ်းချုပ်
 ၅။ အကျဉ်းချုပ်
 ၆။ အကျဉ်းချုပ်
 ၇။ အကျဉ်းချုပ်
 ၈။ အကျဉ်းချုပ်
 ၉။ အကျဉ်းချုပ်
 ၁၀။ အကျဉ်းချုပ်

[illegible]

Page 23

Handwritten text, likely a list or index, written in a cursive script. The text is oriented vertically and appears to be a list of names or titles, possibly related to the 'Lectures' mentioned in the header. The handwriting is dense and somewhat difficult to decipher due to the cursive style and the orientation of the text.

Luc. 24.

ἡμεῖς οὐκ ἔμελλεν ὅτι ταῦτα
 ἔσονται ἡμῖν· ὅτι ἡμεῖς οὐκ ἔμελλεν ὅτι ταῦτα

ἔσονται ἡμῖν· ὅτι ἡμεῖς οὐκ ἔμελλεν ὅτι ταῦτα

ἔσονται ἡμῖν· ὅτι ἡμεῖς οὐκ ἔμελλεν ὅτι ταῦτα

ἔσονται ἡμῖν· ὅτι ἡμεῖς οὐκ ἔμελλεν ὅτι ταῦτα

ἔσονται ἡμῖν· ὅτι ἡμεῖς οὐκ ἔμελλεν ὅτι ταῦτα

ἔσονται ἡμῖν· ὅτι ἡμεῖς οὐκ ἔμελλεν ὅτι ταῦτα

ἔσονται ἡμῖν· ὅτι ἡμεῖς οὐκ ἔμελλεν ὅτι ταῦτα

ἔσονται ἡμῖν· ὅτι ἡμεῖς οὐκ ἔμελλεν ὅτι ταῦτα

ἔσονται ἡμῖν· ὅτι ἡμεῖς οὐκ ἔμελλεν ὅτι ταῦτα

ἔσονται ἡμῖν· ὅτι ἡμεῖς οὐκ ἔμελλεν ὅτι ταῦτα

ἔσονται ἡμῖν· ὅτι ἡμεῖς οὐκ ἔμελλεν ὅτι ταῦτα

ဟူ၍ ၂၈

မိမိတို့အားလုံးကလေးများကိုလည်းကောင်း၊

အသက်ရှူသောအခါကလေးများကိုလည်းကောင်း၊

အသက်ရှူသောအခါကလေးများကိုလည်းကောင်း၊

အသက်ရှူသောအခါကလေးများကိုလည်းကောင်း၊

အသက်ရှူသောအခါကလေးများကိုလည်းကောင်း၊

အသက်ရှူသောအခါကလေးများကိုလည်းကောင်း၊

အသက်ရှူသောအခါကလေးများကိုလည်းကောင်း၊

အသက်ရှူသောအခါကလေးများကိုလည်းကောင်း၊

အသက်ရှူသောအခါကလေးများကိုလည်းကောင်း၊

အသက်ရှူသောအခါကလေးများကိုလည်းကောင်း၊

အသက်ရှူသောအခါကလေးများကိုလည်းကောင်း၊

Cap. 30.

Wiederholte die Worte: Ich bin ein

Armer und bedürftig. ~~Ich bin ein~~ Ich bin ein

Armer und bedürftig. Ich bin ein

Armer und bedürftig. Ich bin ein

Armer und bedürftig. Ich bin ein

Armer und bedürftig. Ich bin ein

Armer und bedürftig. Ich bin ein

Armer und bedürftig. Ich bin ein

Armer und bedürftig. Ich bin ein

Armer und bedürftig. Ich bin ein

Armer und bedürftig. Ich bin ein

31. 12. 17

Die 1. Dec. 1717. In der Stadt
zu Berlin.

Ich habe die Ehre zu sein
zu Berlin.

Die 1. Dec. 1717. In der Stadt
zu Berlin.

Ich habe die Ehre zu sein
zu Berlin.

Die 1. Dec. 1717. In der Stadt
zu Berlin.

Ich habe die Ehre zu sein
zu Berlin.

Die 1. Dec. 1717. In der Stadt
zu Berlin.

Ich habe die Ehre zu sein
zu Berlin.

Die 1. Dec. 1717. In der Stadt
zu Berlin.

Ich habe die Ehre zu sein
zu Berlin.

Die 1. Dec. 1717. In der Stadt
zu Berlin.

၂၀၁၃

၂၀၁၃ ခုနှစ်၊ ဇန်နဝါရီလ ၁ ရက်၊ နံနက် ၈ နာရီ

၂၀၁၃ ခုနှစ်၊ ဇန်နဝါရီလ ၁ ရက်၊ နံနက် ၈ နာရီ

၂၀၁၃ ခုနှစ်၊ ဇန်နဝါရီလ ၁ ရက်၊ နံနက် ၈ နာရီ

၂၀၁၃ ခုနှစ်၊ ဇန်နဝါရီလ ၁ ရက်၊ နံနက် ၈ နာရီ

၂၀၁၃ ခုနှစ်၊ ဇန်နဝါရီလ ၁ ရက်၊ နံနက် ၈ နာရီ

၂၀၁၃ ခုနှစ်၊ ဇန်နဝါရီလ ၁ ရက်၊ နံနက် ၈ နာရီ

၂၀၁၃ ခုနှစ်၊ ဇန်နဝါရီလ ၁ ရက်၊ နံနက် ၈ နာရီ

၂၀၁၃ ခုနှစ်၊ ဇန်နဝါရီလ ၁ ရက်၊ နံနက် ၈ နာရီ

၂၀၁၃ ခုနှစ်၊ ဇန်နဝါရီလ ၁ ရက်၊ နံနက် ၈ နာရီ

၂၀၁၃ ခုနှစ်၊ ဇန်နဝါရီလ ၁ ရက်၊ နံနက် ၈ နာရီ

၂၀၁၃ ခုနှစ်၊ ဇန်နဝါရီလ ၁ ရက်၊ နံနက် ၈ နာရီ

Cap 34

၁။ အသံသရာ၌ အသံသရာ၌ အသံသရာ၌ အသံသရာ၌
 ၂။ အသံသရာ၌ အသံသရာ၌ အသံသရာ၌ အသံသရာ၌
 ၃။ အသံသရာ၌ အသံသရာ၌ အသံသရာ၌ အသံသရာ၌
 ၄။ အသံသရာ၌ အသံသရာ၌ အသံသရာ၌ အသံသရာ၌
 ၅။ အသံသရာ၌ အသံသရာ၌ အသံသရာ၌ အသံသရာ၌
 ၆။ အသံသရာ၌ အသံသရာ၌ အသံသရာ၌ အသံသရာ၌
 ၇။ အသံသရာ၌ အသံသရာ၌ အသံသရာ၌ အသံသရာ၌
 ၈။ အသံသရာ၌ အသံသရာ၌ အသံသရာ၌ အသံသရာ၌
 ၉။ အသံသရာ၌ အသံသရာ၌ အသံသရာ၌ အသံသရာ၌
 ၁၀။ အသံသရာ၌ အသံသရာ၌ အသံသရာ၌ အသံသရာ၌

၂၀၃၈

၂၀၃၈

၂၀၃၈

၂၀၃၈

၂၀၃၈

၂၀၃၈

၂၀၃၈

၂၀၃၈

၂၀၃၈

၂၀၃၈

၂၀၃၈

၂၀၃၈

၂၀၁၃

၂၀၁၃ - ၂၀၁၄ ခုနှစ် အတွက် အသက်

သက် ၂၀၁၃ - ၂၀၁၄ ခုနှစ် အတွက် အသက်

၂၀၁၃ - ၂၀၁၄ ခုနှစ် အတွက် အသက်

၂၀၁၃ - ၂၀၁၄ ခုနှစ် အတွက် အသက်

၂၀၁၃ - ၂၀၁၄ ခုနှစ် အတွက် အသက်

၂၀၁၃ - ၂၀၁၄ ခုနှစ် အတွက် အသက်

၂၀၁၃ - ၂၀၁၄ ခုနှစ် အတွက် အသက်

၂၀၁၃ - ၂၀၁၄ ခုနှစ် အတွက် အသက်

၂၀၁၃ - ၂၀၁၄ ခုနှစ် အတွက် အသက်

၂၀၁၃ - ၂၀၁၄ ခုနှစ် အတွက် အသက်

၂၀၁၃ - ၂၀၁၄ ခုနှစ် အတွက် အသက်

၂၀၁၃ - ၂၀၁၄ ခုနှစ် အတွက် အသက်

104

Die 10. 11. 1840

Die 10. 11. 1840

Die 10. 11. 1840

Die 10. 11. 1840

Die 10. 11. 1840

Die 10. 11. 1840

Die 10. 11. 1840

Die 10. 11. 1840

Die 10. 11. 1840

Die 10. 11. 1840

Die 10. 11. 1840

Comp 42

1890

22/11/2022

the whole range - in the

These two lines are for use in the

one of the best of the

$\log_{10} \frac{v}{v_0} = -\frac{\mu}{R T} \left(\frac{v}{v_0} \right)^2$

Wife of John A. Smith

1870

in my opinion is very

$\frac{1}{2} \times \frac{1}{2} = \frac{1}{4}$

[Faint handwritten signature]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[The page contains dense handwritten text in a cursive script, likely from a manuscript. The ink is dark, and the handwriting is fluid and continuous across multiple lines.]

[illegible]

[illegible]

၁၂၂
 ၁၂၃
 ၁၂၄
 ၁၂၅
 ၁၂၆
 ၁၂၇
 ၁၂၈
 ၁၂၉
 ၁၃၀
 ၁၃၁
 ၁၃၂
 ၁၃၃
 ၁၃၄
 ၁၃၅
 ၁၃၆
 ၁၃၇
 ၁၃၈
 ၁၃၉
 ၁၄၀
 ၁၄၁
 ၁၄၂
 ၁၄၃
 ၁၄၄
 ၁၄၅
 ၁၄၆
 ၁၄၇
 ၁၄၈
 ၁၄၉
 ၁၅၀
 ၁၅၁
 ၁၅၂
 ၁၅၃
 ၁၅၄
 ၁၅၅
 ၁၅၆
 ၁၅၇
 ၁၅၈
 ၁၅၉
 ၁၆၀
 ၁၆၁
 ၁၆၂
 ၁၆၃
 ၁၆၄
 ၁၆၅
 ၁၆၆
 ၁၆၇
 ၁၆၈
 ၁၆၉
 ၁၇၀
 ၁၇၁
 ၁၇၂
 ၁၇၃
 ၁၇၄
 ၁၇၅
 ၁၇၆
 ၁၇၇
 ၁၇၈
 ၁၇၉
 ၁၈၀
 ၁၈၁
 ၁၈၂
 ၁၈၃
 ၁၈၄
 ၁၈၅
 ၁၈၆
 ၁၈၇
 ၁၈၈
 ၁၈၉
 ၁၉၀
 ၁၉၁
 ၁၉၂
 ၁၉၃
 ၁၉၄
 ၁၉၅
 ၁၉၆
 ၁၉၇
 ၁၉၈
 ၁၉၉
 ၂၀၀

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

KEMENTERIAN PENDIDIKAN DAN KEBUDAYAAN

UNIVERSITAS NEGERI YOGYAKARTA

FAKULTAS BAHASA DAN SENI

423

Alamat: Karangmalang, Yogyakarta 55281 ☎ (0274) 586168 psw. 519 Fax. (0274) 548207
<http://www.fbs.uny.ac.id/>

FRM/FBS/32-01
10 Januari 2011

Nomor : 207 / UN34.12 / PBD / III / 2013
Lampiran : -
Hal : Permohonan Izin Observasi/Penelitian
Kepada Yth.
Dekan
u.b. Wakil Dekan I
Fakultas Bahasa dan Seni UNY

Yogyakarta, 14 Maret 2013

Bersama ini kami kirimkan nama mahasiswa FBS UNY Jurusan Pendidikan Bahasa Daerah Prodi Pendidikan Bahasa Jawa yang mengajukan permohonan izin observasi/penelitian untuk keperluan penyusunan Tugas Akhir lengkap dengan deskripsi keperluan penelitian tersebut sebagai berikut:

1. Nama	:	SUPARDYAN
2. NIM	:	09205244049
3. Jurusan/Program Studi	:	Pendidikan Bahasa Daerah / Pendidikan Bahasa Jawa
4. Alamat Mahasiswa	:	Kejiwan Timur, RTRW : 01/04 Kejiwan, Wonosobo
5. Lokasi Penelitian	:	Perpustakaan Sanabudaya Yogyakarta
6. Waktu Penelitian	:	Maret-Juli 2013
7. Tujuan dan maksud Penelitian	:	Pengambilan data untuk penulisan Skripsi
8. Judul Tugas Akhir	:	Kajian Filologi Serat Kidungan (Tetandhingan, Suntingan Saha Terjemahan Teks)
9. Pembimbing	:	1. Sri Harti Widyastuti, M.Hum.
2. Hesti Mulyani, M.Hum.

Demikian permohonan izin tersebut untuk dapat diproses sebagaimana mestinya.

Ketua Jurusan,

Dr. Suwardi, M.Hum.
NIP 19640403 199001 1 002

KEMENTERIAN PENDIDIKAN DAN KEBUDAYAAN

UNIVERSITAS NEGERI YOGYAKARTA

FAKULTAS BAHASA DAN SENI

424

Alamat: Karangmalang, Yogyakarta 55281 ☎ (0274) 586168 psw. 519 Fax. (0274) 548207
http://www.fbs.uny.ac.id//

FRM/FBS/32-01
10 Januari 2011

Nomor : 208 / UN34.12 / PBD / III / 2013
Lampiran : -
Hal : Permohonan Izin Observasi/Penelitian
Kepada Yth.
Dekan
u.b. Wakil Dekan I
Fakultas Bahasa dan Seni UNY

Yogyakarta, 14 Maret 2013

Bersama ini kami kirimkan nama mahasiswa FBS UNY Jurusan Pendidikan Bahasa Daerah Prodi Pendidikan Bahasa Jawa yang mengajukan permohonan izin observasi/penelitian untuk keperluan penyusunan Tugas Akhir lengkap dengan deskripsi keperluan penelitian tersebut sebagai berikut:

1. Nama	:	SUPARDYAN
2. NIM	:	09205244049
3. Jurusan/Program Studi	:	Pendidikan Bahasa Daerah / Pendidikan Bahasa Jawa
4. Alamat Mahasiswa	:	Kejiwan Timur , RTRW : 01/04 Kejiwan, Wonosobo
5. Lokasi Penelitian	:	Perpustakaan Widyabudaya Kraton Yogyakarta
6. Waktu Penelitian	:	Maret-Juli 2013
7. Tujuan dan maksud Penelitian	:	Pengambilan data untuk penulisan Skripsi
8. Judul Tugas Akhir	:	Kajian Filologi Serat Kidungan (Tetandhingan, Suntingan Saha Terjemahan Teks)
9. Pembimbing	:	1. Sri Harti Widyastuti, M.Hum.
2. Hesti Mulyani, M.Hum.

Demikian permohonan izin tersebut untuk dapat diproses sebagaimana mestinya.

Ketua Jurusan,

Dr. Suwardi, M.Hum.
NIP 19640403 199001 1 002

KEMENTERIAN PENDIDIKAN DAN KEBUDAYAAN

UNIVERSITAS NEGERI YOGYAKARTA

FAKULTAS BAHASA DAN SENI

425

Alamat: Karangmalang, Yogyakarta 55281 ☎ (0274) 586168 psw. 519 Fax. (0274) 548207
<http://www.fbs.uny.ac.id/>

FRM/FBS/32-01
10 Januari 2011

Nomor : 209 / UN34.12 / PBD / III / 2013
Lampiran : -
Hal : Permohonan Izin Observasi/Penelitian
Kepada Yth.
Dekan
u.b. Wakil Dekan I
Fakultas Bahasa dan Seni UNY

Yogyakarta, 14 Maret 2013

Bersama ini kami kirimkan nama mahasiswa FBS UNY Jurusan Pendidikan Bahasa Daerah Prodi Pendidikan Bahasa Jawa yang mengajukan permohonan izin observasi/penelitian untuk keperluan penyusunan Tugas Akhir lengkap dengan deskripsi keperluan penelitian tersebut sebagai berikut:

1. Nama	:	SUPARDYAN
2. NIM	:	09205244049
3. Jurusan/Program Studi	:	Pendidikan Bahasa Daerah / Pendidikan Bahasa Jawa
4. Alamat Mahasiswa	:	Kejiwan Timur, RTRW : 01/04 Kejiwan, Wonosobo
5. Lokasi Penelitian	:	Perpustakaan Pura Pakualaman
6. Waktu Penelitian	:	Maret-Juli 2013
7. Tujuan dan maksud Penelitian	:	Pengambilan data untuk penulisan Skripsi
8. Judul Tugas Akhir	:	Kajian Filologi Serat Kidungan (Tetandhingan, Suntingan Saha Terjemahan Teks)
9. Pembimbing	:	1. Sri Harti Widyastuti, M.Hum.
2. Hesti Mulyani, M.Hum.

Demikian permohonan izin tersebut untuk dapat diproses sebagaimana mestinya.

Ketua Jurusan,

Dr. Suwardi, M.Hum.
NIP 19640403 199001 1 002

KEMENTERIAN PENDIDIKAN DAN KEBUDAYAAN

UNIVERSITAS NEGERI YOGYAKARTA

FAKULTAS BAHASA DAN SENI

426

Alamat: Karangmalang, Yogyakarta 55281 ☎ (0274) 586168 psw. 519 Fax. (0274) 548207
<http://www.fbs.uny.ac.id/>

FRM/FBS/32-01
10 Januari 2011

Nomor : 210 / UN34.12 / PBD / III / 2013
Lampiran : -
Hal : Permohonan Izin Observasi/Penelitian
Kepada Yth.
Dekan
u.b. Wakil Dekan I
Fakultas Bahasa dan Seni UNY

Yogyakarta, 14 Maret 2013

Bersama ini kami kirimkan nama mahasiswa FBS UNY Jurusan Pendidikan Bahasa Daerah Prodi Pendidikan Bahasa Jawa yang mengajukan permohonan izin observasi/penelitian untuk keperluan penyusunan Tugas Akhir lengkap dengan deskripsi keperluan penelitian tersebut sebagai berikut:

1. Nama	:	SUPARDYAN
2. NIM	:	09205244049
3. Jurusan/Program Studi	:	Pendidikan Bahasa Daerah / Pendidikan Bahasa Jawa
4. Alamat Mahasiswa	:	Kejiwan Timur , RTRW : 01/04 Kejiwan, Wonosobo
5. Lokasi Penelitian	:	Perpustakaan Sanapustaka Kraton Surakarta
6. Waktu Penelitian	:	Maret-Juli 2013
7. Tujuan dan maksud Penelitian	:	Pengambilan data untuk penulisan Skripsi
8. Judul Tugas Akhir	:	Kajian Filologi Serat Kidungan (Tetandhingan, Suntingan Saha Terjemahan Teks)
9. Pembimbing	:	1. Sri Harti Widyastuti, M.Hum.
2. Hesti Mulyani, M.Hum.

Demikian permohonan izin tersebut untuk dapat diproses sebagaimana mestinya.

Ketua Jurusan,

Dr. Suwardi, M.Hum.
NIP 19640403 199001 1 002

KEMENTERIAN PENDIDIKAN DAN KEBUDAYAAN

UNIVERSITAS NEGERI YOGYAKARTA

FAKULTAS BAHASA DAN SENI

Alamat: Karangmalang, Yogyakarta 55281 ☎ (0274) 586168 psw. 519 Fax. (0274) 548207
<http://www.fbs.uny.ac.id/>

427

FRM/FBS/32-01

10 Januari 2011

Nomor : 211 / UN34.12 / PBD / III / 2013
Lampiran : -
Hal : Permohonan Izin Observasi/Penelitian
Kepada Yth.
Dekan
u b. Wakil Dekan I
Fakultas Bahasa dan Seni UNY

Yogyakarta, 14 Maret 2013

Bersama ini kami kirimkan nama mahasiswa FBS UNY Jurusan Pendidikan Bahasa Daerah Prodi Pendidikan Bahasa Jawa yang mengajukan permohonan izin observasi/penelitian untuk keperluan penyusunan Tugas Akhir lengkap dengan deskripsi keperluan penelitian tersebut sebagai berikut:

1. Nama : SUPARDYAN
2. NIM : 09205244049
3. Jurusan/Program Studi : Pendidikan Bahasa Daerah / Pendidikan Bahasa Jawa
4. Alamat Mahasiswa : Kejiwan Timur , RTRW : 01/04 Kejiwan, Wonosobo
5. Lokasi Penelitian : Perpustakaan Reksapustaka Kadipaten Mangkunegaran. Surakarta
6. Waktu Penelitian : Maret-Juli 2013
7. Tujuan dan maksud Penelitian : Pengambilan data untuk penulisan Skripsi
8. Judul Tugas Akhir : Kajian Filologi Serat Kidungan (Tetandhingan, Suntingan Saha Terjemahan Teks)
9. Pembimbing :
 1. Sri Harti Widyastuti, M.Hum.
 2. Hesti Mulyani, M.Hum.

Demikian permohonan izin tersebut untuk dapat diproses sebagaimana mestinya.

Ketua Jurusan,

Dr. Suwardi, M.Hum.
NIP 19640403 199001 1 002

KEMENTERIAN PENDIDIKAN DAN KEBUDAYAAN
UNIVERSITAS NEGERI YOGYAKARTA
FAKULTAS BAHASA DAN SENI

Alamat: Karangmalang, Yogyakarta 55281 ☎ (0274) 550843, 548207 Fax. (0274) 548207
http://www.fbs.uny.ac.id//

FRM/FBS/33-01
10 Jan 2011

Nomor : 0273b/UN.34.12/DT/III/2013
Lampiran : 1 Berkas Proposal
Hal : Permohonan Izin Penelitian

15 Maret 2013

Kepada Yth.
Gubernur Daerah Istimewa Yogyakarta
c.q. Kepala Biro Administrasi Pembangunan
Sekretariat Daerah Provinsi DIY
Kompleks Kepatihan-Danurejan, Yogyakarta 55213

Kami beritahukan dengan hormat bahwa mahasiswa kami dari Fakultas Bahasa dan Seni Universitas Negeri Yogyakarta bermaksud mengadakan **Penelitian** untuk memperoleh data guna menyusun Tugas Akhir Skripsi (TAS)/Tugas Akhir Karya Seni (TAKS)/Tugas Akhir Bukan Skripsi (TABS), dengan judul :

Kajian Filologi Serat Kidugnan (Tetandhingan, Suntingah Saha Terjemahan Teks)

Mahasiswa dimaksud adalah :

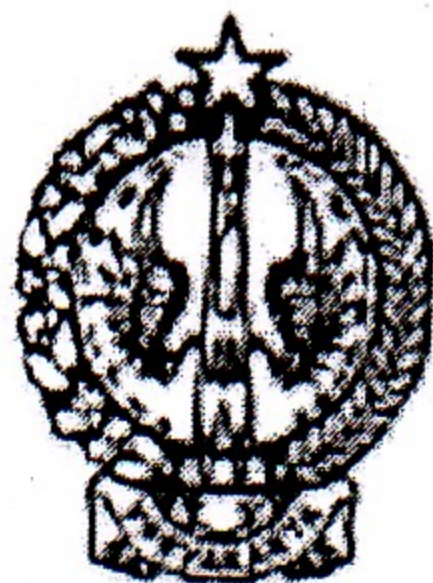
Nama : SUPARDYAN
NIM : 09205244049
Jurusan/ Program Studi : Pendidikan Bahasa Jawa
Waktu Pelaksanaan : Maret-Juli 2013
Lokasi Penelitian : 1. Perpustakaan Sanabudaya Yogyakarta
2. Perpustakaan Pura Pakualaman
3. Tepas Kapujanggan Ageng Widyabudaya Kraton Ngayogyakarta
4. Perpustakaan Reksapustaka Kadipaten mangkunegaran
5. Perpustakaan Sanapustaka Kraton Surakarta

Untuk dapat terlaksananya maksud tersebut, kami mohon izin dan bantuan seperlunya.

Atas izin dan kerjasama Bapak/Ibu, kami sampaikan terima kasih.

a.n. Dekan
Kasubbag Pendidikan FBS,

Ir. H. Probo Utami, S.E.
NIP. 19670704 199312 2 001

PEMERINTAH DAERAH DAERAH ISTIMEWA YOGYAKARTA
SEKRETARIAT DAERAH

Kompleks Kepatihan, Danurejan, Telepon (0274) 562811 - 562814 (Hunting)
YOGYAKARTA 55213

SURAT KETERANGAN / IJIN

070/2277/V/3/2013

Membaca Surat : Kasubbag. Pendidikan FBS UNY

Nomor : 0273b/UN.34.12/ DT/III/2013

Tanggal : 15 Maret 2013

Perihal : Ijin Penelitian

- Mengingat :
1. Peraturan Pemerintah Nomor 41 Tahun 2006, tentang Perizinan bagi Perguruan Tinggi Asing, Lembaga Penelitian dan Pengembangan Asing, Badan Usaha Asing dan Orang Asing dalam melakukan Kegiatan Penelitian dan Pengembangan di Indonesia;
 2. Peraturan Menteri Dalam Negeri Nomor 33 Tahun 2007, tentang Pedoman penyelenggaraan Penelitian dan Pengembangan di Lingkungan Departemen Dalam Negeri dan Pemerintah Daerah;
 3. Peraturan Gubernur Daerah Istimewa Yogyakarta Nomor 37 Tahun 2008, tentang Rincian Tugas dan Fungsi Satuan Organisasi di Lingkungan Sekretariat Daerah dan Sekretariat Dewan Perwakilan Rakyat Daerah.
 4. Peraturan Gubernur Daerah Istimewa Yogyakarta Nomor 18 Tahun 2009 tentang Pedoman Pelayanan Perizinan, Rekomendasi Pelaksanaan Survei, Penelitian, Pendataan, Pengembangan, Pengkajian, dan Studi Lapangan di Daerah Istimewa Yogyakarta.

DIIJINKAN untuk melakukan kegiatan survei/penelitian/pendataan/pengembangan/pengkajian/studi lapangan kepada:

Nama : SUPARDYAN
Alamat : KARANGMALANG, YOGYAKARTA
Judul : KAJIAN FILOLOGI SERAT KIDUNGAN (TETANDHINGAN, SUNTINGAH SAHA TERJEMAHAN TEKS)
Lokasi : PERPUSTAKAAN SANABUDAYA YOGYAKARTA, PERPUSTAKAAN PURA PAKUALAMAN, TEPAS KAPUJANGGAN AGENG WIDYABUDAYA KRATON NGAYOGYAKARTA, PERPUSTAKAAN REKSAPUSTAKA KADIPATEN MANGKUNEGARAN, PERPUSTAKAAN SANAPUSTAKA KRATON SURAKARTA Kota/Kab. KOTA YOGYAKARTA
Waktu : 18 Maret 2013 s/d 18 Juni 2013

Dengan Ketentuan

1. Menyerahkan surat keterangan/ijin survei/penelitian/pendataan/pengembangan/pengkajian/studi lapangan *) dari Pemerintah Daerah DIY kepada Bupati/Walikota melalui institusi yang berwenang mengeluarkan ijin dimaksud;
2. Menyerahkan soft copy hasil penelitiannya baik kepada Gubernur Daerah Istimewa Yogyakarta melalui Biro Administrasi Pembangunan Setda DIY dalam compact disk (CD) maupun mengunggah (upload) melalui website adbang.jogjaprovo.go.id dan menunjukkan cetakan asli yang sudah disahkan dan dibubuhi cap institusi;
3. Ijin ini hanya dipergunakan untuk keperluan ilmiah, dan pemegang ijin wajib mentaati ketentuan yang berlaku di lokasi kegiatan;
4. Ijin penelitian dapat diperpanjang maksimal 2 (dua) kali dengan menunjukkan surat ini kembali sebelum berakhir waktunya setelah mengajukan perpanjangan melalui website adbang.jogjaprovo.go.id;
5. Ijin yang diberikan dapat dibatalkan sewaktu-waktu apabila pemegang ijin ini tidak memenuhi ketentuan yang berlaku.

Dikeluarkan di Yogyakarta

Pada tanggal 18 Maret 2013

A.n Sekretaris Daerah

Asisten Perekonomian dan Pembangunan

Kepala Biro Administrasi Pembangunan

Tembusan :

1. Yth. Gubernur Daerah Istimewa Yogyakarta (sebagai laporan);
2. Walikota Yogyakarta cq Dinas Perizinan
3. Ka. Dinas Kebudayaan DIY
4. Kasubbag. Pendidikan FBS UNY